

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ
& ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
& ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029

Φερουάριος 2026

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029 εκπονήθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου "Ενίσχυση της ικανότητας των δημόσιων αρχών να αντιμετωπίζουν τη διατομεακή διάκριση μέσω πολυτομεακών συνεργατικών σχημάτων" («strEngthening PubliC AuthOrities' capacitY to reSpond to intersectional discrimination through Multi-agency coalitions») ECOSYSTEM — CERV-2023-EQUAL)

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	1
Ακρωνύμια	4
1. Θεσμικό – Νομοθετικό πλαίσιο.....	6
1.1 Διεθνές πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων	6
1.1.1 Διεθνείς Οργανισμοί και Όργανα	6
1.1.2 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	7
1.1.3 Διεθνείς Συμβάσεις	8
1.1.4 Οικουμενική Περιοδική Αξιολόγηση στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών.....	13
1.2 Ευρωπαϊκό πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων.....	14
1.2.1 Θεσμικοί φορείς και μηχανισμοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο	15
1.2.2 Ευρωπαϊκές Συμβάσεις / Οδηγίες / Στρατηγική	19
1.2.3 Η Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030	26
1.3 Εθνικό πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων.....	30
1.3.1 Κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς.....	30
1.3.2 Νομοθετικά, θεσμικά και επιχειρησιακά μέτρα.....	31
1.4 Συστάσεις και παρατηρήσεις για την Ελλάδα.....	45
2. Αναγκαιότητα εκπόνησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	52
2.1 Καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας, αυθαιρεσιών, παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων και εκφοβισμού στην Ελλάδα.....	52
2.2 Εμπειρική τεκμηρίωση του ρατσισμού και των διακρίσεων στην Ελλάδα.....	57
2.3 Αποτίμηση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023.....	64
2.3.1 Συνοπτική Παρουσίαση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023	65
2.3.2 Ποιοτική αποτίμηση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023.....	66
2.4 Προκλήσεις στις οποίες καλείται να απαντήσει ο νέος σχεδιασμός.....	69
2.5 Ανάλυση SWOT.....	71
3. Πλαίσιο και αρχιτεκτονική του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	74
3.1 Στρατηγικός προσανατολισμός.....	74
3.2 Βασικές αρχές του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	77
3.2.1 Βασικές αξίες και θεμελιώδεις αρχές του Σχεδίου.....	77
3.2.2 Μεθοδολογικές αρχές ανάπτυξης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	79
3.3 Στρατηγικοί στόχοι και προτεραιότητες του Σχεδίου	81
3.4 Εξειδίκευση Πυλώνων, Στόχων και Δράσεων του Σχεδίου	84
Πυλώνας 1ος: Πρόληψη, Στερεότυπα και Διακρίσεις.....	84

Στρατηγικός Στόχος 1: Πρόληψη των φαινομένων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας μέσω της αποδόμησης στερεοτύπων, προκαταλήψεων και πρακτικών άνισης μεταχείρισης που συντηρούν κοινωνικούς αποκλεισμούς και ανισότητες	84
Ειδικός Στόχος 1.1 Ενίσχυση θεσμικών εγγυήσεων ισότητας, μη διάκρισης και προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων	84
Ειδικός Στόχος 1.2 Ενδυνάμωση μηχανισμών πρόληψης και αντιμετώπισης διακρίσεων και ρατσιστικής συμπεριφοράς	85
Ειδικός Στόχος 1.3 Μείωση διακρίσεων και αποκλεισμών μέσω στοχευμένων πολιτικών για την υποστήριξη ευάλωτων ομάδων και την πρόσβαση σε υπηρεσίες	86
Πυλώνας 2ος: Καταπολέμηση Ρατσιστικού Εγκλήματος και Υποστήριξη Θυμάτων ..	87
Στρατηγικός Στόχος 2: Ενίσχυση της ικανότητας του κράτους να προλαμβάνει, να εντοπίζει, να διερευνά και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τα ρατσιστικά εγκλήματα, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων	87
Ειδικός Στόχος 2.1 Ενίσχυση συστημάτων καταγραφής, τεκμηρίωσης και παρακολούθησης περιστατικών ρατσιστικού εγκλήματος	87
Ειδικός Στόχος 2.2 Αναβάθμιση της επιχειρησιακής ανταπόκρισης των θεσμών του κράτους για την υποστήριξη των θυμάτων ρατσιστικής βίας (αστυνομία, ποινική δικαιοσύνη, συντονισμός αρχών)	88
Ειδικός Στόχος 2.3 Υποστήριξη των θυμάτων ρατσιστικής βίας	89
Πυλώνας 3ος: Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός	90
Στρατηγικός Στόχος 3: Ενίσχυση των αρχών της ισότητας, του σεβασμού, της δημοκρατίας και της μη διάκρισης σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της δημόσιας διοίκησης	90
Ειδικός Στόχος 3.1 Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για επαγγελματίες σε τομείς υψηλής ευθύνης (αστυνομία, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες, εργασία)	90
Ειδικός Στόχος 3.2 Προώθηση διαπολιτισμικής και ανθρωποκεντρικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα	92
Ειδικός Στόχος 3.3 Εκπαίδευση στελεχών δημόσιας διοίκησης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ισότητας	93
Πυλώνας 4ος: Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση	94
Στρατηγικός Στόχος 4: Ενίσχυση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης και της δημόσιας κατανόησης για τα ζητήματα ρατσισμού, μισαλλοδοξίας και διακρίσεων ..	94
Ειδικός Στόχος 4.1 Προώθηση υπεύθυνου δημόσιου λόγου και αντιμετώπιση ρητορικής μίσους στα ΜΜΕ (πλαίσιο δεοντολογίας, συνεργασίες με ΜΜΕ, ενημέρωση δημοσιογράφων)	94
Ειδικός Στόχος 4.2 Σχεδιασμός και υλοποίηση στοχευμένων εκστρατειών ενημέρωσης και συμπληρωματικών δράσεων ευαισθητοποίησης για την πρόληψη διακρίσεων	95
Πυλώνας 5ος: Διακυβέρνηση, Συντονισμός και Παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας	97

Στρατηγικός Στόχος 5: Διασφάλιση της συνεκτικής εφαρμογής των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας μέσω θεσμικού συντονισμού, διατομεακής συνεργασίας και συστηματικής παρακολούθησης	97
Ειδικός Στόχος 5.1 Θεσμικός συντονισμός, διατομεακή συνεργασία και συστηματική παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων .97	
3.5 Ομάδες στόχου του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 και βασικοί αποδέκτες των δράσεων του.....	99
3.6 Διασύνδεση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 με άλλα Εθνικά Σχέδια και Στρατηγικές	100
3.7 Χρηματοδότηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	102
4. Ενδεικτικό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης.....	104
4.1 Μηχανισμός διακυβέρνησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	104
4.2 Παρακολούθηση της υλοποίησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	105
4.3 Σύστημα δεικτών του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	106
4.4 Αναθεώρηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	109
4.5 Αξιολόγηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	109
5. Διάχυση και βιωσιμότητα	112
5.1 Διάχυση και δημοσιότητα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.....	112
5.1.1 Ενδεικτικές ενέργειες διάχυσης και επικοινωνίας του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	112
5.1.2 Ενίσχυση της ορατότητας του ΕΣΡΜ	113
5.2 Διασφάλιση βιωσιμότητας του ΕΣΔΡΜ 2026-2029	114
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Σύνθεση ΕΣΡΜ και εκπρόσωποι φορέων	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Γλωσσάρι.....	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Καλές πρακτικές και διεθνή πρότυπα αντιμετώπισης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.....	130
Κατευθύνσεις συγκριτικής εμπειρίας για τον σχεδιασμό ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Συνολικός Πίνακας Δράσεων ΕΣΔΡΜ 2026-2029 ανά φορέα πολιτικής	139

Παρουσίαση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029

από το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

Το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας παρουσιάζει με ευθύνη το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029.

Το Σχέδιο αυτό αποτυπώνει τη συνολική δέσμευση της Πολιτείας να διασφαλίσει ότι κάθε άνθρωπος στη χώρα μας μπορεί να ζει, να εργάζεται, να μετακινείται, να κάνει τις προσωπικές του επιλογές και να συμμετέχει στην κοινωνία χωρίς φόβο, αποκλεισμό ή διακρίσεις.

Ως Συμβούλιο, πιστεύουμε ότι η καταπολέμηση των διακρίσεων και του ρατσισμού δεν είναι μόνο ζήτημα θεσμών· είναι υπόθεση δημοκρατίας, κοινωνικού σεβασμού και ευθύνης. Το νέο Εθνικό Σχέδιο αποτελεί ένα σημαντικό βήμα έμπρακτης δέσμευσης της Πολιτείας για την υποστήριξη μιας κοινωνίας που αναγνωρίζει την ποικιλομορφία, επενδύει στην ισότητα και ανταποκρίνεται με συνέπεια στις σύγχρονες προκλήσεις.

Η Στρατηγική του Εθνικού Σχεδίου βασίζεται στη συνεργασία και τη διασύνδεση πολλών φορέων, στη γνώση και στην εμπειρία όσων βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, αλλά και στην ανάγκη για θεσμική και κοινωνική ανθεκτικότητα. Με έμφαση στην πρόληψη, στην υποστήριξη των θυμάτων, στη διαφάνεια και στη συνεχή παρακολούθηση των πολιτικών, το Εθνικό Σχέδιο φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα πρακτικό και αποτελεσματικό σημείο αναφοράς και εργαλείο για τα επόμενα χρόνια.

Η διαδικασία εκπόνησης του Σχεδίου υπήρξε απαιτητική και σύνθετη, καθώς προϋπέθετε τον συντονισμό διαφορετικών θεσμικών προσεγγίσεων και προτεραιοτήτων. Οι επιμέρους προκλήσεις που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της συνεργασίας αντιμετωπίστηκαν μέσα από διάλογο, τεκμηρίωση και πνεύμα συνεννόησης, επιτρέποντας τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου δράσης που αντανακλά τη συλλογική ευθύνη των εμπλεκόμενων φορέων.

Το Συμβούλιο παραμένει σταθερά προσανατολισμένο στην προώθηση λύσεων που βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα, στον διάλογο και τη συνεργασία δημόσιων και κοινωνικών φορέων και στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου ο σεβασμός στην ποικιλομορφία είναι αυτονόητη αξία. Καλούμε όλους τους φορείς, θεσμικούς και κοινωνικούς, να στηρίξουν την υλοποίηση του Σχεδίου και να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς.

Με πίστη στην κοινή μας προσπάθεια,

Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

Ρατσισμός

Η πεποίθηση πως ένα χαρακτηριστικό όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η εθνική και εθνοτική καταγωγή, δικαιολογεί την περιφρόνηση για ένα άτομο ή μία ομάδα ατόμων ή την έννοια της υπεροχής ενός ατόμου ή μίας ομάδας ατόμων έναντι άλλων.

Διάκριση

Οι διακρίσεις συμβαίνουν όταν τα άτομα αντιμετωπίζονται λιγότερο ευνοϊκά σε σχέση με άλλα άτομα, που βρίσκονται σε συγκρίσιμη κατάσταση, μόνο επειδή ανήκουν ή θεωρείται ότι ανήκουν σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή κατηγορία ατόμων. Οι άνθρωποι ενδέχεται να υφίστανται διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, γλώσσας, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου, και για πολλούς άλλους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των διάφορων αυτών λόγων ταυτόχρονα.

Μισαλλοδοξία

Η έλλειψη σεβασμού ή ανοχής, η εχθρότητα για κάθε αντίθετη πρακτική ή πεποίθηση. Περιλαμβάνει επίσης την απόρριψη ανθρώπων που γίνονται αντιληπτοί ως διαφορετικοί, λόγω χαρακτηριστικών όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η εθνική και εθνοτική καταγωγή η αναπηρία, η κατάσταση υγείας, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου.

Ρητορική μίσους

Κάθε μορφή έκφρασης που υποκινεί, προωθεί, διαδίδει ή δικαιολογεί τη βία, το μίσος ή τις διακρίσεις κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, ή που τα απαξιώνει, λόγω πραγματικών ή αποδιδόμενων προσωπικών χαρακτηριστικών ή ιδιότητας, όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η ηλικία, η αναπηρία, το φύλο, η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά

Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ονομάζεται ένα έγκλημα το οποίο τελέστηκε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου/σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου του θύματος. Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά μπορεί να είναι και οποιοδήποτε άλλο ποινικό αδίκημα το οποίο διαπράττεται κατά ενός ατόμου ή πληθυσμιακής ομάδας λόγω των νομιζόμενων χαρακτηριστικών τους.

Στερεότυπο

Υπεραπλουστευμένη, γενικευμένη και συχνά ασυνείδητη προκατάληψη σχετικά με πρόσωπα ή ιδέες, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε προκατάληψη και διακρίσεις. Πρόκειται για γενίκευση, κατά την οποία χαρακτηριστικά που κατέχει ένα μέλος ή μέλη μιας ομάδας αποδίδονται στο σύνολο της ομάδας.

Προκατάληψη

Σταθερή και συνεπής τάση ανταπόκρισης, συνήθως με αρνητικό τρόπο προς τα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας.

Εισαγωγή

Εισαγωγή

Το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΔΡΜ) 2026-2029** αποτελεί το κεντρικό εργαλείο της χώρας για την πρόληψη και καταπολέμηση των απαγορευμένων από τον νόμο διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, σε πλήρη εναρμόνιση με τις αξίες και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα θεμελιώδη δικαιώματα, την ισότητα και την κοινωνική συνοχή. Το ΕΣΔΡΜ εγκρίνεται από το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, το οποίο έχει τον θεσμικό ρόλο του συντονισμού και της συστηματικής παρακολούθησης της εφαρμογής των οικείων δημόσιων πολιτικών, εξασφαλίζοντας την ποιότητα, τη διυπουργική συνέργεια και τη λογοδοσία του εθνικού σχεδιασμού.

Η εκπόνηση του νέου Σχεδίου βασίστηκε σε αποτίμηση της προηγούμενης περιόδου, στην καταγραφή των υφιστάμενων προκλήσεων και στην ανάλυση των σύγχρονων μορφών διακρίσεων που παρατηρούνται στην Ελλάδα. Η ελληνική κοινωνία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει φαινόμενα ρατσιστικής βίας, μισαλλοδοξίας, ρητορικής μίσους και πολλαπλών διακρίσεων, τα οποία επηρεάζουν δυσανάλογα συγκεκριμένες ομάδες, μεταξύ των οποίων Ρομά, άτομα με αναπηρίες, ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, μετανάστες και πρόσφυγες. Παράλληλα, αναδεικνύεται η ανάγκη για ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς, βελτίωση της πρόσβασης των θυμάτων στη δικαιοσύνη, αναβάθμιση της εκπαίδευσης των επαγγελματιών και ανάπτυξη ενός συνεκτικού συστήματος συλλογής και αξιοποίησης δεδομένων.

Οι ανάγκες αυτές αντανakλούν και τις συστάσεις των ευρωπαϊκών και διεθνών μηχανισμών παρακολούθησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, Επιτροπή για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων των Ηνωμένων Εθνών, Επιτροπή Εμπειρογνομώνων για την Εφαρμογή των Συμβάσεων και Συστάσεων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, κλπ.), που υπογραμμίζουν τη σημασία της πρόληψης, της ακριβούς τεκμηρίωσης, της θεσμικής ενδυνάμωσης και της προσβασιμότητας των μηχανισμών καταγγελίας. Το νέο Σχέδιο ανταποκρίνεται σε αυτές τις προκλήσεις, υιοθετώντας μια ολοκληρωμένη και διατομεακή προσέγγιση που συνδυάζει πρόληψη, προστασία, λογοδοσία και προώθηση μιας κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων.

Το Σχέδιο τοποθετείται πλήρως στο ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης, ως μια εθνική πολιτική που ενισχύει και συμπληρώνει τις στρατηγικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων και του ρατσισμού, την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή όλων των πολιτών.

Η εκπόνηση του Σχεδίου υποστηρίχθηκε από το συγχρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργο «ECOSYSTEM-strEngthening PubliC AuthOrities' capacitY to reSpond to inTersEctional discrimination through Multi-agency coalitions»¹, το οποίο

¹ Το έργο «ECOSYSTEM-strEngthening PubliC AuthOrities' capacitY to reSpond to inTersEctional discrimination through Multi-agency coalitions» αποτελεί μία πρωτοβουλία του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και του Κέντρου Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (ΚΜΟΠ), με στόχο την προώθηση μιας κοινωνίας χωρίς διακρίσεις και

υλοποιείται από το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (ΚΜΟΠ), και συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση των αναγκαίων θεσμικών και οργανωτικών προϋποθέσεων για τη διαδικασία κατάρτισης του Σχεδίου.

Η αρχιτεκτονική του Σχεδίου οργανώνεται γύρω από:

- **Σαφείς στρατηγικές προτεραιότητες**, οι οποίες εντάσσονται σε πυλώνες πολιτικής που καλύπτουν την πρόληψη, την προστασία, την υποστήριξη των θυμάτων, την ενίσχυση της λογοδοσίας και την καλλιέργεια θεσμικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας.
- **Θεμελιώδεις αξίες και αρχές**, όπως η ισότητα και η μη διάκριση, η προσβασιμότητα και ο καθολικός σχεδιασμός, η συμπερίληψη, η διατομεακή προσέγγιση, η τεκμηριωμένη χάραξη πολιτικής, η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η ενεργός συμμετοχή των κοινοτήτων.
- **Μεθοδολογικά εργαλεία**, που προωθούν τη συλλογή και αξιοποίηση δεδομένων, τη διασύνδεση φορέων, τη συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση, και τη διαφάνεια στη δημόσια διοίκηση.
- **Διαλειτουργικούς μηχανισμούς συνεργασίας**, οι οποίοι ενισχύουν τον ρόλο της Πολιτείας μέσω συντονισμένων παρεμβάσεων πολλών διοικητικών τομέων.

Η στρατηγική του ΕΣΡΡΜ 2026-2029 οργανώνεται γύρω από πέντε βασικούς πυλώνες, οι οποίοι συγκροτούν ένα ενιαίο και συνεκτικό πλαίσιο παρέμβασης. Οι πυλώνες αυτοί συνιστούν τους θεμελιώδεις άξονες του στρατηγικού σχεδιασμού του Σχεδίου, εντός των οποίων προσδιορίζονται οι προτεραιότητες δημόσιας πολιτικής και εξειδικεύονται οι αντίστοιχοι Στρατηγικοί και Ειδικοί Στόχοι, με σαφή κατανομή θεματικών πεδίων και αρμοδιοτήτων.

Η δομή αυτή, διασφαλίζει τη συνοχή του Σχεδίου, την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και τη συστηματική σύνδεση των επιμέρους δράσεων με συγκεκριμένα πεδία δημόσιας πολιτικής, ενισχύοντας παράλληλα τη δυνατότητα αποτελεσματικής παρακολούθησης, αξιολόγησης και λογοδοσίας κατά την υλοποίησή του.

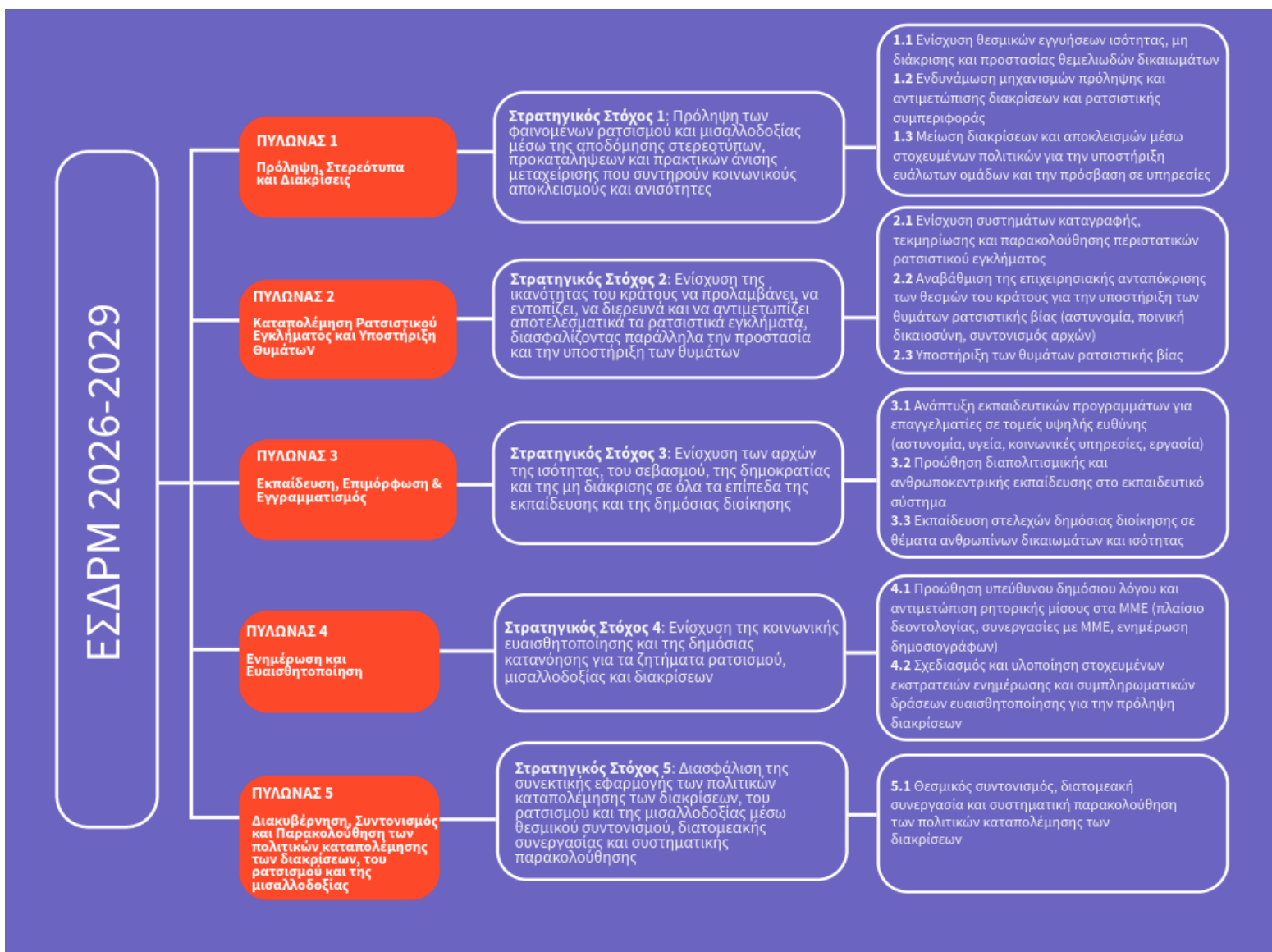
αποκλεισμούς. Στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας, η οποία ξεκίνησε το 2025, βρίσκεται η προετοιμασία του προσχεδίου για το 2^ο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

Παράλληλα, η πρωτοβουλία επιδιώκει να διευκολύνει την πρόσβαση των επιζώντων ατόμων σε υπηρεσίες και χρήσιμες πληροφορίες, να ενισχύσει τις δεξιότητες των δημόσιων λειτουργών, ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τα περιστατικά διακρίσεων, καθώς και να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία για τις επιπτώσεις των διακρίσεων και του ρατσισμού. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρόγραμμα CERV-2023-EQUAL (πηγή: <https://www.ecosystem-project.eu/>).

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029 επιδιώκει να αποτελέσει ένα συνεκτικό, λειτουργικό και δυναμικό εργαλείο δημόσιας πολιτικής για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Η αποτελεσματική εφαρμογή του, στηρίζεται στον θεσμικό συντονισμό, στη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων, στη διαφάνεια, στη συστηματική παρακολούθηση, ώστε οι παρεμβάσεις να ανταποκρίνονται στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες και να προσαρμόζονται στις σύγχρονες προκλήσεις.

Κεντρικός προσανατολισμός του Σχεδίου είναι η εμπέδωση μιας κοινωνίας ισότητας, στην οποία ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η προστασία από τις διακρίσεις δεν περιορίζονται σε διακηρυκτικές αρχές, αλλά ενσωματώνονται ουσιαστικά στη λειτουργία των θεσμών, στις δημόσιες πολιτικές και στην καθημερινή κοινωνική ζωή, για όλους και όλες, χωρίς αποκλεισμούς.

Εικόνα 1: Δομή του ΕΣΔΡΜ 2026-2029: Πυλώνες, Στρατηγικοί Στόχοι και Ειδικοί Στόχοι

Ακρωνύμια

Αναθ. ΕΚΧ	Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
ΓΓ	Γενική Γραμματεία
Γ.Γ.Ι.Α.Δ.	Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΓΓΚΑΚΦ	Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΔΚΠΡΒ	Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας
ΔΥΠΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΠΦΑΑ	Ελεγχόμενες Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΔΑ	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΤ+	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+
ΕΛ.ΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΑ	Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για την Προστασία Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ε.Σ.Α.μεΑ.	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΣΔΡΜ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας
ΕΣΡΜ	Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΚΕΔ	Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές
ΚΕΘΙ	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
ΚΥΤ	Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΛΣ – ΕΛΑΚΤ	Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
π.δ.	Προεδρικό διάταγμα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΜΑ	Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Θεσμικό-Νομοθετικό πλαίσιο

1. Θεσμικό – Νομοθετικό πλαίσιο

Το παρόν κεφάλαιο αποτυπώνει το θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνεται και υλοποιείται το ΕΣΔΡΜ 2026-2029, παρουσιάζοντας τις διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές δεσμεύσεις της χώρας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την απαγόρευση των διακρίσεων.

Μέσα από την αναφορά στους βασικούς διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς, τις θεμελιώδεις διακηρύξεις και συμβάσεις, καθώς και τις σχετικές οδηγίες, συστάσεις και μηχανισμούς παρακολούθησης, αναδεικνύεται το πλαίσιο υποχρεώσεων και κατευθύνσεων που καθιστά την καταπολέμηση των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας οριζόντια προτεραιότητα δημόσιας πολιτικής. Παράλληλα, χαρτογραφούνται οι κύριοι εθνικοί φορείς, οι θεσμικοί μηχανισμοί και οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις που συγκροτούν το εθνικό πεδίο πολιτικής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

1.1 Διεθνές πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων

1.1.1 Διεθνείς Οργανισμοί και Όργανα

Ο **Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών**² (ΟΗΕ) είναι διεθνής οργανισμός που ιδρύθηκε το 1945 και σήμερα αποτελείται από 193 κράτη-μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η οποία συγκαταλέγεται στα 51 ιδρυτικά μέλη του Οργανισμού (25 Οκτωβρίου 1945).

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών³, ένας από τους καταστατικούς σκοπούς του ΟΗΕ είναι η ανάπτυξη και η ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διακρίσεις (άρθρο 1 παρ. 3).

Το **Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**⁴ (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights-OHCHR) συντονίζει όλες τις σχετικές δραστηριότητες του ΟΗΕ, διαθέτοντας περιφερειακά γραφεία σε κομβικές χώρες. Στο πλαίσιο αυτών των αρμοδιοτήτων του, παρέχει καίρια υποστήριξη στο **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών**⁵, το οποίο είναι υπεύθυνο για την ενίσχυση της προώθησης και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τα **Όργανα των Συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα**⁶ είναι επιτροπές ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων, οι οποίοι παρακολουθούν την εφαρμογή των

² <https://unric.org/el/>.

³ Υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945 με έναρξη ισχύος στις 24 Οκτωβρίου 1945.

⁴ <https://www.ohchr.org/en/about-us/high-commissioner>.

⁵ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council>.

⁶ <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies>.

κυριότερων Διεθνών Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η **Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες**⁷ (UNHCR) είναι εντεταλμένη από τον ΟΗΕ για τον συντονισμό των δράσεων για την προστασία των προσφύγων σε διεθνές επίπεδο και για τη διασφάλιση της εφαρμογής των δικαιωμάτων τους (άσυλο, ασφαλές καταφύγιο, εκούσιος επαναπατρισμός). Η Ύπατη Αρμοστεία των ΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει Γραφείο στην Ελλάδα και συνεργάζεται με τις ελληνικές αρχές, με μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), με προσφυγικές κοινότητες, και άλλους εμπλεκόμενους φορείς για την προστασία των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στη χώρα⁸.

Η **Διεθνής Οργάνωση Εργασίας**⁹ (ILO) αποτελεί ειδικευμένη οργάνωση του ΟΗΕ, η οποία δραστηριοποιείται στο πεδίο της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρώπινων και εργασιακών δικαιωμάτων, για τη δημιουργία συνθηκών αξιοπρεπούς εργασίας και διαβίωσης. Διαμορφώνει τα διεθνή πρότυπα εργασίας, καθορίζοντας τα βασικά εργασιακά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων η ισότητα ευκαιριών στην εργασία και η ίση αντιμετώπιση χωρίς διακρίσεις.

1.1.2 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου του 1948, σε συνέχεια του Καταστατικού Χάρτη των ΗΕ και της ύψιστης σημασίας που αποφασίστηκε να αποδίδει στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών.

Η Οικουμενική Διακήρυξη υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως «*το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.*¹⁰».

Στο άρθρο 2 της Διακήρυξης προβλέπεται ότι «*Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.*».

⁷ <https://www.unhcr.org/about-unhcr>.

⁸ <https://www.unhcr.org/gr/>.

⁹ <https://www.ilo.org/about-ilo>.

¹⁰ Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ηνωμένα Έθνη, 10 Δεκεμβρίου 1948.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί σημείο αναφοράς για τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματα του ανθρώπου, που έθεσε τις βάσεις για τη σύναψη σειράς διεθνών συμβάσεων κατά των διακρίσεων.

1.1.3 Διεθνείς Συμβάσεις

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται οι Διεθνείς Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την απαγόρευση των διακρίσεων στις οποίες έχει προσχωρήσει η Ελλάδα.

Η απαγόρευση των φυλετικών διακρίσεων στο διεθνές επίπεδο θεμελιώνεται στη **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων** (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-ICERD), την οποία η Ελλάδα κύρωσε με το ν.δ. 494/1970. Με την κύρωση αυτή, η χώρα ανέλαβε δεσμευτικές υποχρεώσεις για την πρόληψη, απαγόρευση και εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης τόσο στο επίπεδο της νομοθεσίας όσο και στο επίπεδο των διοικητικών πρακτικών και των δημόσιων πολιτικών. Η Σύμβαση αναγνωρίζει ότι ο ρατσισμός δεν αποτελεί μόνο ένα σύνολο μεμονωμένων συμπεριφορών, αλλά ένα φαινόμενο που συνδέεται με κοινωνικές δομές, ιστορικές ανισότητες και συστημικούς μηχανισμούς αποκλεισμού, και ως εκ τούτου απαιτεί συνεκτική και ενεργή κρατική αντιμετώπιση.

Στο άρθρο 1 της Σύμβασης περιλαμβάνεται ένας από τους πληρέστερους ορισμούς της φυλετικής διάκρισης στο διεθνές δίκαιο, η οποία περιγράφεται ως *«κάθε διάκριση, εξαίρεση, παρεμπόδιση ή προτίμηση που βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνολογική προέλευση και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την κατάργηση ή τον περιορισμό της αναγνώρισης, της απόλαυσης ή της άσκησης, υπό όρους ισότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό ή οποιονδήποτε άλλο τομέα του δημόσιου βίου.¹¹»*.

Η διατύπωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι δεν περιορίζει την απαγόρευση μόνο σε περιπτώσεις όπου υπάρχει πρόθεση διάκρισης, αλλά καλύπτει και τις περιπτώσεις όπου το αποτέλεσμα μιας πρακτικής οδηγεί σε άνιση μεταχείριση. Έτσι, θεμελιώνεται η έννοια της έμμεσης διάκρισης, η οποία βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής και διεθνούς νομολογίας.

Παράλληλα, η ICERD υιοθετεί μια ευρεία προσέγγιση ως προς το πεδίο εφαρμογής, καθώς η απαγόρευση της διάκρισης εκτείνεται σε όλους τους τομείς του δημόσιου βίου: την πολιτική συμμετοχή, την εργασία, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία, την υγεία, την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, και γενικότερα σε κάθε διαδικασία που συνδέεται με την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων. Με την κύρωση της Σύμβασης, η Ελλάδα δεσμεύθηκε όχι μόνο να αποτρέψει και να απαγορεύσει τέτοιες πρακτικές, αλλά και να λάβει ενεργά μέτρα για την εξάλειψή τους, περιλαμβανομένης της υιοθέτησης

¹¹ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. Adopted and opened for signature and ratification by General Assembly resolution 2106 (XX) of 21 December 1965.

αποτελεσματικής νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, της θέσπισης κατάλληλων διοικητικών μηχανισμών και της εξασφάλισης πρόσβασης των θυμάτων στη δικαιοσύνη.

Η Σύμβαση επιβάλλει επίσης θετικές υποχρεώσεις στα κράτη-μέλη, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ανάληψη πολιτικών και πρακτικών που προάγουν την ισότητα στην πράξη, η εκπαίδευση επαγγελματιών του δημόσιου τομέα, όπως δικαστικών λειτουργών, αστυνομικών και δημοσίων υπαλλήλων, σε θέματα καταπολέμησης του ρατσισμού, καθώς και η συστηματική συλλογή στοιχείων για φαινόμενα διακρίσεων. Επιπλέον, η ICERD απαιτεί από τα κράτη-μέλη να αντιμετωπίζουν ενεργά μορφές φυλετικού διαχωρισμού και να απαγορεύουν την προπαγάνδα φυλετικής υπεροχής, συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους και της λειτουργίας οργανώσεων με ρατσιστικούς σκοπούς.

Η κύρωση της Σύμβασης εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμεύσεων της Ελλάδας για την προστασία από τις διακρίσεις. Η εφαρμογή της ICERD αποτελεί συνεχή δέσμευση, η οποία αντικατοπτρίζεται τόσο στο νομοθετικό πλαίσιο όσο και στη λειτουργία των εθνικών φορέων ισότητας και στην ανάπτυξη δημόσιων πολιτικών κατά του ρατσισμού.

Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα υποχρεούται να υποβάλλει περιοδικές εκθέσεις στην Επιτροπή για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (Committee on the Elimination of Racial Discrimination-CERD), να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνει και να αναθεωρεί πολιτικές που ενδέχεται να παράγουν άνιση μεταχείριση¹².

Η Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW), η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 1342/1983, προβλέπει τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς και την κατάργηση των υφιστάμενων διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, μέσα από τη λήψη κατάλληλων μέτρων και τη θέσπιση συνταγματικών και νομοθετικών προβλέψεων.

Στο άρθρο 1 της Σύμβασης ορίζεται ότι στο πλαίσιό της: «ο όρος "διακρίσεις κατά των γυναικών" αφορά κάθε διαχωρισμό, εξαίρεση ή περιορισμό που βασίζεται στο φύλο και που έχει σαν αποτέλεσμα ή σκοπό να διακυβεύσει ή να καταστρέψει την, με βάση την ισότητα ανδρών και γυναικών, αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση από τις γυναίκες, ανεξαρτήτως της οικογενειακής τους κατάστασης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και αστικό τομέα η σε κάθε άλλο τομέα.¹³».

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν. 2101/1992, στο άρθρο 2 προβλέπει ότι «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται

¹² Για τις πλέον πρόσφατες συστάσεις της Επιτροπής (CERD) επί της συνδυασμένης 23ης και 24ης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας, βλ. αναλυτικά στην ενότητα 1.4 κατωτέρω.

¹³ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979, entry into force 3 September 1981, in accordance with article 27(1).

σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.¹⁴».

Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και το σχετικό προαιρετικό Πρωτόκολλο, που κυρώθηκαν από την Ελλάδα με τον ν. 4074/2012. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, οι «Διακρίσεις βάσει αναπηρίας σημαίνουν οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό βάσει αναπηρίας, η οποία έχει ως σκοπό ή επίπτωση να εμποδίσει ή να ακυρώσει την αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση, σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ατομικό ή οποιοδήποτε άλλο τομέα. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης και της άρνησης παροχής εύλογης προσαρμογής»¹⁵.

Στο άρθρο 1 ορίζεται ότι «Σκοπός της παρούσας Σύμβασης είναι να προάγει, προστατεύσει και να διασφαλίσει την πλήρη και ίση απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, από όλα τα άτομα με αναπηρίες και να προάγει το σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειας τους. Τα άτομα με αναπηρίες περιλαμβάνουν εκείνα που έχουν μακροχρόνια σωματικά, ψυχικά, διανοητικά ή αισθητήρια εμπόδια, που, σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια, μπορούν να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους».

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 5 για την ισότητα και τη μη διάκριση:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον και σύμφωνα με το νόμο και δικαιούνται, χωρίς οποιαδήποτε διάκριση, ίση προστασία και ίσα οφέλη από το νόμο.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις βάσει αναπηρίας και εγγυώνται στα άτομα με αναπηρίες ίση και αποτελεσματική νομική προστασία κατά των διακρίσεων για οποιοδήποτε λόγο.

3. Προκειμένου να προάγουν την ισότητα και να εξαλείψουν τις διακρίσεις, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή.

4. Τα συγκεκριμένα μέτρα, τα οποία είναι απαραίτητα προκειμένου να επιταχυνθεί ή να επιτευχθεί μία πραγματική ισότητα των ατόμων με αναπηρίες, δεν θεωρούνται διακρίσεις, σύμφωνα με τους όρους της παρούσας Σύμβασης.».

Πολύ σημαντικό για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα είναι και το προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης (που κυρώθηκε επίσης με τον ν. 4074/2012), το οποίο αναγνωρίζει την αρμοδιότητα της Επιτροπής των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες να δέχεται και να εξετάζει αναφορές από ή για λογαριασμό

¹⁴ Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.

¹⁵ Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol, United Nations.

ατόμων ή ομάδων ατόμων, που υπόκεινται στη δικαιοδοσία ενός συμβαλλόμενου-στο παρόν Πρωτόκολλο-κράτους, τα οποία ισχυρίζονται ότι είναι θύματα μιας παραβίασης των διατάξεων της Σύμβασης από αυτό το συμβαλλόμενο κράτος.

Το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα**¹⁶, που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 2462/1997, προβλέπει τον σεβασμό και την εγγύηση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων σε όλα τα άτομα χωρίς καμία διάκριση, ιδίως φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης (άρθρο 2).

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Συμφώνου: *«Κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του»* και σύμφωνα με το άρθρο 20: *«Κάθε επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους, που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας απαγορεύεται από το νόμο.»*

Επίσης στο άρθρο 24 ορίζεται ότι *«Κάθε παιδί, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας ή γέννησης, έχει δικαίωμα, έναντι της οικογένειάς του, της κοινωνίας και του Κράτους στα μέτρα προστασίας που απαιτεί η θέση του ως ανηλίκου».*

Το άρθρο 26 ορίζει ότι: *«Όλα τα πρόσωπα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα, χωρίς καμία διάκριση, σε ίση προστασία του νόμου. Ως προς αυτό το ζήτημα, ο νόμος πρέπει να απαγορεύει κάθε διάκριση και να εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα ίση και αποτελεσματική προστασία έναντι κάθε διάκρισης, ιδίως λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης».*

Σημαντικό είναι και το άρθρο 27 που ορίζει ότι: *«Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες, τα πρόσωπα που ανήκουν σε αυτές δεν μπορούν να στερηθούν του δικαιώματος να έχουν, από κοινού με τα άλλα μέρη της ομάδας τους, τη δική τους πολιτιστική ζωή, να εκδηλώνουν και να ασκούν τη δική τους θρησκεία ή να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα».*

Το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα**¹⁷, που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 1532/1985, προβλέπει στο άρθρο 2 ότι: *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να εγγυηθούν ότι τα δικαιώματα που περιέχονται σ' αυτό θα ασκούνται χωρίς οποιαδήποτε διάκριση φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γεννήσεως ή κάθε άλλης καταστάσεως».*

¹⁶ International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966, entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 49.

¹⁷ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966, entry into force 3 January 1976, in accordance with article 27.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα **ερμηνευτικά κείμενα των οργάνων παρακολούθησης του ΟΗΕ (General Comments και General Recommendations)**, τα οποία, αν και μη νομικά δεσμευτικά, λειτουργούν ως ερμηνευτικά και καθοδηγητικά κείμενα, εξειδικεύοντας το περιεχόμενο των διεθνών συμβατικών υποχρεώσεων των κρατών και παρέχοντας κατευθύνσεις πολιτικής για την πρόληψη και αντιμετώπιση των διακρίσεων και του ρατσισμού. Ενδεικτικά, και ως πιο συναφή, αναφέρονται τα ακόλουθα:

Γενικά Σχόλια της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ¹⁸

- Γενικό σχόλιο αριθ. **11** - Απαγόρευση πολεμικής προπαγάνδας και υποκίνησης εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους (Άρθρο 20)
- Γενικό σχόλιο αριθ. **18** - Απαγόρευση των διακρίσεων
- Γενικό σχόλιο αριθ. **25** - Το δικαίωμα συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις, τα δικαιώματα ψήφου και το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες (Άρθρο 25)
- Γενικό σχόλιο αριθ. **34** - Άρθρο 19: Ελευθερία γνώμης και έκφρασης

Γενικές Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (CERD)¹⁹

- Γενική σύσταση αριθ. **13** σχετικά με την εκπαίδευση των υπαλλήλων επιβολής του νόμου στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Γενική σύσταση αριθ. **25** σχετικά με τις διαστάσεις που σχετίζονται με το φύλο σε ζητήματα φυλετικών διακρίσεων
- Γενική σύσταση αριθ. **27** σχετικά με τις διακρίσεις κατά των Ρομά
- Γενική σύσταση αριθ. **30** σχετικά με τις διακρίσεις εις βάρος μη-πολιτών του κράτους
- Γενική σύσταση αριθ. **31** σχετικά με την πρόληψη των φυλετικών διακρίσεων στη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης
- Γενική σύσταση αριθ. **35** - Καταπολέμηση του ρατσιστικού μίσους
- Γενική σύσταση αριθ. **36** σχετικά με την πρόληψη και καταπολέμηση του «φυλετικού προφίλ» από τα όργανα επιβολής του νόμου
- Γενική σύσταση αριθ. **37**: Φυλετικές διακρίσεις στην απόλαυση του δικαιώματος στην υγεία

Οι Συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας:

- Σύμβαση με αριθμό 29: «**περί αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας**», η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 2079/1952 (ΦΕΚ 108 Α', 13-6-52), καθώς και το Πρωτόκολλο (του 2014) της Σύμβασης, το οποίο κυρώθηκε από τη χώρα με το άρθρο 49 του ν. 5239/2025.
- Σύμβαση με αριθμό 105: «**περί καταργήσεως της αναγκαστικής εργασίας**», η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν.δ. 4221/1961(ΦΕΚ 173 Α', 19-6-61).
- Σύμβαση με αριθμό 111: «**Για τη διάκριση στην απασχόληση και το επάγγελμα**», η οποία κυρώθηκε με το ν. 1424/1984 (ΦΕΚ 29 Α', 14-3-84). Προβλέπει την προαγωγή

¹⁸ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11.

¹⁹ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=6&DocTypeID=11.

της ισότητας ευκαιριών και μεταχειρίσεως σχετικά με την απασχόληση και το επάγγελμα, με σκοπό την εξάλειψη κάθε διάκρισης σε αυτό το αντικείμενο.

- Σύμβαση με αριθμό 159: **«Για την επαγγελματική επαναπροσαρμογή και απασχόληση των μειονεκτούντων προσώπων»**, η οποία κυρώθηκε με ν. 1556/1985 (ΦΕΚ 100 Α', 28-5-85). Σύμφωνα με το άρθρο 1: *«Για τους σκοπούς αυτής της σύμβασης, κάθε Μέλος πρέπει να θεωρεί ότι σκοπός της επαγγελματικής επαναπροσαρμογής είναι να επιτρέψει στα μειονεκτούντα πρόσωπα να βρουν και να διατηρήσουν μια κατάλληλη απασχόληση, να εξελιχθούν επαγγελματικά και έτσι να διευκολύνει την ένταξη ή την επανένταξή τους στην κοινωνία.»*

1.1.4 Οικουμενική Περιοδική Αξιολόγηση στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών

Η **Οικουμενική Περιοδική Αξιολόγηση**²⁰ (**Universal Periodic Review-UPR**) αποτελεί βασικό μηχανισμό του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, μέσω του οποίου όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ υποβάλλονται, σε τακτική βάση, σε συνολική αξιολόγηση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα τους. Ο μηχανισμός θεσπίστηκε το 2006 με το ψήφισμα 60/251 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και εφαρμόζεται σε διαδοχικούς κύκλους διάρκειας περίπου τεσσάρων έως πέντε ετών, με στόχο τη βελτίωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ενίσχυση της διεθνούς λογοδοσίας.

Η διαδικασία της UPR βασίζεται σε διακρατικό διάλογο και αξιολόγηση από ομότιμους (peer review). Κάθε κράτος παρουσιάζει τις πολιτικές, τα μέτρα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει, ενώ τα υπόλοιπα κράτη μέλη διατυπώνουν παρατηρήσεις και συστάσεις.

Η αξιολόγηση στηρίζεται σε τρεις βασικές πηγές:

- (α) την εθνική έκθεση του υπό αξιολόγηση κράτους
- (β) τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε εκθέσεις και πορίσματα ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων, ειδικών διαδικασιών και οργάνων παρακολούθησης των συνθηκών του ΟΗΕ, και
- (γ) τις πληροφορίες που παρέχονται από λοιπούς ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών θεσμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των περιφερειακών οργανώσεων και των ομάδων της Κοινωνίας των Πολιτών.

Οι αξιολογήσεις πραγματοποιούνται από την Ομάδα Εργασίας της UPR, η οποία απαρτίζεται από τα 47 κράτη μέλη του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ κάθε αξιολόγηση υποστηρίζεται από ομάδα τριών κρατών («τρόικα»), η οποία λειτουργεί ως εισηγητής και συμβάλλει στη σύνταξη της τελικής έκθεσης αποτελεσμάτων. Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την υιοθέτηση έκθεσης αποτελεσμάτων, η οποία περιλαμβάνει τις συστάσεις προς το κράτος υπό εξέταση, καθώς και τις δεσμεύσεις που αυτό αναλαμβάνει για την εφαρμογή τους.

Οι συστάσεις που προκύπτουν από τη διαδικασία της UPR, οι οποίες διαμορφώνονται στο πλαίσιο διακρατικού διαλόγου και με τη συμβολή διεθνών οργανισμών, εθνικών

²⁰ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/upr-home>.

θεσμών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ΜΚΟ και κοινωνικών φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών, λειτουργούν ως βασικός μηχανισμός διεθνούς λογοδοσίας και καθοδηγούν, μεταξύ άλλων, τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αναθεώρηση των εθνικών πολιτικών κατά των διακρίσεων και του ρατσισμού.

Η Ελλάδα υποβλήθηκε το 2021 στην 3η Περιοδική Αξιολόγηση²¹, στο πλαίσιο της οποίας παρουσιάστηκαν σημαντικές θεσμικές και νομοθετικές εξελίξεις, αλλά ταυτόχρονα διατυπώθηκαν σαφείς διεθνείς συστάσεις σε πεδία που άπτονται άμεσα της καταπολέμησης του ρατσισμού και των διακρίσεων. Μεταξύ άλλων, αναδείχθηκαν ζητήματα που αφορούν τη ρητορική μίσους και τη ρατσιστική βία, τη μεταχείριση ευάλωτων ομάδων, ιδίως Ρομά, μετανάστες και πρόσφυγες, καθώς και ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, τη λογοδοσία των αρχών επιβολής του νόμου, καθώς και την ανάγκη ενίσχυσης της συλλογής αξιόπιστων και διαχωρισμένων δεδομένων ισότητας.

Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στη θεσμική θωράκιση μηχανισμών λογοδοσίας, όπως ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, στην ανάγκη συστηματικής εκπαίδευσης των στελεχών της δημόσιας διοίκησης και των σωμάτων ασφαλείας, καθώς και στη διασφάλιση ουσιαστικής συμμετοχής της Κοινωνίας των Πολιτών στη διαμόρφωση και παρακολούθηση των πολιτικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο τέταρτος κύκλος της Καθολικής Περιοδικής Αξιολόγησης βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, με την επόμενη εξέταση της Ελλάδας να προβλέπεται εντός του 2026²², γεγονός που προσδίδει ιδιαίτερη επικαιρότητα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του νέου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας για την περίοδο 2026-2029.

1.2 Ευρωπαϊκό πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων

Το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταπολέμησης των διακρίσεων διαμορφώνεται μέσα από ένα πλέγμα θεσμικών οργάνων και οργανισμών που λειτουργούν τόσο στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και στο ευρύτερο ευρωπαϊκό διακυβερνητικό πλαίσιο. Οι φορείς αυτοί συμβάλλουν στην ανάπτυξη προτύπων, την παρακολούθηση της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αρχής της ίσης μεταχείρισης και την υποστήριξη των κρατών στην πρόληψη και αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων.

²¹ Universal Periodic Review-Greece, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Session 39, November 2021.

²² *ibid.*

1.2.1 Θεσμικοί φορείς και μηχανισμοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κεντρικό εξειδικευμένο οργανισμό στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί ο **Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)**²³, ο οποίος ιδρύθηκε το 2007 και λειτουργεί ως ανεξάρτητο όργανο της ΕΕ. Έχει ως αποστολή του την προαγωγή και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων που ζουν στην ΕΕ, λειτουργώντας ως το μοναδικό ανεξάρτητο κέντρο αριστείας στον τομέα αυτό. Ο Οργανισμός συλλέγει και αναλύει νομοθεσία και δεδομένα, παρέχει ανεξάρτητη, τεκμηριωμένη υποστήριξη και συμβουλές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και στα κράτη μέλη, και συμβάλλει στη βελτίωση της εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Παράλληλα, συνεργάζεται με εθνικούς και τοπικούς φορείς, οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φορείς ισότητας, ενημερώνοντας τους πολίτες και ενισχύοντας μια ευρωπαϊκή κουλτούρα σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Στο ευρωπαϊκό διακυβερνητικό πλαίσιο, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει το **Συμβούλιο της Ευρώπης**²⁴, το οποίο ιδρύθηκε το 1949 με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Η πρώτη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία αποτελεί θεμέλιο και όλης της δράσης του, είναι η **Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)**. Με τη Σύμβαση αυτή συγκροτήθηκε το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)**, αρμόδιο για την εκδίκαση ατομικών ή διακρατικών προσφυγών για παραβιάσεις των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση, από κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το ΕΔΔΑ έχει αναπτύξει μια ιδιαίτερως πλούσια νομολογία σε όλο το φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των διακρίσεων, και της ρητορικής μίσους, κλπ. Οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ είναι δεσμευτικές για τα κράτη μέλη που τα αφορούν, η δε εκτέλεσή τους εποπτεύεται από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Πέραν του συστήματος της ΕΣΔΑ, το έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδίως των διακρίσεων και του ρατσισμού, επικουρούν:

- Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας**²⁵ (**European Commission against Racism and Intolerance-ECRI**), αποτελεί ένα ευρωπαϊκό όργανο εμπειρογνομόνων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αποστολή την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και πρακτικών κατά του ρατσισμού, των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας στην Ευρώπη, σε ένα ευρύ φάσμα λόγων όπως η «φυλή», η εθνοτική ή εθνική καταγωγή, το χρώμα του δέρματος, η ιθαγένεια, η θρησκεία, η γλώσσα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου.

Η ECRI συστάθηκε με απόφαση της πρώτης Συνόδου Κορυφής των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1993 και ξεκίνησε να λειτουργεί το 1994. Αποτελείται από 46 ανεξάρτητα μέλη, τα οποία

²³ <https://fra.europa.eu/el/about-fra>.

²⁴ <https://www.coe.int/en/web/portal/home>.

²⁵ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/home>.

διορίζονται με βάση την ανεξαρτησία, την αμεροληψία, το ηθικό κύρος και την αναγνωρισμένη εμπειρογνωμοσύνη τους σε ζητήματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας, με κάθε κράτος-μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης να ορίζει ένα μέλος στην Επιτροπή.

Η ECRI εστιάζει σε φαινόμενα διαρθρωτικού ή γενικευμένου χαρακτήρα, χωρίς αρμοδιότητα εξέτασης ατομικών προσφυγών (οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Οι δραστηριότητές της περιλαμβάνουν την παρακολούθηση της κατάστασης στα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, μέσω επιτόπιων επισκέψεων και περιοδικών εκθέσεων ανά χώρα, την εκπόνηση θεματικών αναλύσεων και γενικών συστάσεων πολιτικής, καθώς και τη συνεργασία με εθνικές αρχές, ανεξάρτητους φορείς ισότητας και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση, μεταξύ άλλων, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας.

Στο πλαίσιο της θεματικής της δραστηριότητας, η ECRI έχει εκδώσει Γενικές Συστάσεις Πολιτικής (General Policy Recommendations-GPR), οι οποίες απευθύνονται στις κυβερνήσεις όλων των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμόρφωση εθνικών στρατηγικών και πολιτικών σε επιμέρους πεδία που συνδέονται με την πρόληψη και καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων.

Γενικές Συστάσεις Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)²⁶

- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.1:** Καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.2:** Ειδικευμένοι φορείς για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας σε εθνικό επίπεδο
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.3:** Καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας κατά των Ρομά
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.4:** Εθνικές έρευνες για την εμπειρία και την αντίληψη της διάκρισης και του ρατσισμού, από την οπτική των δυνητικών θυμάτων
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.5:** Καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων κατά των Μουσουλμάνων
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.6:** Καταπολέμηση της διάδοσης ρατσιστικού, ξενοφοβικού και αντισημιτικού υλικού μέσω του Διαδικτύου
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.7:** Εθνική νομοθεσία για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.8:** Καταπολέμηση του ρατσισμού κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

²⁶ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) Standards.

Γενικές Συστάσεις Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)²⁶

- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.9:** Πρόληψη και καταπολέμηση του αντισημιτισμού
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.10:** Καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων μέσα και μέσω της σχολικής εκπαίδευσης
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.11:** Καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων κατά την αστυνόμευση
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.12:** Καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων στον τομέα του αθλητισμού
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.13:** Καταπολέμηση του αντισημιτισμού και των διακρίσεων κατά των Ρομά
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.14:** Καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων στην απασχόληση
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.15:** Καταπολέμηση της ρητορικής μίσους
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.16:** Προστασία παράτυπων μεταναστών από διακρίσεις
- **Γενική Σύσταση Πολιτικής της ECRI No.17:** Πρόληψη και καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤΙ ατόμων

Ο κύκλος εργασιών της ECRI πραγματοποιείται σε πενταετή βάση, μέσω περιοδικών εκθέσεων αξιολόγησης για κάθε κράτος-μέλος. Ο έβδομος κύκλος παρακολούθησης, ο οποίος ξεκίνησε το 2025, προβλέπει ότι οι εκθέσεις ανά χώρα επικεντρώνονται σε δύο βασικούς θεματικούς άξονες: την πρόληψη και καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, καθώς και τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης και της συμπερίληψης στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας. Όπου κρίνεται αναγκαίο, οι εκθέσεις περιλαμβάνουν και τρίτη ενότητα με ειδικά ζητήματα που αφορούν τη συγκεκριμένη χώρα, όπως η παρακολούθηση της εφαρμογής προηγούμενων συστάσεων προτεραιότητας ή άλλα επίκαιρα ζητήματα που συνδέονται με τον ρατσισμό, τη μισαλλοδοξία και τις συναφείς διακρίσεις.

Όσον αφορά την Ελλάδα, στο πλαίσιο της διαδικασίας κατάρτισης της επόμενης έκθεσης για τη χώρα, προγραμματίζεται επιτόπια επίσκεψη κλιμακίου της ECRI κατά το διάστημα 20-24 Απριλίου 2026²⁷.

- Ο **Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** είναι ο ανεξάρτητος και αμερόληπτος, μη δικαστικός θεσμός του Συμβουλίου της Ευρώπης, που ιδρύθηκε το 1999 με σκοπό την προώθηση της ευαισθητοποίησης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα 46 κράτη μέλη. Ο Επίτροπος έχει εντολή να ενισχύει την αποτελεσματική τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να υποστηρίζει τα κράτη μέλη στην εφαρμογή των σχετικών προτύπων, να προάγει την εκπαίδευση και την ενημέρωση, να εντοπίζει ελλείψεις στη νομοθεσία και την πρακτική, να διευκολύνει το έργο των εθνικών Συνηγόρων του Πολίτη και άλλων φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

²⁷ Οι συστάσεις που διατυπώνονται στις προηγούμενες εκθέσεις της ECRI για την Ελλάδα (2022 και 2025) παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα 1.4 κατωτέρω.

καθώς και να παρέχει συμβουλές και πληροφορίες για την προστασία των δικαιωμάτων στην περιοχή. Το έργο του επικεντρώνεται σε μεταρρυθμίσεις με απτά αποτελέσματα, ενώ, παρότι δεν εξετάζει ατομικές καταγγελίες, μπορεί να αναλαμβάνει ευρύτερες πρωτοβουλίες βάσει αξιόπιστων πληροφοριών για παραβιάσεις.

- Η **Διευθύνουσα Επιτροπή για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων, για τη Διαφορετικότητα και τη Συμπερίληψη**²⁸ (Steering Committee on Anti-discrimination, Diversity and Inclusion-CDADI), αποτελεί διακυβερνητική επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης η οποία συστάθηκε με απόφαση της Επιτροπής Υπουργών το 2019 και ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2020. Έχει ως βασικό ρόλο τον συντονισμό και την καθοδήγηση του διακυβερνητικού έργου του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της ισότητας και τη δημιουργία πιο συμπεριληπτικών κοινωνιών, με αποτελεσματική προστασία από τις διακρίσεις και το μίσος, τη διασφάλιση της ίσης συμμετοχής όλων στην πολιτική και δημόσια ζωή χωρίς διακρίσεις και τον σεβασμό της ποικιλομορφίας.

Η CDADI υποστηρίζει το έργο της Επιτροπής Υπουργών και παρέχει τεκμηριωμένες εισηγήσεις και προτάσεις πολιτικής σε όλα τα ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων της, ιδίως ως προς την πρόληψη και καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, της ρητορικής μίσους και των διακρίσεων για λόγους «φυλής», χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, ιθαγένειας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας και έκφρασης φύλου και χαρακτηριστικών φύλου.

Παράλληλα, εστιάζει στην αντιμετώπιση του αντιτσιγγανισμού και στην ενίσχυση της ουσιαστικής συμμετοχής και ένταξης των Ρομά, στην προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες και στη χρήση περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών, καθώς και στην προώθηση της διαπολιτισμικής ένταξης.

Η CDADI προάγει και διευκολύνει θεματικές ανταλλαγές και αξιολογήσεις από ομοτίμους (peer reviews) εμπειριών και καλών πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, με στόχο την ανάπτυξη κοινών πολιτικών απαντήσεων στις πολλαπλές προκλήσεις που συνδέονται με την αυξανόμενη διάκριση και το μίσος, λαμβάνοντας υπόψη τη Διακήρυξη του Ρέικιαβικ, τα πορίσματα των ετήσιων εκθέσεων του Γενικού Γραμματέα και συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και στην παρακολούθηση της προόδου ως προς την υλοποίησή της.

- Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο ασφάλειας, δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων δραστηριοποιείται και ο **Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη**²⁹ (Organization for Security and Co-operation in Europe-OSCE), ο οποίος κατέχει ιδιαίτερη θέση στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας και διαθέτει επιχειρησιακές δυνατότητες επί του πεδίου. Μέσω του **Γραφείου Δημοκρατικών**

²⁸ <https://www.coe.int/en/web/committee-antidiscrimination-diversity-inclusion/about-us>.

²⁹ <https://www.osce.org/>.

Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου³⁰ (OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights-ODIHR), παρέχει στα κράτη-μέλη τεχνική υποστήριξη, συμβουλευτικές υπηρεσίες και εκπαιδευτικές δράσεις για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της συμπερίληψης, την αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων, καθώς και για ζητήματα όπως η ισότητα των φύλων, η προστασία των μειονοτήτων, η εμπορία ανθρώπων και η λειτουργία δημοκρατικών θεσμών.

1.2.2 Ευρωπαϊκές Συμβάσεις / Οδηγίες / Στρατηγική

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται τα κυριότερα ευρωπαϊκά κείμενα πρωτογενούς και δευτερογενούς δικαίου, καθώς και στρατηγικά κείμενα και αποφάσεις, που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

1.2.2.1 Ευρωπαϊκές Συμβάσεις

Η **Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)**, η οποία υπεγράφη το 1950, μετά την ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο άρθρο 14 προβλέπει ότι: «*Η απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών, που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, πρέπει να εξασφαλιστεί χωρίς καμία διάκριση που να βασίζεται ιδίως στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, τη συμμετοχή σε εθνική μειονότητα, την περιουσία, τη γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση*»³¹.

Ο **Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης** του Συμβουλίου της Ευρώπης (**ΕΚΧ**) του 1961, κυρώθηκε από τη χώρα με τον ν. 1426/1984 (Α'32). Ο ΕΚΧ αναθεωρήθηκε το 1996 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον ν. 4359/2016 (Α'5).

Στο άρθρο 15, ο αναθ. ΕΚΧ προβλέπει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Επίσης, στον αναθ. ΕΚΧ, περιλαμβάνεται το άρθρο Ε, το οποίο προβλέπει, σε μη εξαντλητική απαρίθμηση, λόγους απαγορευμένης διάκρισης ως ακολούθως: φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, πολιτική ή άλλη άποψη, εθνική καταγωγή ή κοινωνική προέλευση, υγεία, σχέση με εθνική μειονότητα, γέννηση ή άλλη κατάσταση. Οι απαγορευμένοι λόγοι διάκρισης αποτελούν συνδυασμό αυτών που περιλαμβάνονται στο άρθρο 14 της ΕΣΔΑ και στο Προοίμιο του ΕΚΧ του 1961.

Ο αναθ. ΕΚΧ περιλαμβάνει και πιο εξειδικευμένες διατάξεις, όπως το άρθρο 19, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους στην προστασία και τη βοήθεια, καθώς και το άρθρο 20 που κατοχυρώνει το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες και ίση μεταχείριση σε θέματα απασχόλησης και επαγγέλματος χωρίς διάκριση που να βασίζεται στο φύλο.

³⁰ <https://www.osce.org/odihhr>.

³¹ Μεταγλώττιση - απόδοση στη δημοτική (π.δ. 76/2022).

Η **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο** μαζί με το **Πρόσθετο Πρωτόκολλο της, σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης, που διαπράττονται μέσω Συστημάτων Υπολογιστών**, κυρώθηκαν από την Ελλάδα με τον ν. 4411/2016. Στο άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου ορίζεται το ρατσιστικό και ξενοφοβικό υλικό ως «κάθε γραπτό υλικό, εικόνα, ή άλλη έκφραση ιδεών ή θεωριών που υποστηρίζουν, προάγουν ή υποδαυλίζουν το μίσος, τις διακρίσεις, ή τη βία κατά κάποιου ατόμου ή ομάδας ατόμων με βάση τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή, την εθνική ή την εθνοτική προέλευση, καθώς και τη θρησκεία, εάν αυτή χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για κάποιον από τους ανωτέρω παράγοντες».

Η **Συνθήκη για την ΕΕ (ΣΕΕ)**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ορίζει ότι: «*Η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη μέλη εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών*».

Η **Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ)**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, προβλέπει τα εξής:

- Άρθρο 10: «*Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της, η Ένωση επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.*»
- Άρθρο 19: «*Με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων των Συνθηκών και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που παρέχουν στην Ένωση, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, και μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.*»
- Άρθρο 67: «*Η Ένωση καταβάλλει προσπάθεια για να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ασφάλειας με τη θέσπιση μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης της εγκληματικότητας, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, μέτρων συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών και των λοιπών αρμοδίων αρχών.....*».

Ο **Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ**³² στο Κεφάλαιο περί Ισότητας προβλέπει:

- Την ισότητα όλων έναντι του νόμου.
- Την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
- Τον σεβασμό απέναντι στην πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.
- Την ισότητα γυναικών και ανδρών
- Τα δικαιώματα του παιδιού, των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρίες.

1.2.2.2 Ευρωπαϊκές Οδηγίες

- **Οδηγία 2000/43/ΕΚ** του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4443/2016 (Α' 232).
- **Οδηγία 2000/78/ΕΚ** του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4443/2016 (Α' 232). Στο άρθρο 1 της Οδηγίας αναφέρεται ότι σκοπός αυτής είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.
- **Οδηγία 2010/13/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων), η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4779/2021 (Α' 27). Τα κράτη μέλη: α) μεριμνούν με τα ενδεδειγμένα μέσα ώστε οι υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων που παρέχονται από παρόχους υπό τη δικαιοδοσία τους να μην περιέχουν οποιαδήποτε πρόκληση μίσους βάσει φυλής, φύλου, θρησκείας ή εθνικότητας (άρθρο 6) και β) ενθαρρύνουν τους παρόχους υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων που υπόκεινται στη δικαιοδοσία τους να μεριμνήσουν ώστε οι υπηρεσίες τους να καταστούν σταδιακά προσβάσιμες στα άτομα με οπτική ή ακουστική αναπηρία (άρθρο 7).
- **Οδηγία 2012/29/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4478/2017 (Α' 91).

³² Ανακηρύχθηκε επίσημα στη Νίκαια τον Δεκέμβριο του 2000 και έγινε νομικά δεσμευτικός όταν τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας, τον Δεκέμβριο του 2009, αποκτώντας ίδια νομική ισχύ με τις συνθήκες της ΕΕ.

- **Οδηγία 2014/54/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014 περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4443/2016 (Α' 232).
- **Οδηγία 2024/1500/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2024, σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας στον τομέα της ίσης μεταχείρισης και των ίσων ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2006/54/ΕΚ και 2010/41/ΕΕ, η οποία κατά το στάδιο ολοκλήρωσης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, είναι σε διαδικασία ενσωμάτωσης στην εθνική νομοθεσία. Στο άρθρο 1 ορίζεται ότι «*Η παρούσα οδηγία καθορίζει ελάχιστες απαιτήσεις για τη λειτουργία των φορέων ισότητας, με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους και τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας τους, προκειμένου να ενισχυθεί η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπως απορρέει από τις οδηγίες 2006/54/ΕΚ και 2010/41/ΕΕ*».

1.2.2.3 Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης

- **Σύσταση CM/Rec(2010)³³** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 31 Μαρτίου 2010 κατά την 1081η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών. Η Σύσταση αποτελεί το πρώτο κείμενο της Επιτροπής Υπουργών που ασχολείται ειδικά με τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, στοχεύοντας στην ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων. Το κύριο μήνυμά της είναι ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός πρέπει να αντιμετωπιστεί με μέτρα που απευθύνονται τόσο στα θύματα όσο και στο ευρύτερο κοινό.
- **Σύσταση CM/Rec(2019)³⁴** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την πρόληψη και καταπολέμηση του σεξισμού. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 27 Μαρτίου 2019 κατά την 1342η συνεδρίαση των Αναπληρωτών των Υπουργών. Πρόκειται για το κείμενο που περιέχει τον πρώτο διεθνώς συμφωνημένο ορισμό του σεξισμού και προτείνει συγκεκριμένα μέτρα, όπως νομοθεσία και πολιτικές ευαισθητοποίησης, για την καταπολέμησή του. Εστιάζει στην εξάλειψη σεξιστικών συμπεριφορών σε τομείς όπως η γλώσσα, τα μέσα ενημέρωσης, η δικαιοσύνη, η εκπαίδευση και ο ιδιωτικός τομέας.

³³ Σύσταση CM/Rec(2010)5 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 31 Μαρτίου 2010 κατά την 1081η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

³⁴ Σύσταση CM/Rec(2019)1 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την πρόληψη και καταπολέμηση του σεξισμού. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 27 Μαρτίου 2019 κατά την 1342η συνεδρίαση των Αναπληρωτών των Υπουργών.

- **Σύσταση CM/Rec(2022)³⁵** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 20 Μαΐου 2022 κατά την 132η συνεδρίαση της Επιτροπής. Η σύσταση παρέχει μη δεσμευτική καθοδήγηση στα κράτη μέλη για μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους, στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και με βάση τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Καλύπτει τόσο το διαδικτυακό όσο και το εκτός διαδικτύου περιβάλλον και συνδυάζει πρόληψη, προστασία των θυμάτων και αποτελεσματική αντίδραση. Παράλληλα, προτείνει πρακτικά εργαλεία και κατευθύνσεις για τη δράση δημόσιων αρχών και λοιπών εμπλεκόμενων φορέων.
- **Σύσταση CM/Rec(2022)³⁶** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών μεταναστριών, προσφυγισσών και αιτουσών άσυλο. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 20 Μαΐου 2022 κατά την 132η συνεδρίαση της Επιτροπής. Η Σύσταση συγκεντρώνει διεθνή πρότυπα και πολιτικές για την προστασία των δικαιωμάτων και την ενδυνάμωση των γυναικών που ανήκουν σε μεταναστευτικούς πληθυσμούς, αναγνωρίζοντας τις έμφυλες ανισότητες που βιώνουν. Προωθεί πολιτικές μετανάστευσης, ασύλου και ένταξης που είναι ευαίσθητες ως προς το φύλο, περιλαμβάνοντας ειδικούς μηχανισμούς υποστήριξης.
- **Σύσταση CM/Rec(2024)³⁷** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Μαΐου 2024 κατά την 1498η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών. Η Σύσταση καλεί τα κράτη να λάβουν μέτρα για την πρόληψη των εγκλημάτων μίσους, την ενσωμάτωση του «στοιχείου μίσους» στο ποινικό δίκαιο και την παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης στα θύματα εγκλημάτων μίσους. Δίνει έμφαση στην υποχρεωτική, συνεχή και στοχευμένη εκπαίδευση της αστυνομίας για την αναγνώριση δεικτών προκατάληψης, στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας και στην ανάπτυξη συστημάτων καταγραφής δεδομένων.
- **Σύσταση CM/Rec(2025)7³⁸** της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την ισότητα δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Οκτωβρίου 2025 κατά την 1539η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών. Η Σύσταση αποτελεί ιστορικό ορόσημο, καθώς είναι το πρώτο

³⁵ Σύσταση CM/Rec(2022)16 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 20 Μαΐου 2022 κατά την 132η συνεδρίαση της Επιτροπής.

³⁶ Σύσταση CM/Rec(2022)17 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών μεταναστριών, προσφυγισσών και αιτουσών άσυλο. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 20 Μαΐου 2022 κατά την 132η συνεδρίαση της Επιτροπής.

³⁷ Σύσταση CM/Rec(2024)4 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Μαΐου 2024 κατά την 1498^η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

³⁸ Σύσταση CM/Rec(2025)7 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την ισότητα δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Οκτωβρίου 2025 κατά την 1539η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

ολοκληρωμένο διεθνές νομικό μέσο αφιερωμένο στα ανθρώπινα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων. Παρέχει σαφείς κατευθύνσεις στα κράτη μέλη για τη θέσπιση νομοθεσίας και πολιτικών που απαγορεύουν μη συναινετικές ιατρικές παρεμβάσεις και προβλέπουν την αναβολή οποιασδήποτε παρέμβασης σε ίντερσεξ παιδιά έως ότου μπορούν να αποφασίσουν τα ίδια. Παράλληλα, προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην υγεία και την πρόληψη της βίας, των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού σε όλους τους τομείς της ζωής. Η Σύσταση συνοδεύεται από δράσεις ευαισθητοποίησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο την ενίσχυση της ορατότητας και της πολιτικής δέσμευσης για την ισότητα των ίντερσεξ ατόμων.

- **Σύσταση CM/Rec(2026)1**³⁹ της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ισότητα και την τεχνητή νοημοσύνη. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 4 Μαρτίου 2026, κατά την 1552η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών. Η Σύσταση παρέχει κατευθυντήριες οδηγίες προς τα κράτη μέλη και άλλους εμπλεκόμενους φορείς για την προώθηση της ισότητας, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων, καθώς και για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων σε όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον κύκλο ζωής των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, από τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη τους έως τη χρήση και την απόσυρσή τους. Περιλαμβάνει ειδικές κατευθύνσεις για τον τρόπο με τον οποίο η αυξανόμενη χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, μπορεί να υποστηρίξει και να προάγει την ισότητα, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων. Η Σύσταση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη διαφάνεια και τη δυνατότητα εξήγησης (explainability) των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, καθώς και στην ενίσχυση των διαδικαστικών εγγυήσεων και των μηχανισμών έννομης προστασίας. Στόχος είναι η ενίσχυση της δυνατότητας των ατόμων να εντοπίζουν περιπτώσεις διακρίσεων και να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά μέσα αποκατάστασης όταν αυτές λαμβάνουν χώρα. Το νέο αυτό πρότυπο αναδεικνύει επίσης τη σημασία της ευαισθητοποίησης, της κατάρτισης και της ανεξάρτητης εποπτείας, ενώ επισημαίνει πεδία πολιτικής στα οποία η τεχνητή νοημοσύνη ενδέχεται να έχει ιδιαίτερα έντονο αντίκτυπο στην ισότητα, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων.

1.2.2.4 Λοιπά Κείμενα

- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 20ης Ιανουαρίου 2026, με τίτλο: «Ένωση ισότητας: Στρατηγική για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030»⁴⁰.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 8ης Οκτωβρίου 2025, με τίτλο: «Ένωση ισότητας: Στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ για την περίοδο 2026-2030»⁴¹.

³⁹ Σύσταση CM/Rec(2026)1 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την ισότητα δικαιωμάτων και την τεχνητή νοημοσύνη. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 4 Μαρτίου 2026 κατά την 1552η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52026DC0012>.

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0725>.

- Κοινή Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 12ης Νοεμβρίου 2025, με τίτλο: «Ευρωπαϊκή Ασπίδα Δημοκρατίας: Ενδυνάμωση ισχυρών και ανθεκτικών δημοκρατιών»⁴².
- Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2024-2029 του Συμβουλίου της Ευρώπης, 6 Μαρτίου 2024⁴³.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 7ης Οκτωβρίου 2020, με τίτλο: «Μια Ένωση ισότητας: στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά»⁴⁴.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 3ης Μαρτίου 2021, με τίτλο: «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030»⁴⁵.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 5ης Μαρτίου 2020, με τίτλο: «Μια Ένωση ισότητας: στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025»⁴⁶.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 24ης Ιουνίου 2020, με τίτλο: «Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025)»⁴⁷.
- Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου⁴⁸.
- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2017 σχετικά με πτυχές της ένταξης των Ρομά στην ΕΕ οι οποίες άπτονται των θεμελιωδών δικαιωμάτων: καταπολεμώντας την αθιγγανοφοβία, (σελ. 171 έως 183)⁴⁹.
- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 10ης Νοεμβρίου 2022 σχετικά με τη φυλετική δικαιοσύνη, την απαγόρευση των διακρίσεων και την καταπολέμηση του ρατσισμού στην ΕΕ⁵⁰.

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025JC0791>.

⁴³ <https://search.coe.int/cm?i=0900001680ae569b>.

⁴⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0620>.

⁴⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0101>.

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152>.

⁴⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258>.

⁴⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:0913>.

⁴⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0413>.

⁵⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IP0389>.

1.2.3 Η Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εγκαινιάζοντας πρόσφατα τη νέα Στρατηγική για την καταπολέμηση του ρατσισμού για την περίοδο 2026-⁵¹ (Ιανουάριος 2026), θέτει ως κεντρικό στόχο την οικοδόμηση μιας ουσιαστικής «Ένωσης Ισότητας», αξιοποιώντας την εμπειρία και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από το πρώτο Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-⁵². Όπως επισημαίνεται στην Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προηγούμενου πλαισίου και τα εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων⁵³, έχει καταγραφεί πρόοδος σε επιμέρους τομείς, ιδίως ως προς την ανάδειξη του δομικού χαρακτήρα του ρατσισμού, την υιοθέτηση διατομεακής προσέγγισης και την ενσωμάτωση αντιρατσιστικών παραμέτρων σε κρίσιμους τομείς πολιτικής, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση και η υγεία.

Παρά τις εξελίξεις αυτές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει ότι ο ρατσισμός και οι διακρίσεις εξακολουθούν να συνιστούν επίμονη κοινωνική πραγματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημαντικό ποσοστό των πολιτών θεωρεί τα φαινόμενα αυτά εκτεταμένα, με ιδιαίτερα υψηλή αντίληψη διακρίσεων βάσει χρώματος δέρματος και εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής, ιδίως σε βάρος των Ρομά. Στο πλαίσιο αυτό, η νέα Στρατηγική αναβαθμίζει τον αγώνα κατά των διακρίσεων, αντιμετωπίζοντάς τον όχι μόνο ως υποχρέωση προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά και ως κρίσιμη προϋπόθεση κοινωνικής συνοχής, θεσμικής σταθερότητας και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι διακρίσεις στερούν από την ευρωπαϊκή οικονομία σημαντικό παραγωγικό δυναμικό, με εκτιμώμενο ετήσιο κόστος που μπορεί να ανέλθει έως και τα 12,7 δισ. ευρώ.

Θεμέλιο του νέου σχεδιασμού αποτελεί η συστηματική αντιμετώπιση του δομικού ρατσισμού (structural racism) μέσω μιας ρητά διατομεακής και διασταυρούμενης προσέγγισης (intersectionality). Η Στρατηγική αναγνωρίζει ότι οι διακρίσεις λειτουργούν σωρευτικά και αλληλοενισχύονται, εκδηλώνονται και εδραιώνονται στη διάρκεια της ζωής, δημιουργώντας διαρκή εμπόδια στην πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες, με δυσμενείς κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις, που υπερβαίνουν μεμονωμένα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης και δύνανται να αναπαράγονται διαγενεακά. Για την ενίσχυση της κοινής κατανόησης του φαινομένου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει να διευκολύνει την ανάπτυξη από τα κράτη μέλη ενός ορισμού εργασίας του δομικού ρατσισμού, από

⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, με τίτλο «Ένωση ισότητας: Στρατηγική για καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030», COM(2026) 12 final, Στρασβούργο, 20.1.2026.

⁵² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, με τίτλο: «Μια Ένωση ισότητας-Στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025», COM/2020/152 final, Βρυξέλλες, 5.3.2020.

⁵³ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, με τίτλο: «Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025 και τα εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων», COM(2024) 419 final, Βρυξέλλες, 25.9.2024.

την «ομάδα εμπειρογνομένων για την εθνική εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού⁵⁴».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογραμμίζει ότι οι προσπάθειες για την καταπολέμηση του ρατσισμού οφείλουν να υλοποιούνται πρωτίστως σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ο ρόλος της ΕΕ εστιάζει στη στήριξη των κρατών-μελών μέσω μηχανισμών συντονισμού, ανταλλαγής εμπειριών και αμοιβαίας μάθησης, ιδίως μέσω εργαστηρίων πολιτικής και της ενισχυμένης λειτουργίας «ομάδας εμπειρογνομένων για την εθνική εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού». Μέσω του σχήματος αυτού, διευκολύνεται η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η διεξαγωγή θεματικών συζητήσεων εμπειρογνομένων, με στόχο την ευθυγράμμιση των εθνικών πολιτικών με τις στρατηγικές προτεραιότητες της Ένωσης, καθώς και τη σταδιακή διεύρυνση της συμμετοχής και προς υποψήφιας προς ένταξη χώρες.

Η Στρατηγική αποδίδει έμφαση στην αντιμετώπιση των ιστορικών και πολιτισμικών ριζών του ρατσισμού. Από το 2026, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προγραμματίζει την υλοποίηση κοινών πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης και την κατανόηση της κληρονομιάς της αποικιοκρατίας και του Ολοκαυτώματος, σε συνεργασία με την UNESCO.

Η Στρατηγική αναδεικνύει επίσης τη σημασία της τεκμηριωμένης χάραξης πολιτικής, προαναγγέλλοντας την έκδοση Σύστασης προς τα κράτη μέλη για τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων ισότητας κατανεμημένων ανά προστατευόμενο χαρακτηριστικό (disaggregated equality data), με πλήρη σεβασμό στα εθνικά νομικά και συνταγματικά πλαίσια. Για τον σκοπό αυτό, προβλέπεται η περαιτέρω ανάπτυξη εργαλείων παρακολούθησης της προόδου για την επίτευξη της «Ένωσης Ισότητας» και η διοργάνωση Ευρωπαϊκής Στρογγυλής Τράπεζας Υψηλού Επιπέδου για τα Δεδομένα Ισότητας, με τη συμμετοχή των βασικών εμπλεκόμενων φορέων, με στόχο την περαιτέρω προώθηση της συλλογής και της αξιοποίησης δεδομένων ισότητας, σε συμφωνία με τα εθνικά νομικά πλαίσια. Επιπλέον, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) θα διεξάγει την τέταρτη έρευνα για τους μετανάστες και τους απογόνους τους, καθώς και έρευνα για την κατάσταση των Ρομά, ενώ η Επιτροπή θα ενισχύσει τη συλλογή δεδομένων δημοσιεύοντας νέο Ευρωβαρόμετρο για τις διακρίσεις το 2027.

Στο πεδίο της νομικής θωράκισης και της ασφάλειας, η Στρατηγική προσαρμόζεται στις προκλήσεις της ψηφιακής εποχής, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) και στον κίνδυνο αναπαραγωγής φυλετικών προκαταλήψεων μέσω αλγοριθμικών συστημάτων. Ο σχεδιασμός βασίζεται στο ισχύον ενωσιακό κανονιστικό πλαίσιο, που περιλαμβάνει τον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1689 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

⁵⁴ Αποτελείται από εμπειρογνώμονες των κρατών-μελών, εκπροσώπους του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) και της Κοινωνίας των Πολιτών. Υπάγεται στην Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για τη μη διάκριση, την ισότητα και την ποικιλομορφία (High-level Group on non-discrimination, equality, and diversity) και στην Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους (High-level Group on combating hate crime and hate speech), ενώ σύμφωνα με τη νέα Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030, επίκειται η αναθεώρηση και ενίσχυση της εντολής της.

και του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2024 για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (EU AI Act)⁵⁵, ο οποίος απαγορεύει ρητά πρακτικές υψηλού κινδύνου που αντίκεινται στις αξίες της ΕΕ, ενώ η Επιτροπή δεσμεύεται για την έκδοση σχετικών κατευθυντήριων γραμμών εφαρμογής⁵⁶. Παράλληλα, ενισχύεται το πλαίσιο για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο μέσω του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/2065 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών⁵⁷, ενώ προβλέπεται η κατάρτιση συλλογής καλών πρακτικών για την πρόληψη πρακτικών διακριτικής μεταχείρισης (discriminatory profiling practices) από τις αρχές επιβολής του νόμου.

Συγχρόνως, η Στρατηγική επεκτείνει την παρέμβασή της σε κρίσιμους τομείς κοινωνικής πολιτικής, όπως η στέγαση, η υγεία και η εργασία, προωθώντας στοχευμένες δράσεις για την άρση των διαρθρωτικών ανισοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, στον τομέα της στέγασης, η Επιτροπή θα εκπονήσει ειδική μελέτη για τις διακρίσεις και, ως παραδοτέο του Ευρωπαϊκού Σχεδίου για την Οικονομικά Προσιτή Στέγαση⁵⁸, θα υποβάλει πρόταση για Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση του αποκλεισμού από τη στέγαση. Στον τομέα της υγείας, μέσω του προγράμματος EU4Health, θα υποστηριχθούν δράσεις για την εξάλειψη των φυλετικών προκαταλήψεων και τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων, με ιδιαίτερη έμφαση στη διάσταση του φύλου. Όσον αφορά την απασχόληση, η Επιτροπή θα συνεχίσει να συνεργάζεται με την Πλατφόρμα των Χαρτών Διαφορετικότητας της ΕΕ (EU Platform of Diversity Charters) για την προώθηση πρακτικών πρόσληψης χωρίς αποκλεισμούς.

Για την υλοποίηση αυτών των στόχων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισηγείται τη σημαντική ενίσχυση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Στο πλαίσιο του επόμενου Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου (ΠΔΠ 2028-2034) της ΕΕ, προτείνει:

- τη δημιουργία του νέου προγράμματος AgoraEU, με προϋπολογισμό 3,6 δισ. ευρώ για το σκέλος «Δημοκρατία, Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες» (CERV+), στοχεύοντας στον υπερδιπλασιασμό των κονδυλίων για τη στήριξη της Κοινωνίας των Πολιτών και των εθνικών δράσεων.

⁵⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1689 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2024, για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 300/2008, (ΕΕ) αριθ. 167/2013, (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1139 και (ΕΕ) 2019/2144 και των οδηγιών 2014/90/ΕΕ, (ΕΕ) 2016/797 και (ΕΕ) 2020/1828 (κανονισμός για την τεχνητή νοημοσύνη).

⁵⁶ Για αναλυτικότερη τεκμηρίωση των προκλήσεων εφαρμογής του Κανονισμού για την ΤΝ (AI Act), ιδίως ως προς την αξιολόγηση των κινδύνων για τα θεμελιώδη δικαιώματα, την πρόληψη έμμεσων, συστημικών ή αλγοριθμικά παραγόμενων διακρίσεων και την ανάγκη παροχής σαφών και εφαρμόσιμων κατευθυντήριων γραμμών προς παρόχους και χρήστες συστημάτων ΤΝ, βλ. επίσης την έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), «Assessing High-risk Artificial Intelligence: Fundamental Rights Risks», Βιέννη, 2025.

⁵⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 2022 σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες).

⁵⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο: «Το ευρωπαϊκό σχέδιο οικονομικά προσιτής στέγασης», COM(2025) 1025 final, Στρασβούργο, 16.12.2025.

- τα Εθνικά και Περιφερειακά Σχέδια Εταιρικής Σχέσης να περιλαμβάνουν ισχυρές διασφαλίσεις για τη συμμόρφωση με το κράτος δικαίου και την αποτελεσματική εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Τα κράτη-μέλη και η Επιτροπή θα χρειαστεί να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη κάθε διάκρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε όλα τα στάδια των εν λόγω Σχεδίων, από την προετοιμασία και την υλοποίηση έως την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και την αξιολόγησή τους.

Η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται να λειτουργήσει ως πρότυπο, εφαρμόζοντας πολιτική μηδενικής ανοχής στις διακρίσεις εντός των οργάνων της και ενισχύοντας την ποικιλομορφία στο προσωπικό της.

Ο/Η Συντονιστής/τρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση του ρατσισμού (Coordinator on combating racism⁵⁹) θα συνεχίσει να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στο έργο για την αντιμετώπιση όλων των μορφών ρατσισμού. Υπαγόμενος/η στον/στην αρμόδιο Επίτροπο (Επίτροπος για τη Δημοκρατία, τη Δικαιοσύνη, το Κράτος Δικαίου και την Προστασία των Καταναλωτών), ο/η Συντονιστής/τρια ηγείται του έργου για την ενσωμάτωση της αντιρατσιστικής διάστασης σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ, προεδρεύει της ομάδας εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση του ρατσισμού (η οποία συγκεντρώνει εμπειρογνώμονες των κρατών-μελών με αρμοδιότητα την πρόληψη και αντιμετώπιση του ρατσισμού, καθώς και διεθνείς και ακαδημαϊκούς ειδικούς), και διασφαλίζει τη συνεργασία με την Κοινωνία των Πολιτών.

Παράλληλα, ο/η Συντονιστής/τρια θα βρίσκεται σε στενή συνεργασία με τον/την Συντονιστή/τρια για την καταπολέμηση του μίσους κατά των Μουσουλμάνων, τον/την Συντονιστή/τρια για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και τη διαφύλαξη της εβραϊκής ζωής, τον Συντονιστή για τα δικαιώματα των θυμάτων καθώς και τον/την Συντονιστή/τρια για τη Νεολαία της ΕΕ, με στόχο την ενίσχυση της συνοχής των ευρωπαϊκών πολιτικών κατά του ρατσισμού, τον λειτουργικό συντονισμό των θεματικών παρεμβάσεων και τη συνεπή εφαρμογή των αντιρατσιστικών προτεραιοτήτων σε όλα τα επίπεδα χάραξης πολιτικής.

⁵⁹ Η Michaela Moya, η πρώτη Συντονίστρια για την καταπολέμηση του ρατσισμού, κατέχει τη θέση αυτή από το 2021.

1.3 Εθνικό πλαίσιο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων

Η ενότητα παρουσιάζει το εθνικό πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταπολέμησης των διακρίσεων, όπως αυτό διαμορφώνεται από το Σύνταγμα, τη σχετική νομοθεσία και τους αρμόδιους θεσμούς. Ειδικότερα, αποτυπώνονται οι κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς και οι βασικοί μηχανισμοί εφαρμογής, συντονισμού και λογοδοσίας που υποστηρίζουν την υλοποίηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.

1.3.1 Κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς

Το οικοσύστημα κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας στην Ελλάδα αποτελεί ένα σύνθετο, πολυεπίπεδο και διατομεακό πλέγμα φορέων, που λειτουργούν συμπληρωματικά με σκοπό την πρόληψη, αντιμετώπιση και παρακολούθηση κάθε μορφής διακρίσεων. Στο επίκεντρο του οικοσυστήματος βρίσκεται το **Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ)**⁶⁰, ο κεντρικός θεσμός που έχει αναλάβει τον σχεδιασμό και τον συντονισμό της εθνικής αντιρατσιστικής πολιτικής.

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου καθορίζονται ρητά στο νομοθετικό πλαίσιο. Το ΕΣΡΜ έχει την ευθύνη για τον σχεδιασμό πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού, την επίβλεψη της εφαρμογής της νομοθεσίας και τη συμμόρφωσή της με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο, τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, την εκπόνηση μελετών και κατευθυντήριων οδηγιών, καθώς και την παρακολούθηση και επικαιροποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας.

Μέσα από τη χαρτογράφηση των φορέων που εμπλέκονται σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διακρίσεων και ρατσισμού, σε εθνικό επίπεδο, προέκυψε ότι στη σύνθεση του ΕΣΡΜ θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται Υπουργεία, ο εθνικός θεσμός για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Ανεξάρτητες Αρχές, κοινωνικοί εταίροι, οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, φορείς εκπροσώπησης, κ.ά.

Η σύνθεση αυτή αντανακλά τη διυπουργική και διατομεακή φύση των πολιτικών κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων και υποστηρίζει τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και τη διαμόρφωση συνεκτικών δημόσιων πολιτικών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

⁶⁰ Το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας Συστάθηκε και λειτουργεί βάσει του ν. 4356/2015 (ΦΕΚ Α' 181).

Εικόνα 2: Σύνοψη του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ)

**Κεντρική Διοίκηση
(Υπουργεία και κρατικοί φορείς)**

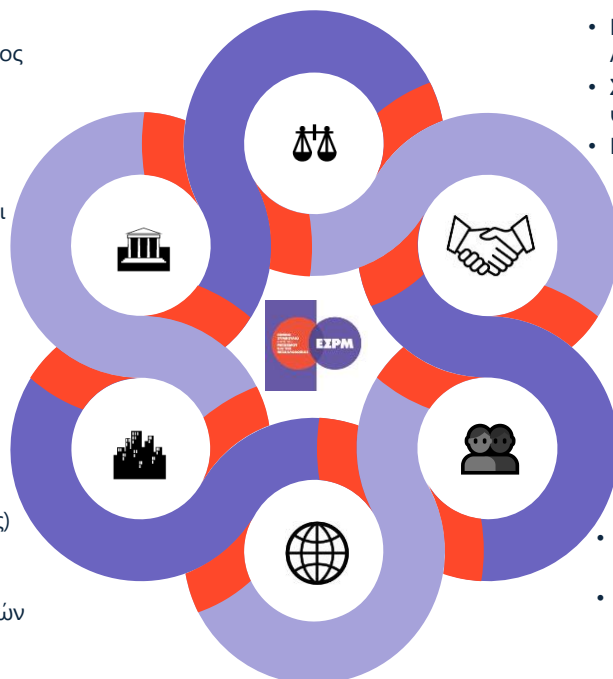
- Γενικός/ή Γραμματέας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως Πρόεδρος
- Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας
- Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου
- Υπουργείο Εσωτερικών
- Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
- Υπουργείο Εξωτερικών
- Υπουργείο Δικαιοσύνης
- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης
- Υπουργείο Υγείας
- Υπουργείο Πολιτισμού
- Ελληνική Αστυνομία
- Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης (Προεδρία της Κυβέρνησης)

Τοπική Αυτοδιοίκηση

- Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων

Διεθνείς Οργανισμοί

- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

**Ανεξάρτητες Αρχές και
εθνικοί θεσμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων**

- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)
- Συνήγορος του Πολίτη (χωρίς δικαίωμα ψήφου)
- Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης

**Κοινωνικοί εταίροι και
επαγγελματικοί φορείς**

- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ)
- Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ)
- Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών

**Κοινωνία των πολιτών και
εξειδικευμένοι φορείς**

- Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (εκπροσωπείται από δύο τακτικά και δύο αναπληρωματικά μέλη. Το Δίκτυο αριθμεί σήμερα 55 μέλη)
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)

1.3.2 Νομοθετικά, θεσμικά και επιχειρησιακά μέτρα

Σε εθνικό επίπεδο η ισότητα, η απαγόρευση των διακρίσεων, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατοχυρώνονται συνταγματικά και νομοθετικά. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει ένας συνεχής εμπλουτισμός του νομοθετικού οπλοστασίου στο πεδίο της πρόληψης και της αντιμετώπισης του ρατσισμού και της διασφάλισης της ισότητας, επηρεασμένος και από τις διεθνείς και ευρωπαϊκές απαιτήσεις.

Καταρχάς, το **Σύνταγμα** της χώρας:

- Το άρθρο 2 κατοχυρώνει τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου ως την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.
- Το άρθρο 4, παρ. 1 κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, ενώ η παρ. 2 καθιερώνει μια ποιοτικά διαφοροποιημένη μορφή ισότητας σε σχέση με τη γενική αρχή, καθόσον δεν περιορίζεται στην ισότητα ενώπιον του νόμου, αλλά κατοχυρώνει την ισότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών.
- Το άρθρο 5, παρ. 2 κατοχυρώνει την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας όλων όσων βρίσκονται στην Ελληνική επικράτεια, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, με τις εξαιρέσεις των περιπτώσεων που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

- Το άρθρο 13 κατοχυρώνει τη θρησκευτική ελευθερία και στο άρθρο 14 την ελευθερία της έκφρασης και του τύπου.
- Το άρθρο 15, παρ. 2 θεσπίζει την υποχρέωση της κρατικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης να επιδεικνύουν σεβασμό στην αξία του ανθρώπου.
- Το άρθρο 28, παρ. 1 ορίζει ότι οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις, μετά την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου, ενώ η εφαρμογή τους στους αλλοδαπούς τελεί υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.
- Το άρθρο 116, παρ. 2 ορίζει ότι η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου, καθώς και ότι το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών.

Ο ν. 927/1979 (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει):

- Προβλέπει την **ποινικοποίηση της δημόσιας υποκίνησης σε πράξεις μίσους (συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους)** όταν οποιοσδήποτε «με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων» (άρθρο 1).
- Προβλέπει την **ποινικοποίηση της δημόσιας επιδοκμασίας ή άρνησης ανθρωπιστικών εγκλημάτων** όταν οποιοσδήποτε «με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, επιδοκμάζει, ευτελίζει ή κακόβουλα αρνείται την ύπαρξη ή τη σοβαρότητα εγκλημάτων γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του ναζισμού που έχουν αναγνωριστεί με αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων ή της Βουλής των Ελλήνων και η συμπεριφορά αυτή στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους της που προσδιορίζεται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, όταν η συμπεριφορά αυτή εκδηλώνεται κατά τρόπο που μπορεί να υποκινήσει βία ή μίσος ή ενέχει απειλητικό ή υβριστικό χαρακτήρα κατά μίας τέτοιας ομάδας ή μέλους της» (άρθρο 2).
- Προβλέπει μεγαλύτερες ποινές για τις περιπτώσεις που η ρητορική μίσους ή/και η δημόσια επιδοκμασία ή άρνηση επίσημα αναγνωρισμένων ανθρωπιστικών εγκλημάτων τελούνται **από δημόσιους λειτουργούς ή υπαλλήλους**, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτούς καθηκόντων.
- Προβλέπει τις **διοικητικές κυρώσεις που επιβάλλονται σε νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων** όταν η ρητορική μίσους ή/και η δημόσια επιδοκμασία ή άρνηση

επίσημα αναγνωρισμένων ανθρωπιστικών εγκλημάτων τελούνται προς όφελος ή για λογαριασμό τους, από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου τους και που καθ' οιονδήποτε τρόπο τα εκπροσωπεί (άρθρο 4). Σύμφωνα με την παρ. 5 «Εάν η πράξη τελέστηκε σε ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή, οι κυρώσεις που προβλέπονται από το παρόν άρθρο επιβάλλονται από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, προς το οποίο διαβιβάζεται ο φάκελος από τον Υπουργό Δικαιοσύνης».

- Η **ρητορική του μίσους**, όπως περιγράφεται στο άρθρο 1, και η **δημόσια επιδοκιμασία ή άρνηση επίσημα αναγνωρισμένων ανθρωπιστικών εγκλημάτων**, όπως περιγράφονται στο άρθρο 2, καθώς και τα εγκλήματα που τελούνται συνεπεία αυτών, **διώκονται αυτεπαγγέλτως**.

Ο Ποινικός Κώδικας (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει):

- Προβλέπει και τιμωρεί βαρύτερα το **έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά** καθώς και το **έγκλημα σε βάρος ανηλίκου ή αδυνάμου προσώπου**, το οποίο προστέθηκε με την πρόσφατη τροποποίηση του άρθρου 82α ΠΚ από τον ν. 5090/2024. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 82α, «Εάν έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής: α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα (1) έτος, το ελάχιστο όριο της ποινής αυξάνεται κατά έξι (6) μήνες. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων, το ελάχιστο όριο αυτής αυξάνεται κατά ένα (1) έτος. β) Στην περίπτωση κακουργήματος το ελάχιστο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο (2) έτη. Το παραπάνω πλαίσιο ποινής εφαρμόζεται και όταν τελείται έγκλημα με δόλο σε βάρος ανηλίκου ή προσώπου που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του και δεν προβλέπεται βαρύτερο πλαίσιο ποινής από άλλη διάταξη».
- Προβλέπει και τιμωρεί βαρύτερα τη **διέγερση σε διάπραξη εγκλημάτων, βιαιοπραγίες ή διχόνοια όταν φέρει ρατσιστικά χαρακτηριστικά**: «1. Όποιος δημόσια με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσω του διαδικτύου προκαλεί ή διεγείρει σε διάπραξη πλημμελήματος ή κακουργήματος και έτσι εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος ή με χρηματική ποινή. 2. Με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου αν με αυτήν επιχειρείται η τέλεση βιαιοπραγιών κατά ομάδας ή προσώπου που προσδιορίζεται με βάση τα χαρακτηριστικά της φυλής, το χρώμα, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τις γενεαλογικές καταβολές, τη θρησκεία, την αναπηρία, το γενετήσιο προσανατολισμό, την ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου. Στην περίπτωση αυτή δεν εφαρμόζεται το άρθρο 82 Α..... 3. Με φυλάκιση τιμωρείται η πράξη των προηγούμενων παραγράφων αν είχε ως άμεσο επακόλουθο την τέλεση εγκλημάτων.» (άρθρο 184 ΠΚ).
- Τιμωρεί τα **βασανιστήρια, με ειδική μνεία στα βασανιστήρια με ρατσιστικό κίνητρο**: «1. Υπάλληλος ή στρατιωτικός, στα καθήκοντα του οποίου ανάγεται η δίωξη, η ανάκριση ή η εξέταση αξιόποινων πράξεων ή πειθαρχικών παραπτωμάτων ή η εκτέλεση ποινών ή η φύλαξη ή η επιμέλεια κρατουμένων, τιμωρείται με κάθειρξη

έως δέκα έτη, εάν υποβάλλει σε βασανιστήρια κατά την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων πρόσωπο που βρίσκεται στην εξουσία του με σκοπό: α) να αποσπάσει από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο ομολογία, κατάθεση, πληροφορία ή δήλωση ιδίως αποκήρυξης ή αποδοχής πολιτικής ή άλλης ιδεολογίας, β) να το τιμωρήσει ή γ) να εκφοβίσει αυτό ή τρίτα πρόσωπα. Με την ίδια ποινή τιμωρείται υπάλληλος ή στρατιωτικός, που με εντολή των προϊσταμένων του ή αυτοβούλως σφετερίζεται τέτοια καθήκοντα και τελεί τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου. 2. Με την ίδια ποινή τιμωρούνται τα βασανιστήρια τα οποία τελούνται από τα πρόσωπα και υπό τις περιστάσεις που προβλέπει η προηγούμενη παράγραφος ακόμη και χωρίς τον αναφερόμενο σε αυτή σκοπό, εφόσον η επιλογή του παθόντος γίνεται λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Στην περίπτωση αυτή δεν εφαρμόζεται το άρθρο 82 Α.» (άρθρο 137α ΠΚ).

- Τιμωρεί την **προσβολή συμβόλων ή τόπων ιδιαίτερης εθνικής ή θρησκευτικής σημασίας** (άρθρο 191α ΠΚ), καθώς και τη **διατάραξη θρησκευτικών συναθροίσεων** (άρθρο 200 ΠΚ).

Επιπρόσθετα, στο πεδίο της προστασίας θυμάτων και μαρτύρων εγκλημάτων ρατσιστικού χαρακτήρα:

- Το άρθρο 134 παρ. 1 του **ν. 5038/2023** προβλέπει τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής κατά περίπτωση/ad hoc για λόγους ανθρωπιστικής φύσεως, με απόφαση του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά-και άλλων εγκληματικών πράξεων- που είναι πολίτες τρίτων χωρών και βρίσκονται στην Ελλάδα.
- Το άρθρο 25 παρ. 1.στ' του **ν. 5226/2025** απαγορεύει την επιστροφή αλλοδαπού που είναι θύμα ή ουσιώδης μάρτυρας εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά (82^Α ΠΚ) ή ρητορικής του μίσους (ν. 927/1979) και προσέρχεται προς υποβολή καταγγελίας ή αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές.
- Ο **ν. 4478/2017** (Μέρος IV), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ενσωματώνει τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και είναι κομβικός για την ενίσχυση του προστατευτικού πλαισίου των θυμάτων εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά.

Επιπλέον, με μία σειρά νομοθετικών ρυθμίσεων σε ισχύ, και τον διαρκή εμπλουτισμό τους, έχουν θεσπιστεί νομοθετικά, θεσμικά και επιχειρησιακά μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας στην Ελλάδα και την ενίσχυση της ισότητας σε επί μέρους ομάδες που πλήττονται συχνότερα.

Σε αυτή την κατεύθυνση, με τον **ν. 4356/2015**⁶¹, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ιδρύθηκε το **ΕΣΡΜ**, ως συλλογικό συμβουλευτικό γνωμοδοτικό όργανο, το οποίο υπάγεται πλέον στη Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Γ.Γ.Ι.Α.Δ.). Εκ του νόμου, το ΕΣΡΜ έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Τον σχεδιασμό πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας προς διασφάλιση της προστασίας ατόμων και ομάδων που στοχοποιούνται λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, κοινωνικής προέλευσης, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.
- Την επίβλεψη της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και της συμμόρφωσής της με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.
- Την προώθηση και το συντονισμό της δράσης των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας με την Κοινωνία των Πολιτών στα ζητήματα αυτά.

Η συντριπτική πλειονότητα των κύριων εμπλεκόμενων φορέων, οι οποίοι αποτυπώνονται στην υπό-ενότητα 1.3.1 του παρόντος, αποτελούν μέλη του ΕΣΡΜ, ενώ αναμένεται άμεσα η προσθήκη και των υπολοίπων.

Με τον ίδιο νόμο (**ν. 4356/2015**), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει:

- Σύμφωνα με τα άρθρα 1-14, επεκτάθηκε το **σύμφωνο συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια** και εξαλείφθηκε η διάκριση που είχε εισαγάγει ο προηγούμενος νόμος, η οποία οδήγησε στην καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Υπόθεση Βαλλιανάτος κλπ. κατά Ελλάδα).
- Σύμφωνα με το άρθρο 68, **καταργείται το άρθρο 347 του ΠΚ** σχετικά με την «παρά φύση ασέλγεια μεταξύ αρρένων», το οποίο προέβλεπε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, για την παρά φύση ασέλγεια μεταξύ αρρένων που τελέστηκε: α) με κατάχρηση μιας σχέσης εξάρτησης που στηρίζεται σε οποιαδήποτε υπηρεσία, β) από ενήλικο με αποπλάνηση προσώπου νεότερου από δεκαεπτά ετών ή από κερδοσκοπία. Η κατάργηση του άρθρου αυτού έχει ως συνέπεια και την κατάργηση μίας εμφανούς άμεσης διάκρισης μεταξύ των ομόφυλων σχέσεων και των ετερόφυλων σχέσεων, δεδομένου ότι το καταργηθέν άρθρο εισήγαγε μία διάταξη εφαρμοστέα μόνο στα άτομα του ιδίου φύλου και έθετε διαφορετικό όριο ηλικίας σχετικά με την αποπλάνηση, ενώ άλλα άρθρα γενικής φύσεως ρύθμιζαν ήδη τα σχετικά θέματα ανεξαρτήτως ομόφυλης ή ετερόφυλης σχέσης.

⁶¹ Κεφάλαιο δεύτερο, άρθρα 15 κ.επ..

Επιπλέον, με τον **ν. 4443/2016** (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει)⁶²:

- (Μέρος Α') **Ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες: 2000/43/ΕΚ** περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, **2000/78/ΕΚ** για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και **2014/54/ΕΕ** περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.
- (Μέρος Δ') **Ο Συνήγορος του Πολίτη** ορίστηκε ως ο **Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας** (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) στα σώματα ασφαλείας. Ειδικότερα, η εκ του νόμου αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αφορά στη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση, τη διερεύνηση ή την περαιτέρω προώθηση, προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες Υπηρεσίες, καταγγελιών για πράξεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους.

Περαιτέρω, με το άρθρο 32 του **ν. 4452/2017 καταργήθηκε η διάταξη περί «αρτιμέλειας»** για την εισαγωγή στις Ανώτερες Σχολές Δραματικής Τέχνης, όπως προβλεπόταν στο τρίτο εδάφιο της περίπτωσης γ) της παρ. 1 του άρθρου 8, του π.δ. 370/1983.

Με τον **ν. 4488/2017** (Μέρος Δ'), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, θεσπίστηκε ένα γενικό πλαίσιο ρυθμίσεων κατ' εφαρμογή διατάξεων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της⁶³, με σκοπό την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Σύμφωνα με το άρθρο 61 παρ. 1 του ν. 4488/2017, *«Κάθε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, λαμβάνοντας κάθε πρόσφορο μέτρο και απέχοντας από οποιαδήποτε ενέργεια ή πρακτική που ενδέχεται να θίγει την άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ.*

Ιδίως υποχρεούται:

- α) να αφαιρεί υφιστάμενα εμπόδια κάθε είδους,*
- β) να τηρεί τις αρχές καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς του ή της δραστηριοποίησής του, προκειμένου να διασφαλίζει για τα ΑμεΑ την προσβασιμότητα των υποδομών, των υπηρεσιών ή των αγαθών που προσφέρει,*
- γ) να παρέχει, όπου απαιτείται σε συγκεκριμένη περίπτωση, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων, ρυθμίσεων και ενδεδειγμένων μέτρων, χωρίς την επιβολή δυσανάλογου ή αδικαιολόγητου βάρους,*

⁶² Οι σχετικές διατάξεις των άρθρων 1-21 του Ν. 4443/2016 έχουν συμπεριληφθεί στα άρθρα 16-33 και 55 του Κώδικα Εργατικού Δικαίου (π.δ. 62/2025, Α'121).

⁶³ Κυρώθηκαν από την Ελλάδα με τον ν. 4074/2012 (άρθρο 1).

- δ) να απέχει από πρακτικές, κριτήρια, συνήθειες και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ΑμεΑ,
- ε) να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ στον τομέα της αρμοδιότητας ή δραστηριότητάς του.».

Με τον **ν. 4491/2017**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, κατοχυρώθηκαν νομοθετικά: **το δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου** ως στοιχείου της προσωπικότητας κάθε προσώπου και το δικαίωμα στον σεβασμό της προσωπικότητας του ατόμου με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου του (άρθρο 1). Στο άρθρο 2 κατοχυρώθηκαν οι ορισμοί της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου, ενώ στο άρθρο 3 παρ. 1 ορίζεται ότι: «Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ ταυτότητας φύλου και καταχωρισμένου φύλου το πρόσωπο μπορεί να ζητήσει τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του, ώστε αυτό να αντιστοιχεί στη βούληση, στην προσωπική αίσθηση του σώματος και στην εξωτερική του εικόνα».

Στο πεδίο της ισότητας των φύλων, πολύ σημαντικές είναι και οι ρυθμίσεις που εισήγαγε ο **ν. 4604/2019**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, σχετικά με την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, την πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας.

Επιπρόσθετα, με τον **ν. 4779/2021** (Μέρος Α'), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Ευρωπαϊκή Οδηγία (ΕΕ) 2010/13 σχετικά με τις **υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων**:

- Στο άρθρο 8 προβλέπεται ότι «Οι υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων δεν πρέπει να εμπεριέχουν υποκίνηση σε βία ή μίσος εναντίον ομάδας ανθρώπων ή μέλους ομάδας που προσδιορίζεται με βάση τα χαρακτηριστικά της φυλής, το χρώμα, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τις γενεαλογικές καταβολές, τη θρησκεία, την αναπηρία, τον γενετήσιο προσανατολισμό, την ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου».
- Στο άρθρο 10 παρ. 1 προβλέπεται ότι «Οι πάροχοι υπηρεσιών μέσων επικοινωνίας οφείλουν να αυξάνουν, συνεχώς και προοδευτικά, την προσβασιμότητα των υπηρεσιών τους σε άτομα με αναπηρία. Η προσβασιμότητα στις υπηρεσίες επιτυγχάνεται, ιδίως, με τον υποτιτλισμό των προγραμμάτων, τη χρήση νοηματικής γλώσσας, την ακουστική περιγραφή και τον προφορικό υποτιτλισμό».
- Στο άρθρο 11 προβλέπεται ότι «Με διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού στον οποίο έχουν ανατεθεί οι αρμοδιότητες της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας και Ενημέρωσης, κατόπιν γνώμης του Ε.Σ.Ρ., μπορούν να λαμβάνονται μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζεται η κατάλληλη προβολή των υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων γενικού συμφέροντος και ιδίως υπηρεσιών που προάγουν την πολυφωνία, την ελευθερία του λόγου και την πολιτισμική πολυμορφία».
- Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 «Οι οπτικοακουστικές εμπορικές ανακοινώσεις απαγορεύεται: α) να θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, β) να εισάγουν ή να προάγουν διακρίσεις, ιδίως βάσει φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, εθνικότητας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, παθήσεως, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού.....».

Ακολούθως, με τον **ν. 4780/2021** (Μέρος Β'), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, αναβαθμίστηκε ο ρόλος και η λειτουργία της **Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)**⁶⁴. Με την τροποποίηση, η ΕΕΔΑ απέκτησε νομική προσωπικότητα, λειτουργική ανεξαρτησία, διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια (άρθρο 10 παρ. 3 και άρθρο 17).

Η ΕΕΔΑ είναι ένα συλλογικό όργανο της Πολιτείας με ευρεία αρμοδιότητα για την προστασία και προώθηση όλων των δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Αποτελείται από 20 εμπειρογνώμονες ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίοι ορίζονται από ανεξάρτητες Αρχές, συνδικαλιστικές οργανώσεις, δικηγορικούς συλλόγους, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά ιδρύματα. Μεταξύ άλλων, η ΕΕΔΑ έχει την ειδική αρμοδιότητα να «ε) παρακολουθεί και διατυπώνει γνώμη προς την Πολιτεία για την τήρηση αξιόπιστου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής περιστατικών διακρίσεων, ρατσισμού και μισαλλοδοξίας» (άρθρο 12). Από το 2011, έχει ιδρύσει και λειτουργεί το **Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ)**, σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες – Γραφείο της Ελλάδας και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών.

Όσον αφορά στα πλαίσια **οργάνωσης και λειτουργίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ)**, ο **ν. 4957/2022**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει:

- Αναγνωρίζει τις αρχές της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των φύλων, της μη διάκρισης, του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητας ή δραστηριοποίησης των ΑΕΙ, ως βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την οργάνωση και λειτουργία τους προκειμένου να διασφαλίζουν, για το διδακτικό, διοικητικό και λοιπό προσωπικό και τους φοιτητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, την προσβασιμότητα των υποδομών, των υπηρεσιών, φυσικών και ψηφιακών, του εξοπλισμού και του εκπαιδευτικού υλικού (άρθρο 3 παρ. 5).
- Προβλέπει τη συγκρότηση Επιτροπής Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων σε κάθε ΑΕΙ, ως συμβουλευτικό όργανο του Ιδρύματος και των οργάνων διοίκησής του. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 218 «Αποστολή της Επιτροπής είναι η προώθηση της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων με βάση το φύλο, την φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την κατάσταση υγείας/αναπηρίας, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας και σε όλες τις διαδικασίες και δραστηριότητες της ακαδημαϊκής ζωής. Η Επιτροπή συμβάλλει στην πρόληψη και αντιμετώπιση κάθε είδους διακρίσεων και στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σεξισμού, της σεξουαλικής παρενόχλησης και κάθε είδους παρενοχλητικής συμπεριφοράς στο ίδρυμα».

⁶⁴ Η ΕΕΔΑ ιδρύθηκε με τον ν. 2667/1998, ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας κατ' εφαρμογή των Αρχών των Παρισίων, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με την 48/134 απόφασή της: «Εθνικοί Θεσμοί για την προώθηση και την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (ΕΘΑΔ) της 20ης Δεκεμβρίου 1993 και αποτελεί τον εθνικό θεσμό προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα. Η ΕΕΔΑ διαθέτει ανελλιπώς, από το 2001, βαθμό διαπίστευσης Α' (καθεστώς πλήρους συμμόρφωσης με τις αρχές των Παρισίων), το οποίο της έχει αποδώσει η αρμόδια διεθνής Υποεπιτροπή Διαπίστευσης του GANHRI, που λειτουργεί υπό την αιγίδα και σε συνεργασία με το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Επιπρόσθετα, ο **ν. 4958/2022**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, στο Μέρος Γ', σχετικά με την «**αλλαγή χαρακτηριστικών φύλου ανήλικων ίντερσεξ ατόμων**», θέτει αυστηρότερες προϋποθέσεις για τη διενέργεια μη θεραπευτικών επεμβάσεων σε ανήλικα ίντερσεξ άτομα κάτω των 15 ετών, τα οποία δύνανται να προβούν σε αυτές τις ιατρικές πράξεις, μόνο μετά από άδεια, η οποία χορηγείται με απόφαση του Ειρηνοδικείου⁶⁵ του τόπου διαμονής του ανήλικου. Ανήλικο ίντερσεξ άτομο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του δύναται να υποβληθεί σε ιατρικές πράξεις και θεραπείες για την ολική ή μερική αλλαγή των χαρακτηριστικών φύλου του, μόνο με την ελεύθερη συναίνεση, κατόπιν ενημέρωσης, του ίδιου και των προσώπων που ασκούν τη γονική μέριμνα ή ασκούν την επιμέλειά του και σύμφωνα με τις ειδικότερες προϋποθέσεις που προβλέπει η σχετική νομοθεσία (άρθρο 17).

Ο **ν. 4960/2022**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει:

- (Μέρος Α' και Β') Μεταρρυθμίζει το **εθνικό σύστημα επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλικών** και ρυθμίζει το πλαίσιο φιλοξενίας τους.
- (Μέρος Δ' - άρθρο 49) Θεσπίζει τη **θέση του Υπεύθυνου Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων** στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (ΥΜΑ), με αρμοδιότητα τη συλλογή και προκαταρκτική αξιολόγηση καταγγελιών για φερόμενες παραβάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την υποδοχή πολιτών τρίτων χωρών και κατά τις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας σε αυτούς, καθώς και τη διαβίβασή τους στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας ή στα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του ΥΜΑ, ο σχετικός Μηχανισμός Καταγγελιών βρίσκεται σε λειτουργία από τις 26 Σεπτεμβρίου 2023 και είναι προσβάσιμος και διαδικτυακά, μέσω του συνδέσμου: <https://migration.gov.gr/fro-complaints/>.
- (Μέρος Δ' - άρθρο 50) Στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου συστήνεται **Ειδική Επιτροπή για τη Συμμόρφωση με τα Θεμελιώδη Δικαιώματα** με αρμοδιότητα την παρακολούθηση των διαδικασιών και της εφαρμογής της εθνικής, ενωσιακής και διεθνούς νομοθεσίας στους τομείς της προστασίας των συνόρων και της χορήγησης διεθνούς προστασίας. Ενημερώνεται από τον Υπεύθυνο Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για τις καταγγελίες που υποβάλλονται μέσω του μηχανισμού καταγγελιών και καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια και διασφαλίζει ότι όλες οι παραδεκτές, ως προς τη διερεύνηση του περιεχομένου τους, καταγγελίες, που αφορούν πιθανές παραβιάσεις των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, θα διερευνηθούν διεξοδικά από την κατά περίπτωση αρμόδια αρχή, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (ΚΥΑ 329937/2023, Β' 4147/23.06.2023).

Ο **ν. 5023/2023**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, έχει ως σκοπό την **προώθηση της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση** στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας, μέσω της κατοχύρωσης της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης, την απαλοιφή των υποτιμητικών και στερεοτυπικών εκφράσεων για τα άτομα με αναπηρία στα βασικά νομοθετήματα και την εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση

⁶⁵ Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του δικαστικού χάρτη με τροποποιήσεις νόμων (π.χ. ν. 5108/2024 και ν. 5151/2024), καταργήθηκαν τα επιμέρους Ειρηνοδικεία ως ξεχωριστοί δικαστικοί σχηματισμοί και οι λειτουργίες τους ενσωματώνονται σε πρωτοδικεία με περιφερειακή ή παράλληλη αρμοδιότητα.

για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012, και την άμεση και αποτελεσματική πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη. Πιο συγκεκριμένα το αντικείμενο του νόμου συνίσταται:

- Στην τροποποίηση του ν. 4443/2016, με την επέκταση της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης για τα άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση πέραν του τομέα της εργασίας και της απασχόλησης, ήτοι στην κοινωνική προστασία, τις κοινωνικές παροχές, την εκπαίδευση, την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό.
- Στην επικαιροποίηση της ορολογίας στον Αστικό Κώδικα, τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τον Ποινικό Κώδικα, τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, τον Κώδικα Συμβολαιογράφων και τον ν. 4478/2017.
- Στην προσθήκη ειδικής πρόβλεψης στον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ν. 4938/202), για τον ορισμό δικαστικού υπαλλήλου στα δικαστήρια και τις δικαστικές υπηρεσίες της χώρας αρμοδίου για ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και η απευθείας συμπερίληψη των πολιτών με αναπηρία στους δικαιούχους της παροχής νομικής βοήθειας.

Ο ν. 5029/2023 (Μέρος Β'), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει:

- Άρθρο 1 παρ. 1: Αποσκοπεί, με τις εισαγόμενες ρυθμίσεις του, στην πρόληψη και αντιμετώπιση της **ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού** στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Άρθρο 4: Στην ενδοσχολική βία και τον εκφοβισμό συμπεριλαμβάνει την προσβολή, τις διακρίσεις ή τις παρενοχλήσεις στη βάση των θρησκευτικών πεποιθήσεων, της εθνοτικής καταγωγής, της φυλής, του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, της έκφρασης ή των χαρακτηριστικών φύλου, της αναπηρίας, της κατάστασης υγείας και της σωματικής ή άλλης πραγματικής κατάστασης του μαθητή και, εκτός από τους μαθητές, αφορά και σε μορφές βίας και συμπεριφορές που εκδηλώνονται προς εκπαιδευτικούς και άλλα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.
- Άρθρο 6: Προβλέπει τη δημιουργία και λειτουργία της ειδικής ψηφιακής πλατφόρμας για την υποβολή αναφορών από μαθητές ή/και γονείς/έχοντες την επιμέλεια. Η πλατφόρμα είναι προσβάσιμη μέσω του συνδέσμου: <https://stop-bullying.gov.gr/>.

Επίσης, μετά την κατοχύρωση του δικαιώματος σύναψης συμφώνου συμβίωσης ανεξαρτήτως φύλου με τον ν. 4356/2015, προσφάτως ο ν. 5089/2024, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, κατοχύρωσε το **δικαίωμα σύναψης πολιτικού γάμου σε πρόσωπα του ίδιου φύλου**, για τη διασφάλιση της αρχής της ισότητας στον πολιτικό γάμο, προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+, και επέκτεινε στους ομόφυλους συζύγους και γονείς την προστασία που αναγνωρίζεται στους συζύγους από το εργατικό δίκαιο, το δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης και το υπαλληλικό δίκαιο.

Στο πλαίσιο του **ν. 5187/2025**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, σχετικά με την αναδιάρθρωση της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.), ιδρύθηκε η **Διεύθυνση Κοινωνικής Αστυνόμευσης**, αρμόδια για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων πρόληψης και αντιμετώπισης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, του σχολικού εκφοβισμού, κάθε μορφής διαπροσωπικής βίας και κυρίως της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, της σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης, καθώς και για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των ανηλίκων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, των ευάλωτων ομάδων, την υποστήριξη των θυμάτων και την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησής τους (άρθρο 25).

Επιπλέον, λόγω του ενεργού ρόλου και του αντικτύπου που έχουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) σε θέματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας, συνεπεία και της αμεσότητας που έχουν με τους πολίτες, παρακάτω παρουσιάζεται συνοπτικά το νομοθετικό πλαίσιο κατά των διακρίσεων που διέπει τη ραδιοτηλεοπτική λειτουργία και τη δημοσιογραφική δεοντολογία.

Πρόσφατα, θεσπίστηκε ο **ν. 5253/2025** με τίτλο: "Εκσυγχρονισμός νομικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας της «Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης Ανώνυμης Εταιρείας (Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.)» και ενίσχυση του δημόσιου χαρακτήρα της και της ανταγωνιστικότητάς της στην αγορά των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης - Λήψη μέτρων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1083 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά και την - Τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ ΕΕ (Ευρωπαϊκός Κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης - EUROPEAN MEDIA FREEDOM ACT)". Ιδιαίτερα χρήσιμα στο πλαίσιο του ΕΣΔΡΜ είναι τα άρθρα 37 σχετικά με το Ελληνικό Συμβούλιο Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και το άρθρο 39 για την Εθνική Στρατηγική για την Παιδεία στα Μέσα. Στο άρθρο 42 του νόμου προβλέπονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για την εφαρμογή των άρθρων 37 και 39.

Εκτός του ν. 4779/2021, που περιγράφεται ανωτέρω και με τον οποίο ενσωματώθηκε η Οδηγία (ΕΕ) 2010/13, σχετικά με τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, στο εθνικό δίκαιο προϋπήρχαν:

- Ο **ν. 2328/1995**, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, σχετικά με το νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, και άλλες ρυθμίσεις, ο οποίος προβλέπει ότι: «Τα προγράμματα της Ε.Ρ.Τ. – Α.Ε. και των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών δεν πρέπει να περιλαμβάνουν καμία παρότρυνση σε μίσος λόγω διαφοράς φυλής, φύλου, θρησκείας ή ιθαγένειας» (άρθρο 3 παρ. 14α).
- Ο **Κώδικας Δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών** (π.δ. 77/2003), σύμφωνα με τον οποίο: «1. Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει, τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος. 2. Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών

μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων και γενικά δεν πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες.» (άρθρο 4).

- Ο **Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων-μελών της Ε.Σ.Η.Ε.Α**, σύμφωνα με τον οποίο: «ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει: να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης» (άρθρο 2α'), «ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει: να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας» (άρθρο 2δ'), «ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει: να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του» (άρθρο 4γ').
- Ο **ν. 4488/2017**, ο οποίος στο άρθρο 67 προβλέπει ότι: «Τα δημόσια και ιδιωτικά ΜΜΕ, έντυπα και ηλεκτρονικά, προωθούν την εμπέδωση και το σεβασμό της αρχής της μη διάκρισης. Για τον σκοπό αυτό, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) στους Κώδικες Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών Εκπομπών, Διαφημίσεων και Ψυχαγωγικών Προγραμμάτων που καταρτίζει, οφείλει να συμπεριλαμβάνει ρυθμίσεις που αποβλέπουν στην πραγμάτωση της αρχής της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας, στην ανάπτυξη ενός πλουραλιστικού διαλόγου για τα θέματα των ΑμεΑ και την προαγωγή της ουσιαστικής ισότητας μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.».

Τέλος, λόγω της ουσιαστικής συμβολής των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα στην πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, είτε μέσα από την άμεση επαφή τους με τους πολίτες και ιδίως με τα θύματα, είτε μέσα από τον σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την υλοποίηση δράσεων που τους αφορούν, παρακάτω παρουσιάζεται συνοπτικά το νομικό πλαίσιο που διέπει τη δράση των υπαλλήλων του δημοσίου σε σχέση με τον ρατσισμό και την απαγόρευση των διακρίσεων:

- Ο **υπαλληλικός κώδικας** (ν. 3528/2007), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, απαγορεύει, κατά την άσκηση των καθηκόντων του δημόσιου υπαλλήλου, τη χρήση γλώσσας έμφυλης διάκρισης, τις διακρίσεις σε όφελος ή σε βάρος των πολιτών, εξαιτίας των πολιτικών, των φιλοσοφικών ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της καταπολέμησης των διακρίσεων, συμπεριφορές που μπορούν να αποτελέσουν πειθαρχικά παραπτώματα (άρθρο 27 παρ. 3, άρθρο 107 παρ. 1.ια'/ παρ. 1.ζ').
- Ο **Κώδικας Δεοντολογίας των αστυνομικών** (π.δ. 254/2004) καθορίζει το πλαίσιο των αρχών που καλούνται να εφαρμόζουν οι αστυνομικοί, οι οποίοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους έρχονται σε άμεση επαφή με θύματα ή μέλη ομάδων που αποτελούν συχνά στόχο ρατσιστικών συμπεριφορών και διακρίσεων. Γι' αυτό τον λόγο ο Κώδικας τους καλεί να αποφεύγουν τις προκαταλήψεις, να επιδεικνύουν ιδιαίτερη φροντίδα για την προστασία ευάλωτων/ευπαθών κοινωνικών ομάδων, μεταξύ των οποίων παιδιά, γυναίκες, υπερήλικες, άτομα με αναπηρία, πρόσφυγες και μέλη ομάδων με προστατευόμενα χαρακτηριστικά, να προστατεύουν τους

παθόντες και τους μάρτυρες κατά την προανάκριση και να περιορίζουν τη δευτερογενή θυματοποίησή τους.

- Η **εγκύκλιος διαταγή** 7100/25/14 δ - 8/11/2014, σύμφωνα με την οποία ο αστυνομικός οφείλει να ελέγχει την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, ιδίως όταν: το ομολογούν οι φερόμενοι ως δράστες ενός εγκλήματος / το επικαλούνται οι παθόντες-ούσες και οι μάρτυρες ενός εγκλήματος / υφίστανται ενδείξεις με βάση στοιχεία αποδεκτά από τον ΚΠΔ / οι φερόμενοι ως δράστες και τα θύματα του εγκλήματος αυτοπροσδιορίζονται ή ανήκουν σε διαφορετικές φυλετικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες.

Τα κυριότερα υφιστάμενα όργανα, μηχανισμοί και εργαλεία στη διάθεση της Πολιτείας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας είναι τα ακόλουθα:

- Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁶⁶.
- Η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής των Ελλήνων⁶⁷, στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί Υποεπιτροπή για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία.
- Το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ).
- Η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021-2030.
- Τα Γραφεία και Τμήματα αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας της ΕΛ.ΑΣ.
- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Αστυνόμευσης στο αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ.⁶⁸.
- 11414: η τηλεφωνική γραμμή Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας της ΕΛ.ΑΣ., η οποία λειτουργεί όλο το 24ωρο και διασφαλίζεται το ανώνυμο και το απόρρητο της επικοινωνίας.
- Η ηλεκτρονική φόρμα επικοινωνίας και καταγγελίας στην ιστοσελίδα της ΕΛ.ΑΣ.⁶⁹.
- Οι Ειδικόι Εισαγγελείς για το έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά.
- Ο Συνήγορος του Πολίτη, ιδίως ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) στα σώματα ασφαλείας.
- Ο Μηχανισμός Καταγγελιών του Υπεύθυνου Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου για παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων πολιτών τρίτων χωρών⁷⁰, όπως προβλέπεται στον ν. 4960/2022, Μέρος Δ', άρθρο 49.
- Ο Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για την Προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (EMA)⁷¹.
- Η ειδική ψηφιακή πλατφόρμα «stop-bullying» του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού⁷².

⁶⁶ <https://www.nchr.gr/eeda-as-ethad.html>.

⁶⁷ Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Βουλή των Ελλήνων.

⁶⁸ βλ. άρθρο 25 του ν. 5187/2025.

⁶⁹ <https://www.astynomia.gr/ypiresies-antimetopisis-ratsistikis-vias/epikoinonia/katangelies-peristatikon-ratsistikis-vias/>.

⁷⁰ <https://migration.gov.gr/fro-complaints/>.

⁷¹ <https://emaplatform.gov.gr/signup>.

⁷² <https://stop-bullying.gov.gr/>.

- Ο Σύμβουλος Ακεραιότητας.
- Οι Περιφερειακές και Δημοτικές Επιτροπές Ισότητας των Φύλων.
- Οι Επιτροπές Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων στα ΑΕΙ⁷³.
- Τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων σε επίπεδο δήμου⁷⁴.
- Τα Παραρτήματα για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και των Ρομά των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων.
- Το έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας» της Ε.Σ.Α.μεΑ.⁷⁵
- Το έργο «Λειτουργία Παρατηρητηρίου Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ρομά και ενδυνάμωση των τοπικών κοινοτήτων και εμπλεκόμενων φορέων – ΡΟΜ+»⁷⁶.
- Το έργο «Ενίσχυση της ικανότητας των δημόσιων αρχών να αντιμετωπίζουν τη διατομεακή διάκριση μέσω πολυτομεακών συνεργατικών σχημάτων» («strengthening Public Authorities' capacity to respond to intersectional discrimination through Multi-agency coalitions»)⁷⁷.
- Ο Οδηγός για τα δικαιώματα των θυμάτων ρατσιστικού εγκλήματος⁷⁸, με τη συνεισφορά του ΕΣΡΜ (Πρόγραμμα «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» της EE-Rights, Equality and Citizenship Programme, 2014-2020⁷⁹).
- Ο Οδηγός Δημοσίων Υπαλλήλων για το ρατσιστικό έγκλημα, του ΕΣΡΜ (2025), με τίτλο: «Η δημόσια διοίκηση απέναντι στο ρατσιστικό έγκλημα και στη ρητορική μίσους»⁸⁰.
- Ο «Οδηγός αντιμετώπισης και διαχείρισης περιστατικών βίας σε βάρος ΛΟΑΤΚΙ+ πολιτών» από την ΕΛ.ΑΣ.⁸¹
- Το υπ' αριθμ. 229282- 28/11/2025 έγγραφο της Υπηρεσίας Υποδοχής & Ταυτοποίησης του ΥΜΑ με θέμα: «Οδηγίες σχετικά με τον εντοπισμό και την απόκριση σε πιθανά περιστατικά εμπορίας ανθρώπων»⁸².

⁷³ βλ. άρθρο 218 του ν. 4957/2022.

⁷⁴ <https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/symmetochi-sta-koina/>.

⁷⁵ <https://paratiritirioanapirias.gr/el/about>.

⁷⁶ <https://www.romproject.gr/taftotita/perigrafia-plus>.

⁷⁷ Έργο, στο πλαίσιο του προγράμματος CERV-2023-Equal, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να ενισχύσει την ικανότητα των Εθνικών Αρχών να καταπολεμήσουν τη μισαλλοδοξία, τον ρατσισμό, τις πολλαπλές και διατομεακές διακρίσεις, μέσω μιας συλλογικής, διεπιστημονικής και διατμηματικής προσέγγισης.

⁷⁸ https://isotita.gr/wp-content/uploads/2025/08/161_25_OdigosThimRatsist.pdf.

⁷⁹ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Απριλίου 2021 για τη θέσπιση του Προγράμματος «Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1381/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 390/2014 του Συμβουλίου.

⁸⁰ Οδηγός Δημοσίων Υπαλλήλων για το ρατσιστικό έγκλημα, με τίτλο: «Η δημόσια διοίκηση απέναντι στο ρατσιστικό έγκλημα και στη ρητορική μίσους».

⁸¹ Οδηγός αντιμετώπισης και διαχείρισης περιστατικών βίας σε βάρος ΛΟΑΤΚΙ+ πολιτών από την ΕΛ.ΑΣ., 25 Ιουλίου 2022.

⁸² Συνίσταται σε αναδιατύπωση και επικαιροποίηση των Οδηγιών της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης για τον εντοπισμό και τη διαχείριση πιθανών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων σε υλοποίηση του Νέου Πρακτικού του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς για την Προστασία των Θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (EMA) και των επικαιροποιημένων οδηγιών αυτού.

- Ο «Οδηγός για την υποστήριξη από τα συνδικάτα των θυμάτων διακρίσεων, παρενόχλησης και βίας στην εργασία» (επικαιροποίηση 2024) της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ)⁸³.
- Ο Δημοσιογραφικός Οδηγός «Αναπηρία και ΜΜΕ» (2021) της Ε.Σ.Α.μεΑ.⁸⁴.
- Ο «Οδηγός μη διάκρισης λόγω αναπηρίας και χρόνιας πάθησης στην απασχόληση και την εργασία» (2021) της Ε.Σ.Α.μεΑ.⁸⁵.
- Ο «Κώδικας ηθικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς υπαλλήλων του δημόσιου τομέα» (Ιουλίου 2022) από το Υπουργείο Εσωτερικών σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Διαφάνειας⁸⁶.
- Ο «Οδηγός Δημοσίων Υπαλλήλων στην Εξυπηρέτηση Ευάλωτων Ομάδων Πληθυσμού 2025» από τον Συνήγορο του Πολίτη⁸⁷.
- Προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ+ Ατόμων: επιμορφώσεις για την ισότιμη και δίκαιη αντιμετώπιση των ατόμων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+ στη Δημόσια Διοίκηση (ΕΚΔΔΑ)⁸⁸.
- Ο «Οδηγός Συμπεριφοράς για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των διακρίσεων σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στις τουριστικές επιχειρήσεις⁸⁹», του Υπουργείου Τουρισμού.

1.4 Συστάσεις και παρατηρήσεις για την Ελλάδα

Στο πλαίσιο της συστηματικής παρακολούθησης της κατάστασης γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον ρατσισμό και τις διακρίσεις στην Ελλάδα, εξειδικευμένοι φορείς και Επιτροπές, που αναφέρονται στις προηγούμενες ενότητες, διατυπώνουν παρατηρήσεις και συστάσεις προς τη χώρα με σκοπό την αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και την ενίσχυση της ισότητας.

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (ECRI)** στην έκθεση του 2022 για την Ελλάδα⁹⁰, διατυπώνει **κατά προτεραιότητα** τις εξής δύο συστάσεις:

- Την ενίσχυση των υποστηρικτικών και δικαστικών αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη, ως αρμόδιου φορέα ισότητας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας σε εθνικό επίπεδο, ιδίως με τη θέσπιση νομοθεσίας που να επιτρέπει στον Συνήγορο του Πολίτη να παρεμβαίνει ως *amicus curiae* ενώπιον των δικαστηρίων, κάτι που κατά την άποψη της ECRI θα αύξανε σημαντικά την

⁸³ https://gsee.gr/wp-content/uploads/2023/11/ENTYPO-ISOTHHTAS_1.pdf.

⁸⁴ <https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/68e/3b0/e0a/68e3b0e0a6a50415074865.pdf>.

⁸⁵ <https://www.esamea.gr/el/article/odhgos-mh-diakrishi-logw-anaphrias-kai-xronias-pathhshs-sthn-apasxolhsh-kai-thn-ergasia>.

⁸⁶ https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2022/07/Code_final-1.pdf.

⁸⁷ <https://www.synigoros.gr/el/category/enhmerwtika-entypa-and-ekdoseis/post/eidikh-ek8esh-or-odhgos-dhmosiwn-ypallhlwn-2025>.

⁸⁸ Προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ+ Ατόμων: επιμορφώσεις για την ισότιμη και δίκαιη αντιμετώπιση των ατόμων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+ στη Δημόσια Διοίκηση, ΕΚΔΔΑ.

⁸⁹ <https://drive.google.com/file/d/1dj0XIPi9V36tu2ldwFTT4hLCYRaLR6Y-/view>.

⁹⁰ Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα (Έκτος κύκλος επιτήρησης). Εγκρίθηκε στις 28 Ιουνίου 2022. Δημοσιεύτηκε στις 22 Σεπτεμβρίου 2022.

ικανότητα του φορέα να υπερασπιστεί τις διακρίσεις εις βάρος μελών ομάδων που θίγονται.

- Τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εις βάρος των ίντερσεξ ατόμων, ιδιαίτερα των παιδιών, ιδίως μέσω ειδικής νομοθεσίας για την απαγόρευση των ιατρικά περιττών χειρουργικών επεμβάσεων «κανονικοποίησης του φύλου» και άλλων μη θεραπευτικών προσεγγίσεων μέχρι το ίντερσεξ παιδί να είναι σε θέση να συμμετάσχει στην απόφαση, μέσω σχετικής κατάρτισης των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με τα ίντερσεξ παιδιά (επαγγελματίες υγείας, εκπαιδευτικοί, κ.ά.), καθώς και με την κυκλοφορία οδηγών ενημέρωσης για γονείς⁹¹, κ.ά..

Στην έκθεση της ECRI για το 2024⁹² σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης των συστάσεων αυτών από την Ελλάδα, διαπιστώθηκε ότι:

- Δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα το νομικό πλαίσιο για την δικαστική παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη σε υποθέσεις διακρίσεων ή μισαλλοδοξίας, αλλά είναι θετικό ότι λαμβάνουν χώρα προπαρασκευαστικές ενέργειες για την ενσωμάτωση, στο εθνικό δίκαιο, της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2024/1499/ΕΕ σχετικά με τα ελάχιστα πρότυπα για τους φορείς ισότητας, πλαίσιο που ενδυναμώνει τους σχετικούς φορείς.
- Ο ν. 4958/2022 εισήγαγε το ρυθμιστικό πλαίσιο για την προστασία των παιδιών ίντερσεξ από τις μη θεραπευτικές επεμβάσεις «κανονικοποίησης του φύλου» και έχουν γίνει αξιολογικές προσπάθειες για τη συμπερίληψη των όρων της ταυτότητας φύλου, των χαρακτηριστικών φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού σε ποικίλα πεδία («Κώδικας ηθικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς υπαλλήλων του δημόσιου τομέα», ν. 5029/2023 σχετικά με την ενδοσχολική βία και τον εκφοβισμό, ν. 4957/2022 σχετικά με τις αρχές λειτουργίας των ΑΕΙ). Ωστόσο, η εφαρμογή του νέου πλαισίου για τις μη θεραπευτικές προσεγγίσεις στα ίντερσεξ παιδιά είναι ακόμα περιορισμένη στην πράξη.

Λοιπές συστάσεις στην έκθεση της ECRI (2022) για την Ελλάδα αφορούν:

- Στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης και καταγραφής περιστατικών ρητορικής μίσους, συμπεριλαμβανομένων αυτών που λαμβάνουν χώρα στο διαδίκτυο, με βάση τις εμπειρίες και την τεχνογνωσία της αστυνομίας και των εισαγγελικών αρχών, των φορέων ισότητας και των εθνικών φορέων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, των φορέων αυτορρύθμισης και των σχετικών οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών.
- Στην ανάπτυξη εκστρατειών για την ευαισθητοποίηση του κοινού κατά της ρητορικής μίσους και των κινδύνων που εγκυμονεί.
- Στη λήψη αποφασιστικών μέτρων για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ερευνών για παραπτώματα από μέλη των δυνάμεων της ΕΛ.ΑΣ., είτε υποκινούνται

⁹¹ Στο πλαίσιο αυτό υιοθετήθηκε ο ν. 4958/2022, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, στο Μέρος Γ', σχετικά με την «αλλαγή χαρακτηριστικών φύλου ανήλικων ίντερσεξ ατόμων».

⁹² ECRI Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of Greece subject to interim follow-up, (adopted on 20 November 2024 / published on 19 February 2025).

από ρατσισμό είτε από φοβία κατά των ΛΟΑΤΚΙ+, και στην επιβολή, όταν απαιτείται, αποτελεσματικών και αναλογικών κυρώσεων ή ποινικών διώξεων κατά των δραστών.

- Στην εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με τις διακρίσεις εις βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητών/τριών.

Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων του ΟΗΕ (CERD) διατυπώνει συστάσεις προς τη χώρα στο πλαίσιο των Καταληκτικών Παρατηρήσεων της επί της εικοστής τρίτης και εικοστής τέταρτης περιόδου έκθεσης της Ελλάδας⁹³. Μερικές από τις κυριότερες συστάσεις της είναι οι ακόλουθες:

- Επιτάχυνση της εκπόνησης και υιοθέτησης ενός νέου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, εντός σαφούς χρονοδιαγράμματος (τέλος 2025).
- Διασφάλιση της αποτελεσματικής και ουσιαστικής διαβούλευσης και συμμετοχής των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Συλλογή και παροχή αναλυτικών στατιστικών στοιχείων για τη δημογραφική σύνθεση και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, διαφόρων ομάδων του πληθυσμού.
- Ενίσχυση του συστήματος συλλογής δεδομένων για καταγγελίες φυλετικών διακρίσεων και εγκλημάτων μίσους, ιδίως με τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας στατιστικών στοιχείων των καταγγελιών και της δικαστικής τους εξέλιξης.
- Εξασφάλιση της διαθεσιμότητας υπηρεσιών υποστήριξης για τα θύματα φυλετικών διακρίσεων και αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προστατευτικού πλαισίου που εισήγαγε ο ν. 4478/2017.
- Διεξαγωγή άμεσων, εμπειριστατωμένων και αμερόληπτων ερευνών για όλους τους ισχυρισμούς περί κατάρτισης προφίλ με βάση τα φυλετικά χαρακτηριστικά, αστυνομικής βίας με ρατσιστικά κίνητρα και υπερβολικής χρήσης βίας από υπαλλήλους των αρχών επιβολής του νόμου και συλλογή στατιστικών στοιχείων των καταγγελιών και της δικαστικής τους εξέλιξης.
- Διεξαγωγή προγραμμάτων κατάρτισης και εκστρατειών ευαισθητοποίησης, απευθυνόμενων ιδίως σε δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόρους και υπαλλήλους των αρχών επιβολής του νόμου.
- Λήψη μέτρων για την καταπολέμηση των διαρθρωτικών διακρίσεων και την αποθάρρυνση του στιγματισμού και των στερεοτύπων των κοινοτήτων Ρομά.
- Λήψη μέτρων, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών μέτρων, για την εξασφάλιση ανοικτού χώρου για τη λειτουργία και τη δραστηριότητα των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των ακτιβιστών και των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών.

⁹³ Concluding observations on the combined twenty-third and twenty-fourth periodic reports of Greece, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, UN, CERD/C/GRC/CO/23-24. Εγκρίθηκε από την Επιτροπή κατά την 3131η σύνοδό της στις 10 Δεκεμβρίου 2024.

- Λήψη μέτρων για την προστασία των εργατών με μεταναστευτικό και προσφυγικό προφίλ, τη βελτίωση των συνθηκών διαμονής των αιτούντων άσυλο και την αντιμετώπιση των βίαιων περιστατικών στα σύνορα της χώρας.

Στις Καταληκτικές Παρατηρήσεις της επί της 3ης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας, που υιοθετήθηκαν στις 5 Νοεμβρίου 2024, η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (Human Rights Committee-HRC)** εξέτασε την εφαρμογή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) από τη χώρα⁹⁴. Η Επιτροπή αναγνώρισε θετικές νομοθετικές και πολιτικές εξελίξεις, όπως η κατοχύρωση της ισότητας στον πολιτικό γάμο (ν. 5089/2024), καθώς και η υιοθέτηση εθνικών στρατηγικών και σχεδίων δράσης για την προστασία των δικαιωμάτων διαφόρων ομάδων πληθυσμού και θεματικών πεδίων, όπως τα παιδιά, οι Ρομά, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, τα άτομα με αναπηρία, η ισότητα των φύλων, η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και η αντιρατσιστική πολιτική.

Παράλληλα, η Επιτροπή διατύπωσε ανησυχίες που συνδέονται με την αποτελεσματική προστασία από διακρίσεις και την ίση μεταχείριση ευάλωτων ομάδων. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη μεταχείριση αλλοδαπών, συμπεριλαμβανομένων μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο.

Στο πεδίο των διακρίσεων και της κοινωνικής ένταξης, η Επιτροπή επεσήμανε τη συνεχιζόμενη περιθωριοποίηση των Ρομά, ιδίως στους τομείς της στέγασης, της εκπαίδευσης και της υγείας, καθώς και αναφορές κακομεταχείρισης από όργανα επιβολής του νόμου. Ως προς τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, υπογράμμισε την ανάγκη αντιμετώπισης διακρίσεων και εκσυγχρονισμού ορισμένων ιατρικών και διοικητικών προσεγγίσεων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης επικαιροποιημένης διεθνούς ταξινόμησης για την ταυτότητα φύλου.

Επιπλέον, η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη ενίσχυσης της πρόληψης και της αποτελεσματικής αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και της προστασίας των θυμάτων, ιδίως σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και τη σημασία επαρκών μηχανισμών υποστήριξης.

Τέλος, η Επιτροπή ανέδειξε ζητήματα που αφορούν την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPPs), το περιβάλλον λειτουργίας των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών κράτησης και της παρεχόμενης φροντίδας σε σωφρονιστικά και ψυχιατρικά ιδρύματα, με έμφαση στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ίσης μεταχείρισης.

Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD), σχετικά με το άρθρο 5 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα

⁹⁴ Concluding observations on the third periodic report of Greece, Human Rights Committee, International Covenant on Civil and Political Rights, UN, CCPR/C/GRC/CO/3. Εγκρίθηκε από την Επιτροπή κατά τη 4180^η σύνοδο της στις 5 Νοεμβρίου 2024 και δημοσιεύθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2024.

των Ατόμων με Αναπηρίες (29.10. 2019), με τίτλο: «Ισότητα και μη διάκριση», συνιστά στη χώρα να θεσπίσει τη δευτερογενή νομοθεσία (δηλ. το προεδρικό διάταγμα) που προβλέπεται στο άρθρο 74 του ν. 4488/2017 (βλ. επίσης άρθρο 3, παρ. 2 του ν. 5023/2023), ώστε να εγγραφεί την ίση μεταχείριση και να απαγορεύσει τις διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρία στους τομείς της εκπαίδευσης και της παροχής αγαθών και υπηρεσιών.

Στον τομέα των διακρίσεων στην εργασία, η **Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την Εφαρμογή των Συμβάσεων και Συστάσεων (CEACR) της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO)**, κατά τον έλεγχο εφαρμογής της κυρωμένης με τον ν. 1424/1984 (ΦΕΚ Α'29) Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας (ΔΣΕ) 111 (1958) «Για τη διάκριση στην απασχόληση και το επάγγελμα», διατυπώνει στην Έκθεσή της του 2024, τόσο μέσω των Παρατηρήσεών της (Observations), όσο και μέσω Ευθείας Ερώτησης (Direct Request), συγκεκριμένες συστάσεις προς την Ελλάδα, κάνοντας ρητή αναφορά στη λειτουργία του ΕΣΡΜ, λαμβάνοντας υπόψη και αναφέροντας τις σχετικές παρατηρήσεις της ΓΣΕΕ⁹⁵.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή σημειώνει ότι το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2020-2023 έθετε ως συγκεκριμένο στόχο την αποτελεσματική καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, της ρατσιστικής βίας και των διακρίσεων λόγω φυλής, χρώματος, εθνικότητας ή εθνοτικής καταγωγής, ιδίως μέσω της προώθησης της ποικιλομορφίας με έμφαση στην καταπολέμηση των στερεοτύπων, υπογραμμίζοντας, ωστόσο, ότι δεν έχουν διατεθεί εκτενείς πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής του από το ΕΣΡΜ.

Επιπλέον, η Επιτροπή συνιστά στη χώρα να εντείνει τις προσπάθειές της για την πρόληψη και την καταπολέμηση των στερεοτύπων και των διακρίσεων εις βάρος των Ρομά και να προωθήσει την ισότητα ευκαιριών και μεταχείρισης στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ενώ ζητά παροχή πληροφοριών σχετικά με:

- Τα μέτρα και τα προγράμματα που έχουν υλοποιηθεί προς τον σκοπό αυτό, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά για την περίοδο 2021-2030.
- Τυχόν αξιολόγηση της εφαρμογής της Στρατηγικής και τυχόν συστάσεις της Συμβουλευτικής της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της.
- Επικαιροποιημένα στατιστικά στοιχεία, κατανομημένα κατά φύλο, σχετικά με την κατάσταση των Ρομά στην αγορά εργασίας.

Επίσης, συνιστά τη συνέχιση των προσπαθειών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιπτώσεων διακρίσεων κατά των μεταναστών εργαζομένων, ανδρών και γυναικών, στον τομέα της απασχόλησης, ιδίως όσον αφορά την εργασιακή εκμετάλλευση στους τομείς της γεωργίας, των κατασκευών, του τουρισμού και των τροφίμων και ζητά παροχή πληροφοριών σχετικά με:

⁹⁵ Report of the Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations (articles 19, 22 and 35 of the Constitution) – General Report and observations concerning particular countries, Geneva: International Labour Office, 2025. © ILO.

- Τα συγκεκριμένα μέτρα που έχουν ληφθεί ή τα μέτρα που προβλέπεται να ληφθούν για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία, ανεξάρτητα από τη φυλή, το χρώμα ή την εθνική καταγωγή, καθώς και σχετικά με τον αντίκτυπό τους.
- Τον αριθμό και τη φύση των καταγγελιών ή των περιπτώσεων διακρίσεων εις βάρος μεταναστών εργαζομένων που εξετάστηκαν από την Επιθεώρηση Εργασίας, τον Συνήγορο του Πολίτη ή τα δικαστήρια, τις επιβληθείσες κυρώσεις και τα χορηγηθέντα μέτρα αποκατάστασης (συμπεριλαμβανομένων των μέτρων αποκατάστασης σχετικά με τους μισθούς και τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης που δεν καταβλήθηκαν πλήρως στους μετανάστες εργαζομένους).
- Στατιστικά στοιχεία, κατανεμημένα κατά φύλο και εθνική καταγωγή, σχετικά με τη συμμετοχή των ανδρών και γυναικών μεταναστών εργαζομένων στην αγορά εργασίας.
- Τυχόν δραστηριότητες ευαισθητοποίησης και εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με τα θέματα που καλύπτει η Σύμβαση, καθώς και σχετικά με τον αντίκτυπό τους.
- Τυχόν μέτρα που έχουν εφαρμοστεί για την ενίσχυση της ικανότητας της Επιθεώρησης Εργασίας, του Συνηγόρου του Πολίτη και της ΕΛΣΤΑΤ να αντιμετωπίζουν και να συλλέγουν δεδομένα σχετικά με περιπτώσεις διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία.
- Τον αριθμό των περιπτώσεων διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία που έχουν εξεταστεί από τις αρμόδιες αρχές, προσδιορίζοντας τον λόγο της φερόμενης διάκρισης, τις επιβληθείσες κυρώσεις και τα χορηγηθέντα μέτρα αποκατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Αναγκαιότητα εκπόνησης
του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

2. Αναγκαιότητα εκπόνησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Τα τελευταία χρόνια, η εικόνα της ρατσιστικής βίας και των διακρίσεων στην Ελλάδα αναδεικνύει τη διαρκή παρουσία του φαινομένου. Οι καταγραφές του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, οι επίσημες αναφορές της ΕΛ.ΑΣ. και τα ευρήματα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, συγκλίνουν στο ότι τα περιστατικά ρατσιστικού χαρακτήρα, παραμένουν συχνά υποαναφερόμενα και σε αρκετές περιπτώσεις συνδεδεμένα με θεσμικούς χώρους. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαχρονική αποτύπωση των δεδομένων προσφέρει μια καθαρή εικόνα των τάσεων, των ομάδων που πλήττονται περισσότερο και των κενών στην επίσημη διερεύνηση και αναφορά, επιτρέποντας πιο στοχευμένες παρεμβάσεις και αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων.

2.1 Καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας, αυθαιρεσιών, παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων και εκφοβισμού στην Ελλάδα

Στο πλαίσιο της συστηματικής παρακολούθησης των περιστατικών ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα, τα πρόσφατα στοιχεία του **ΔΚΠΡΒ**⁹⁶ παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αποτυπώνουν τόσο τις τάσεις όσο και τα χαρακτηριστικά των στοχοποιήσεων.

Συγκεκριμένα, για το έτος 2022, το ΔΚΠΡΒ κατέγραψε 74 περιστατικά ρατσιστικής βίας⁹⁷. Σε 33 περιστατικά στοχοποιήθηκαν μετανάστες, πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή χρώματος και σε 38 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Επίσης, σε 1 περιστατικό στοχοποιήθηκαν Έλληνες πολίτες λόγω εθνοτικής καταγωγής, ενώ σε 2 περιστατικά στοχοποιήθηκαν, αντίστοιχα, ένα τζαμί και ένα μνημείο του Ολοκαυτώματος.

Η πλέον πρόσφατη καταγραφή του ΔΚΠΡΒ για το έτος 2023⁹⁸, αναδεικνύει σημαντική αύξηση στον αριθμό των καταγεγραμμένων περιστατικών, ιδίως σε σχέση με το 2022. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 158 περιστατικά. Σε 89 από αυτά στοχοποιήθηκαν μετανάστες, πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, σε 61 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ενώ σε 5 στοχοποιήθηκαν Ρομά Έλληνες πολίτες. Επίσης, σε 1 περιστατικό στοχοποιήθηκε Έλληνας πολίτης από πολίτη τρίτης χώρας, σε 1 περιστατικό διαπράχθηκε βανδαλισμός σε μνημείο του Ολοκαυτώματος, και σε 1 ακόμη περιστατικό στοχοποιήθηκε άτομο με βάση την αναπηρία. Η πλειονότητα των καταγεγραμμένων περιστατικών του 2023 έλαβε χώρα στην Αττική, τη Θεσσαλονίκη αλλά και τον Έβρο.

⁹⁶ Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας δημιουργήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR), με τη συμμετοχή Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών, με στόχο τη συστηματική καταγραφή πράξεων βίας με ρατσιστικό κίνητρο και την τεκμηρίωση των σχετικών ποσοτικών και ποιοτικών τάσεων του φαινομένου. Σήμερα, το Δίκτυο περιλαμβάνει 55 μέλη, τα οποία συνεχίζουν να καταγράφουν περιστατικά ρατσιστικής βίας που συντελούνται σε βάρος προσώπων, τα οποία προσέρχονται στις υπηρεσίες τους.

⁹⁷ Ετήσια Έκθεση 2022, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας.

⁹⁸ Ετήσια Έκθεση 2023, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το Δίκτυο καταγράφει έντονη και συνεχιζόμενη ρατσιστική βία στα σύνορα της χώρας και σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή Κέντρα Κράτησης, όπου εκδηλώθηκε συνολικά το 36% των καταγεγραμμένων περιστατικών του 2023.

Ιδιαίτερη βαρύτητα παρουσιάζουν τα δεδομένα σχετικά με τους δράστες. Στο 47% των περιστατικών που καταγράφηκαν, τα θύματα δήλωσαν ότι στοχοποιήθηκαν από εκπροσώπους του κράτους, και ιδίως από εκπροσώπους σωμάτων ασφαλείας (63 περιστατικά από ένστολους), αλλά και λοιπούς δημόσιους υπαλλήλους (11 περιστατικά που αφορούν, μεταξύ άλλων, εκπαιδευτικούς, γιατρούς, υπαλλήλους σε ΜΜΜ, υπαλλήλους δομών υποδοχής και στέγασης αιτούντων άσυλο, κ.ά.).

Όσον αφορά στην ευαλωτότητα των θυμάτων είναι ενδεικτικό ότι, στο 50% των περιστατικών, τα θύματα δήλωσαν ότι δεν είναι η πρώτη φορά που βιώνουν βία, ενώ σχεδόν στο 1/3 των περιστατικών, μεταξύ των θυμάτων εντοπίζονται ανήλικοι.

Πολύ σημαντικό εύρημα αποτελεί και το γεγονός ότι 49 θύματα εκδήλωσαν την επιθυμία τους για λήψη ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για να μπορέσουν να διαχειριστούν το τραύμα του περιστατικού βίας. Παράλληλα, το Δίκτυο κατέγραψε και τα ποιοτικά στοιχεία των μαρτυριών: φόβος των θυμάτων για δευτερογενή θυματοποίηση ή επαναθυματοποίηση, απουσία εμπιστοσύνης προς τις αρχές και κανονικοποίηση της βίας.

Σχετικά με τον αριθμό των επίσημων καταγγελιών στην ΕΛ.ΑΣ., τα ευρήματα του Δικτύου υποδηλώνουν σημαντική υποαναφορικότητα, σε σχέση με τον αναφερόμενο ως πραγματικό αριθμό των περιστατικών ρατσιστικής βίας. Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2023, το Δίκτυο κατέγραψε, μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα, 158 περιστατικά ρατσιστικής βίας. Από αυτά, κατά τον χρόνο της καταγραφής, 13 περιστατικά είχαν ήδη καταγγελθεί στην αστυνομία, ενώ σε 5 είχε κινηθεί η ποινική διαδικασία. Παράλληλα, σε 12 περιστατικά τα θύματα δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν να προβούν σε καταγγελία, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων (99 περιστατικά) δήλωσαν ότι δεν επιθυμούσαν να προβούν σε περαιτέρω ενέργειες⁹⁹.

Παράλληλα, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που κοινοποιήθηκαν στο ΔΚΠΡΒ από την ΕΛ.ΑΣ., κατά το έτος 2023, καταγράφηκαν από τις αρμόδιες 122 περιστατικά ρατσιστικής βίας, εκ των οποίων σε 50 περιπτώσεις, οι φερόμενοι ως δράστες ήταν απλοί πολίτες και σε 24 αστυνομικοί.

Με βάση τα παραπάνω ευρήματα, στην ετήσια έκθεση του 2023, το ΔΚΠΡΒ διατυπώνει συστάσεις προς την Πολιτεία για την ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων και της αντιμετώπισης των εγκλημάτων μίσους, οι οποίες κινούνται στην ίδια κατεύθυνση με τις συστάσεις των διεθνών φορέων, ήτοι:

- Δημιουργία αποτελεσματικού εθνικού μηχανισμού υποστήριξης και προστασίας θυμάτων ρατσιστικής βίας στη βάση των κατευθύνσεων του ν. 4478/2017.

⁹⁹ Ετήσια Έκθεση 2023, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (σελ. 20).

- Δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού παραπομπής των θυμάτων ρατσιστικής βίας σε υπηρεσίες με βάση τις εξατομικευμένες ανάγκες τους.
- Δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού παρακολούθησης της πορείας των ρατσιστικών εγκλημάτων και της υποστήριξης που λαμβάνουν τα θύματα ρατσιστικής βίας και δημοσιοποίηση των αναλύσεων των στοιχείων.
- Διαρκείς εκπαιδεύσεις και ενημερώσεις των σωμάτων ασφαλείας και οργάνων δικαιοσύνης για το ρατσιστικό έγκλημα και την υποστήριξη και παραπομπή των θυμάτων.
- Έκδοση ειδικής εγκυκλίου για την αξιοπρεπή μεταχείριση των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων προκειμένου οι αστυνομικοί να έχουν σαφείς οδηγίες και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση.

Σύμφωνα με τα επικαιροποιημένα στοιχεία της **ΕΛ.ΑΣ.**, για το 2024, τα καταγεγραμμένα περιστατικά ανήλθαν σε 204, έναντι 122 το 2023, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 67% σε επίπεδο συνολικών καταγγελιών.

Ως προς τα χαρακτηριστικά των περιστατικών, το 2023 η πλειονότητα συνδεόταν με την εθνικότητα και την εθνοτική καταγωγή (67 περιστατικά), ενώ ακολουθούσαν ο σεξουαλικός προσανατολισμός (26) και η ταυτότητα φύλου (14). Το 2024 σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση σε αυτές τις κατηγορίες, με τα περιστατικά λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής να ανέρχονται σε 85 και εκείνα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού σε 70, γεγονός που αναδεικνύει την ιδιαίτερη όξυνση της ρατσιστικής βίας σε βάρος συγκεκριμένων ομάδων.

Σε συνέχεια των στοιχείων για την καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας από την ΕΛ.ΑΣ., ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέλιξη των υποθέσεων που διερευνήθηκαν κατόπιν καταγγελιών κατά αστυνομικών υπαλλήλων, στο πλαίσιο των διοικητικών ελέγχων και των ένορκων διοικητικών εξετάσεων.

Σε ετήσια βάση εξετάζονται όλες οι υποθέσεις που προκύπτουν από καταγγελίες κατά αστυνομικών υπαλλήλων. Κατά την περίοδο 2021-2024, ο αριθμός των υποθέσεων παραμένει σε γενικές γραμμές σταθερός, με πολύ ελαφρά τάση μείωσης, κυμαινόμενος μεταξύ 21 και 26 περιστατικών ετησίως, ενώ το 2025 καταγράφεται σημαντικότερη μείωση, με 10 υποθέσεις έως την ημερομηνία καταγραφής. Παράλληλα, το 2021 το σύνολο των υποθέσεων αντιμετωπίστηκε μέσω προφορικών διοικητικών εξετάσεων, ενώ τα επόμενα έτη παρατηρείται σταδιακή αύξηση των ένορκων διοικητικών εξετάσεων, από μία το 2022 και τρεις το 2023, σε έξι το 2024 και τέσσερις το 2025. Η τάση αυτή καταδεικνύει ενίσχυση της διερεύνησης σοβαρότερων περιστατικών μέσω αυστηρότερων διαδικασιών, χωρίς να αναιρείται η ανάγκη για περαιτέρω βελτίωση και συστηματική ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας.

Ταυτόχρονα, τα δικαστικά στατιστικά στοιχεία του **Υπουργείου Δικαιοσύνης**, όπως καταγράφονται από το Γραφείο Συλλογής και Επεξεργασίας Δικαστικών Στατιστικών Στοιχείων (JustStat), αποτυπώνουν αυξημένη κινητικότητα στο επίπεδο των διώξεων για αδικήματα ρατσιστικού χαρακτήρα, με σημαντική άνοδο των εισερχόμενων καταγγελιών από 115 το 2023 σε 180 το 2024, καθώς και των υποθέσεων που παραπέμφθηκαν στο ακροατήριο (από 26 σε 118 αντίστοιχα), γεγονός που υποδηλώνει εντατικοποίηση της ποινικής αντιμετώπισης του φαινομένου.

Ως προς τις υποθέσεις αντισημιτικού χαρακτήρα, το JustStat καταγράφει τα τελευταία έτη μικρότερους αλλά αυξανόμενους αριθμούς ποινικών διώξεων, με 3 υποθέσεις το 2021, 5 το 2022 και 6 το 2023, γεγονός που υποδηλώνει ενίσχυση της ποινικής κινητοποίησης και στον συγκεκριμένο τομέα εγκλημάτων μίσους.

Επίσης, το 2024 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως **Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.)**, 178 υποθέσεις αυθαιρεσίας από τα σώματα ασφαλείας. Το 75% των υποθέσεων προέρχεται από την ΕΛ.ΑΣ., το 2,9% από το Λιμενικό Σώμα, ενώ για πρώτη φορά, από την έναρξη λειτουργίας του Μηχανισμού, διαβιβάστηκαν υποθέσεις από τη ΓΓ Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, οι οποίες αντιστοιχούν στο 1,1% των συνολικών υποθέσεων του 2024. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό ότι το 21% των αναφορών υποβλήθηκαν από πολίτες, κάτι το οποίο ο Συνήγορος αξιολογεί ως ιδιαίτερος θετικό καθώς αποδεικνύει την εμπιστοσύνη των θυμάτων αυθαιρεσίας στην Ανεξάρτητη Αρχή¹⁰⁰.

Επισημαίνεται ότι οι καταγγελίες που υποβάλλονται στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν αφορούν αποκλειστικά σε ρατσιστικά περιστατικά, αλλά σε κάθε αναφορά περί αυθαιρεσίας πρέπει να διερευνάται τυχόν ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου. Ωστόσο, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση 2024 του Συνηγόρου του Πολίτη, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προέβη σε επανειλημμένες συστάσεις λόγω αναποτελεσματικής διερεύνησης της ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου κατά τις πειθαρχικές και ποινικές διαδικασίες των καταγγελλόμενων περιστατικών αυθαιρεσίας.

Στα περιστατικά παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων και εκφοβισμού περιλαμβάνονται και περιπτώσεις έμφυλης βίας και εμπορίας ανθρώπων στα κέντρα υποδοχής και στο στάδιο της εισόδου στη χώρα αλλά και στο πλαίσιο της διαμονής στις Ελεγχόμενες Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο (ΕΔΠΦΑΑ). Υπό αυτό το πρίσμα, ο αριθμός των αναφορών που έλαβε ο **Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για την Προστασία Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (EMA)** κατά το α' εξάμηνο του 2025 ανήλθε στις τετρακόσιες σαράντα οκτώ (448) συνολικά. Οι τριακόσιες ενενήντα επτά (397) αφορούν νέες περιπτώσεις, ενώ οι πενήντα μία (51) επιπλέον αναφορές, αφορούν δεύτερη ή/και τρίτη αναφορά για περίπτωση που είχε ήδη καταχωριστεί και λάβει αριθμό μητρώου EMA¹⁰¹.

¹⁰⁰ Ετήσια Έκθεση 2024. Συνήγορος του Πολίτη.

¹⁰¹ Γραφείο Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων// Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Έκθεση Α' Εξαμήνου 2025 - EMA, Οκτώβριος 2025.

Οι αναφορές νέων περιπτώσεων προήλθαν στην πλειονότητά τους από Υπηρεσίες του Δημοσίου Τομέα (357), ενώ μικρότερος αριθμός προήλθε από Φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών και Διεθνείς Οργανισμούς (40). Κομβικός, για την έγκαιρη ανίχνευση των περιστατικών αυτών, είναι ο ρόλος της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (ΥΜΑ) όσον αφορά στην καταγραφή και πρώιμη αναγνώριση των θυμάτων, με στόχο την αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης.

Η πλειονότητα των ενήλικων θυμάτων (239), κατά τον εντοπισμό και την αναφορά τους στον ΕΜΑ κατά το 1ο εξάμηνο του 2025, είχε υποβάλει αίτημα διεθνούς προστασίας, ενώ εννέα (9) περιπτώσεις είχαν λάβει προσφυγικό καθεστώς. Επίσης, εντοπίστηκαν πέντε (5) άντρες κάτοχοι υπηρεσιακού σημειώματος από την Αστυνομία, ενώ δεκαπέντε (15) γυναίκες και πενήντα τέσσερις (54) άνδρες δεν διέθεταν νομιμοποιητικά έγγραφα. Τέλος, έξι (6) γυναίκες και ένας (1) άνδρας ήταν πολίτες της ΕΕ και οκτώ (8) γυναίκες έφεραν διαβατήριο με θεώρηση/ή σφραγίδα εισόδου.

Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, ωστόσο, σημειώθηκαν μεταβολές στο καθεστώς διαμονής ορισμένων νέων περιπτώσεων. Συγκεκριμένα, σαράντα επτά (47) άτομα έλαβαν καθεστώς διεθνούς προστασίας, ενώ για έξι (6) αιτούντες / αιτούσες άσυλο η διαμονή κατέστη παράτυπη, δηλαδή απορρίφθηκε τελεσίδικα η αίτησή τους για διεθνή προστασία χωρίς να αποκτήσουν, εντός του ίδιου χρονικού διαστήματος, άλλον τίτλο νόμιμης διαμονής. Τέλος, εννέα ενήλικα (9) θύματα που στερούνταν νομιμοποιητικών εγγράφων υπέβαλαν αίτηση ασύλου, και ένα (1) υπέβαλε αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, με αποτέλεσμα η παραμονή τους να καταστεί νόμιμη εντός της αναφερόμενης περιόδου.

Στην περίπτωση των παιδιών θυμάτων, κατά τον εντοπισμό τους, η πλειονότητα αφορά ασυνόδευτα ανήλικα τα οποία είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου (25), εκ των οποίων ένα (1) έλαβε καθεστώς διεθνούς προστασίας κατά τη διάρκεια του εξαμήνου. Τα δώδεκα παιδιά - ένα (1) κορίτσι και έντεκα (11) αγόρια - πολίτες ΕΕ είναι ελληνικής εθνικότητας.

Η αναφορά στον τόπο διαμονής των θυμάτων, όπως και στο καθεστώς διαμονής τους, αφορά την περίοδο κατά την οποία εντοπίστηκαν και αναφέρθηκαν στον ΕΜΑ. Όπως προκύπτει από την Έκθεση του Α' Εξαμήνου του ΕΜΑ, η πλειονότητα των ενήλικων θυμάτων διέμενε σε δομές του ΥΜΑ (ΚΥΤ/ΚΕΔ/ΕΔΠΦΑΑ) στο πλαίσιο της υποδοχής των αιτούντων/σών άσυλο.

Επιπρόσθετα, κατά τα δύο πρώτα έτη λειτουργίας του **Μηχανισμού Καταγγελιών Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Πολιτών Τρίτων Χωρών** του ΥΜΑ, ο οποίος θεσμοθετήθηκε με τον ν. 4960/2022, παρελήφθησαν συνολικά διακόσιες τρεις (203) καταγγελίες (περίοδος 26.09.2023–26.09.2025). Από αυτές, είκοσι (20) καταγγελίες διαβιβάστηκαν για περαιτέρω εξέταση από τις αρμόδιες αρχές. Οι υπόλοιπες καταγγελίες δεν διαβιβάστηκαν, καθώς είτε δεν πληρούσαν τα τυπικά εξωτερικά κριτήρια υποβολής, όπως η επωνυμία της καταγγελίας, η ύπαρξη σαφών και συγκεκριμένων αιτιάσεων στις προβλεπόμενες γλώσσες και η παροχή συναίνεσης για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, είτε δεν πληρούσαν τα κριτήρια του παραδεκτού, και ιδίως το κριτήριο της συνάφειας με το αντικείμενο αρμοδιότητας του Μηχανισμού Καταγγελιών. Από τις

διαβιβασθείσες είκοσι (20) καταγγελίες, δεκαεπτά (17) καταγγελίες αφορούσαν ζητήματα υποδοχής και τρεις (3) καταγγελίες αφορούσαν ζητήματα διαδικασίας χορήγησης ασύλου.

Σε σχέση με διακρίσεις εις βάρος Ελλήνων πολιτών Ρομά, επισημαίνεται ότι, το **Παρατηρητήριο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ρομά**, που λειτουργεί από το 2021 μέσω του έργου «POM+»¹⁰², για την περίοδο Μαΐου-Σεπτεμβρίου 2024 συνέλεξε 914 αναφορές, σε σχέση με ζητήματα που αφορούν πρόσβαση σε υπηρεσίες, υποδομές, εργασία και εκπαίδευση. Ωστόσο, οι περισσότερες/οι καταγγέλλοντες δεν προχωρούν σε επίσημες καταγγελίες, προτιμώντας αναφορές σε φορείς Ρομά λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στις δημόσιες αρχές και περιορισμένης ενημέρωσής τους για τις σχετικές διαδικασίες.

Τέλος, αναφέρονται ενδεικτικά οι καταγγελίες στην ειδική **ψηφιακή πλατφόρμα stop-bullying.gov.gr** η οποία τέθηκε σε λειτουργία στις 9 Απριλίου 2024 βάσει του ν. 5029/2023 και της σχετικής ΚΥΑ, με σκοπό την υποβολή επώνυμων αναφορών περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού από γονείς/κηδεμόνες και μαθητές, καθώς και την υποστήριξη σχετικών δράσεων στα σχολεία. Ήδη τις πρώτες ημέρες λειτουργίας της, είχαν καταγραφεί 41 αναφορές (8 από μαθητές και 33 από γονείς), ενώ μέσα σε περίπου δύο εβδομάδες η πλατφόρμα είχε δεχτεί 148 αναφορές για περιστατικά βίας και εκφοβισμού.

2.2 Εμπειρική τεκμηρίωση του ρατσισμού και των διακρίσεων στην Ελλάδα

Η ποιοτική έρευνα για τη διερεύνηση των στάσεων και των εμπειριών των πολιτών σχετικά με τις διακρίσεις και η ποσοτική έρευνα για την αποτίμηση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου ECOSYSTEM¹⁰³, έλαβε χώρα την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2025, με στόχο τη συνολική αποτύπωση του φαινομένου των διακρίσεων στην Ελλάδα, τόσο μέσα από τις αντιλήψεις και εμπειρίες των πολιτών, όσο και από την οπτική των θεσμικών και κοινωνικών φορέων που εμπλέκονται στην πρόληψη και αντιμετώπισή τους.

Το ερευνητικό σχέδιο συνδύασε ποσοτική έρευνα, στην οποία συμμετείχαν 1.928 άτομα διαφορετικών κοινωνικών και δημογραφικών χαρακτηριστικών, και ποιοτική διερεύνηση μέσω δέκα ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους δημόσιων αρχών και οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων/χουσών στην ποσοτική έρευνα ήταν γυναίκες (71%), κυρίως ηλικίας 36-55 ετών, ενώ σχεδόν τρεις στους/στις τέσσερις διέθεταν πανεπιστημιακή ή μεταπτυχιακή εκπαίδευση. Ο συνδυασμός των δύο προσεγγίσεων επέτρεψε μια πολυεπίπεδη

¹⁰² Το έργο «Λειτουργία Παρατηρητηρίου Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ρομά και ενδυνάμωση τοπικών κοινοτήτων και εμπλεκόμενων φορέων-POM» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με συντονιστή εταίρο τον Οργανισμό Equal Society και εταίρους την Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομά- Ελλάν Πασσέ και την Ένωση Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών.

¹⁰³ Οι διακρίσεις στην Ελλάδα, Εθνική Αναφορά, Ecosystem, 2025.

αποτύπωση του ζητήματος, από την κοινωνική εμπειρία των πολιτών έως τη θεσμική λειτουργία των μηχανισμών καταπολέμησης των διακρίσεων, μια ολοκληρωμένη εικόνα των αντιλήψεων, των βιωμάτων, των υφιστάμενων κενών πολιτικής και των αναγκαίων κατευθύνσεων ενίσχυσης της ισότητας στη χώρα.

Η ποσοτική έρευνα ανέδειξε ότι, τα φαινόμενα διακρίσεων θεωρούνται ιδιαίτερα διαδεδομένα στην ελληνική κοινωνία. Πάνω από οκτώ στους δέκα πολίτες (άνω του 80%) πιστεύουν ότι τα φαινόμενα άνισης μεταχείρισης είναι «πολύ» ή «σχετικά» συχνά σε πολλούς τομείς της ζωής. Τα υψηλότερα επίπεδα εντοπίζονται στην έκφραση φύλου (88,8%), τον σεξουαλικό προσανατολισμό (86,9%), την ταυτότητα φύλου (86,8%) και τη φυλή (86,7%), ενώ αντίστοιχα υψηλά ποσοστά εμφανίζονται για την εθνική ή εθνοτική καταγωγή (83,3%) και τη θρησκεία (81,5%). Η αναπηρία ή χρόνια πάθηση (79,1%) και οι ιδεολογικές ή πολιτισμικές πεποιθήσεις (74,2%) επίσης θεωρούνται πηγές συχνών διακρίσεων, ενώ σχετικά χαμηλότερα, αλλά σημαντικά ποσοστά εμφανίζονται για την ηλικία (70,9%), την κοινωνική και την οικογενειακή κατάσταση (περίπου 68%).

Περισσότεροι από τρεις στους δέκα συμμετέχοντες στην έρευνα (32,9%) δήλωσαν ότι έχουν βιώσει προσωπικά κάποια μορφή διάκρισης τον τελευταίο χρόνο. Οι εμπειρίες αυτές αφορούν κυρίως το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική ή οικογενειακή κατάσταση και τις προσωπικές πεποιθήσεις. Οι χώροι εργασίας αποτελούν τον συχνότερο χώρο εμφάνισης διακρίσεων (34%), ακολουθούμενοι από δημόσιους χώρους (24%), το διαδίκτυο (15%), τους χώρους εστίασης ή ψυχαγωγίας (14%), την αναζήτηση εργασίας (13%) και τα μέσα μεταφοράς (12%).

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι θεσμικές προσπάθειες καταπολέμησης των διακρίσεων παραμένουν ανεπαρκείς. Πάνω από τους μισούς πολίτες εκτιμούν ότι τα μέτρα που λαμβάνονται για ζητήματα έκφρασης ή ταυτότητας φύλου (περίπου 53%), αναπηρίας (50%) και εθνοτικής καταγωγής (49%) είναι «λίγο» ή «καθόλου αποτελεσματικά». Ελάχιστοι (λιγότερο από 5%) κρίνουν ότι η κρατική πολιτική είναι «πολύ αποτελεσματική» στη μείωση των φαινομένων αυτών.

Οι πολίτες αποδίδουν τη διατήρηση των διακρίσεων κυρίως στην ανεπαρκή ενημέρωση και εκπαίδευση, στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς και στην αίσθηση «κανονικοποίησης» τέτοιων συμπεριφορών. Ως προτεραιότητες πολιτικής προτείνονται η εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση από το σχολείο έως τον δημόσιο τομέα, η ενίσχυση των μηχανισμών καταγγελίας και η εκπαίδευση επαγγελματιών (αστυνομικών, δικαστικών, υγειονομικών, δημοσίων υπαλλήλων) για τον εντοπισμό και την πρόληψη φαινομένων διάκρισης.

Η ποσοτική έρευνα του έργου ECOSYSTEM αναδεικνύει μια κοινωνία με υψηλό επίπεδο επίγνωσης του φαινομένου των διακρίσεων, αλλά χαμηλή εμπιστοσύνη στην ικανότητα του κράτους να ανταποκριθεί αποτελεσματικά. Οι διακρίσεις γίνονται αντιληπτές ως διάχυτες, διατομεακές και συχνά κανονικοποιημένες, επηρεάζοντας όχι μόνο συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες αλλά και τη συνοχή της κοινωνίας στο σύνολό της.

Η έρευνα «**Discrimination in the EU**» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του **Ειδικού Ευρωβαρόμετρου 535** (2023) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰⁴ και αποτυπώνει τις αντιλήψεις των πολιτών για τις διακρίσεις και τη διαφορετικότητα. Στην Ελλάδα, από τις 19 Απριλίου έως τις 2 Μαΐου 2023, πραγματοποιήθηκαν 1.014 προσωπικές συνεντεύξεις, με αντιπροσωπευτικό δείγμα του ενήλικου πληθυσμού. Η έρευνα εξετάζει την έκταση με την οποία οι πολίτες θεωρούν ότι υφίστανται διακρίσεις, την αποτελεσματικότητα των σχετικών μέτρων, καθώς και τον βαθμό κοινωνικής άνεσης απέναντι σε διάφορες ομάδες¹⁰⁵.

Τα αποτελέσματα της έρευνας για τη χώρα, καταδεικνύουν ότι **οι διακρίσεις είναι αντιληπτές ως διαδεδομένο φαινόμενο**, με ποσοστά που υπερβαίνουν σταθερά τον μέσο όρο της ΕΕ σε αρκετές κατηγορίες. Συγκεκριμένα, το 86% των ερωτηθέντων στην Ελλάδα θεωρεί ότι οι διακρίσεις λόγω του ότι ένα άτομο είναι Ρομά είναι διαδεδομένες (+21% άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου), ενώ αντίστοιχα υψηλά ποσοστά καταγράφονται για τον σεξουαλικό προσανατολισμό (74%), την εθνική καταγωγή (67%) το χρώμα του δέρματος (62%) και την ταυτότητα φύλου (62%).

Παράλληλα, σχεδόν ένας στους δύο πολίτες στην Ελλάδα θεωρεί ότι οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας (52%), κοινωνικοοικονομικής κατάστασης (63%) και ηλικίας (53%) είναι επίσης διαδεδομένες, γεγονός που αναδεικνύει ότι το φαινόμενο δεν περιορίζεται σε «ταυτοτικά χαρακτηριστικά», αλλά επεκτείνεται σε ευρύτερους κοινωνικούς προσδιορισμούς. Η έκταση των αντιλήψεων αυτών υποδηλώνει ότι οι διακρίσεις γίνονται αντιληπτές ως καθημερινή και πολυεπίπεδη κοινωνική πραγματικότητα, και όχι ως μεμονωμένες εξαιρέσεις.

Ως προς την αποτελεσματικότητα των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων μόνο το 28% των ερωτηθέντων στην Ελλάδα θεωρεί ότι οι σχετικές προσπάθειες είναι αποτελεσματικές, ενώ ένα επιπλέον 38% τις αξιολογεί ως «κάπως αποτελεσματικές». Αντίθετα, το 33% κρίνει ότι οι πολιτικές αυτές δεν είναι αποτελεσματικές, ποσοστό υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (27%). Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει ένα έλλειμμα εμπιστοσύνης στην ικανότητα των δημόσιων πολιτικών να αντιμετωπίσουν ουσιαστικά τις διακρίσεις, παρά την ύπαρξη σχετικού νομοθετικού πλαισίου.

Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει η απόκλιση μεταξύ δηλωτικών στάσεων και βαθμών κοινωνικής αποδοχής. Ενώ μεγάλα ποσοστά δηλώνουν ότι θα ένιωθαν «άνετα» να εργάζονται με άτομα διαφορετικών ομάδων (π.χ. 76-83% για άτομα διαφορετικής εθνικής καταγωγής ή θρησκείας), τα ποσοστά μειώνονται αισθητά όταν η διαφορετικότητα αφορά ηγετικές θέσεις ή ζητήματα της προσωπικής ζωής. Ενδεικτικά, το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι θα ένιωθαν άνετα αν το ανώτατο εκλεγμένο πολιτικό αξίωμα κατείχε Ρομά άτομο ανέρχεται στο 45%, ενώ είναι υψηλότερο για διεμφυλικό/διαφυλικό άτομο (51%) και για λεσβία, γκέι ή αμφισεξουαλικό άτομο (61%). Αντίθετα, όταν το ερώτημα αφορά την αποδοχή ερωτικής σχέσης ενός παιδιού με άτομο από συγκεκριμένες ομάδες, τα ποσοστά άνεσης μειώνονται δραστικά, ιδίως για διεμφυλικά/διαφυλικά άτομα (26%), άτομα του ίδιου φύλου με το παιδί (29%) και Ρομά

¹⁰⁴ Special Eurobarometer 535, Discrimination in the EU, April-May 2023.

¹⁰⁵ ibid.

(32%). Τα δεδομένα αυτά υποδηλώνουν ότι η αποδοχή της διαφορετικότητας παραμένει συχνά υπό όρους και ιεραρχημένη.

Στην καθημερινή ζωή και ειδικότερα στην αγορά εργασίας, περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες θεωρούν ότι παράγοντες όπως η ηλικία (58%), η γενική εξωτερική εμφάνιση (διαστάσεις, βάρος, πρόσωπο κ.λπ.) του υποψηφίου (59%), η αναπηρία (46%) και ο σεξουαλικός προσανατολισμός (47%, +23% άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου) μπορούν να λειτουργήσουν ως μειονέκτημα κατά την πρόσληψη, ενώ το 68% θεωρεί ότι το γεγονός ότι ένας υποψήφιος είναι Ρομά αποτελεί αρνητικό κριτήριο (+26% άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου). Τα ευρήματα αυτά τεκμηριώνουν την επιμονή έμμεσων αλλά κοινωνικά ανεκτών μορφών διάκρισης στην απασχόληση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν επίσης ότι ακόμη και όταν ζητείται η ανώνυμη παροχή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο απογραφών ή στατιστικών ερευνών με ρητό σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων, η αποδοχή παραμένει διαφοροποιημένη. Η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερο ποσοστό αποδοχής από την ΕΕ μόνο ως προς την παροχή πληροφοριών για την εθνική καταγωγή (72% υπέρ έναντι 66%), ενώ στις λοιπές κατηγορίες τα ποσοστά «υπέρ» είναι ίσα ή χαμηλότερα και τα ποσοστά «κατά» υψηλότερα, ιδίως για την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό (39% και 41% κατά, έναντι 35% και 36% στην ΕΕ). Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι, ακόμη και υπό σαφές θεσμικό πλαίσιο και συγκεκριμένο δημόσιο σκοπό, η κοινωνική αποδοχή της καταγραφής ορισμένων ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων παραμένει περιορισμένη, με πιθανές επιπτώσεις στην επάρκεια των στατιστικών εργαλείων πολιτικής καταπολέμησης των διακρίσεων.

Τέλος στο ερώτημα ως προς το πού θα προτιμούσαν να απευθυνθούν αν οι ίδιοι/ες έπεφταν θύματα διακρίσεων (συμπεριλαμβανομένης της παρενόχλησης), μόλις το 14% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι θα απευθυνόταν σε φορείς ισότητας ή διαμεσολαβητές, έναντι 32% που θα επέλεγε την αστυνομία ή 26% τον οικογενειακό κύκλο, στοιχείο που αναδεικνύει θεσμική αδυναμία και έλλειμμα ορατότητας των αρμόδιων μηχανισμών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας του Ευρωβαρόμετρου 535 επιβεβαιώνουν ότι, παρά τη θεσμική και νομοθετική πρόοδο των τελευταίων ετών, οι διακρίσεις στην Ελλάδα παραμένουν διαρθρωτικό φαινόμενο, με υψηλή κοινωνική αναγνώριση της έκτασής τους αλλά περιορισμένη εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών αντιμετώπισης. Η απόκλιση μεταξύ δηλωτικής αποδοχής της διαφορετικότητας και στάσεων σε ζητήματα εξουσίας, προσωπικής ζωής και πρόσβασης στην απασχόληση αναδεικνύει την ανάγκη για πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων που δεν περιορίζονται στο επίπεδο της ρητορικής ή της νομοθέτησης, αλλά εστιάζουν στη συνεπή εφαρμογή, στην ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας και στη συστηματική παρακολούθηση των αποτελεσμάτων τους.

Συμπληρωματικά, σημαντικά δεδομένα για την εμπειρία των διακρίσεων και την πρόσβαση στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις παρέχει το **1ο Τακτικό Βαρόμετρο Δικαιωμάτων (2025) του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ.**¹⁰⁶. Τα ευρήματα του Βαρόμετρου λειτουργούν ως εργαλείο διάγνωσης της υφιστάμενης κατάστασης και τεκμηριώνουν την αναγκαιότητα των παρεμβάσεων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης.

Η έρευνα καταδεικνύει χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, καθώς τέσσερα στα δέκα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια και σπάνια πάθηση δηλώνουν λίγο ή καθόλου ενημερωμένα, με την πληροφόρηση να προέρχεται κυρίως από την Ε.Σ.Α.μεΑ. (50,9%) και τα κοινωνικά δίκτυα (37,3%) και όχι από κρατικούς φορείς (μόλις το 18,2% ενημερώνεται από την επίσημη ψηφιακή πύλη amea.gov.gr).

Παράλληλα, περισσότεροι από τους/τις μισούς/ές ερωτώμενους/νες εκτιμούν ότι η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει την αναπηρία μέσα από στερεότυπα, ενώ σχεδόν ένας/μία στους/στις δύο έχει βιώσει επανειλημμένα άδικη μεταχείριση ή διάκριση το τελευταίο εξάμηνο:

- το 56,1% πιστεύει ότι η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει την αναπηρία με στερεότυπα και προκατάληψη, ενώ το 34% με οίκτο/λύπηση. Μόνο το 8% θεωρεί ότι υπάρχει ισότιμη αντιμετώπιση, ενώ
- το 47% (σχεδόν 1 στους 2) έχει βιώσει άδικη μεταχείριση ή διάκριση πολλές ή αρκετές φορές το τελευταίο εξάμηνο. Το ποσοστό αυτό ανεβαίνει στο 70% για άτομα με νοητική αναπηρία.

Ως βασικά πεδία διακρίσεων αναφέρονται οι δημόσιοι χώροι (41,3%), η εργασία (35,8%) και οι συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες (34%).

Επίσης, το 33,4% δηλώνει ότι δεν έχει δει ή ακούσει πρόσφατα καμία αναφορά στα ΜΜΕ για τα άτομα με αναπηρία, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για την προώθηση θετικού δημόσιου λόγου.

Ιδιαίτερα ανησυχητικά είναι τα ευρήματα που αφορούν τη δημόσια διοίκηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Έξι στα δέκα άτομα θεωρούν ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι (σε ΚΕΠΑ, ΕΦΚΑ, ΕΟΠΥΥ κ.ά.) δεν διαθέτουν την αναγκαία γνώση και κατάρτιση για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία με βάση την αρχή της ισότητας, ενώ επτά στα δέκα εκτιμούν ότι δεν απολαμβάνουν αποτελεσματική νομική προστασία σε περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων τους. Παράλληλα, τέσσερα στα δέκα άτομα με αναπηρία (40%) δηλώνουν ότι έχουν βιώσει κάποιας μορφής βία ή παρενόχληση τα τελευταία χρόνια (σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική ή άλλης μορφής), με υψηλά επίπεδα υποαναφοράς, καθώς μόνο το 12,8% των θυμάτων απευθύνθηκε στις αρμόδιες αρχές, γεγονός που αναδεικνύει περιορισμένη εμπιστοσύνη στους μηχανισμούς προστασίας.

¹⁰⁶ 1ο Τακτικό Βαρόμετρο Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Χρόνιες ή/και Σπάνιες Παθήσεις του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ., Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ., 2025.

Το Βαρόμετρο αναδεικνύει επίσης με σαφήνεια τη δομική διάσταση των διακρίσεων μέσω της έλλειψης προσβασιμότητας: έξι στα δέκα άτομα με αναπηρία δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν εμπόδια κατά τη συναλλαγή τους με δημόσιες υπηρεσίες, δομές υγείας και κοινόχρηστους χώρους, ενώ ο ψηφιακός αποκλεισμός παραμένει ιδιαίτερα έντονος, καθώς το 72% όσων χρειάζονται υποστηρικτική τεχνολογία για την πρόσβαση στο διαδίκτυο δεν τη διαθέτουν. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν ότι η αναπηρία εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο συστηματικών ανισοτήτων και πολλαπλών διακρίσεων.

Τα αποτελέσματα του 1ου Τακτικού Βαρόμετρου της Ε.Σ.Α.μεΑ. συμπληρώνουν τις λοιπές εθνικές και ευρωπαϊκές έρευνες και τεκμηριώνουν ότι οι διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία δεν αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά, αλλά διατρέχουν οριζόντια την κοινωνική και διοικητική λειτουργία. Τα ευρήματα συνδέονται άμεσα με τις βασικές κατευθύνσεις του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, αναδεικνύοντας την ανάγκη για παρεμβάσεις που αφορούν την πρόληψη στερεοτύπων και προκαταλήψεων, την εμπέδωση μιας συνεπούς και μη στιγμιαιστικής εικόνας για τα άτομα με αναπηρία¹⁰⁷, την ενίσχυση της προστασίας και των μηχανισμών καταγγελίας, την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση της δημόσιας διοίκησης, καθώς και την ενίσχυση της ενημέρωσης σχετικά με τα δικαιώματα και τις διαδικασίες προστασίας από διακριτική μεταχείριση.

Στο ίδιο πλαίσιο τεκμηρίωσης του φαινομένου των διακρίσεων σε εθνικό επίπεδο, σημαντικά ευρήματα καταγράφονται και στην **Ειδική Έκθεση Ίσης Μεταχείρισης 2024 του Συνηγόρου του Πολίτη**¹⁰⁸. Η Ειδική Έκθεση αποτυπώνει τις σημαντικές νομοθετικές και θεσμικές εξελίξεις στο πεδίο της ίσης μεταχείρισης, αναδεικνύοντας, ωστόσο, τις επίμονες προκλήσεις που προκύπτουν από την πρακτική εφαρμογή του πλαισίου προστασίας, όπως αυτές καταγράφονται μέσα από τις αναφορές πολιτών και τις παρεμβάσεις της Αρχής.

Κεντρικό σημείο αναφοράς αποτελεί η ψήφιση του ν. 5089/2024, με τον οποίο διευρύνθηκε το πεδίο προστασίας κατά των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης ή χαρακτηριστικών φύλου και θρησκευτικών πεποιθήσεων. Η προστασία εκτείνεται πλέον πέραν της εργασίας, καλύπτοντας την παιδεία, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγης. Παράλληλα, η θέσπιση της ισότητας στον πολιτικό γάμο αποτέλεσε σημαντικό βήμα για την άρση ανισοτήτων εις βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην οικογενειακή ζωή.

¹⁰⁷ Βάσει των οριζόμενων στο Άρθρο 8 «Ευαισθητοποίηση», της Σύμβασης των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

¹⁰⁸ Ειδική Έκθεση Ίσης Μεταχείρισης 2024, Συνήγορος του Πολίτη.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Έκθεση αναφέρει ότι η υιοθέτηση των Οδηγιών 1499/2024/ΕΕ¹⁰⁹ και 1500/2024/ΕΕ¹¹⁰, με ορίζοντα ενσωμάτωσης τον Ιούνιο 2026, ενισχύει την ανεξαρτησία και τις αρμοδιότητες των εθνικών φορέων ίσης μεταχείρισης, θέτοντας ελάχιστα πρότυπα για τη λειτουργία τους, εξέλιξη που δημιουργεί προϋποθέσεις για την περαιτέρω θεσμική και επιχειρησιακή ενίσχυση του εθνικού συστήματος προστασίας από τις διακρίσεις.

Στα στατιστικά δεδομένα που καταγράφονται στην Έκθεση, παρατηρείται μικρή αύξηση του αριθμού των αναφορών (933) έναντι του προηγούμενου έτους, και μικρές διακυμάνσεις στα ποσοστά των αναφορών ανά λόγο διάκρισης. Σταθερή αριθμητική υπεροχή καταγράφεται, και για το έτος 2024, στις υποθέσεις διακρίσεων λόγω φύλου (52%), ενώ αύξηση σε ποσοστό (4%) παρατηρείται στις υποθέσεις διακρίσεων λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης (26%). Επισημαίνεται ωστόσο, ότι η αύξηση αυτή, εξακολουθεί να αφορά κατά βάση περιπτώσεις διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία και δεν αφορά τα νέα πεδία που εισήγαγε ο ν. 5023/2023, όπως η κοινωνική προστασία, η εκπαίδευση και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Ως προς τον τομέα στον οποίο στρέφονται οι αναφορές, η πλειονότητα αφορά αναφορές κατά φορέων και υπηρεσιών του δημόσιου τομέα (71%), ενώ το υπόλοιπο 29% αφορά τον ιδιωτικό τομέα. Από τις αναφορές κατά ιδιωτών, το μεγαλύτερο μέρος σχετίζεται με εργατικές διαφορές (82%).

Η Έκθεση αναδεικνύει, μέσα από συγκεκριμένες υποθέσεις που η Αρχή κλήθηκε να διαχειριστεί, κρίσιμα ζητήματα εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπως:

- **Ρομά και στέγαση:** Η πολιτική στέγασης παραμένει πεδίο έντονου αποκλεισμού. Η πρακτική επιβολής εξοντωτικών προστίμων για αυθαίρετες κατασκευές σε καταυλισμούς όπου διαβιών Ρομά, χωρίς την πρόβλεψη εναλλακτικής στέγασης, συνιστά μορφή θεσμικής βίας που διακινδυνεύει την περιθωριοποίηση και αγνοεί τις συνταγματικές επιταγές για αξιοπρεπή διαβίωση.
- **Αναπηρία και ιθαγένεια:** Η σύνδεση της αναπηρίας με την «ανικανότητα προς εργασία» και ο αποκλεισμός αλλοδαπών που τελούν υπό δικαστική συμπαράσταση από τη διαδικασία πολιτογράφησης, αποκαλύπτουν ότι το «ιατρικό μοντέλο» της αναπηρίας εξακολουθεί να κυριαρχεί έναντι του «κοινωνικού μοντέλου» που επιτάσσει η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.
- **Θρησκευτικές πεποιθήσεις & αντιρρησίες συνείδησης:** Επιτεύχθηκε η ίση μεταχείριση των αντιρρησιών συνείδησης που εκπληρώνουν εναλλακτική θητεία, με

¹⁰⁹ Οδηγία (ΕΕ) 2024/1499 του Συμβουλίου της 7ης Μαΐου 2024 σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας στον τομέα της ίσης μεταχείρισης προσώπων ανεξαρτήτως της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους, της ίσης μεταχείρισης προσώπων σε θέματα εργασίας και απασχόλησης ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού αυτών, της ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, και την τροποποίηση των οδηγιών 2000/43/ΕΚ και 2004/113/ΕΚ.

¹¹⁰ Οδηγία (ΕΕ) 2024/1500 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2024 σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας στον τομέα της ίσης μεταχείρισης και των ίσων ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2006/54/ΕΚ και 2010/41/ΕΕ.

την επέκταση του δικαιώματος ελεύθερης εισόδου σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, κατ' αναλογία με τους υπηρετούντες ένοπλη θητεία.

- **ΛΟΑΤΚΙ+:** Πέραν της νομοθετικής κατοχύρωσης του γάμου, η καθημερινότητα (εργασία, παροχή υπηρεσιών) παραμένει πεδίο διακρίσεων, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για διαρκή επαγρύπνηση και εκπαίδευση των υπηρεσιών.

Η Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2024 αναδεικνύει τη συνύπαρξη σημαντικών θεσμικών εξελίξεων στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων με επίμονες δυσκολίες στην πρακτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Οι διαπιστώσεις αυτές συνδέονται άμεσα με την ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας, της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων και της ανάπτυξης δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στη δημόσια διοίκηση, στον ιδιωτικό τομέα και στην κοινωνία. Υπό το πρίσμα αυτό, η Έκθεση υπογραμμίζει ότι η αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση των διακρίσεων, προϋποθέτει τη μετάβαση από τη νομοθετική κατοχύρωση δικαιωμάτων στη συνεπή εφαρμογή τους στην καθημερινή διοικητική και κοινωνική πρακτική.

Η ανάλυση των ευρωπαϊκών δεδομένων αναδεικνύει ορισμένες σημαντικές εξελίξεις σε σχέση με τα δικαιώματα των intersex ατόμων. Σύμφωνα με την έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) με τίτλο: «**Being Intersex in the EU**»¹¹¹ (2025), η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις πέντε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μαζί με τη Γερμανία, τη Μάλτα, την Πορτογαλία και την Ισπανία, οι οποίες έχουν προχωρήσει στην απαγόρευση μη συναινετικών ιατρικών επεμβάσεων σε intersex ανηλίκους. Παράλληλα, βρίσκεται μεταξύ των οκτώ κρατών-μελών που έχουν απαγορεύσει τις πρακτικές "μεταστροφής", ενώ περιλαμβάνει σταθερά τα "sex characteristics" τόσο στο πλαίσιο της νομοθεσίας για την απαγόρευση διακρίσεων όσο και στους προβλεπόμενους λόγους επιβαρυντικών περιστάσεων στα εγκλήματα μίσους. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνουν ότι, σε επίπεδο θεσμικών ρυθμίσεων, η χώρα έχει προχωρήσει σε σημαντικά βήματα που ευθυγραμμίζονται με τα σύγχρονα ευρωπαϊκά πρότυπα προστασίας δικαιωμάτων.

Τα ευρήματα της έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) καταγράφουν σημαντική θεσμική πρόοδο της Ελλάδας στον τομέα της προστασίας των intersex ατόμων, ιδίως ως προς την απαγόρευση μη συναινετικών ιατρικών επεμβάσεων σε ανηλίκους και την ενσωμάτωση των χαρακτηριστικών φύλου στο πλαίσιο απαγόρευσης των διακρίσεων και των εγκλημάτων μίσους. Παράλληλα, τα ευρωπαϊκά δεδομένα υπογραμμίζουν ότι η θεσμική κατοχύρωση δεν αρκεί από μόνη της, χωρίς συνοδευτικές πολιτικές ενημέρωσης, εκπαίδευσης και κοινωνικής αποστιγματοποίησης.

2.3 Αποτίμηση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει συνοπτικά το ΕΣΔΡΜ 2020-2023 και αποτυπώνει βασικά στοιχεία από την εφαρμογή του κατά την περίοδο αναφοράς. Στόχος είναι η ανάδειξη των κύριων εμπειριών, των προκλήσεων και των συμπερασμάτων που

¹¹¹ Being intersex in the EU, European Union Agency for Fundamental Rights, 17 September 2025.

προέκυψαν κατά την υλοποίησή του και μπορούν να ληφθούν υπόψη στη νέα προγραμματική περίοδο.

2.3.1 Συνοπτική Παρουσίαση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023

Το ΕΣΔΡΜ για τα έτη 2020-2023¹¹² αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο στρατηγικό πλαίσιο της ελληνικής Πολιτείας για την αντιμετώπιση του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας, της ρατσιστικής βίας και των διακρίσεων. Το Σχέδιο καταρτίστηκε από το ΕΣΡΜ, το οποίο έχει ως βασική αποστολή τον σχεδιασμό πολιτικών, τον συντονισμό φορέων και την παρακολούθηση της εφαρμογής δράσεων στον τομέα αυτό.

Το Σχέδιο εναρμονίζεται με το ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αναφορά στις πρόσφατες πολιτικές της ΕΕ όπως το *EU Anti-Racism Action Plan 2020-2025*, και στις συστάσεις διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA). Η ανάγκη κατάρτισής του συνδέεται με τη συνεχιζόμενη εμφάνιση φαινομένων ρατσισμού στην Ελλάδα, την εκδήλωση περιστατικών ρατσιστικής βίας, την εξάπλωση της ρητορικής μίσους, καθώς και με την υποχρέωση εναρμόνισης με τα διεθνή πρότυπα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το ΕΣΔΡΜ 2020–2023 εντάσσεται στο ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του ρατσισμού στην Ελλάδα, το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων:

- τον αντιρατσιστικό νόμο (ν. 4285/2014) και τις συναφείς ποινικές προβλέψεις για εγκλήματα με ρατσιστικό κίνητρο,
- τις ποινικές διατάξεις για τη ρητορική μίσους, την πρόκληση σε βία, την άρνηση γενοκτονιών, τα βασανιστήρια, την τέλεση αδικημάτων μέσω διαδικτύου και την ευθύνη νομικών προσώπων,
- το θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων,
- τις ρυθμίσεις για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τη διόρθωση καταχωρισμένου φύλου και την απαγόρευση διακρίσεων από αστυνομικούς,
- τη συγκρότηση και λειτουργία του ΕΣΡΜ,
- τους κανόνες της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας και της δημοσιογραφικής δεοντολογίας σχετικά με την αποτροπή διακρίσεων και ρητορικής μίσους.

Το Σχέδιο καταγράφει επίσης τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας: συμβάσεις ΟΗΕ, κατευθυντήριες αρχές της ΕΕ, συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και άλλων διεθνών οργάνων. Επιπρόσθετα, αποτυπώνει τις προσπάθειες της ελληνικής Πολιτείας για τη βελτίωση της καταγραφής και διαχείρισης των περιστατικών ρατσιστικής βίας.

¹¹² Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2020-2023, Αθήνα, Οκτώβριος 2021.

Το ΕΣΔΡΜ 2020-2023 οργανώνεται σε πέντε βασικούς άξονες:

A. Διακρίσεις – Στερεότυπα – Προκαταλήψεις

Προβλέπονται δράσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, στους δημόσιους φορείς και στην αγορά εργασίας με στόχο την πρόληψη και μείωση των διακρίσεων. Περιλαμβάνονται επίσης δράσεις κατά της αδήλωτης εργασίας και παρεμβάσεις για την προώθηση και ενίσχυση της ίσης μεταχείρισης.

B. Καταπολέμηση ρατσιστικού εγκλήματος

Περιλαμβάνει δράσεις για ενίσχυση της καταγραφής, της διερεύνησης, της επεξεργασίας στατιστικών δεδομένων, καθώς και της διασύνδεσης μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών.

Γ. Ευαισθητοποίηση – Ενημέρωση

Προβλέπονται καμπάνιες ενημέρωσης, προγράμματα ενδυνάμωσης της Κοινωνίας των Πολιτών, επαγγελματιών και συνεργασίες με ΜΜΕ, εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς φορείς.

Δ. Ένταξη – Ενδυνάμωση

Δράσεις για την κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων, όπως μεταναστών, προσφύγων, Ρομά, ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και ατόμων με αναπηρίες.

Ε. Οριζόντιες – Διατομεακές πολιτικές

Προβλέπεται η ενσωμάτωση της αντιρατσιστικής πολιτικής σε όλες τις μορφές δημόσιας διοίκησης, η βελτίωση στατιστικών δεδομένων, η διεθνής συνεργασία και η υποστήριξη της έρευνας και της τεκμηρίωσης.

2.3.2 Ποιοτική αποτίμηση του ΕΣΔΡΜ 2020-2023

Το ΕΣΔΡΜ 2020-2023 συγκροτήθηκε ως ένα ευρύ στρατηγικό πλαίσιο με πέντε άξονες προτεραιότητας, καλύπτοντας το φάσμα των πολιτικών από την πρόληψη των διακρίσεων έως την ενδυνάμωση των ομάδων που εκτίθενται συστηματικά σε ρατσισμό και μισαλλοδοξία. Το Σχέδιο παρείχε έναν **οργανωμένο χάρτη δράσεων και έναν κεντρικό μηχανισμό διακυβέρνησης** μέσω του ΕΣΡΜ, ενώ προέβλεπε επίσης σύστημα παρακολούθησης και ετήσια αξιολόγηση της πορείας εφαρμογής του.

Η εφαρμογή του Σχεδίου κατά την περίοδο 2020-2023, αλλά και έως το 2025, επιβεβαιώνει ότι το Σχέδιο αποτέλεσε ένα **ουσιαστικό σημείο θεσμικής αναφοράς**. Το πλαίσιο των τεσσάρων αξόνων συνέβαλε στη διαμόρφωση μιας κοινής αφετηρίας για τη χάραξη πολιτικών και προώθησε μια περισσότερο οριζόντια κατανόηση του φαινομένου των διακρίσεων. Η συμπερίληψη οριζόντιων διατομεακών πολιτικών επέτρεψε την ανάδειξη της ανάγκης για συνεργασία μεταξύ φορέων και διασύνδεση διαφορετικών τομέων της διοίκησης, επισημαίνοντας ότι ο ρατσισμός αποτελεί σύνθετο ζήτημα που υπερβαίνει στενά διοικητικά όρια.

Ωστόσο, από την ποιοτική διερεύνηση προκύπτει ότι η εφαρμογή του Σχεδίου χαρακτηρίστηκε από **ανομοιογένεια μεταξύ δράσεων και φορέων**, γεγονός που

συνδέεται τόσο με τους διαφορετικούς βαθμούς διοικητικής ετοιμότητας όσο και με την απουσία ενός συνεκτικού συστήματος υλοποίησης.

Επίσης, παρά την ύπαρξη κοινού πλαισίου, **δεν αναπτύχθηκε πλήρως μια ενιαία «αρχιτεκτονική στρατηγικής» με σαφή λογική παρέμβασης**, δηλαδή με συνδέσεις ανάμεσα σε προβλήματα, στόχους, εκροές και αναμενόμενα αποτελέσματα. Αντιθέτως, το Σχέδιο λειτούργησε συχνά ως ένα αθροιστικό σχήμα, στο οποίο συγκεντρώθηκαν δράσεις κάτω από πυλώνες χωρίς να εντάσσονται πάντοτε σε ένα ενιαίο, λειτουργικό μοντέλο αλλαγής.

Σε αυτό το πλαίσιο, αναδείχθηκαν και ορισμένες **κρίσιμες διαρθρωτικές αδυναμίες** που επηρέασαν σημαντικά την εφαρμογή. Πολλές δράσεις παρέμειναν σε επίπεδο προθέσεων χωρίς σαφή χρονοδιαγράμματα ή μηχανισμούς λογοδοσίας, στοιχείο που δημιούργησε τον κίνδυνο να υλοποιηθούν αποσπασματικά. Ταυτόχρονα, η επιτυχία του Σχεδίου εξαρτήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη διατομεακή συνεργασία μεταξύ Υπουργείων και υπηρεσιών, μια διαδικασία που παραδοσιακά αποτελεί αδύναμο σημείο της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Το μεγάλο εύρος των δράσεων και η απουσία ιεράρχησης προτεραιοτήτων δυσχέραναν τη δημιουργία συνεκτικής επιχειρησιακής κατεύθυνσης, ενώ η περιορισμένη μέριμνα για αξιολόγηση, με την έννοια της έλλειψης συγκεκριμένων δεικτών μέτρησης της προόδου, δυσκόλεψε σημαντικά τον συστηματικό απολογισμό της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων.

Η συνθήκη αυτή ενισχύθηκε από **εξωτερικούς παράγοντες**. Η πανδημία COVID-19 αποτέλεσε σε έναν βαθμό εμπόδιο στην ομαλή υλοποίηση ορισμένων παρεμβάσεων. Παράλληλα, η εξάρτηση ορισμένων δράσεων από ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ή από προγράμματα περιορίσε τη συνοχή και τη βιωσιμότητά τους, καθώς η πρόοδος συχνά καθοριζόταν από τη διαθεσιμότητα πόρων και όχι από έναν δεσμευτικό εθνικό μηχανισμό εφαρμογής.

Με βάση τα δεδομένα της ποιοτικής έρευνας για την αποτίμηση του 1^{ου} Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας και τη διερεύνηση των στάσεων και των εμπειριών των πολιτών σχετικά με τις διακρίσεις, η οποία διενεργήθηκε στο πλαίσιο του έργου ECOSYSTEM¹¹³, το **ΕΣΡΜ** συνέβαλε ουσιαστικά στη **θεσμική ορατότητα του πεδίου και στη δημιουργία ενός μόνιμου χώρου διαλόγου**. Η συμμετοχή εκπροσώπων της Κοινωνίας των Πολιτών υπήρξε καίρια, ιδίως ως προς τη μεταφορά εμπειριών από το πεδίο και την ανάδειξη αναγκών των κοινοτήτων που πλήττονται από διακρίσεις. Παρ' όλα αυτά, η συμμετοχή αυτή δεν ήταν επαρκώς θεσμοθετημένη και συχνά περιορίστηκε σε στάδια διαβούλευσης, χωρίς να συνοδεύεται από σταθερούς μηχανισμούς συναπόφασης ή λογοδοσίας.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω έρευνας, οι εκπρόσωποι της δημόσιας διοίκησης ανέδειξαν ότι η υλοποίηση του Σχεδίου εξαρτήθηκε σημαντικά από την επάρκεια των διαθέσιμων ανθρώπινων πόρων καθώς και ότι οι προβλεπόμενες δράσεις του παρέμειναν αποσπασματικές και με περιορισμένη γεωγραφική ή θεματική εμβέλεια. Υπογράμμισαν

¹¹³ βλ. ανωτ. υποσημείωση 78.

επίσης, την ανάγκη ενίσχυσης των υπηρεσιών, ιδίως όσον αφορά τις αρμοδιότητες καταγραφής περιστατικών διακρίσεων, και την εκπαίδευση δημοσίων λειτουργών, αστυνομικών και δικαστικών.

Οι ανεξάρτητοι θεσμοί, όπως ο **Συνήγορος του Πολίτη και η ΕΕΔΑ**, που συμμετέχουν στο ΕΣΡΜ ανέδειξαν ότι παραμένουν σημαντικά κενά στην πρόσβαση των θυμάτων σε μηχανισμούς προστασίας και στη συνοχή των διαδικασιών αντιμετώπισης διακρίσεων. Ιδιαίτερα, η απουσία ενιαίου συστήματος καταγραφής περιστατικών διακρίσεων καταγράφεται ως συστημική αδυναμία που περιορίζει την τεκμηρίωση πολιτικών και τον συντονισμό μεταξύ υπηρεσιών, εύρημα που βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία με τη δέσμευση του Σχεδίου για «βελτίωση των στατιστικών δεδομένων», η οποία υλοποιήθηκε μερικώς.

Οι οργανώσεις των κοινοτήτων που πλήττονται από διακρίσεις, όπως Ρομά, ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, μετανάστες, πρόσφυγες και άτομα με αναπηρία, τόνισαν την ανάγκη για περισσότερο ουσιαστική συμμετοχή στη χάραξη πολιτικών. Αν και το Σχέδιο προβλέπει «ενίσχυση της συμμετοχής», η εφαρμογή αυτής της πρόβλεψης αποτυπώθηκε λιγότερο έντονα στην πράξη, με αποτέλεσμα οι παρεμβάσεις να μην αποτυπώνουν πάντα τις πραγματικές και διαφοροποιημένες ανάγκες των πληττόμενων ομάδων.

Ένα από τα πιο σταθερά και επαναλαμβανόμενα ευρήματα της ποιοτικής αποτίμησης αφορά την απουσία ενός **ενιαίου συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης** του Σχεδίου. Παρότι το ΕΣΔΡΜ 2020-2023 προβλέπει ετήσια παρακολούθηση και αξιολόγηση, δεν αναπτύχθηκαν οι αναγκαίοι μηχανισμοί, ούτε ορίστηκαν σταθεροί δείκτες που να επιτρέπουν τη συστηματική αποτίμηση της προόδου. Η υλοποίηση στηρίχθηκε κυρίως σε αποσπασματικές καταγραφές από διαφορετικούς φορείς, χωρίς μια συνεκτική μεθοδολογία. Το κενό αυτό εντοπίζεται και στις διεθνείς παρατηρήσεις: τόσο το ευρωπαϊκό πλαίσιο κατά του ρατσισμού όσο και οι επιτροπές του ΟΗΕ (ιδίως η CERD) δίνουν έμφαση στην ανάγκη για συστηματική τεκμηρίωση, κάτι που η Ελλάδα δεν έχει ακόμη θεσμοθετήσει πλήρως. Η απουσία τέτοιου μηχανισμού περιορίσε σημαντικά τη δυνατότητα του Σχεδίου να λειτουργήσει ως εργαλείο πολιτικής διαχείρισης και όχι μόνο ως πλαίσιο προθέσεων.

Η περίοδος 2023-2025 που ακολούθησε την περίοδο αναφοράς του Σχεδίου, επιβεβαιώνει ότι το Σχέδιο λειτούργησε περισσότερο ως **εργαλείο θεσμικής σύγκλισης** παρά ως εργαλείο **μετρήσιμης αλλαγής**. Η χώρα απέκτησε ένα κοινό πλαίσιο πολιτικής, μηχανισμό διαλόγου και επιμέρους θετικά παραδοτέα (οδηγοί, εκπαιδεύσεις, εργαλεία ενημέρωσης). Ωστόσο, η απουσία συστηματικού συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης περιορίσε τη δυνατότητα παραγωγής συνεκτικών και τεκμηριωμένων αποτελεσμάτων.

Συνολικά, το ΕΣΔΡΜ 2020-2023 αποτέλεσε μια σημαντική θεσμική προσπάθεια συγκρότησης δημόσιας πολιτικής κατά του ρατσισμού. Συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός βασικού πλαισίου δράσης, ενίσχυσε τη συνεργασία μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων και έθεσε τις βάσεις για μια πιο συνεκτική προσέγγιση στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Ωστόσο, η εφαρμογή του υπήρξε επιχειρησιακά ανομοιογενής, με ασυνεχή πρόοδο μεταξύ επιμέρους δράσεων και φορέων, καθώς και με περιορισμένη αξιοποίηση του προβλεπόμενου συστήματος παρακολούθησης.

Παράλληλα, το Σχέδιο κάλυπτε μεγάλο εύρος θεματικών πεδίων χωρίς σαφή ιεράρχηση προτεραιοτήτων, γεγονός που ενέτεινε τον κίνδυνο αποσπασματικής υλοποίησης. Ως αποτέλεσμα, το Σχέδιο αποδείχθηκε περισσότερο αποτελεσματικό ως εργαλείο συντονισμού και συγκέντρωσης υφιστάμενων πολιτικών και δράσεων, παρά ως μηχανισμός καθοδήγησης μιας ενιαίας και μετρήσιμης διαδικασίας πολιτικής αλλαγής.

Η εμπειρία της περιόδου 2020-2025 καταδεικνύει ότι το επόμενο Σχέδιο πρέπει να ενισχύσει:

- την ενιαία λογική παρέμβασης και την επιχειρησιακή συνοχή
- το σύστημα τεκμηρίωσης και παρακολούθησης
- τη θεσμική συμμετοχή των κοινοτήτων
- την εκπαίδευση επαγγελματιών σε μόνιμη βάση
- και τη βιώσιμη χρηματοδότηση

ώστε η πολιτική να μπορεί να υπερβεί τον ρόλο ενός επιτελικού πλαισίου και να εξελιχθεί σε αποτελεσματικό μηχανισμό κοινωνικής αλλαγής.

2.4 Προκλήσεις στις οποίες καλείται να απαντήσει ο νέος σχεδιασμός

Οι εξελίξεις των τελευταίων ετών καθιστούν αναγκαία μια πιο **συνεκτική, συστηματική και ανθεκτική πολιτική κατά των διακρίσεων**. Η επιμονή και η μεταβολή των μορφών ρατσιστικής βίας, οι διαρκώς υψηλές κοινωνικές προκαταλήψεις και η δυσπιστία απέναντι στους θεσμούς συνθέτουν ένα περιβάλλον όπου η προστασία των δικαιωμάτων δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη. Οι δημόσιες υπηρεσίες καλούνται να λειτουργούν με ενιαία κριτήρια και σταθερές διαδικασίες, ενώ η πρόσβαση των θυμάτων σε αποτελεσματικούς μηχανισμούς προστασίας παραμένει άνιση. Η ανάγκη για συστηματική καταγραφή περιστατικών, τεκμηρίωση της πραγματικότητας και αξιόπιστη παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών αναδεικνύεται ως κρίσιμο ζήτημα, καθώς η απουσία ενιαίων δεδομένων περιορίζει τη δυνατότητα χάραξης στοχευμένων παρεμβάσεων.

Παράλληλα, η αντιμετώπιση των διακρίσεων απαιτεί **αυξημένη διοικητική ικανότητα και σταθερό συντονισμό** ανάμεσα σε φορείς που μέχρι σήμερα λειτουργούν συχνά αποσπασματικά ή με διαφορετικούς βαθμούς ετοιμότητας. Η αντιρατσιστική πολιτική παραμένει ένα βαθιά διατομεακό πεδίο, το οποίο προϋποθέτει συνεργασία μεταξύ πολλών τομέων της δημόσιας διοίκησης, ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας στις

υπηρεσιακές πρακτικές και συνεκτική αξιοποίηση εργαλείων πρόληψης, παρακολούθησης και υποστήριξης. Η ενδυνάμωση των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με ευάλωτες ομάδες, η ανάγκη αναβάθμισης των υπηρεσιών πρώτης γραμμής και η εξασφάλιση σταθερής χρηματοδότησης αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία αυτής της πρόκλησης.

Εξίσου σημαντική είναι η ανάγκη για **ουσιαστική συμμετοχή των κοινοτήτων** που πλήττονται από διακρίσεις. Η εμπειρία των προηγούμενων ετών δείχνει ότι η συμμετοχή τους παραμένει συχνά περιορισμένη ή αποσπασματική, με αποτέλεσμα οι πολιτικές να μην αποτυπώνουν πάντα επαρκώς τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τις προτεραιότητές τους. Η ενίσχυση των μηχανισμών διαλόγου και η προώθηση της ενεργού συμμετοχής αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την αποτελεσματικότητα και τη νομιμοποίηση των παρεμβάσεων.

Τέλος, **το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται η αντιρατσιστική πολιτική γίνεται ολοένα πιο σύνθετο**. Η αυξανόμενη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης (TN) σε τομείς όπως η κοινωνική πρόνοια, η ασφάλεια και η δημόσια διοίκηση δημιουργεί νέες προκλήσεις για την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως της ισότητας, της μη διάκρισης και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Νέες μορφές μίσους και αποκλεισμού εμφανίζονται στο ψηφιακό πεδίο, ενώ οι διατομεακές διακρίσεις και οι πολλαπλές ευάλωτες δημιουργούν σύνθετες ανάγκες που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με παραδοσιακά εργαλεία. Σφάλματα και μεροληψίες στους αλγόριθμους, ιδίως σε εφαρμογές όπως η προγνωστική αστυνόμευση και η εποπτεία διαδικτυακού περιεχομένου, μπορούν να οδηγήσουν σε δυσανάλογη στοχοποίηση και έμμεση στιγματοποίηση ομάδων με προστατευόμενα χαρακτηριστικά. Επιπρόσθετα, τα συστήματα TN αναγνωρίζουν μόνο προ-προγραμματισμένα πρότυπα συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα να έχουν περιορισμένη ικανότητα να ανταποκριθούν στην ποικιλομορφία των ανθρώπων (π.χ. μπορεί να αποκλείσουν υποψηφίους κατά τη διαδικασία πρόσληψης (διακρίσεις στην εργασία), επειδή αδυνατούν να κατανοήσουν διαφορετικούς τρόπους ομιλίας (π.χ. ενός ατόμου με προβλήματα ομιλίας). Αναδεικνύεται συνεπώς, η ανάγκη ουσιαστικής κοινωνικής και δικαιωματικής εποπτείας, ώστε η ανάπτυξη και χρήση της TN να συμβαδίζει με την καταπολέμηση των διακρίσεων και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το νέο Εθνικό Σχέδιο Δράσης καλείται να δώσει απαντήσεις σε ένα σύνολο σύνθετων και αλληλένδετων προκλήσεων. **Χρειάζεται να διασφαλίσει συνοχή, συντονισμό, τεκμηρίωση, συμμετοχή και προσαρμοστικότητα**, ώστε να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο δημόσιας πολιτικής και να συμβάλλει ουσιαστικά στη μείωση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας στη χώρα.

2.5 Ανάλυση SWOT

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει μια συνθετική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και των προοπτικών του εθνικού πλαισίου πολιτικής για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, αξιοποιώντας τη μεθοδολογία SWOT (Δυνατά Σημεία-Strengths, Αδύνατα Σημεία-Weaknesses, Ευκαιρίες-Opportunities, Απειλές-Threats).

Η ανάλυση SWOT λειτουργεί ως εργαλείο στρατηγικής μετάβασης από την αποτίμηση της προηγούμενης εμπειρίας στον σχεδιασμό στοχευμένων, ρεαλιστικών και τεκμηριωμένων πολιτικών επιλογών, ενισχύοντας τη συνοχή, τη λειτουργικότητα και την ανθεκτικότητα του νέου σχεδιασμού απέναντι σε σύνθετες και μεταβαλλόμενες προκλήσεις.

Η ανάλυση αποσκοπεί στον εντοπισμό κρίσιμων εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και θα καθορίσουν την επιτυχία του νέου ΕΣΔΡΜ για την περίοδο 2026-2029.

Εικόνα 3: Συνθετική αποτύπωση των εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που επηρεάζουν τον σχεδιασμό και την αποτελεσματικότητα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, βάσει της μεθοδολογίας SWOT

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Θεσμικός μηχανισμός συντονισμού, μέσω της λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, ο οποίος παρέχει πλαίσιο στρατηγικής καθοδήγησης και διατομεακής συνεργασίας.

Πολιτική εσοπτεία στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΓΓΙΑΔ), που διευκολύνει την οριζόντια ενσωμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις δημόσιες πολιτικές.

Νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο καλύπτει τις βασικές μορφές διακρίσεων, τη ρητορική μίσους και το ρατσιστικό έγκλημα, παρέχοντας επαρκή κανονιστική βάση για υλοποίηση εξειδικευμένων παρεμβάσεων.

Ευθυγράμμιση με το ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο, που ενισχύει τη συμβατότητα των εθνικών πολιτικών με τις δεσμεύσεις της χώρας.

Διοικητική, επιχειρησιακή εμπειρία και εξειδικευμένη γνώση από την εφαρμογή του προηγούμενου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί πιο συστηματικά και να επιτρέψει καλύτερη στόχευση, ρεαλιστικότερη ιεράρχηση των παρεμβάσεων και βελτιωμένο σχεδιασμό εφαρμογής.

Λειτουργία εξειδικευμένων μηχανισμών, για τη διερεύνηση περιστατικών ρατσιστικής βίας και αυθαιρείας, που ενισχύουν τη θεσμική ανταπόκριση.

Αναγνώριση της διατομεακής και διασταυρούμενης φύσης των διακρίσεων ως υπόβαθρο για τον σχεδιασμό στρατηγικών παρεμβάσεων.

Συνεργασία με φορείς της κοινωνίας των πολιτών, που συμβάλλουν με τεχνογνωσία, δεδομένα και άμεση επαφή με το πεδίο.

Υλοποίηση δράσεων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης επαγγελματιών πρώτης γραμμής, οι οποίες συμβάλλουν στη λειτουργική αναβάθμιση των αρμόδιων φορέων και στη βελτίωση της εφαρμογής των πολιτικών στο πεδίο.

Διεύρυνση των παρεμβάσεων οι οποίες χρηματοδοτούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό, διασφαλίζοντας τη βιωσιμότητά τους.

Επικαιροποίηση του οικείου ευρωπαϊκού πλαισίου (Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030), που δημιουργεί ευκαιρίες ευθυγράμμισης και ενίσχυσης του εθνικού σχεδιασμού.

Οι συστάσεις διεθνών οργανισμών (ECRI, CERD/OHE) λειτουργούν ως μοχλός πίεσης και καθοδήγησης για ανάληψη δράσης.

Ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων και πλατφορμών, που μπορούν να διευκολύνουν την καταγραφή περιστατικών-καταγγελιών, την παρακολούθηση και την πρόσβαση των θυμάτων σε υπηρεσίες, καθώς τη διαλειτουργικότητα και την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών.

Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση για σύνθετες και νέες μορφές διακρίσεων, που ενισχύει τη θεσμική και κοινωνική εγρήγορση.

Δυνατότητα ενίσχυσης της θεσμικής συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών.

Ο οριζόντιος χαρακτήρας θεματικών παρεμβάσεων στο πεδίο του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, που διευρύνουν τόσο τις συνέργειες μεταξύ εθνικών στρατηγικών σχεδίων, όσο και τις διατομεακές συνεργασίες.

Διαθεσιμότητα χρηματοδοτικών εργαλείων, τα οποία μπορούν να στηρίξουν θεσμικές μεταρρυθμίσεις και ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων.

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Υπο-αναφορά περιστατικών ρατσισμού και διακρίσεων, που εξακολουθεί να περιορίζει την πραγματική αποτύπωση της έκτασης και της έντασης των φαινομένων.

Έλλειψη ενιαίου και διαλειτουργικού συστήματος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, γεγονός που δυσχεραίνει τη συστηματική παρακολούθηση επιμέρους συνιστωσών του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας για την τεκμηριωμένη εξειδίκευση και αξιολόγηση πολιτικών.

Ανομοιογένεια διοικητικής και επιχειρησιακής ικανότητας, μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων υλοποίησης.

Περιορισμένη σύνδεση στρατηγικών στόχων και δράσεων με σαφείς δείκτες αποτελέσματος, που καθιστά δυσχερή την αποτίμηση της αποτελεσματικότητας.

Αποσπασματική συμμετοχή των πληττόμενων κοινοτήτων, χωρίς θεσμοθετημένου μηχανισμού ουσιαστικής συνεισφοράς.

Αδυναμίες στους μηχανισμούς λογοδοσίας και εσωτερικού ελέγχου, ιδίως σε περιπτώσεις καταγγελιών κατά κρατικών οργάνων.

Χαμηλή ορατότητα του ΕΣΡΜ στους πολίτες και του ΕΣΔΡΜ τόσο σε επίπεδο φορέων όσο και πολιτών.

Έλλειμμα ενημέρωσης ως προς το εθνικό κανονιστικό πλαίσιο και τα εργαλεία καταγγελίας, τόσο στον γενικό πληθυσμό όσο και στις ευάλωτες ομάδες.

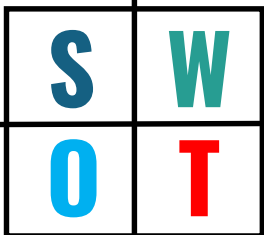
Εξάρτηση μέρους των παρεμβάσεων από εξωτερική χρηματοδότηση, χωρίς πλήρη ενσωμάτωση στον τακτικό προϋπολογισμό.

Εδραιωμένες κοινωνικές προκαταλήψεις και στερεότυπα, που εξακολουθούν να τροφοδοτούν και να αναπαράγουν φαινόμενα αποκλεισμού και άνισης μεταχείρισης.

Εντεινόμενη ρητορική μίσους, παραπληροφόρηση και νέες μορφές έκφρασης ρατσισμού και μισαλλοδοξίας, ιδιαίτερα στο ψηφιακό περιβάλλον, με αυξανόμενη ταχύτητα και εμβέλεια διάδοσης.

Πρακτικές που υπονομεύουν την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, ιδίως σε πεδία επιβολής του νόμου και μη αποτελεσματικής προστασίας των θυμάτων.

Κίνδυνος ασυνέχειας πολιτικών ή περιορισμού δράσεων, σε περίπτωση μεταβολής στόχευσης, προτεραιοτήτων ή περιορισμού πόρων.

ΑΠΕΙΛΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πλαίσιο και Αρχιτεκτονική του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

3. Πλαίσιο και αρχιτεκτονική του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Το παρόν κεφάλαιο αποτυπώνει το πλαίσιο και την αρχιτεκτονική του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, παρουσιάζοντας τη συνολική λογική οργάνωσης του Σχεδίου και τον τρόπο με τον οποίο δομούνται οι βασικές θεματικές του. Εξειδικεύει τον στρατηγικό προσανατολισμό και τους πέντε πυλώνες πολιτικής που συγκροτούν το πεδίο παρέμβασης (πρόληψη, αντιμετώπιση ρατσιστικού εγκλήματος και υποστήριξη θυμάτων, εκπαίδευση/επιμόρφωση, ενημέρωση/ευαισθητοποίηση, διακυβέρνηση/παρακολούθηση), καθώς και τις κατευθυντήριες αρχές που διατρέχουν το σύνολο του σχεδιασμού.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι βασικές αξίες και οι θεμελιώδεις αρχές του Σχεδίου, μαζί με τις μεθοδολογικές αρχές ανάπτυξής του, και ακολουθεί η διάρθρωση των στρατηγικών στόχων και προτεραιοτήτων. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την εξειδίκευση Πυλώνων-Στόχων-Δράσεων, την περιγραφή των ομάδων στόχου, τη διασύνδεση με άλλα εθνικά σχέδια και στρατηγικές και, τέλος, το πλαίσιο χρηματοδότησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029.

3.1 Στρατηγικός προσανατολισμός

Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 διαμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο για μια **συνεκτική, ανθεκτική και δίκαιη κοινωνία**, στην οποία κάθε άτομο απολαμβάνει ίση μεταχείριση, σεβασμό και προστασία από κάθε μορφή διακρίσεων, μίσους ή ρατσιστικής βίας.

Το όραμα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 συνοψίζεται στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης, όπου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες όλων των πολιτών προστατεύονται θεσμικά και κοινωνικά, και όπου οι θεσμοί ανταποκρίνονται με διαφάνεια, τεκμηρίωση και λογοδοσία.

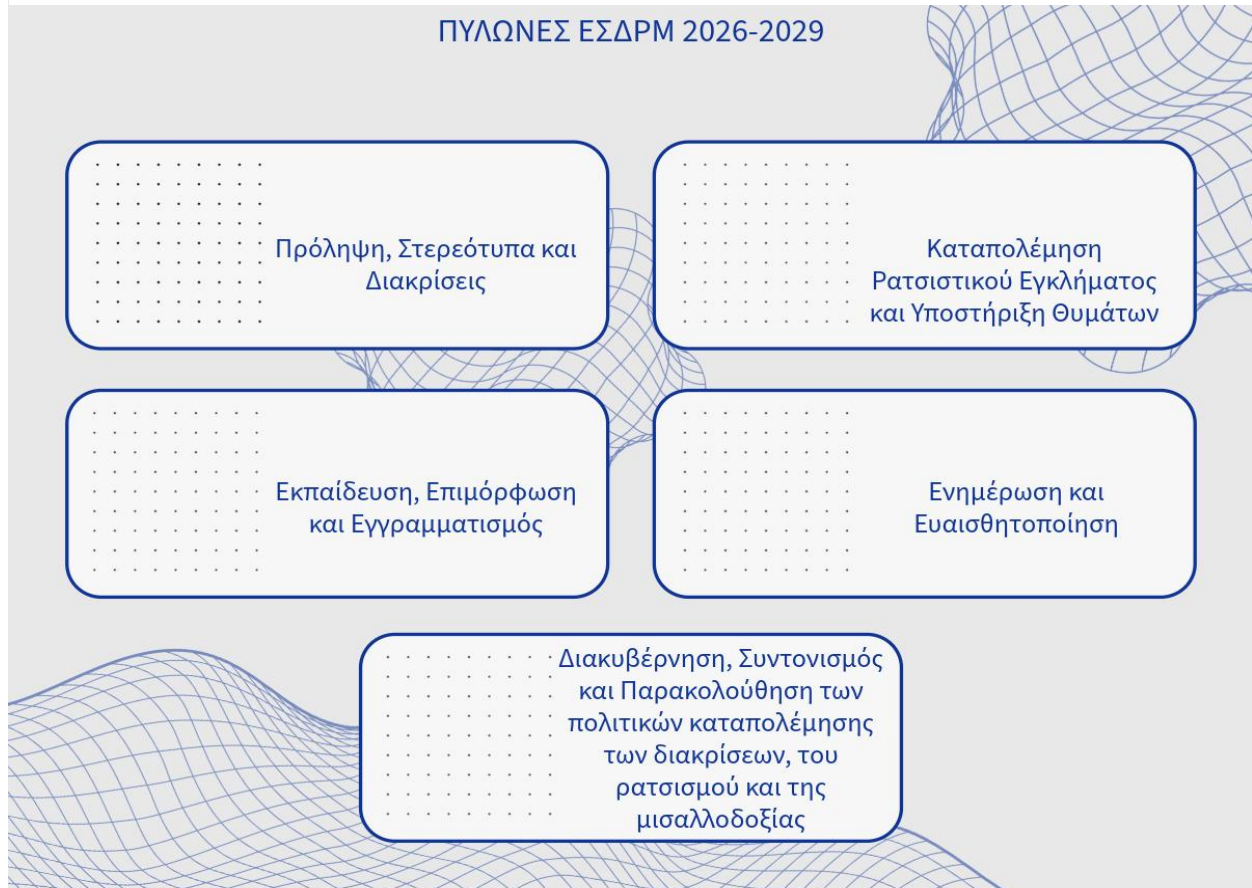
Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 συνιστά τη συνολική, θεσμικά οργανωμένη απάντηση της Πολιτείας απέναντι στα φαινόμενα διακρίσεων¹¹⁴, αποκλεισμού και ρητορικής μίσους. Αποτελεί πλαίσιο οριζόντιου χαρακτήρα, που συγκεντρώνει και συντονίζει τις πολιτικές όλων των συναρμόδιων φορέων, μετατρέποντας την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε σταθερό γνώμονα δημόσιας δράσης.

Ο στρατηγικός προσανατολισμός του Σχεδίου εστιάζει στη **διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής ανθεκτικότητας** μέσα από μια προσέγγιση που συνδέει την πρόληψη με την αντιμετώπιση, την εκπαίδευση με τη λογοδοσία και τη γνώση με τη συμμετοχή των πολιτών. Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 δεν αφορά τη διαχείριση μεμονωμένων περιστατικών, αλλά επιχειρεί να αλλάξει τις συνθήκες που επιτρέπουν την εκδήλωσή τους, θεσμικά, διοικητικά και κοινωνικά.

Η στρατηγική κατεύθυνση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 αναπτύσσεται γύρω από **πέντε βασικούς Άξονες Πολιτικής-Πυλώνες**, οι οποίοι αποτυπώνουν το εύρος της κρατικής παρέμβασης.

¹¹⁴ Για τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά που έχει ορίσει ο νομοθέτης (ενδεικτικά βλ. 82Α ΠΚ, ν. 4443/2016).

Εικόνα 4: Πυλώνες ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Πυλώνας 1ος: Πρόληψη, Στερεότυπα και Διακρίσεις

Η στόχευση του πρώτου πυλώνα διαμορφώνεται γύρω από την ανάγκη ενίσχυσης των θεσμικών προϋποθέσεων που αποτρέπουν την άνιση μεταχείριση. Η πρόληψη εδώ δεν περιορίζεται σε γενικές αρχές: περιλαμβάνει την αναβάθμιση των διοικητικών διαδικασιών, τη βελτίωση της ποιότητας των κανονιστικών εργαλείων και την ενσωμάτωση της ισότητας ως κριτηρίου λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης. Ένας σημαντικός άξονας παρέμβασης είναι η καταπολέμηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, κυρίως μέσα από την αλλαγή θεσμικής κουλτούρας, ώστε οι υπηρεσίες να ανταποκρίνονται με συνέπεια σε ζητήματα που αφορούν την ποικιλομορφία. Ο πυλώνας αυτός επιδιώκει επίσης τη μείωση βαθύτερων ανισοτήτων που συνδέονται με κοινωνικούς αποκλεισμούς ή με περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και αγαθά, αναγνωρίζοντας ότι η πρόληψη απαιτεί διαρκή διοικητική ευελιξία και προσαρμογή σε πραγματικές κοινωνικές ανάγκες.

Πυλώνας 2ος: Καταπολέμηση Ρατσιστικού Εγκλήματος και Υποστήριξη Θυμάτων

Η στόχευση του δεύτερου πυλώνα αναπτύσσεται γύρω από την αναβάθμιση του τρόπου με τον οποίο το κράτος εντοπίζει, διαχειρίζεται και αντιμετωπίζει το ρατσιστικό έγκλημα. Προτεραιότητα αποτελεί η ενίσχυση της αξιοπιστίας των μηχανισμών καταγραφής και τεκμηρίωσης, ώστε τα περιστατικά να αναγνωρίζονται έγκαιρα και με ακρίβεια. Στο επίκεντρο βρίσκεται επίσης η αναβάθμιση της θεσμικής ικανότητας να διαγιγνώσκεται το ρατσιστικό κίνητρο, διαδικασία που απαιτεί εξειδικευμένη γνώση αλλά και σταθερή συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Η προστασία και ενδυνάμωση των θυμάτων, και ιδίως η ανεμπόδιστη πρόσβαση των θυμάτων στις αρχές, αποκτά ιδιαίτερη

σημασία, καθώς συνδέεται με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς και με τη μείωση της πιθανότητας επαναθυματοποίησης.

Το πλαίσιο αυτό προϋποθέτει υπηρεσίες που μπορούν να ανταποκριθούν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περίπτωσης, αναγνωρίζοντας ότι η ρατσιστική βία δεν αποτελεί ομοιογενές φαινόμενο, αλλά εκδηλώνεται με διαφορετικές μορφές, έχοντας διαφορετικές επιπτώσεις στις επιμέρους κοινωνικές ομάδες.

Πυλώνας 3ος: Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός

Ο τρίτος πυλώνας στοχεύει στη συστηματική ενίσχυση της επάρκειας των επαγγελματιών που διαδραματίζουν ρόλο-κλειδί στην αντιμετώπιση των διακρίσεων. Η εκπαίδευση εδώ δεν νοείται ως γενική ενημέρωση αλλά ως στοχευμένη διαδικασία ανάπτυξης ικανοτήτων, προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε τομέα: διοίκηση, σώματα ασφαλείας, εκπαίδευση, εργασιακοί μηχανισμοί ελέγχου, υγεία. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να ενισχύσει την ποιότητα της θεσμικής ανταπόκρισης, διασφαλίζοντας ότι οι λειτουργοί που καλούνται να εφαρμόσουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία για να αναγνωρίζουν διακριτικές πρακτικές και να τις αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά. Παράλληλα, ο πυλώνας αναγνωρίζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών θεσμών στην καλλιέργεια κοινωνικής συνείδησης για τα δικαιώματα και την ποικιλομορφία, προωθώντας μια σταδιακή αλλαγή στάσεων που έχει θετικό αντίκτυπο τόσο στο σχολικό όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση, κατά συνέπεια, λειτουργούν ως βασικός παράγοντας κοινωνικής ανθεκτικότητας. Ο εγγραμματισμός, ειδικά στην καταπολέμηση των διακρίσεων, θα ενισχύσει την ικανότητα των ατόμων να γνωρίζουν, να κατανοούν και να εφαρμόζουν στην πράξη τις βασικές αρχές που προστατεύουν την ισότητα, την αξιοπρέπεια και τη μη διάκριση. Περιλαμβάνει κατανόηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, αναγνώριση φαινομένων αποκλεισμού και ρατσισμού, ανάπτυξη κριτικής σκέψης απέναντι σε άνισες πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές και ενεργό συμμετοχή στην προώθηση συμπεριληπτικών στάσεων και πολιτικών μέσα σε κοινωνικά, εκπαιδευτικά ή εργασιακά περιβάλλοντα.

Πυλώνας 4ος: Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση

Στον πυλώνα αυτό, η στόχευση οργανώνεται γύρω από τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος στο οποίο η κοινωνία διαθέτει σαφή και αξιόπιστη ενημέρωση για το φαινόμενο των διακρίσεων και των πολλαπλών μορφών μίσους. Η ευαισθητοποίηση δεν επιδιώκει απλώς να ενημερώσει, αλλά να διαμορφώσει συλλογικές συμπεριφορές που μειώνουν την στοχοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα φαινόμενα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας, συνιστούν ουσιώδη απειλή για την ασφάλεια και τη συνοχή μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Σημαντικό μέρος της στόχευσης αφορά τη βελτίωση της ποιότητας και της ευθύνης του δημόσιου λόγου, ιδιαίτερα όπου η επικοινωνία έχει ευρεία απήχηση. Παράλληλα, αναγνωρίζεται ο ρόλος της σύγχρονης ψηφιακής πραγματικότητας, όπου η διάδοση επιθετικού ή διαστρεβλωμένου περιεχομένου μπορεί να ενισχύσει φαινόμενα μίσους, και επομένως απαιτείται ενίσχυση της ικανότητας των πολιτών να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τέτοια φαινόμενα.

Πυλώνας 5ος: Διακυβέρνηση, Συντονισμός και Παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας

Η στόχευση του πέμπτου πυλώνα αφορά τη συνοχή του συστήματος και τη βιωσιμότητα των οικείων πολιτικών και παρεμβάσεων σε βάθος χρόνου. Η εφαρμογή πολιτικών κατά των διακρίσεων απαιτεί μηχανισμούς που μπορούν να συντονίζουν διαφορετικούς φορείς, να εξασφαλίζουν κοινές προσεγγίσεις και να παράγουν συγκρίσιμα δεδομένα. Επιπλέον, ο πυλώνας αναδεικνύει τη σημασία της διατομεακής συνεργασίας, αναγνωρίζοντας ότι θέματα ισότητας και μη διάκρισης δεν ανήκουν αποκλειστικά σε έναν φορέα αλλά απαιτούν συνδυασμένη θεσμική ευθύνη. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι οι πολιτικές δεν λειτουργούν αποσπασματικά, αλλά εντάσσονται σε ένα πλαίσιο με σαφή προσανατολισμό, διαφάνεια και λογοδοσία.

Η συνολική στρατηγική του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 βασίζεται σε τέσσερις κύριες κατευθυντήριες αρχές:

- 1 **Πρόληψη πριν την αντίδραση:** οι πολιτικές εστιάζουν στην αποτροπή των διακρίσεων, όχι μόνο στην τιμωρία τους.
- 2 **Δεδομένα και τεκμηρίωση:** η χάραξη πολιτικής στηρίζεται σε αξιόπιστη συλλογή στοιχείων, ανάλυση τάσεων και συνεχή αξιολόγηση.
- 3 **Διατομεακότητα και συνεργασία:** η αντιμετώπιση του ρατσισμού απαιτεί συντονισμένη δράση όλων των θεσμών, πέρα από διοικητικά όρια.
- 4 **Εμπιστοσύνη και συμμετοχή:** η ενεργός συμμετοχή των πολιτών και των κοινωνικών φορέων αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του Σχεδίου.

Το ΕΣΔΡΜ αποτελεί εργαλείο μακροπρόθεσμης πολιτικής, ενταγμένο στο πλαίσιο των διεθνών δεσμεύσεων της Ελλάδας και ευθυγραμμισμένο με τις αρχές του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασική επιδίωξή του είναι η ενίσχυση της διατομεακής προσέγγισης στην αντιμετώπιση του ρατσισμού και των διακρίσεων, η βελτίωση του θεσμικού συντονισμού και η συνεκτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις δημόσιες πολιτικές.

3.2 Βασικές αρχές του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

3.2.1 Βασικές αξίες και θεμελιώδεις αρχές του Σχεδίου

Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 εδράζεται σε ένα σύνολο αξιών και αρχών που αποτυπώνουν τη δέσμευση της Πολιτείας στη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Οι αρχές αυτές δεν αποτελούν αφηρημένες δηλώσεις, αλλά θεσμικά καθοδηγητικά στοιχεία για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση όλων των δημόσιων πολιτικών που συνδέονται με την πρόληψη και καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

1. Σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί τον πυρήνα του Σχεδίου. Όλες οι παρεμβάσεις θεμελιώνονται στην αναγνώριση ότι κάθε άνθρωπος, ανεξαρτήτως καταγωγής, θρησκείας, φύλου, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή άλλου χαρακτηριστικού, δικαιούται πλήρη σεβασμό και ισότιμη μεταχείριση. Η αρχή αυτή εκφράζει τη δημοκρατική υποχρέωση του κράτους να

διασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε πολίτη.

2. Ισότητα και μη διάκριση

Η ισότητα αποτελεί τον θεσμικό πυλώνα του ΕΣΔΡΜ και μετατρέπεται από συνταγματική αρχή σε πρακτικό εργαλείο πολιτικής. Το Σχέδιο προωθεί την ουσιαστική ισότητα ευκαιριών, δικαιωμάτων και πρόσβασης, αντιμετωπίζοντας όχι μόνο τις εμφανείς μορφές ρατσισμού αλλά και τις έμμεσες, δομικές ή θεσμικές διακρίσεις. Η αρχή της μη διάκρισης ενσωματώνεται σε κάθε στάδιο δημόσιας πολιτικής – από τον σχεδιασμό μέχρι την εφαρμογή και την αξιολόγηση.

3. Δημοκρατία και κράτος δικαίου

Η καταπολέμηση του ρατσισμού δεν είναι αποσπασματική πολιτική, αλλά προϋπόθεση λειτουργίας του κράτους δικαίου. Το ΕΣΔΡΜ στηρίζεται στη δημοκρατική αρχή ότι οι δημόσιοι θεσμοί οφείλουν να λειτουργούν με διαφάνεια, λογοδοσία και σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, η προστασία των θυμάτων και η θεσμική λογοδοσία αποτελούν έκφραση αυτής της δέσμευσης.

4. Κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη

Το Σχέδιο αναγνωρίζει ότι η πρόληψη του ρατσισμού συνδέεται άμεσα με την ασφάλεια, τη συνοχή και τη σταθερότητα της κοινωνίας. Η αλληλεγγύη και η κοινωνική ένταξη αντιμετωπίζονται ως προϋποθέσεις για την ειρηνική συνύπαρξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι πολιτικές του ΕΣΔΡΜ επιδιώκουν να ενδυναμώσουν ομάδες που φέρουν προστατευόμενα χαρακτηριστικά, να ενισχύσουν τους δεσμούς εμπιστοσύνης και να μειώσουν τις ανισότητες που γεννούν αποκλεισμό.

5. Συμμετοχή και ενεργός πολιτειότητα

Η επιτυχία του Σχεδίου εξαρτάται από τη συμμετοχή των πολιτών. Η ενεργός πολιτειότητα και η συμμετοχή στην κοινωνική ζωή θεωρούνται θεμελιώδη στοιχεία δημοκρατικής ανθεκτικότητας. Το ΕΣΔΡΜ ενθαρρύνει τη συνεργασία με την Κοινωνία των Πολιτών, την τοπική αυτοδιοίκηση και τους κοινωνικούς εταίρους, αναγνωρίζοντας ότι ο ρατσισμός αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά μόνο μέσα από συλλογική δράση.

6. Δικαιοσύνη, διαφάνεια και λογοδοσία

Η θεσμική διαφάνεια και η λογοδοσία αποτελούν εγγύηση αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης προς το κράτος. Το Σχέδιο ενσωματώνει μηχανισμούς παρακολούθησης, αξιολόγησης και δημοσιοποίησης αποτελεσμάτων, ώστε κάθε δράση να είναι μετρήσιμη και υπόλογη στο κοινωνικό σύνολο. Η αρχή αυτή συνδέει τον αγώνα κατά του ρατσισμού με τη γενικότερη προσπάθεια εκσυγχρονισμού και θεσμικής ωριμότητας της Δημόσιας Διοίκησης.

7. Ευρωπαϊκός και διεθνής προσανατολισμός

Η ελληνική πολιτεία εντάσσει το Σχέδιο στο ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εναρμόνιση με τις αρχές του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης διασφαλίζει τη συμβατότητα των εθνικών πολιτικών με τα διεθνή πρότυπα και ενισχύει την αξιοπιστία της χώρας στο πεδίο των δικαιωμάτων. Η διεθνής συνεργασία λειτουργεί ως μοχλός βελτίωσης, ανταλλαγής τεχνογνωσίας και ενίσχυσης θεσμικής ικανότητας. Οι δράσεις που σχεδιάζονται λαμβάνουν υπόψη τις συστάσεις που έχουν διατυπώσει για την Ελλάδα οι διεθνείς μηχανισμοί παρακολούθησης

του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως δε τα όργανα εποπτείας των διεθνών συμβάσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των Ηνωμένων Εθνών.

8. Ανθρώπινη ασφάλεια και προστασία ευάλωτων ομάδων

Η προστασία των ευάλωτων πληθυσμών βρίσκεται στο επίκεντρο του Σχεδίου. Η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας υπερβαίνει τη στενή ποινική προσέγγιση και περιλαμβάνει την κοινωνική, οικονομική και ψυχολογική προστασία. Το ΕΣΔΡΜ προσεγγίζει το ρατσιστικό έγκλημα και τις διακρίσεις μέσα από το πρίσμα της πρόληψης, της φροντίδας και της κοινωνικής αποκατάστασης.

9. Θεσμική συνέχεια και βιωσιμότητα πολιτικών

Η αντιμετώπιση του ρατσισμού απαιτεί σταθερότητα και συνέπεια στη χάραξη πολιτικής. Το Σχέδιο ενσωματώνει μηχανισμούς θεσμικής συνέχειας, αποφεύγοντας την αποσπασματικότητα και εξασφαλίζοντας ότι οι πολιτικές του διατηρούνται, αξιολογούνται και βελτιώνονται με διαρκή τρόπο. Η βιωσιμότητα των δράσεων θεωρείται κριτήριο επιτυχίας ίσο με την άμεση αποτελεσματικότητά τους.

10. Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και συνεργασία

Τέλος, το ΕΣΔΡΜ στηρίζεται στην αρχή της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης: συνεργασία μεταξύ κεντρικού κράτους, τοπικών αρχών, ανεξάρτητων θεσμών και κοινωνικών εταίρων. Η πολυεπίπεδη συνεργασία δεν αποτελεί οργανωτικό εργαλείο, αλλά έκφραση της ίδιας της δημοκρατικής ισορροπίας που το Σχέδιο επιδιώκει να προάγει.

Συνοψίζοντας, οι αξίες του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 αποτυπώνουν τη μετάβαση από την απλή «αντίδραση» στον ρατσισμό, προς τη θεσμική **πρόληψη, ασφάλεια, ανθεκτικότητα και ένταξη**. Αντικατοπτρίζουν μια θεώρηση του κράτους όχι ως τιμωρού, αλλά ως εγγυητή δικαιωμάτων, φορέα κοινωνικής συνοχής και θεσμικού πυλώνα εμπιστοσύνης των πολιτών.

3.2.2 Μεθοδολογικές αρχές ανάπτυξης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η ανάπτυξη του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 στηρίζεται σε ένα σύνολο αρχών που εξασφαλίζουν τη συνέπεια, τη διαφάνεια και τη λειτουργικότητα της δημόσιας πολιτικής. Οι αρχές αυτές καθοδηγούν τη διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης των δράσεων και αποτελούν τη βάση για τη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

1. Ολιστική και συστημική προσέγγιση

Η καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας απαιτεί συνδυασμένες παρεμβάσεις σε πολλαπλούς τομείς. Η μεθοδολογία ανάπτυξης του ΕΣΔΡΜ βασίζεται στην ολιστική θεώρηση του φαινομένου και στην κατανόηση των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ εκπαίδευσης, δικαιοσύνης, κοινωνικής πολιτικής, εργασίας, ασφάλειας και επικοινωνίας. Η ενσωμάτωση αυτής της προσέγγισης διασφαλίζει ότι οι δράσεις δεν λειτουργούν αποσπασματικά, αλλά ενισχύουν η μία την άλλη.

2. Διατομεακός συντονισμός και συνεργασία φορέων

Η αποτελεσματική υλοποίηση ενός οριζόντιου σχεδίου προϋποθέτει θεσμοθετημένους μηχανισμούς συνεργασίας. Η κατανομή αρμοδιοτήτων, ο καθορισμός ρόλων και η συνεχής επικοινωνία μεταξύ των υπηρεσιών και των εταίρων αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους. Η

ύπαρξη του κεντρικού συντονιστικού φορέα (ΕΣΡΜ) επιτρέπει το συντονισμό του σχεδιασμού, τη συνεκτική εφαρμογή των δράσεων, την αποφυγή επικαλύψεων και την παρακολούθηση της προόδου με ενιαίο τρόπο.

3. Συμμετοχικός σχεδιασμός

Η διαδικασία σχεδιασμού στηρίζεται στην ενεργή συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων και των κοινωνικών εταίρων. Η εμπλοκή οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, εμπειρογνομόνων και οργανισμών που προασπίζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου ενισχύει την εγκυρότητα και την αποδοχή του Σχεδίου. Η συμμετοχική διαδικασία συμβάλλει επίσης στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών και στη διαμόρφωση πολιτικών που ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

4. Προσβασιμότητα και ο καθολικός σχεδιασμός

Κατά τη διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης των παρεμβάσεων λαμβάνονται υπόψη η προσβασιμότητα στα άτομα με αναπηρία και οι αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού (Universal Design) προκειμένου όλες οι υποδομές και οι υπηρεσίες, συμβατικές και ψηφιακές, και τα ενημερωτικά μέσα, να είναι προσβάσιμα σε όλους, δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς.

5. Τεκμηρίωση και ανάλυση αναγκών

Ο σχεδιασμός των δράσεων στηρίζεται σε συστηματική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει συλλογή και αξιολόγηση στοιχείων, χαρτογράφηση υφιστάμενων πολιτικών, εντοπισμό κενών και ανάλυση κοινωνικών τάσεων. Η τεκμηριωμένη προσέγγιση εξασφαλίζει ότι οι παρεμβάσεις έχουν ρεαλιστική βάση και μετρήσιμο αντίκτυπο. Ταυτόχρονα, ο σχεδιασμός των δράσεων λαμβάνει υπόψη τις προτεραιότητες του εκάστοτε φορέα πολιτικής, την ωριμότητα των δράσεων αλλά και την επιχειρησιακή ικανότητα του φορέα.

6. Κοινό πλαίσιο στόχων

Οι δράσεις οργανώνονται σε ενιαίο λογικό πλαίσιο με σαφώς καθορισμένους στόχους και αναμενόμενα αποτελέσματα. Η κοινή στοχοθεσία επιτρέπει τη συγκρισιμότητα και την αποτίμηση των επιμέρους παρεμβάσεων σε σχέση με τους γενικούς στόχους του Σχεδίου. Η προσέγγιση Πρόληψη-Καταπολέμηση, Εκπαίδευση-Ευαισθητοποίηση καθορίζει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο σχεδιασμού.

7. Συνέργεια και συνοχή με άλλες πολιτικές

Η ανάπτυξη οριζόντιων σχεδίων απαιτεί συντονισμό με συναφείς εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές. Η συνέργεια με πολιτικές για την ισότητα, την κοινωνική ένταξη, τη νεολαία ή τα ανθρώπινα δικαιώματα ενισχύει τη συνοχή και αξιοποιεί τις υπάρχουσες δομές και πόρους. Η μεθοδολογική αυτή αρχή εξασφαλίζει ότι το Σχέδιο εντάσσεται οργανικά στο ευρύτερο πλέγμα δημόσιων πολιτικών.

8. Προσανατολισμός στα ανθρώπινα δικαιώματα

Η προσέγγιση του Σχεδίου Δράσης καθοδηγείται από τις αρχές της ισότητας, της μη διάκρισης και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Κάθε παρέμβαση αξιολογείται με βάση τις επιπτώσεις της στα δικαιώματα και στην πρόσβαση όλων των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες. Η δικαιωματική προσέγγιση αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς για τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση όλων των δράσεων.

3.3 Στρατηγικοί στόχοι και προτεραιότητες του Σχεδίου

Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 αναπτύσσεται με βάση ένα συνεκτικό πλαίσιο Στρατηγικών Στόχων που καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της δημόσιας παρέμβασης: από την πρόληψη και την ευαισθητοποίηση έως τη θεσμική λογοδοσία και την κοινωνική αποκατάσταση. Οι Στόχοι αυτοί δεν λειτουργούν αποσπασματικά, αλλά συγκροτούν μια ενιαία πολιτική αρχιτεκτονική, που συνδέει τη γνώση, την πρόληψη, την καταστολή και την αποκατάσταση σε ένα ολοκληρωμένο κύκλωμα πολιτικής δράσης.

Στρατηγικός Στόχος 1: Πρόληψη των φαινομένων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας μέσω της αποδόμησης στερεοτύπων, προκαταλήψεων και πρακτικών άνισης μεταχείρισης που συντηρούν κοινωνικούς αποκλεισμούς και ανισότητες

Ο πρώτος Στρατηγικός Στόχος επικεντρώνεται στη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου πρόληψης, το οποίο συνδυάζει θεσμικά εργαλεία, διοικητικούς μηχανισμούς και στοχευμένες πολιτικές στήριξης. Η λογική του στόχου βασίζεται στην:

- **Εδραίωση της ισότητας ως θεσμικής υποχρέωσης** μέσα από εθνικές στρατηγικές και το κανονιστικό πλαίσιο που αντιμετωπίζει τη βία, την έμφυλη κακοποίηση και την εμπορία ανθρώπων.
- **Αναβάθμιση της διοικητικής λειτουργίας για την αποτροπή διακριτικών πρακτικών**, με την εισαγωγή κωδίκων δεοντολογίας, μηχανισμών παραπόνων, ψηφιακών εφαρμογών και σαφών κανόνων υπηρεσιακής συμπεριφοράς.
- **Ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας για ομάδες που αντιμετωπίζουν αυξημένους κινδύνους αποκλεισμού**, όπως άτομα με αναπηρία, γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες, άνεργοι και γυναίκες σε συνθήκες εγκλεισμού.
- **Διευκόλυνση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες**, με ειδικά προγράμματα απασχόλησης, ψηφιακές υπηρεσίες εξυπηρέτησης και αναβαθμισμένες δομές υγείας και οικογενειακής στήριξης.

Με αυτό τον τρόπο, ο Στόχος συνδέει την πρόληψη των διακρίσεων με μια ολοκληρωμένη θεσμική και κοινωνική παρέμβαση, που καλύπτει τόσο το επίπεδο των κανόνων όσο και το επίπεδο της διασφάλισης των δικαιωμάτων.

Στρατηγικός Στόχος 2: Ενίσχυση της ικανότητας του κράτους να προλαμβάνει, να εντοπίζει, να διερευνά και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τα ρατσιστικά εγκλήματα, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων

Ο δεύτερος Στρατηγικός Στόχος εστιάζει στη λειτουργία του κράτους απέναντι στο ρατσιστικό έγκλημα και στην ενδυνάμωση των θυμάτων μέσω εξειδικευμένων μηχανισμών προστασίας. Η ανάπτυξή του οργανώνεται σε δύο διακριτές αλλά αλληλοσυμπληρούμενες κατευθύνσεις παρέμβασης:

- **Ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας των αρχών**, με εξειδικευμένα έργα διερεύνησης, τεχνολογικά εργαλεία, βελτίωση διαδικασιών καταγραφής και προστασία χώρων και ομάδων που αποτελούν στόχο μίσους καθώς και ανάπτυξη και επέκταση συστημάτων καταγραφής, τεκμηρίωσης και αναφοράς περιστατικών ρατσιστικής βίας.
- **Ανάπτυξη διαύλων υποστήριξης των θυμάτων**, μέσω ειδικών συνθηκών υποδοχής, διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης και στοχευμένης ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες καθώς και **ενίσχυση της θεσμικής εποπτείας της ίσης**

μεταχείρισης, με παρεμβάσεις που εστιάζουν σε ομάδες με αυξημένο κίνδυνο διάκρισης, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Έτσι, ο Στρατηγικός Στόχος καλύπτει ολόκληρη την αλυσίδα αντιμετώπισης: από την αναγνώριση και καταγραφή έως τη διερεύνηση, την παραπομπή και την ουσιαστική προστασία των θυμάτων.

Στρατηγικός Στόχος 3: Ενίσχυση των αρχών της ισότητας, του σεβασμού, της δημοκρατίας και της μη διάκρισης σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της δημόσιας διοίκησης

Ο τρίτος Στρατηγικός Στόχος αναγνωρίζει την εκπαίδευση και την επιμόρφωση ως βασικούς μοχλούς αλλαγής της θεσμικής κουλτούρας και των κοινωνικών στάσεων. Η στρατηγική του στόχου αναπτύσσεται σε τρία συμπληρωματικά επίπεδα:

- **Εκπαίδευση και επιμόρφωση επαγγελματιών σε τομείς υψηλής ευθύνης**, όπως οι υπηρεσίες ασύλου και υποδοχής, η Επιθεώρηση Εργασίας, οι δομές φιλοξενίας/προσωρινής υποδοχής, τα κέντρα ένταξης μεταναστών (ΚΕΜ/ΚΚ) και τα σωφρονιστικά καταστήματα με στόχο την πρόληψη διακρίσεων στην πράξη και την ορθή εφαρμογή του νομικού πλαισίου.
- **Πρώθηση διαπολιτισμικής και ανθρωποκεντρικής εκπαίδευσης** στα σχολεία και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω προγραμμάτων για την έμφυλη βία, τον ρατσισμό, την ξενοφοβία, τη μνήμη του Ολοκαυτώματος και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ώστε οι νέες γενιές να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στη μισαλλοδοξία.
- **Εκπαίδευση στελεχών της δημόσιας διοίκησης**, με εξειδικευμένα προγράμματα για την αρχή της ισότητας, τις διακρίσεις φύλου, τη μισαλλοδοξία και τη ρητορική μίσους, καθώς και με συνεχή ενημέρωση για τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα του ρατσισμού.

Ο Στρατηγικός Στόχος, με αυτό τον τρόπο, συνδέει την καθημερινή πρακτική των υπηρεσιών με τις μακροπρόθεσμες αλλαγές που προκύπτουν από την παιδεία και τη συνεχή επιμόρφωση.

Στρατηγικός Στόχος 4: Ενίσχυση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης και της δημόσιας κατανόησης για τα ζητήματα ρατσισμού, μισαλλοδοξίας και διακρίσεων

Ο τέταρτος Στρατηγικός Στόχος οργανώνει τις παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε ένα συνεκτικό πλαίσιο δημόσιας επικοινωνίας, το οποίο στοχεύει τόσο στο ευρύ κοινό όσο και σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού. Η στρατηγική του στόχου στηρίζεται:

- Στην **πρώθηση θετικού δημόσιου λόγου και στην αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους στα ΜΜΕ**, μέσα από καμπάνιες, επιμορφωτικές δράσεις για δημοσιογράφους και επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης και ανάδειξη της ισότητας ως θεμέλιο της επαγγελματικής δεοντολογίας.
- Στον σχεδιασμό και την υλοποίηση:
 1. **Στοχευμένων εκστρατειών ενημέρωσης για την πρόληψη των διακρίσεων**, με έμφαση στην έμφυλη και ενδοοικογενειακή βία, τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, την προστασία ατόμων με αναπηρία, την ένταξη προσφύγων, μεταναστών και Ρομά αλλά και την πρόληψη της ρατσιστικής βίας στο διαδίκτυο.
 2. **Οριζόντιων παρεμβάσεων ενημέρωσης του γενικού πληθυσμού**, με αξιοποίηση έντυπου και οπτικοακουστικού υλικού, διαδικτυακών καναλιών και συνεργασιών

με τοπικούς και θεσμικούς φορείς, ώστε να αναδεικνύονται οι πολλαπλές διακρίσεις και να ενισχύεται ο κοινωνικός διάλογος.

Ο Στρατηγικός Στόχος λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ θεσμικών παρεμβάσεων και κοινωνικής συνείδησης, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην πρόληψη και καταδίκη των διακρίσεων.

Στρατηγικός Στόχος 5: Διασφάλιση της συνεκτικής εφαρμογής των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας μέσω θεσμικού συντονισμού, διατομεακής συνεργασίας και συστηματικής παρακολούθησης

Ο πέμπτος Στρατηγικός Στόχος αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές κατά των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας υλοποιούνται, παρακολουθούνται και βελτιώνονται. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από τη διακυβέρνηση, τον συντονισμό και την ικανότητα τεκμηριωμένης παρακολούθησης και βελτίωσης του σχεδιασμού. Η στρατηγική του στόχου δομείται με βάση:

- Τη **διατομεακή συνεργασία για την εφαρμογή πολιτικών** ισότητας και την καταπολέμηση των διακρίσεων, με σταθερούς μηχανισμούς συντονισμού μεταξύ υπουργείων, υπηρεσιών και φορέων, ιδίως στον τομέα της έμφυλης βίας και των σύνθετων μορφών ρατσισμού.
- Τη **θεσμοθέτηση ενιαίων συστημάτων παρακολούθησης και αποτίμησης πολιτικών κατά των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας**, μέσω κεντρικών ψηφιακών πλατφορμών, ενίσχυσης συμβουλευτικών οργάνων και συστηματικής έκδοσης ετήσιων εκθέσεων που αποτυπώνουν την πρόοδο και τα κενά εφαρμογής.
- Την **ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας της δημόσιας πολιτικής**, ώστε τα δεδομένα και τα συμπεράσματα της παρακολούθησης να τροφοδοτούν την αναθεώρηση των πολιτικών και την προσαρμογή τους στις πραγματικές ανάγκες.

Ο Στρατηγικός Στόχος, με αυτό το σχήμα, λειτουργεί ως υποδομή διακυβέρνησης και του ίδιου του Σχεδίου, εξασφαλίζοντας ότι οι παρεμβάσεις όλων των προηγούμενων στόχων δεν εφαρμόζονται αποσπασματικά, αλλά εντάσσονται σε έναν ενιαίο, διαφανή και συνεκτικό κύκλο δημόσιας πολιτικής.

*Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 οργανώνει τις προτεραιότητές του βάσει ενός συνεκτικού κύκλου πολιτικής: **πρόληψη – καταπολέμηση – εκπαίδευση – ενημέρωση – διακυβέρνηση.***

Η δομή αυτή επιτρέπει τη συντονισμένη δράση όλων των δημόσιων φορέων, τη συνεχή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και τη διαρκή βελτίωση των πολιτικών.

Ο στρατηγικός προσανατολισμός του Σχεδίου επιδιώκει:

- τη μετάβαση από μεμονωμένες πρωτοβουλίες σε ενιαία πολιτική ισότητας
- τη σύνδεση της πρόληψης με τη δικαιοσύνη και την αποκατάσταση
- την ενίσχυση ικανοτήτων, γνώσης και κατανόησης, αλλά και
- τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας που αντιμετωπίζει την ποικιλομορφία ως στοιχείο συνοχής και όχι κατακερματισμού

3.4 Εξειδίκευση Πυλώνων, Στόχων και Δράσεων του Σχεδίου

Η παρούσα ενότητα εξειδικεύει τη δομή και το περιεχόμενο του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, παρουσιάζοντας αναλυτικά τους Πυλώνες, τους Στρατηγικούς και Ειδικούς Στόχους, καθώς και το σύνολο των δράσεων που προτάθηκαν από τους αρμόδιους φορείς στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων και των πολιτικών τους.

Για λόγους σαφήνειας, συνεκτικότητας και λειτουργικής παρακολούθησης, **οι δράσεις διακρίνονται σε κύριες και ενισχυτικές:**

- Οι **κύριες δράσεις** συνιστούν νέες ή ενισχυμένες παρεμβάσεις που συνδέονται άμεσα με την υλοποίηση των Ειδικών Στόχων του Σχεδίου και αποτελούν τον βασικό πυρήνα παρακολούθησης, αξιολόγησης και συντονισμού στο πλαίσιο του ΕΣΡΜ.
- Οι **ενισχυτικές δράσεις** αφορούν παρεμβάσεις διαρκούς χαρακτήρα, οι οποίες υλοποιούνται ήδη από τους αρμόδιους φορείς στο πλαίσιο της πάγιας θεσμικής και επιχειρησιακής τους λειτουργίας. Δεν συνιστούν νέες πρωτοβουλίες, αλλά συμβάλλουν συμπληρωματικά στην επίτευξη των στόχων του Σχεδίου, ενισχύοντας το ευρύτερο περιβάλλον πολιτικής για την ισότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων, χωρίς να υπόκεινται στο ίδιο πλαίσιο συστηματικής παρακολούθησης με τις κύριες δράσεις.

Η διάρθρωση αυτή αποτυπώνει με σαφήνεια τη λογική παρέμβασης του Σχεδίου, διασφαλίζει τη διάκριση μεταξύ στρατηγικών προτεραιοτήτων και υφιστάμενων πολιτικών και υποστηρίζει τη συνεκτική και ρεαλιστική εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης.

Πυλώνας 1ος: Πρόληψη, Στερεότυπα και Διακρίσεις

Στρατηγικός Στόχος 1: Πρόληψη των φαινομένων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας μέσω της αποδόμησης στερεοτύπων, προκαταλήψεων και πρακτικών άνιση μεταχείρισης που συντηρούν κοινωνικούς αποκλεισμούς και ανισότητες

Ο Στρατηγικός Στόχος 1 επικεντρώνεται στη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου πρόληψης φαινομένων άνιση μεταχείρισης, μέσα από την ενίσχυση θεσμικών εγγυήσεων, την αναβάθμιση διοικητικών μηχανισμών και την προώθηση στοχευμένων πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Η προσέγγιση βασίζεται στην αρχή ότι η πρόληψη των διακρίσεων απαιτεί συνδυασμό θεσμικών μεταρρυθμίσεων, αποτελεσματικών μηχανισμών εφαρμογής και στοχευμένης υποστήριξης ευάλωτων ομάδων, με στόχο τη μείωση των δομικών ανισοτήτων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Ειδικός Στόχος 1.1 Ενίσχυση θεσμικών εγγυήσεων ισότητας, μη διάκρισης και προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων

Ο Ειδικός Στόχος 1.1 εστιάζει στη συστηματική κατοχύρωση και εφαρμογή της αρχής της ισότητας, της μη διάκρισης και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο σύνολο της δημόσιας διοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό, ενισχύεται η λειτουργία του ΕΣΡΜ και αξιοποιούνται εθνικές στρατηγικές και σχέδια δράσης από διαφορετικά θεματικά πεδία πολιτικής, τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά προς το παρόν Σχέδιο και ενισχύουν τις θεσμικές εγγυήσεις πρόληψης διακρίσεων, την προστασία ευάλωτων ομάδων και την αντιμετώπιση δομικών ανισοτήτων.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ενίσχυση της θεσμικής παρέμβασης του ΕΣΡΜ: διεύρυνση της θεσμικής εκπροσώπησης του ΕΣΡΜ με βάση τις αναγνωρισμένες από αυτό ανάγκες, καθώς και συστηματική παρακολούθηση της πορείας και του βαθμού ανταπόκρισης της Πολιτείας σε τυχόν απόψεις, προτάσεις κλπ. του Συμβουλίου (ΕΣΡΜ)
- Εργαλείο Παρακολούθησης εφαρμογής διεθνών συμβάσεων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για την καταχώρηση και διαχείριση όλων των Συστάσεων που απευθύνονται στη χώρα από τα αρμόδια όργανα (όπως Επιτροπές των Συμβάσεων ΟΗΕ, CERD, ECRI, CRC και GREVIO, GRETA) (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από την ακόλουθη **ενισχυτική**:

- Θεσμικές Μεταρρυθμίσεις / Νομοθετικές Πρωτοβουλίες σχετικά με το νομικό πλαίσιο της Δικαστικής Συμπάρστασης (Υπουργείο Δικαιοσύνης)

Ειδικός Στόχος 1.2 Ενδυνάμωση μηχανισμών πρόληψης και αντιμετώπισης διακρίσεων και ρατσιστικής συμπεριφοράς

Ο Ειδικός Στόχος 1.2 αποσκοπεί στην ενίσχυση και λειτουργική αναβάθμιση των μηχανισμών που διασφαλίζουν την πρόληψη, την έγκαιρη αναγνώριση και την αντιμετώπιση παραβιάσεων της αρχής της ίσης μεταχείρισης και ρατσιστικών συμπεριφορών σε κάθε στάδιο της διοικητικής λειτουργίας. Η προσέγγιση περιλαμβάνει την ενίσχυση της λογοδοσίας και των μηχανισμών καταγγελίας και ελέγχου, την αξιοποίηση της ψηφιακής διοίκησης και την ενσωμάτωση προτύπων επαγγελματικής δεοντολογίας, με στόχο τη διαφάνεια, την προστασία των δικαιωμάτων και την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δημόσια διοίκηση.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Απαγόρευση της ρατσιστικής στοχοποίησης από το αστυνομικό προσωπικό (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Διαδικτυακή πλατφόρμα καταχώρησης καταγγελιών περιστατικών αυθαιρεσίας (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Επικαιροποίηση Κώδικα Δεοντολογίας Αστυνομικών Υπαλλήλων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Συμμετοχή της Κοινωνίας των Πολιτών και των κοινωνικών εταίρων και εκπροσώπηση των ομάδων με προστατευόμενα χαρακτηριστικά-Δημιουργία σταθερών διαύλων επικοινωνίας των Προϊσταμένων των Τμημάτων & Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας με τους εκπροσώπους των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών και εκπροσώπους κοινωνικά ευάλωτων ομάδων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Σχεδιασμός και σύνταξη οδηγού για τη μη χρήση ρατσιστικής γλώσσας και ρητορικής μίσους, διανομή και εφαρμογή σε όλους τους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα. (ΚΕΘΙ)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από την ακόλουθη **ενισχυτική**:

- Σύνταξη Οδηγού για τη χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα και για την εν γένει επικοινωνία εντός του ΥΠΕΞ (Υπουργείο Εξωτερικών)

Ειδικός Στόχος 1.3 Μείωση διακρίσεων και αποκλεισμών μέσω στοχευμένων πολιτικών για την υποστήριξη ευάλωτων ομάδων και την πρόσβαση σε υπηρεσίες

Ο Ειδικός Στόχος 1.3 επικεντρώνεται στην υλοποίηση στοχευμένων πολιτικών κοινωνικής ένταξης, με σκοπό τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης ευάλωτων ομάδων σε κοινωνικές, εργασιακές, υγειονομικές και διοικητικές υπηρεσίες. Μέσω της άρσης πρακτικών εμποδίων πρόσβασης και της ενίσχυσης της αυτονομίας και συμμετοχής των ωφελούμενων, επιδιώκεται η μείωση κοινωνικών αποκλεισμών και ανισοτήτων που συνδέονται με διακρίσεις.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ενημέρωση αιτούντων άσυλο στις Περιφερειακές Υπηρεσίες της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σχετικά με την έμφυλη βία, την εμπορία ανθρώπων, την πρόσβαση στη νόμιμη εργασία και τα εργασιακά τους δικαιώματα, την πρόληψη σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης, το φαινόμενο του ρατσισμού και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Δράσεις κοινωνικής ένταξης Ρομά για εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες, υποδομές (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Λειτουργία Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών/ΚΚ (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Προστασία και ενίσχυση της πρόσβασης γυναικών προσφύγων, μεταναστριών και αλλοδαπών γυναικών στα δικαιώματά τους, μέσω συντονισμένων δράσεων ενημέρωσης, πρόληψης και κατάλληλης απόκρισης σε περιστατικά έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, με έμφαση στην αντιμετώπιση πολλαπλών διακρίσεων, σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, πρεσβείες και μεταναστευτικές οργανώσεις (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Στήριξη γυναικών κρατούμενων και των οικογενειών τους – Σχεδιασμός και υλοποίηση του έργου «ΦΥΛΟ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ» σε συνεργασία με το ΚΕΘΙ και το Ν.Π.Ι.Δ. ΕΠΑΝΟΔΟΣ (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Στοχευμένος τοπικός σχεδιασμός κοινωνικής ένταξης μέσω εκπόνησης Τοπικών Ολοκληρωμένων Σχεδίων Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη Ρομά από ΟΤΑ (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Πρόγραμμα WASH για πρόσβαση σε καθαρό νερό, υγιεινή και υποδομές σε καταυλισμούς Ρομά, με παράλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα για την ενδυνάμωση των Ρομά κοινοτήτων σε θέματα υγιεινής και πρόληψης (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας σε συνεργασία με τη UNICEF)
- Ειδικό Πρόγραμμα Απασχόλησης για την πρόσληψη ανέργων ατόμων με αναπηρία σε ΟΤΑ Α' βαθμού (1.000 θέσεις εργασίας) (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)
- Ενίσχυση της υποστήριξης ευάλωτων ομάδων μέσω ψηφιακών εργαλείων και συνεργασιών ΔΥΠΑ-ΟΟΣΑ για βελτίωση της προσβασιμότητας σε υπηρεσίες (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)
- Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 3.000 ανέργων και 7.000 ανέργων με εμπόδια ένταξης (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)
- Υπηρεσία myDYPAlive (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)

Ο Πυλώνας «Πρόληψη, Στερεότυπα και Διακρίσεις» αποτελεί τον βασικό πυλώνα πρόληψης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Ο Πυλώνας καλύπτει διαδοχικά το θεσμικό επίπεδο χάραξης και συντονισμού πολιτικών, τη διοικητική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και την άρση πρακτικών εμποδίων που περιορίζουν την πρόσβαση ευάλωτων ομάδων σε υπηρεσίες και δικαιώματα.

Οι δράσεις του Πυλώνα συμβάλλουν στη σταδιακή ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και στη διαμόρφωση περιβάλλοντος εμπιστοσύνης και σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή των επόμενων αξόνων του Σχεδίου.

Πυλώνας 2ος: Καταπολέμηση Ρατσιστικού Εγκλήματος και Υποστήριξη Θυμάτων

Στρατηγικός Στόχος 2: Ενίσχυση της ικανότητας του κράτους να προλαμβάνει, να εντοπίζει, να διερευνά και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τα ρατσιστικά εγκλήματα, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων

Ο Πυλώνας 2 επικεντρώνεται στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος πρόληψης, καταγραφής και αντιμετώπισης περιστατικών ρατσιστικού εγκλήματος, καθώς και στην ενίσχυση των θυμάτων μέσω δομών υποστήριξης και μηχανισμών πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Η στρατηγική προβλέπει τόσο την αναβάθμιση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των εμπλεκόμενων αρχών όσο και τη βελτίωση της ποιότητας των διαδικασιών τεκμηρίωσης, παραπομπής και προστασίας, ως προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος και την αποκατάσταση των θυμάτων.

Ειδικός Στόχος 2.1 Ενίσχυση συστημάτων καταγραφής, τεκμηρίωσης και παρακολούθησης περιστατικών ρατσιστικού εγκλήματος

Ο Ειδικός Στόχος 2.1 εστιάζει στη συστηματική βελτίωση των μηχανισμών καταγραφής, τεκμηρίωσης και παρακολούθησης περιστατικών ρατσιστικού εγκλήματος, μέσω δικτύων συνεργασίας, ψηφιακών εργαλείων και εξειδικευμένων μονάδων. Στόχος είναι η αξιόπιστη καταγραφή, η διαφάνεια και η διαμόρφωση τεκμηριωμένων πολιτικών βασισμένων σε πραγματικά δεδομένα. Οι δράσεις του Ειδικού Στόχου περιλαμβάνουν, πέραν των μηχανισμών καταγραφής ρατσιστικής βίας, και οριζόντια συστήματα εντοπισμού και τεκμηρίωσης σύνθετης θυματοποίησης, τα οποία συμβάλλουν στην έγκαιρη προστασία ευάλωτων πληθυσμών.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ενίσχυση της επιχειρησιακής ανταπόκρισης των Τμημάτων και Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας και βελτίωση του συστήματος καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας της ΕΛ.ΑΣ. (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Συστηματική καταγραφή όλων των περιστατικών ρατσιστικής βίας που αφορούν σε διαμένοντες στις Περιφερειακές Υπηρεσίες της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)

- Ενίσχυση της Υπηρεσίας Ασύλου για την αναγνώριση, καταγραφή και αξιολόγηση περιστατικών ρατσιστικής βίας και διακρίσεων (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Ενίσχυση της λειτουργίας και βελτίωση των διαδικασιών εντοπισμού και ταυτοποίησης θυμάτων και πιθανών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων μέσω του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς (Υπουργείο Εξωτερικών)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Λειτουργία Ειδικής Τηλεφωνικής Γραμμής 11414 και ηλεκτρονικής φόρμας καταγγελιών (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- PRESERVE Ethical and Privacy-preserving Big Data platform for Supporting criminal investigations-το έργο αποσκοπεί να βοηθήσει τις αρχές επιβολής του νόμου στην καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος και της τρομοκρατίας, εντοπίζοντας βασικές ομάδες και χρήστες που εμπλέκονται σε δραστηριότητες, όπως η ρητορική μίσους, η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, η τρομοκρατία και η διακίνηση ναρκωτικών και να χρησιμοποιήσει αυτές τις πληροφορίες για την καλύτερη κατανομή των αστυνομικών πόρων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Δίκτυο καταγραφής περιστατικών εις βάρος θρησκευτικών χώρων και δημοσιοποίηση ετήσιας έκθεσης (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)

Ειδικός Στόχος 2.2 Αναβάθμιση της επιχειρησιακής ανταπόκρισης των θεσμών του κράτους για την υποστήριξη των θυμάτων ρατσιστικής βίας (αστυνομία, ποινική δικαιοσύνη, συντονισμός αρχών)

Ο Ειδικός Στόχος 2.2 στοχεύει στην ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας των θεσμών του κράτους να προλαμβάνουν, διερευνούν και αντιμετωπίζουν ρατσιστικά εγκλήματα, μέσω εξειδικευμένης εκπαίδευσης, αξιοποίησης τεχνολογικών εργαλείων, επιστημονικής τεκμηρίωσης και ενίσχυσης του διατομεακού συντονισμού. Οι δράσεις του Ειδικού Στόχου προάγουν μια σύγχρονη, ευέλικτη και αποτελεσματική αντίδραση στις μορφές ρατσιστικής βίας.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ειδικές Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας-Ενίσχυση των Υπηρεσιών για την αποτελεσματική εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας για την καταπολέμηση του ρατσισμού, διερεύνηση καταγγελιών και εντοπισμό δραστών ρατσιστικών εγκλημάτων, δραστηκή μείωση του φαινομένου και προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- CLARUS Building clarity and preventing bias in digital forensic examination: το ερευνητικό αντικείμενο του έργου αφορά στη μελέτη παραγόντων, όπως η επικοινωνία, οι καθιερωμένες πρακτικές, η οργανωτική κουλτούρα, τα πρότυπα συμπεριφοράς, καθώς και γλωσσικές ή έμφυλες παράμετροι, οι οποίοι ενδέχεται να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μεροληπτικών κρίσεων και στη λήψη λανθασμένων αποφάσεων κατά την εξέταση και διερεύνηση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων σε οργανωτικό επίπεδο (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- DISMANTLE Improving police response to discrimination, racism and intolerance: το έργο εστιάζει στη βελτίωση της ικανότητας ανταπόκρισης των αστυνομικών αρχών των χωρών Γερμανίας, Ισπανίας, Ελλάδας και Κύπρου, σε περιστατικά διακρίσεων, ρατσισμού, αντισημιτισμού, LGBTQ+-φοβία και λοιπές μορφές διακρίσεων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)

- EXODUS: Ενίσχυση των ικανοτήτων της ποινικής δικαιοσύνης για την αναγνώριση και αντιμετώπιση εγκλημάτων με αντισημιακά κίνητρα (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Παροχή Υπηρεσιών / Διευκολύνσεων Πρόσβασης στην Δικαιοσύνη σε Ευάλωτα Θύματα - "Ανάπτυξη Εθνικού Ανοιχτού Μητρώου Διερμηνέων στη νοηματική γλώσσα προς αξιοποίησή του στην πολιτική και ποινική διαδικασία" - Δράσεις υλοποίησης επί μέρους έργων για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις νομικές υπηρεσίες και στη νομική βοήθεια, κλπ. (Υπουργείο Δικαιοσύνης)
- Στοχευμένοι έλεγχοι των Επιθεωρητών Εργασίας αναφορικά με την ίση μεταχείριση, σε επιχειρήσεις που απασχολούν άτομα με αναπηρία (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Επιθεώρηση Εργασίας)

Ειδικός Στόχος 2.3 Υποστήριξη των θυμάτων ρατσιστικής βίας

Ο Ειδικός Στόχος 2.3 εστιάζει στην ενίσχυση της προστασίας, της υποστήριξης και της ενδυνάμωσης των θυμάτων ρατσιστικής βίας, μέσω της ανάπτυξης προσβάσιμων μηχανισμών ενημέρωσης, παραπομπής και υποστήριξης, καθώς και της βελτίωσης της διασύνδεσης των αρμόδιων φορέων. Στόχος είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης των θυμάτων σε υπηρεσίες προστασίας, διοικητικής και νομικής συνδρομής και εξειδικευμένης υποστήριξης, με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες ευάλωτων πληθυσμών και συμβάλλει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης τους προς τους θεσμούς.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας για τα θύματα ρατσιστικού εγκλήματος - πιλοτική λειτουργία (<https://racism-victim-support.gr/>) (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Σύνταξη/παραγωγή Οδηγού για τους δημόσιους υπαλλήλους και λειτουργούς με τίτλο «Δημόσια διοίκηση και ρατσιστικό έγκλημα» (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας-ΕΣΡΜ)
- Αξιολόγηση και επαναξιολόγηση παροχής ειδικών συνθηκών υποδοχής στο πλαίσιο υποστήριξης και ενδυνάμωσης θυμάτων ρατσιστικής βίας (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Ανάπτυξη μηχανισμού στην Υπηρεσία Ασύλου για τις παραπομπές θυμάτων ρατσιστικής βίας και διακρίσεων (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Δημιουργία ενημερωτικού υλικού για τις υφιστάμενες δομές καθώς και τις παρεχόμενες υπηρεσίες υποστήριξης για τα θύματα ρατσιστικής βίας, που παρέχονται είτε από το κράτος είτε από άλλους φορείς (π.χ. Μ.Κ.Ο.) (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)

Ο Πυλώνας «Καταπολέμηση Ρατσιστικού Εγκλήματος και Υποστήριξη Θυμάτων» ενισχύει ουσιαστικά την ικανότητα της Πολιτείας να προλαμβάνει, να εντοπίζει και να αντιμετωπίζει περιστατικά ρατσιστικού εγκλήματος, ενώ παράλληλα ενδυναμώνει τα θύματα ρατσιστικής βίας και τους ευάλωτους πληθυσμούς μέσω οργανωμένων δομών και υπηρεσιών υποστήριξης.

Η συνδυασμένη εφαρμογή των δράσεων οδηγεί στη διαμόρφωση ενός πιο διαφανούς, τεκμηριωμένου και αποτελεσματικού συστήματος προστασίας, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών και την κοινωνική συνοχή.

Πυλώνας 3ος: Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός

Στρατηγικός Στόχος 3: Ενίσχυση των αρχών της ισότητας, του σεβασμού, της δημοκρατίας και της μη διάκρισης σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της δημόσιας διοίκησης

Ο Πυλώνας 3 επικεντρώνεται στη συστηματική ενίσχυση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων επαγγελματιών και πολιτών σε ζητήματα ισότητας, ανθρώπινων δικαιωμάτων και πρόληψης διακρίσεων. Η στρατηγική παρέμβαση αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη μηχανισμό πρόληψης του ρατσισμού, καθώς δημιουργεί συνθήκες κατανόησης, θεσμικής ετοιμότητας και ενεργού συμμετοχής στην καταπολέμηση φαινομένων μισαλλοδοξίας.

Ειδικός Στόχος 3.1 Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για επαγγελματίες σε τομείς υψηλής ευθύνης (αστυνομία, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες, εργασία)

Ο Ειδικός Στόχος 3.1 εστιάζει στην ενίσχυση των δεξιοτήτων επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται σε κρίσιμους τομείς, όπου οι επαγγελματικές αρμοδιότητες συνδέονται άμεσα με την άσκηση εξουσίας, την παροχή υπηρεσιών ή τη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν ευάλωτες ομάδες. Η ανάπτυξη κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων συμβάλλει στην αποτροπή διακρίσεων, στη βελτίωση της ποιότητας υπηρεσιών και στην εμπέδωση μιας κουλτούρας ισότητας μέσα στη διοίκηση.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Εκπαίδευση επαγγελματιών σε Κέντρα Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (ΚΦΑΑ) και Εποπτευόμενα Διαμερίσματα Ημιαυτόνομης Διαβίωσης (ΕΔΗΔ) και σε επαγγελματίες φορέων παροχής υπηρεσιών επιτροπείας (Φ.Π.Υ.Ε.) πάνω στην εκπαίδευση ανθρώπινων δικαιωμάτων και στο πως η εφαρμογή της μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη και αντιμετώπιση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Εκπαίδευση προσωπικού της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης στις θεματικές: Παιδική Προστασία και Διασφάλιση Προστασίας Παιδιών, Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Έμφυλης Βίας, Πρόληψη Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και Κακοποίησης, Εντοπισμός και Αντιμετώπιση Ρατσιστικής Βίας, Αιτούντες διεθνή προστασία με ποικίλο σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα φύλου, έκφραση και χαρακτηριστικά (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Διαρκής εκπαίδευση του προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου για την πρόληψη και αντιμετώπιση του ρατσισμού και των διακρίσεων (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)

- NoHate Polce-Enhancing the Police Response to Hate through Training in Greece and Cyprus: το έργο αφορά στην υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος κατά της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, με στόχο την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων των αστυνομικών αρχών στην Ελλάδα και την Κύπρο. Στο πλαίσιο του έργου προβλέπεται επίσης η ανάπτυξη διαδικτυακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας (e-learning), η οποία θα υποστηρίζει τη συνεχή επιμόρφωση των αστυνομικών, ενισχύοντας την επίγνωση, την κατανόηση και την αποτελεσματική επιχειρησιακή ανταπόκριση σε περιστατικά εγκλημάτων μίσους (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Εκπαίδευση προσωπικού σε ζητήματα ρατσιστικής βίας και προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και επιμορφωτικό σεμινάριο με τίτλο: «Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης», επιμορφωτικό σεμινάριο με ειδικό τίτλο: «Διαχείριση Ευάλωτων Κοινωνικά Ομάδων Κρατουμένων» (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Κύκλοι επιμορφωτικών συναντήσεων για Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων και Στελέχη Εκπαίδευσης σε ζητήματα παιδικής προστασίας, διαχείρισης διακρίσεων και υποστήριξης προσωπικού, με στόχο την ενίσχυση των επαγγελματιών πρώτης γραμμής ώστε να ανταποκρίνονται με ασφάλεια και επάρκεια σε περιβάλλοντα που ενδέχεται να εμφανίζουν φαινόμενα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Εκπαίδευση Επιθεωρητών Εργασίας στα θέματα των διακρίσεων (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Επιθεώρηση Εργασίας)
- Ευαισθητοποίηση-ενημέρωση επαγγελματιών πρώτης γραμμής στον εντοπισμό και στην προστασία θυμάτων εμπορίας ανθρώπων στο πλαίσιο του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς για την προστασία θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Μητρώο Κοινωνικών Διαμεσολαβητών Ρομά / Ανάπτυξη Επαγγελματικού Περιγράμματος, Κατάρτιση και πιστοποίηση Κοινωνικών Διαμεσολαβητών Ρομά (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Εκπαίδευση στελεχών των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ)/Κέντρων Κοινότητας (ΚΚ) για το ρατσιστικό έγκλημα και για φορείς στους οποίους πρέπει να παραπέμπουν τα θύματα ρατσιστικής βίας και διακρίσεων (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Δημιουργία ενημερωτικού υλικού/οδηγού για διαπολιτισμικούς μεσολαβητές με θέμα την έμφυλη βία, την ενδοοικογενειακή βία και τις διακρίσεις σε βάρος γυναικών (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Εκπαίδευση και επιμόρφωση δικαστικών λειτουργών, δικηγόρων και επαγγελματιών σε θέματα που αφορούν την προστασία των θυμάτων και τις αρχές της Φιλικής στα Παιδιά Δικαιοσύνης (Υπουργείο Δικαιοσύνης)
- Εκπαίδευση εργασιακών συμβούλων εργοδοτών για την ευαισθητοποίηση – «Ενεργοποίηση εργοδοτών/επιχειρήσεων ώστε να προσλαμβάνουν άτομα ΕΚΟ»¹¹⁵ και «Εκπαίδευση των εργασιακών συμβούλων αναζητούντων εργασία, για την εξυπηρέτηση άνεργων ειδικών κοινωνικών ομάδων» (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)

¹¹⁵ Αφορά σε κοινωνικές ομάδες, όπως αναφέρονται στο πρόγραμμα της ΔΥΠΑ για την απασχόληση ανέργων από Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες (ΕΚΟ).

- Πρόγραμμα Βασικής Εισαγωγικής Εκπαίδευσης Σχολής Υπαλλήλων κλάδου ΔΕ Φύλαξης και Εξωτερικής Φρούρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)

Ειδικός Στόχος 3.2 Προώθηση διαπολιτισμικής και ανθρωποκεντρικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα

Ο Ειδικός Στόχος 3.2 ενισχύει τον παιδαγωγικό και κοινωνικό ρόλο των εκπαιδευτικών δομών, προωθώντας δράσεις που καλλιεργούν την ανεκτικότητα, τον σεβασμό στην ποικιλομορφία και την κατανόηση ιστορικών και πολιτισμικών εμπειριών. Αναγνωρίζεται ότι η συστηματική ενσωμάτωση των αξιών της ισότητας και της μη διάκρισης στην εκπαίδευση, από τη σχολική ηλικία, δημιουργεί σταθερές βάσεις για μια κοινωνία που απορρίπτει τον ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ένταξη του διδακτικού αντικείμενου/μαθήματος «Εργαστήρια Δεξιότητων» στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού και του Γυμνασίου. Υλοποίηση θεματικής ενότητας: «Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ – Κοινωνική Συναίσθηση & Ευθύνη», στην οποία περιλαμβάνονται εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με: «1. Ανθρώπινα Δικαιώματα», «3. Συμπερίληψη: Αλληλοσεβασμός, Διαφορετικότητα» (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Επιμορφωτικό Πρόγραμμα TEACH 4 INTEGRATION (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Σεμινάρια για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στο θέμα της διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Μαθητικός διαγωνισμός και εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της Μνήμης του Ολοκαυτώματος στην Ελλάδα (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Ευρωπαϊκό πρόγραμμα NESHAMA - Δίκτυο Νέων Ευρωπαίων Πρεσβευτών για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος (Network of European Youth for Holocaust Remembrance) (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Ανάπτυξη παρεμβάσεων ενίσχυσης νηπίων, παιδιών και γονέων Ρομά σε βιωματικά εργαστήρια και παιδικές κατασκηνώσεις (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Υποτροφίες φοίτησης Ρομά στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Υλοποίηση προγραμμάτων συνεκπαίδευσης μεταξύ σχολικών μονάδων γενικής και ειδικής εκπαίδευσης (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Σύσταση 600 νέων θέσεων κοινωνικών λειτουργών και 600 νέων θέσεων ψυχολόγων στις σχολικές μονάδες (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Ενεργοποίηση Προπαρασκευαστικών Τμημάτων εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για μετανάστες και πρόσφυγες στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Ενεργοποίηση Τμημάτων Προετοιμασίας στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας για την απόκτηση απολυτηρίου Δημοτικού από ενήλικες που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα την

εκπαίδευση, με στόχο την εκπαιδευτική ένταξη ευάλωτων ομάδων (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)

- Εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις για την πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Ευαισθητοποίηση μαθητών/τριών για θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, με τη συνδρομή των διαπολιτισμικών μεσολαβητών των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ)/των Κέντρων Κοινότητας (ΚΚ) (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Σχεδιασμός δράσεων ενημέρωσης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης για την κατανόηση και την αύξηση της ευαισθητοποίησης για θέματα ισότητας, κατά του ρατσισμού, και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΕΘΙ)

Ειδικός Στόχος 3.3 Εκπαίδευση στελεχών δημόσιας διοίκησης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ισότητας

Ο Ειδικός Στόχος 3.3 στοχεύει στη συστηματική ενδυνάμωση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης, ώστε να ενσωματώνουν ενεργά την αρχή της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλες τις φάσεις άσκησης πολιτικής και διοικητικής λειτουργίας, αναγνωρίζοντας ότι η εκπαίδευση της διοίκησης αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη βιώσιμη εφαρμογή πολιτικών κατά των διακρίσεων.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Έκδοση εγκυκλίου για τη διάχυση και εφαρμογή του Οδηγού με τίτλο: «Η Δημόσια Διοίκηση απέναντι στο ρατσιστικό έγκλημα και τη ρητορική μίσους», με στόχο την ενίσχυση της γνώσης και της επιχειρησιακής ετοιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών στην πρόληψη, αναγνώριση και αντιμετώπιση περιστατικών ρατσιστικού εγκλήματος (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας/ΕΣΡΜ)
- Επιμορφωτικό πρόγραμμα για τη δημόσια διοίκηση με τίτλο: «Μισαλλοδοξία, Ρητορική Μίσους και Διαδικτυακή Συμπεριφορά στον Δημόσιο Τομέα» (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας/ΕΚΔΔΑ)
- Επιμορφωτικά σεμινάρια απευθυνόμενα στη δημόσια διοίκηση με τίτλο «Δικαιώματα, υποστήριξη και προστασία των θυμάτων ρατσιστικού εγκλήματος» (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας/ΕΣΡΜ)
- Επιμορφωτικό πρόγραμμα με τίτλο «Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία», που εστιάζει στην πρόληψη διακριτικών πρακτικών και στην εφαρμογή πολιτικών μη διάκρισης στον δημόσιο τομέα (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας/ΕΚΔΔΑ)
- Επιμορφωτικά προγράμματα για την ισότητα των φύλων, την πρόληψη των διακρίσεων και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και των πολλαπλών διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων θεματικών όπως δικαιώματα ΛΟΑΤΚΙ+, ανθρώπινα δικαιώματα, εμπορία ανθρώπων και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΕΚΔΔΑ/ΙΝΕΠ)
- Εμπλουτισμός της εξεταστέας ύλης των υποψήφιων Ακολούθων Πρεσβείας της Ελληνικής Διπλωματικής Ακαδημίας σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Υπουργείο Εξωτερικών)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Επιμόρφωση επαγγελματιών δημόσιας διοίκησης αναφορικά με: α) τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης β) το οριζόντιο εργαλείο εκτίμησης κινδύνου ενδοοικογενειακής βίας γ) για τις πολλαπλές διακρίσεις κατά των γυναικών (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Υποστήριξη των ΑΕΙ για την υλοποίηση των Σχεδίων Δράσης για την ισότητα των φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Κατάρτιση Προσωπικού Υπουργείου Εξωτερικών σε Θέματα Εφαρμογής της Αρχής της Ισότητας (Υπουργείο Εξωτερικών)
- Σχεδιασμός επιμορφωτικού προγράμματος (με προτεινόμενη υλοποίηση από το ΕΚΔΔΑ) στα θεματικά πεδία που καλύπτουν οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, του Υπουργείου Υγείας και της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. (ΚΕΘΙ)

Ο Πυλώνας «Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός» αποτελεί τον θεσμικό μηχανισμό μακροπρόθεσμης πρόληψης του ρατσισμού. Επενδύει στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων, στην ευαισθητοποίηση επαγγελματικών ομάδων και στη διαμόρφωση εκπαιδευτικού συστήματος που λειτουργεί χωρίς αποκλεισμούς.

Μέσα από την εκπαίδευση των πολιτών και των στελεχών του κράτους, το ΕΣΔΡΜ μετατρέπει τις αρχές της ισότητας και της μη διάκρισης σε μόνιμο στοιχείο θεσμικής λειτουργίας και κοινωνικής κουλτούρας.

Πυλώνας 4ος: Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση

Στρατηγικός Στόχος 4: Ενίσχυση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης και της δημόσιας κατανόησης για τα ζητήματα ρατσισμού, μισαλλοδοξίας και διακρίσεων

Ο Πυλώνας 4 επικεντρώνεται στην προώθηση ενημερωτικών και επικοινωνιακών παρεμβάσεων που στοχεύουν στη διαμόρφωση θετικών κοινωνικών στάσεων, την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και την ενίσχυση της δημόσιας κατανόησης σε θέματα ισότητας και μη διάκρισης. Η στρατηγική κατεύθυνση βασίζεται στη σημασία της έγκυρης ενημέρωσης, της ορατότητας των θεμάτων ρατσισμού και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στην πρόληψη φαινομένων μισαλλοδοξίας.

Ειδικός Στόχος 4.1 Προώθηση υπεύθυνου δημόσιου λόγου και αντιμετώπιση ρητορικής μίσους στα ΜΜΕ (πλαίσιο δεοντολογίας, συνεργασίες με ΜΜΕ, ενημέρωση δημοσιογράφων)

Ο Ειδικός Στόχος 4.1 επικεντρώνεται στη βελτίωση της ποιότητας του δημόσιου λόγου μέσω συνεργασιών με τα ΜΜΕ, καλλιέργειας επαγγελματικής δεοντολογίας και εκπαίδευσης των επαγγελματιών της ενημέρωσης. Η προσέγγιση στοχεύει στην ενίσχυση υπεύθυνης και μη ρατσιστικής επικοινωνίας στο δημόσιο πεδίο.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Πρόγραμμα Δημιουργίας Οδηγού Χρήσης Συμπεριληπτικού Λόγου στον κλάδο της δημοσιογραφίας και της ενημέρωσης (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Ενημέρωση των ΜΜΕ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2026-2029 κατά τις συνεδριάσεις της Task Force για τη Διασφάλιση της Προστασίας, της Ασφάλειας και της Ενίσχυσης της Θέσης των Δημοσιογράφων και

άλλων Επαγγελματιών των Μέσων Ενημέρωσης, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι Ενώσεων Επαγγελματιών ΜΜΕ (Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας & Ενημέρωσης, Προεδρία της Κυβέρνησης)

- Επιμορφωτικό πρόγραμμα για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των δημοσιογράφων έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου σχετικά με την εφαρμογή πολιτικών ισότητας ευκαιριών στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις, και ιδίως στο πεδίο του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας, καθώς και υλοποίηση επιμορφωτικού προγράμματος σε δημοσιογράφους έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου για τη χρήση μη ρατσιστικής γλώσσας στο δημόσιο (ΚΕΘΙ)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από την ακόλουθη **ενισχυτική**:

- Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την έμφυλη κακοποίηση μέσω μη συναινετικής διάδοσης προσωπικών εικόνων και την έμφυλη ρητορική μίσους στον δημόσιο λόγο, στην πολιτική, στα ΜΜΕ, στις τέχνες και στην τεχνολογία (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)

Ειδικός Στόχος 4.2 Σχεδιασμός και υλοποίηση στοχευμένων εκστρατειών ενημέρωσης και συμπληρωματικών δράσεων ευαισθητοποίησης για την πρόληψη διακρίσεων

Ο Ειδικός Στόχος 4.2 δίνει έμφαση σε επικοινωνιακές δράσεις με ευρεία απήχηση, οι οποίες επιδιώκουν την άρση στερεοτύπων, την ορατότητα των εμπειριών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και την ενδυνάμωση των πολιτών απέναντι σε φαινόμενα διακρίσεων. Παράλληλα, περιλαμβάνει στοχευμένες παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε επιμέρους κοινωνικά και επαγγελματικά περιβάλλοντα, με σκοπό την αλλαγή στάσεων, την ανάδειξη καλών πρακτικών και την προώθηση της μη διάκρισης και της συμπερίληψης.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Παραγωγή ενημερωτικών βίντεο με κοινωνικό μήνυμα για την καταπολέμηση του ρατσισμού - για προβολή στα τηλεοπτικά μέσα (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- 3 εκδηλώσεις για την προβολή των θετικών δράσεων κατά του ρατσισμού (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Πρόγραμμα ενίσχυσης της διαφορετικότητας στους χώρους εργασίας μέσω του «Σήματος Διαφορετικότητας»: Ανάπτυξη και πιλοτική εφαρμογή πλαισίου ευαισθητοποίησης και ανάδειξης καλών πρακτικών διαφορετικότητας και συμπερίληψης στον ιδιωτικό τομέα, μέσω μηχανισμού αξιολόγησης και επιβράβευσης επιχειρήσεων, βάσει τυποποιημένης μεθοδολογίας, συνοδευόμενου από δράσεις ενημέρωσης και ασύγχρονη ψηφιακή εκπαίδευση εργαζομένων, με στόχο την προώθηση ίσων ευκαιριών και την καταπολέμηση των διακρίσεων στους χώρους εργασίας (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Διοργάνωση εργαστηρίων στο πλαίσιο του έργου με ελληνικό τίτλο: «Ενίσχυση της δικαστικής εμπειρογνωμοσύνης και της υποστήριξης των επαγγελματιών πρώτης γραμμής για την καταπολέμηση της εμπορίας παιδιών» (Safe Borders), σε συνεργασία με οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, για ενημέρωση γονέων/φροντιστών/μελών κοινότητας και παιδιών σχετικά με έγκαιρη αναγνώριση ενδείξεων, ασφαλείς πρακτικές προστασίας (online/offline) και διαθέσιμες διαδρομές υποστήριξης/παραπομπής (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Υποστήριξη στη διοργάνωση διήμερου εκπαιδευτικού σεμιναρίου (≥20 συμμετέχοντες) στο πλαίσιο του έργου «EMBRACE», με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας των

επιχειρήσεων να προλαμβάνουν την εργασιακή εμπορία και εκμετάλλευση μέσω υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών και εφαρμογής της δέουσας επιμέλειας σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)

- Συνδιοργάνωση διαπολιτισμικών φεστιβάλ συμπερίληψης με σχολεία, τοπικές κοινότητες και τη UNICEF, με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού και την προώθηση της συμπερίληψης και της καταπολέμησης του ρατσισμού μέσω της τέχνης (Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού)
- Ημερίδες και άλλες ενημερωτικές καμπάνιες, όπως διανομή φυλλαδίων προς τους εργοδότες και εργαζόμενους, ώστε να κατανοήσουν βαθύτερα το θεσμικό πλαίσιο των διακρίσεων και τις κυρώσεις που απορρέουν εξ αυτών και που επιβάλλονται από τους Επιθεωρητές Εργασίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Επιθεώρηση Εργασίας)
- Ενημερωτικές ημερίδες σε ομάδες πολιτών και διαλέξεις σε εκπαιδευτικά ιδρύματα (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Δράσεις πρόληψης στο διαδίκτυο: Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα που αφορούν τον ρατσισμό, τη ρατσιστική βία και τη ρητορική μίσους μέσω διαδικτύου και τους τρόπους προστασίας από τέτοιου είδους διαδικτυακές επιθέσεις (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη)
- Εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης για εξάλειψη διακρίσεων και στερεοτύπων απευθυνόμενες στο προσωπικό του Υπουργείου, το Διπλωματικό Σώμα και άλλους φορείς (Υπουργείο Εξωτερικών)
- Οριζόντιες παρεμβάσεις στο πλαίσιο της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του συνόλου του πληθυσμού για την ανάδειξη και καταπολέμηση των πολλαπλών διακρίσεων και ανισοτήτων που υφίστανται ευπαθείς ομάδες, και ιδίως λόγω φύλου, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χαρακτηριστικών φύλου, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, μέσα από την έκδοση εντύπων ενημέρωσης και την παραγωγή και προβολή οπτικοακουστικού υλικού (ΚΕΘΙ)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Προστασία γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία μέσω δράσεων πρόληψης και ευαισθητοποίησης, στο πλαίσιο επικαιροποίησης Μνημονίου Συνεργασίας με την ΕΣΑμεΑ και το ΚΕΘΙ, με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση επαγγελματιών, ωφελούμενων γυναικών, γονέων και κηδεμόνων σε θέματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Εκπαίδευση και επιμόρφωση στα δικαιώματα των ευάλωτων θυμάτων - διενέργεια εκστρατειών σε προσβάσιμες μορφές για την ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία (Υπουργείο Δικαιοσύνης)
- Δράσεις ενημέρωσης στο πλαίσιο υλοποιούμενων ενταξιακών προγραμμάτων (π.χ. Helios+ και Helios Junior) και άλλων έργων προώθησης της κοινωνικής ένταξης (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Δράση ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης παιδιών, εφήβων και νέων με αναπηρία για την ισότιμη πρόσβαση σε Μονάδες και Υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, με θέμα: «ΓΝΩΡΙΖΩ ΚΑΙ ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΑΔΑ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΟΥ- ΠΛΕΙΑΔΕΣ» (Υπουργείο Υγείας)
- Ανάπτυξη και υλοποίηση παρεμβάσεων αγωγής υγείας σε μαθητές/τριες γενικής και ειδικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του θεματικού άξονα «Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία», με δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τη

σωματογνωσία, την εφηβεία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την αντισύλληψη και τις σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις, με τη συνδρομή επαγγελματιών υγείας και ειδικών παιδαγωγών. Ανάπτυξη ειδικού άξονα παρεμβάσεων για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία παιδιών και ατόμων με αναπηρία (Υπουργείο Υγείας)

*Ο **Πυλώνας «Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση»** αποτελεί την προληπτική και κοινωνική διάσταση του ΕΣΡΜ. Ενισχύει την κοινωνική εγρήγορση, προωθεί την κουλτούρα ισότητας και συμβάλλει στη μείωση των προκαταλήψεων. Οι δράσεις του βασίζονται στη διαφάνεια, την πρόσβαση στην πληροφόρηση και τη συνεργασία των θεσμών με την Κοινωνία των Πολιτών, ώστε να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον δημόσιου διαλόγου χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις.*

Πυλώνας 5ος: Διακυβέρνηση, Συντονισμός και Παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας

Στρατηγικός Στόχος 5: Διασφάλιση της συνεκτικής εφαρμογής των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας μέσω θεσμικού συντονισμού, διατομεακής συνεργασίας και συστηματικής παρακολούθησης

Ο Πυλώνας 5 εστιάζει στη θεσμική οργάνωση, τον συντονισμό και την παρακολούθηση των πολιτικών ισότητας και κατά των διακρίσεων. Η στρατηγική προσεγγίζει τη διακυβέρνηση ως κρίσιμο μηχανισμό για τη συνεκτικότητα, τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, αξιοποιώντας διατομεακή συνεργασία, ενιαία συστήματα καταγραφής και θεσμική λογοδοσία, καθώς και τη χρήση αξιόπιστων δεδομένων και δεικτών για την αξιολόγηση της προόδου και των αποτελεσμάτων των πολιτικών.

Ειδικός Στόχος 5.1 Θεσμικός συντονισμός, διατομεακή συνεργασία και συστηματική παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων

Ο Ειδικός Στόχος 5.1 αποσκοπεί στην ενίσχυση της θεσμικής διακυβέρνησης των πολιτικών κατά των διακρίσεων, μέσω του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, της διατομεακής συνεργασίας και της συστηματικής παρακολούθησης και αποτίμησης των παρεμβάσεων. Επιδιώκεται η συνεκτική εφαρμογή του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, η αξιοποίηση αξιόπιστων δεδομένων, η θεσμική λογοδοσία και η ενσωμάτωση διεθνών προτύπων και συστάσεων στη χάραξη και υλοποίηση πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες **κύριες δράσεις**:

- Ενίσχυση της λειτουργίας, του συντονιστικού ρόλου και της προβολής του ΕΣΡΜ: Χαρτογράφηση φορέων τήρησης και αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων σχετικών με το ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία, τακτική παρακολούθηση των εξελίξεων και της πορείας εφαρμογής του ΕΣΔΡΜ, με επικαιροποίηση/αναθεώρηση των δράσεών του, συστηματοποίηση της διαδικασίας αποτίμησης των παρεμβάσεων, συζήτηση ζητημάτων που αφορούν τη δημόσια ανάδειξη περιστατικών διακρίσεων και ρατσιστικής βίας σε σχετικά δημοσιεύματα, ανοιχτές συνεδριάσεις, συνεδριάσεις στα Υπουργεία-μέλη του ΕΣΡΜ, διμερείς συνεργασίες, επιτόπιες επισκέψεις, θεματικές

αναλύσεις και εισηγήσεις, ομάδες εργασίας, με στόχο τη συνεκτική εφαρμογή του ΕΣΔΡΜ (ΕΣΡΜ)

- Ενίσχυση και διεύρυνση του ρόλου του Παρατηρητηρίου Ισότητας της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. ως κεντρικού θεσμικού μηχανισμού για τη συστηματική συλλογή, ανάλυση και αξιοποίηση στατιστικών δεδομένων σχετικά με την ισότητα και τη διαφορετικότητα (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)

Οι ανωτέρω δράσεις πλαισιώνονται από τις ακόλουθες **ενισχυτικές**:

- Διατομεακή συνεργασία για την ενίσχυση διαφάνειας, συντονισμού και ανταλλαγής καλών πρακτικών (Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου)
- Τεχνική βοήθεια και ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Ο.Τ.Α. Α' βαθμού (capacity building) για τον συντονισμό και την αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής ένταξης των Ρομά, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς τεχνογνωσίας μεταξύ επιπέδων διοίκησης και της καταπολέμησης διακρίσεων και στερεοτύπων (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Δράσεις επιχειρησιακού συντονισμού για την έμφυλη βία, στο πλαίσιο της ευρύτερης εφαρμογής πολιτικών ισότητας και μη διάκρισης (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών με κεντρικό θέμα την έμφυλη κακοποίηση μέσω μη συναινετικής διάδοσης προσωπικών εικόνων και την έμφυλη ρητορική μίσους (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Λειτουργία της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και του Φόρουμ Ρομά (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας)
- Λειτουργία Ομάδας Εργασίας για την Ίση Μεταχείριση στην Εργασία, με σκοπό τη διαβούλευση, τον συντονισμό και την υποστήριξη της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της υφιστάμενης νομοθεσίας (ν. 4443/¹¹⁶) στον τομέα της απασχόλησης, με τη συμμετοχή αρμόδιων αρχών, κοινωνικών εταίρων, ερευνητικών φορέων και οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης)
- Παρακολούθηση διεθνών εξελίξεων και συστάσεων στον τομέα της αντιμετώπισης του ρατσισμού, μέσω της συστηματικής παρακολούθησης των δραστηριοτήτων διεθνών οργανισμών και δικαιοδοτικών οργάνων (όργανα συνθηκών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ, ΕΔΔΑ κ.ά.) και ενημέρωση των αρμόδιων εθνικών φορέων για

¹¹⁶ Νόμος 4443/2016 (ΦΕΚ Α' 232)

I) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων,

II) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125/ΕΚ και 2004/72/ΕΚ και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392,

III) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κίβδηλεια μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και

IV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις.

συστάσεις, δικαστικές αποφάσεις και λοιπά διεθνή κείμενα που αφορούν τη χώρα (Υπουργείο Εξωτερικών)

Ο Πυλώνας «Διακυβέρνηση, Συντονισμός και Παρακολούθηση των πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων, του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας» ολοκληρώνει το στρατηγικό πλαίσιο του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, ενισχύοντας τους μηχανισμούς συντονισμού, παρακολούθησης και τεκμηρίωσης των παρεμβάσεων.

Η ενίσχυση και θεσμοθέτηση διαδικασιών διακυβέρνησης ενισχύουν τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συνεκτικότητα των παρεμβάσεων, συμβάλλοντας σε μια κοινωνία που προστατεύει ενεργά τα δικαιώματα και την ισότητα όλων των πολιτών.

3.5 Ομάδες στόχου του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 και βασικοί αποδέκτες των δράσεών του

Το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 απευθύνεται σε ένα ευρύ πλέγμα πληθυσμιακών και επαγγελματικών ομάδων, οι οποίες είτε υφίστανται άμεσα τις συνέπειες του ρατσισμού και των διακρίσεων, είτε διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση, πολιτικών πρόληψης και αντιμετώπισης τους.

Σε **γενικό επίπεδο**, οι ωφελούμενοι οργανώνονται σε **τέσσερις βασικές κατηγορίες**:

1. **Πληθυσμιακές ομάδες που εκτίθενται σε διακρίσεις, στερεοτυπικές πρακτικές ή πολλαπλές μορφές ευαλωτότητας**, όπως θύματα ρατσισμού, έμφυλης βίας, κοινωνικού αποκλεισμού ή στοχοποίησης και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
2. **Λειτουργούς της δημόσιας διοίκησης και του ευρύτερου κοινωνικού συστήματος**, οι οποίοι εμπλέκονται στην πρόληψη, την αναγνώριση, την παρακολούθηση και την αντιμετώπιση φαινομένων διακρίσεων και μισαλλοδοξίας.
3. **Ομάδες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση αξιών, στάσεων και προτύπων στην εκπαίδευση**, όπως εκπαιδευτικοί και μαθητές.
4. **Το ευρύ κοινό και στους εκπροσώπους των ΜΜΕ**, στο μέτρο που η κοινωνική ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η πρόσβαση σε αξιόπιστη πληροφόρηση αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την πρόληψη της ρητορικής μίσους, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση της ισότητας ως συλλογικής αξίας.

Στο πλαίσιο αυτής της αρχιτεκτονικής, το Σχέδιο επικεντρώνεται στις **επιμέρους βασικές ευάλωτες ομάδες**:

- Πληθυσμιακές ομάδες που εκτίθενται σε διακρίσεις, στερεοτυπικές πρακτικές ή πολλαπλές μορφές ευαλωτότητας, λόγω της φυλής, του χρώματος, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, των γενεαλογικών καταβολών, της θρησκείας, της αναπηρίας/χρόνια πάθησης, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας ή των χαρακτηριστικών φύλου.
- Γυναίκες θύματα βίας σε όλες τις μορφές της, καθώς και οι γυναίκες που υφίστανται πολλαπλές και διασταυρούμενες διακρίσεις λόγω αναπηρίας, καταγωγής, θρησκευτικών /κοινωνικών συνθηκών ή καθεστώτος παραμονής.

- Ευάλωτους πολίτες τρίτων χωρών, κορίτσια και γυναίκες με αναπηρία, καθώς και γυναίκες που διαβιών σε σωφρονιστικά καταστήματα και οι οικογένειές τους. Οι κατηγορίες αυτές παρουσιάζουν συχνά αυξημένη έκθεση σε μορφές βίας ή διακριτικές πρακτικές και περιορισμένη ικανότητα πρόσβασης σε μηχανισμούς υποστήριξης.

και σε **επαγγελματικό επίπεδο**, στις ακόλουθες **βασικές ομάδες στόχου**:

- Στελέχη και λειτουργούς της δημόσιας διοίκησης, επιφορτισμένων με τη διαχείριση των σχετικών περιστατικών και των καταγγελιών (καταγραφή και παραπομπή περιστατικών ρατσιστικής βίας και εγκλημάτων μίσους, κλπ.), αλλά και την άσκηση εξουσίας και ελέγχου.
- Κοινωνικούς λειτουργούς, προσωπικό των Κέντρων Κοινότητας και των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών και επαγγελματίες ψυχικής υγείας, καθώς και λειτουργούς σε δομές και υπηρεσίες που έρχονται σε επαφή με θύματα ή ομάδες που αντιμετωπίζουν διακρίσεις.
- Δημοσίους υπαλλήλους που λαμβάνουν σχετική επιμόρφωση είτε μέσα από στοχευμένα προγράμματα επιμόρφωσης του ΙΝΕΠ, είτε μέσα από πρωτοβουλίες φορέων άσκησης πολιτικής.
- Εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, οι οποίοι διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος και στην καλλιέργεια αντιρατσιστικών στάσεων.
- Επαγγελματίες των ΜΜΕ, δεδομένου ότι ο δημόσιος λόγος επηρεάζει άμεσα την κοινωνική πρόσληψη της διαφορετικότητας και μπορεί είτε να ενισχύσει είτε να αποδυναμώσει φαινόμενα μισαλλοδοξίας. Η ένταξή τους στις ομάδες στόχου αντανάκλα την ανάγκη για υπεύθυνη επικοινωνία και ορθή παρουσίαση θεμάτων που αφορούν ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Συνολικά, το Σχέδιο απευθύνεται σε ένα **πολυδιάστατο σύνολο ευάλωτων πληθυσμών και επαγγελματιών**, καλύπτοντας τόσο όσους βιώνουν διακρίσεις όσο και τους θεσμικούς φορείς και κοινωνικούς διαμορφωτές που έχουν ρόλο-κλειδί στην καταπολέμηση των ανισοτήτων και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

3.6 Διασύνδεση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 με άλλα Εθνικά Σχέδια και Στρατηγικές

Η διασύνδεση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 με άλλα εθνικά σχέδια και στρατηγικές που προωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα εξασφαλίζει συμπληρωματικότητα, αποφυγή επικαλύψεων και αξιοποίηση υφιστάμενων μηχανισμών εφαρμογής. Οι βασικές συνέργειες αποτυπώνονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Τίτλος Εθνικού Σχεδίου / Στρατηγικής	Φορέας/Έτος ▼	Διασύνδεση με το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 ▼
Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη αιτούντων άσυλο και δικαιούχων διεθνούς προστασίας	Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2022)	Προβλέπονται κοινές δράσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση διακρίσεων, την προώθηση της ισότητας και τη διαπολιτισμική συμβίωση.

Τίτλος Εθνικού Σχεδίου / Στρατηγικής	Φορέας/Έτος ▼	Διασύνδεση με το ΕΣΔΡΜ 2026-2029 ▼
Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά	Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (2021-2030)	Περιλαμβάνει ειδικό άξονα για την καταπολέμηση των διακρίσεων και του ρατσισμού απέναντι στους Ρομά.
Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: «Μια Ελλάδα με όλους, για όλους»	Προεδρία της Κυβέρνησης (2024-2030)	Κοινό στόχο αποτελεί η πρόληψη και αντιμετώπιση διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία, η άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων και ο συντονισμός πολιτικών κατά του κοινωνικού αποκλεισμού.
Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (2021-2025) Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2026-2030) - υπό εκπόνηση	Περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και την αντιμετώπιση έμφυλων, πολλαπλών και διασταυρούμενων διακρίσεων, καθώς και την οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δημόσιων πολιτικών που άπτονται της ισότητας και της μη διάκρισης.
Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+	Προεδρία της Κυβέρνησης (2021)	Προβλέπει δράσεις για την πρόληψη και καταπολέμηση ρητορικής μίσους, ρατσιστικών συμπεριφορών, βίας και εκφοβισμού εις βάρος ατόμων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+.
Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού	Υπουργείο Δικαιοσύνης (2021)	Προβλέπει δράσεις για την πρόληψη ρητορικής μίσους και εκφοβισμού, καθώς και εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.
Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εξωτερικών για την Ισότητα	Υπουργείο Εξωτερικών (2024-2027)	Περιλαμβάνει οριζόντιες και στοχευμένες δράσεις στο πλαίσιο της εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας του Υπουργείου, για την πρόληψη διακρίσεων, την αντιμετώπιση παρενόχλησης και την ενίσχυση της προσβασιμότητας, της ισότητας των φύλων και της στήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και ατόμων με αναπηρία, με στόχο τη διασφάλιση ενός συμπεριληπτικού και αξιοκρατικού εργασιακού περιβάλλοντος.

Περαιτέρω συνέργειες αναμένεται να αναπτυχθούν με το υπό εκπόνηση **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας** και την **Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσεων πρόληψης και καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων 2025-2029** (Γραφείο του Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του Υπουργείου Εξωτερικών και συναρμόδιοι φορείς), ιδίως ως προς την πρόληψη και αντιμετώπιση μορφών βίας που διασταυρώνονται με φαινόμενα διακρίσεων, την ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας και παραπομπής και τη διασφάλιση συνεκτικής θεσμικής απόκρισης για τα θύματα.

3.7 Χρηματοδότηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η υλοποίηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 θα υποστηριχθεί από συνδυασμό εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, σύμφωνα με τις προτάσεις των φορέων που συμμετέχουν στις δράσεις. Η εκτίμηση του συνολικού προϋπολογισμού του Σχεδίου δεν έχει ολοκληρωθεί.

Οι κυριότερες πηγές χρηματοδότησης που προτείνουν οι φορείς περιλαμβάνουν τον Τακτικό Προϋπολογισμό και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων για θεσμικές, συντονιστικές και επικοινωνιακές παρεμβάσεις, καθώς και σημαντική αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (έως το 2026 για τις συνεχιζόμενες δράσεις), το ΕΣΠΑ/ΕΚΤ+, το πρόγραμμα CERV (Citizens, Equality, Rights and Values), το Horizon Europe και το ISF (Internal Security Fund), που υποστηρίζουν εκπαιδευτικές, ερευνητικές και εξειδικευμένες δράσεις δημόσιας πολιτικής.

Σημαντική μερίδα δράσεων προβλέπεται να καλυφθούν από τις εγκεκριμένες πιστώσεις των τακτικών προϋπολογισμών των αρμόδιων φορέων, ιδίως όπου πρόκειται για συνέχιση ή διεύρυνση υφιστάμενων πρωτοβουλιών. Σε άλλες περιπτώσεις, η πηγή χρηματοδότησης θα καθοριστεί μεταγενέστερα, ανάλογα με την ωριμότητα και τη φύση της δράσης.

Για τη βιωσιμότητα των χρηματοδοτήσεων, προβλέπεται η ενσωμάτωση των δράσεων του ΕΣΔΡΜ στον ετήσιο προγραμματισμό των Υπουργείων και φορέων, υπό την εποπτεία των αρμόδιων Υπηρεσιών Συντονισμού. Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και το ΕΣΡΜ θα παρακολουθούν τη χρηματοδοτική πρόοδο και θα συντονίζουν τη διασύνδεση του Σχεδίου με τα διαθέσιμα εθνικά και ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία, διασφαλίζοντας τη συνεχή και βιώσιμη εφαρμογή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ενδεικτικό πλαίσιο
παρακολούθησης και αξιολόγησης

4. Ενδεικτικό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης

4.1 Μηχανισμός διακυβέρνησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η εφαρμογή και ο συντονισμός του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 υλοποιούνται από το ΕΣΡΜ υπό την προεδρία του/της Γενικού/ής Γραμματέως Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Αναλυτικές αρμοδιότητες του ΕΣΡΜ

1. Σχεδιασμός πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας ατόμων και ομάδων που στοχοποιούνται λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, κοινωνικής προέλευσης, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.
2. Επίβλεψη της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, καθώς και της συμμόρφωσής της με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.
3. Προώθηση και συντονισμός της δράσης των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς και ενίσχυση της συνεργασίας με την Κοινωνία των Πολιτών σε όλα τα σχετικά ζητήματα.
4. Εκπόνηση μελετών, έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών και συστάσεων, καθώς και προτάσεων μέτρων για την πρόληψη και καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, καθώς και για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής προς το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο και τις συστάσεις διεθνών οργανισμών.
5. Σχεδιασμός και προώθηση πολιτικών κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας για το σύνολο της κυβερνητικής πολιτικής και της δημόσιας διοίκησης, μαζί με την ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των νομικών προσώπων.
6. Προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ισότητας και του σεβασμού της ετερότητας μέσα από την τυπική εκπαίδευση.
7. Ανάλυση πρωτοβουλιών επιμόρφωσης δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, στελεχών των σωμάτων ασφαλείας και υπαλλήλων υπηρεσιών και φορέων του στενού και ευρύτερου δημόσιου τομέα σε ζητήματα αντιμετώπισης του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας.
8. Συγκέντρωση και αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων σχετικά με τον ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία, με υποχρέωση των αρμόδιων υπηρεσιών να παρέχουν τα αναγκαία δεδομένα.
9. Προώθηση της πρόληψης και αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας, καθώς και ενίσχυση των μηχανισμών καταγραφής του φαινομένου.
10. Ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα φαινόμενα του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, καθώς και καταγραφή και αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους στον δημόσιο λόγο.
11. Σύνταξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής του, μέριμνα για την τακτική επικαιροποίησή του και σύνταξη ετήσιου απολογισμού δράσης που υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Βουλής έως το τέλος Φεβρουαρίου κάθε έτους.

Η διακυβέρνηση του Σχεδίου βασίζεται στη συνεργασία των Υπουργείων και φορέων που συμμετέχουν στις δράσεις του, μέσα από τον συντονισμό του ΕΣΡΜ, με ταυτόχρονο ενεργό ρόλο των υπηρεσιών συντονισμού και στρατηγικού σχεδιασμού των φορέων, ώστε οι πολιτικές και οι δράσεις του ΕΣΔΡΜ να ενσωματώνονται σταδιακά στους ετήσιους προγραμματισμούς τους.

4.2 Παρακολούθηση της υλοποίησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η παρακολούθηση της προόδου του Σχεδίου πραγματοποιείται μέσω ενός λειτουργικού μηχανισμού συλλογής και ανάλυσης στοιχείων, ο οποίος βασίζεται σε περιοδική ενημέρωση από τους φορείς υλοποίησης. Ειδικότερα, η προοδευτική εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου παρακολουθείται από το ΕΣΡΜ, στο πλαίσιο του ετήσιου απολογισμού δράσης του Συμβουλίου.

Η παρακολούθηση εντάσσεται στο πλαίσιο των τακτικών ή/και εκτάκτων συνεδριάσεων του ΕΣΡΜ. Ο έλεγχος αυτός θα βασίζεται σε εσωτερικές αναφορές υλοποίησης που θα καταθέτουν οι φορείς υλοποίησης των δράσεων στο Συμβούλιο και θα αποσκοπεί αφενός στην διαπίστωση της απρόσκοπτης εφαρμογής του Εθνικού Σχεδίου, αφετέρου στην αντιμετώπιση πιθανών δυσκολιών και εμποδίων που μπορεί να ανακύψουν, ενώ θα επιτρέπει την ανατροφοδότηση και τον επανασχεδιασμό δράσεων, την προσθήκη νέων δράσεων και τον επαναπροσδιορισμό των επιχειρησιακών στόχων σύμφωνα με τις τρέχουσες ανάγκες και περιστάσεις.

Τα αρμόδια Τμήματα της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και το ΕΣΡΜ συλλέγουν στοιχεία τόσο από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας και τις συναρμόδιες υπηρεσίες και φορείς που αναφέρονται στον Μηχανισμό Διακυβέρνησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, και ιδίως από φορείς που τηρούν τα σχετικά στοιχεία (βλ. ενδεικτικά ΕΛ.ΑΣ., Υπουργείο Δικαιοσύνης, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Υπουργείο Υγείας, ΔΚΠΡΒ, Συνήγορος του Πολίτη, κλπ.), με σκοπό την αποτύπωση αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων παρεμβάσεων.

Η παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 περιλαμβάνει:

- την πρόοδο υλοποίησης των δράσεων του Σχεδίου συνολικά και ανά φορέα υλοποίησης
- την αναγνώριση προβλημάτων που παρουσιάστηκαν κατά την υλοποίηση και του τρόπου επίλυσής τους
- την αναγνώριση νέων αναγκών που οδηγούν στην ανάληψη νέας δράσης
- την τεκμηρίωση της ανάγκης ενδεχόμενης επικαιροποίησης/αναθεώρησης του Σχεδίου

4.3 Σύστημα Δεικτών του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Για την αποτύπωση της προόδου και των αποτελεσμάτων του Σχεδίου θα αναπτυχθεί σύστημα δεικτών, ποσοτικών και ποιοτικών, το οποίο θα επιτρέπει την παρακολούθηση τόσο της υλοποίησης όσο και της αποτελεσματικότητας των δράσεων. Το σύστημα θα πρέπει να διασφαλίζει τη σαφή σύνδεση των δεικτών με τους στρατηγικούς στόχους, τις επιμέρους προτεραιότητες και τις προβλεπόμενες δράσεις του ΕΣΔΡΜ, ώστε η παρακολούθηση να αντανακλά ουσιαστικά τον βαθμό επίτευξης των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων.

Οι δείκτες θα οργανώνονται με βάση δύο κύριες κατηγορίες:

- **Δείκτες υλοποίησης (εκρμών)**, που αποτυπώνουν την πρόοδο σε επίπεδο υλοποίησης των δράσεων (π.χ. αριθμός ολοκληρωμένων ενεργειών, συμμετεχόντων/χουσών ή εκπαιδευομένων).
- **Δείκτες αποτελέσματος**, που συνδέονται με τις άμεσες επιπτώσεις των δράσεων (π.χ. βελτίωση γνώσεων, ενίσχυση μηχανισμών καταγραφής και αναφοράς περιστατικών).

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί:

- στη συνάφεια των δεικτών με τους στόχους και τις δράσεις του Σχεδίου
- στη σαφήνεια του ορισμού και της μονάδας μέτρησης
- στη διασφάλιση αξιοπιστίας, εγκυρότητας και συγκρισιμότητας των δεδομένων
- στη δυνατότητα συνδυασμού ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων
- στην αξιοποίηση υφιστάμενων διοικητικών και στατιστικών πηγών
- στη δυνατότητα συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, κατανεμημένων ανά προστατευόμενο χαρακτηριστικό (disaggregated data), όπου αυτό είναι εφικτό

Για κάθε δείκτη θα πρέπει να προσδιορίζονται σαφώς:

- η πηγή δεδομένων
- ο αρμόδιος φορέας συλλογής και διαβίβασης
- η συχνότητα επικαιροποίησης
- η μεθοδολογία υπολογισμού, όπου απαιτείται

Κατά την υλοποίηση του Σχεδίου θα πρέπει να προσδιοριστούν οι τιμές αναφοράς (baseline) και επιδιωκόμενες μεταβολές για τους δείκτες αποτελέσματος, με βάση τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα των υφιστάμενων δεδομένων. Σε τομείς όπου δεν υφίσταται επαρκής ή συστηματική καταγραφή, δύναται να διερευνηθεί η δυνατότητα βελτίωσης των υφιστάμενων πρακτικών συλλογής στοιχείων ή η αξιοποίηση πρόσθετων πηγών δεδομένων.

Το σύστημα δεικτών θα επικαιροποιείται σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς και θα αξιοποιεί διαθέσιμα δεδομένα από: εθνικές πηγές και βάσεις δεδομένων δημόσιων φορέων και οργανισμών, Ανεξάρτητες Αρχές, μηχανισμούς συστηματικής συλλογής και ανάλυσης δεδομένων (π.χ. παρατηρήτρια, ινστιτούτα, δίκτυα κ.α.) των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών και επιστημονικούς φορείς. Η καταγραφή

των στοιχείων θα ενσωματώνεται σταδιακά στο ψηφιακό εργαλείο παρακολούθησης, ώστε να υποστηρίζεται η ανάλυση και η δημόσια παρουσίαση της προόδου του Σχεδίου.

Οι δείκτες εκροής και αποτελέσματος που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποτελούν ενδεικτικό πλαίσιο αναφοράς. Θα εξειδικευθούν και θα οριστικοποιηθούν κατά το στάδιο εφαρμογής του Σχεδίου, σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς, με στόχο την προσαρμογή τους στη διαθεσιμότητα στοιχείων και στις επιχειρησιακές ανάγκες παρακολούθησης.

Θεματική Κατηγορία	Ενδεικτικοί Δείκτες Εκροής ▼	Μονάδα Μέτρησης ▼
Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση	Αριθμός δράσεων ενημέρωσης ή ευαισθητοποίησης που υλοποιήθηκαν	Πλήθος δράσεων
	Αριθμός εκδηλώσεων, ημερίδων ή διαγωνισμών	Πλήθος γεγονότων
	Αριθμός επικοινωνιακών ή εκπαιδευτικών υλικών που παρήχθησαν και διανεμήθηκαν	Πλήθος τεκμηρίων
	Αριθμός συμμετεχόντων/χουσών σε δράσεις ευαισθητοποίησης	Πλήθος ατόμων ανά ομάδα στόχευσης
	Αριθμός μεταφορτώσεων κειμένων από ψηφιακές πλατφόρμες σχετικές με πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης διακρίσεων	Πλήθος μεταφορτώσεων
Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός	Αριθμός σεμιναρίων, προγραμμάτων ή εργαστηρίων που πραγματοποιήθηκαν	Πλήθος ανά είδος
	Αριθμός συμμετεχόντων/χουσών σε εκπαιδευτικές δράσεις	Πλήθος ατόμων ανά ομάδα στόχευσης
	Αριθμός αναπτυγμένων ή επικαιροποιημένων εργαλείων που χρησιμοποιούνται για την πρόληψη και καταπολέμηση	Πλήθος εργαλείων
Προστασία και Υποστήριξη Θυμάτων	Αριθμός θυμάτων που υποστηρίχθηκαν από τις δράσεις	Πλήθος ωφελουμένων ανά πεδίο διάκρισης και ανά τύπο υποστήριξης (π.χ. νομική, ψυχολογική, κοινωνική)
	Αριθμός καταγεγραμμένων περιστατικών ή παραπομπών	Πλήθος περιστατικών ανά πεδίο διάκρισης/ρατσιστικό κίνητρο
	Αριθμός ελέγχων ή επιθεωρήσεων που έχουν πραγματοποιηθεί από αρμόδιες δημόσιες αρχές για την τήρηση της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης	Πλήθος ελέγχων /επιθεωρήσεων
Θεσμικές και Οριζόντιες Παρεμβάσεις	Αριθμός πρωτοκόλλων, οδηγιών, εγκυκλίων, κλπ. που εκπονήθηκαν	Πλήθος εγγράφων ανά είδος
	Αριθμός συνεδριάσεων, συναντήσεων ή συνεργασιών φορέων	Πλήθος θεσμικών δραστηριοτήτων ανά είδος

Θεματική Κατηγορία	Ενδεικτικοί Δείκτες Εκροής ▼	Μονάδα Μέτρησης ▼
Τεκμηρίωση και Παρακολούθηση	Αριθμός περιοδικών ή ετήσιων εκθέσεων προόδου	Πλήθος εκθέσεων
	Αριθμός στατιστικών δεδομένων ή αναφορών που συλλέχθηκαν	Πλήθος συνόλων δεδομένων
Ψηφιακά Εργαλεία και Καινοτομία	Αριθμός ψηφιακών εφαρμογών ή εργαλείων που αναπτύχθηκαν ή ενισχύθηκαν στο πεδίο της πρόληψης και της καταπολέμησης των διακρίσεων	Πλήθος εφαρμογών
	Αριθμός ιστότοπων και ψηφιακών εφαρμογών που συμμορφώνεται με το Ευρωπαϊκό Πρότυπο EN 301 549, όπως ισχύει κάθε φορά (Βλ. Κεφάλαιο Η' του ν. 4727/2020)	Πλήθος ψηφιακών εφαρμογών προσβάσιμων στα άτομα με αναπηρία
Θεματική Κατηγορία	Ενδεικτικοί Δείκτες Αποτελέσματος ▼	Μονάδα Μέτρησης ▼
Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση	Ποσοστό πολιτών ή συμμετεχόντων/χουσών που δηλώνουν αυξημένη ενημέρωση σε θέματα ρατσισμού και διακρίσεων	%
	Αύξηση προβολών ή επισκέψεων σε ψηφιακό περιεχόμενο σχετικό με πρόληψη και καταπολέμηση	% ή απόλυτος αριθμός
	Αύξηση της πρόσβασης των πολιτών σε ψηφιακή πληροφόρηση για το ΕΣΔΡΜ	% ή πλήθος επισκέψεων
Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Εγγραμματισμός	Ποσοστό συμμετεχόντων/χουσών σε προγράμματα εκπαίδευσης/επιμόρφωσης, ανά ομάδα στόχο, που δηλώνουν βελτίωση γνώσεων ή δεξιοτήτων	%
	Ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ φορέων για την πρόληψη ή αντιμετώπιση διακρίσεων	Πλήθος συμφωνιών ή πρωτοβουλιών
Προστασία και Υποστήριξη Θυμάτων	Αύξηση του ποσοστού των θυμάτων που υφίστανται διακρίσεις και καταγγέλλουν τα περιστατικά	%
Θεσμικές και Οριζόντιες Παρεμβάσεις	Ενσωμάτωση αρχών ισότητας και μη διάκρισης σε εσωτερικούς κανονισμούς και εσωτερικές διαδικασίες φορέων, καθώς και στην παροχή υπηρεσιών προς το κοινό	Πλήθος φορέων ή %
	Βελτίωση του συντονισμού και της ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ φορέων σχετικά με φαινόμενα ρατσισμού και ρητορικής μίσους	Ποιοτική εκτίμηση / συμμετοχή
	Πλήθος αναφορών/εκθέσεων αρμοδίων φορέων που δημοσιοποιούνται	Πλήθος αναφορών/εκθέσεων
	Αριθμός συστάσεων διεθνών φορέων για τη χώρα που καλύπτονται μέσα από το Σχέδιο	Πλήθος συστάσεων
	Βαθμός ανταπόκρισης της χώρας σε συστάσεις διεθνών φορέων που καλύπτονται μέσα από το Σχέδιο	%
Ψηφιακά Εργαλεία και Καινοτομία	Αριθμός χρηστών των εφαρμογών ή εργαλείων που αναπτύχθηκαν ή ενισχύθηκαν στο πεδίο της πρόληψης και της καταπολέμησης (ωφελούμενοι και διαχειριστές)	Πλήθος ωφελούμενων Πλήθος διαχειριστών
	Αριθμός νέων υπηρεσιών που τίθενται στη διάθεση των θυμάτων	Πλήθος νέων υπηρεσιών

Θεματική Κατηγορία	Ενδεικτικοί Δείκτες Αποτελέσματος ▼	Μονάδα Μέτρησης ▼
	Επίπεδο προσβασιμότητας (π.χ. A, AA ή AAA) των ψηφιακών εφαρμογών που δημιουργήθηκαν από δημόσιους φορείς στο πλαίσιο υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης	Επίπεδα προσβασιμότητας (WCAG2.2)
Έρευνα και Αξιολόγηση	Αριθμός πολιτικών, μέτρων ή δράσεων που σχεδιάστηκαν ή αναθεωρήθηκαν με τεκμηριωμένη αναφορά σε ευρήματα ερευνών, αξιολογήσεων ή ανάλυσης αναγκών	Ποιοτική / διοικητική τεκμηρίωση

4.4 Αναθεώρηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η εφαρμογή του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 **δύναται να υποστηρίζεται από ενδιάμεση επικαιροποίηση/αναθεώρηση**, εφόσον προκύψει σχετική ανάγκη. Η αναθεώρηση θα πραγματοποιηθεί στο μέσο της περιόδου υλοποίησης, με στόχο την αποτίμηση της προόδου και την προσαρμογή των δράσεων στις τρέχουσες ανάγκες και προτεραιότητες.

Η διαδικασία θα βασιστεί στα στοιχεία του μηχανισμού παρακολούθησης, στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων, καθώς και στις ετήσιες εκθέσεις προόδου των εμπλεκόμενων φορέων. Θα εξεταστούν ο βαθμός υλοποίησης των δράσεων, η αποτελεσματικότητα των συνεργασιών, η επάρκεια των διαθέσιμων πόρων και τυχόν νέες ανάγκες που έχουν αναδειχθεί κατά την πορεία εφαρμογής.

Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. θα έχει τον συντονισμό της διαδικασίας, σε συνεργασία με το ΕΣΡΜ. Στο πλαίσιο αυτό, θα πραγματοποιείται θεματική συνεδρίαση του ΕΣΡΜ, με τη συμμετοχή των αρμόδιων υπουργείων και φορέων, για την παρουσίαση των ευρημάτων και τη διατύπωση προτάσεων βελτίωσης.

Τα αποτελέσματα της διαδικασίας θα αποτυπώνονται σε Ενδιάμεση Συνοπτική Έκθεση Επικαιροποίησης/Αναθεώρησης, η οποία θα δημοσιοποιείται από τη Γ.Γ.Ι.Α.Δ.. Εφόσον διαπιστωθεί ανάγκη ουσιαστικών τροποποιήσεων, η Γ.Γ.Ι.Α.Δ., σε συνεργασία με το ΕΣΡΜ, θα μπορεί να εισηγείται στοχευμένες προσαρμογές δράσεων ή χρονοδιαγραμμάτων, διασφαλίζοντας τη συνέπεια και τη λειτουργική συνέχεια του Σχεδίου. Η ενδιάμεση επικαιροποίηση/αναθεώρηση στοχεύει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ρεαλιστικής εφαρμογής του ΕΣΔΡΜ, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συμμετοχικότητα των εμπλεκόμενων φορέων.

4.5 Αξιολόγηση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η **αξιολόγηση της εφαρμογής του ΕΣΔΡΜ 2026-2029** πραγματοποιείται από τη Γ.Γ.Ι.Α.Δ., σε συνεργασία με το ΕΣΡΜ, λίγο πριν τη λήξη της περιόδου αναφοράς του Σχεδίου.

Η αξιολόγηση θα βασίζεται, κατ' ελάχιστον, σε εκθέσεις και αναφορές διεθνών και Ευρωπαϊκών οργανισμών, στα στοιχεία παρακολούθησης των δράσεων του Σχεδίου, στους δείκτες του Σχεδίου και σε έρευνα πεδίου στους εμπλεκόμενους φορείς και τους φορείς υλοποίησης, με σκοπό την ανάδειξη των κύριων επιτευγμάτων του Σχεδίου, την αναγνώριση των βασικών αναγκών στο πεδίο, τη βελτίωση του σχεδιασμού και (ενδεχομένως) της υλοποίησης, καθώς και την αναγνώριση των βασικών δράσεων που θα τροφοδοτήσουν το Σχέδιο της επόμενης περιόδου.

Η Έκθεση Αξιολόγησης θα συνοψίζει τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις για τον επόμενο κύκλο πολιτικής και δύναται να παρουσιάζεται δημόσια, στο πλαίσιο των δράσεων της Παγκόσμιας Ημέρας για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (21 Μαρτίου) ή άλλης εμβληματικής ημέρας, ως μέσο λογοδοσίας και προβολής του έργου του ΕΣΡΜ και της Γ.Γ.Ι.Α.Δ..

Ειδικότερα, σε σχέση με την αξιολόγηση και τον έλεγχο της ποιότητας του Σχεδίου, προβλέπονται τα εξής:

- Η αξιολόγηση θα διασφαλίζει ότι επιτυγχάνονται τα βέλτιστα δυνατά αποτελέσματα και θα συμβάλλει στον εντοπισμό διδαγμάτων από τυχόν περιορισμούς. Θα βασίζεται σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα.
- Η οριζόντια αξιολόγηση του Σχεδίου στο σύνολό του, καθώς και των επιμέρους δράσεων, θα επικεντρώνεται σε πέντε ομάδες αξιολογικών δεικτών, όπως αποτυπώνονται στη συνέχεια.

Κριτήριο	Βασικό Αξιολογικό Ερώτημα▼	Κύριοι Δείκτες▼
Συνάφεια	- Η Δράση εξακολουθεί να είναι συνεπής με τους στόχους και τις προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης;	- Βαθμός ευθυγράμμισης με τους στόχους και τις προτεραιότητες του ΕΣΔΡΜ - Πλήθος τομέων πολιτικής και θεματικών που καλύπτονται μέσα από το Σχέδιο
Καταλληλότητα	- Υπήρξε αποτελεσματικός σχεδιασμός με βάση τις αναγνωρισμένες ανάγκες;	- Πλήθος αναγκών που αναγνωρίστηκαν και μεταφράστηκαν σε στόχους
Αποτελεσματικότητα	- Οι δράσεις συνέβαλαν στην επίτευξη των διακηρυγμένων στόχων του ΕΣΔΡΜ;	- Βαθμός επίτευξης των στόχων του Σχεδίου - Ποσοστό υλοποίησης δράσεων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό
Αποδοτικότητα	- Ο συντονισμός, η παρακολούθηση και η διακυβέρνηση του σχεδίου υπήρξε επαρκής; - Οι πόροι για την υλοποίηση των δράσεων του ΕΣΔΡΜ υπήρξαν επαρκείς; Η χρήση των διατιθέμενων πόρων υπήρξε αποτελεσματική;	- Αριθμός συναντήσεων συντονισμού ΕΣΡΜ με φορείς - Συχνότητα υποβολής αναφορών προόδου φορέων υλοποίησης προς το ΕΣΡΜ - Ποσοστό αξιοποίησης του προϋπολογισμού (δαπάνη / διαθέσιμοι πόροι) - Επάρκεια ανθρώπινου δυναμικού - Έγκαιρη διάθεση πόρων (χρονικές αποκλίσεις)
Εταιρικήτητα	- Υπήρξε αποτελεσματική συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων;	- Αριθμός φορέων που συμμετείχαν ενεργά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση. - Αριθμός συναντήσεων/διαβουλεύσεων με Κοινωνία των Πολιτών. - Βαθμός ικανοποίησης των φορέων για τη συνεργασία. - Ποιότητα συμμετοχής (ενεργή εμπλοκή vs. τυπική παρουσία). - Βελτίωση διαύλων επικοινωνίας μεταξύ φορέων. - Συμβολή των φορέων σε προτάσεις και βελτιώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Διάχυση και Βιωσιμότητα

5. Διάχυση και βιωσιμότητα

5.1 Διάχυση και δημοσιότητα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η διάχυση και δημοσιότητα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 θα πραγματοποιηθούν υπό τον συντονισμό της Γ.Γ.Ι.Α.Δ., σε συνεργασία με το ΕΣΡΜ.

Στόχος είναι η ευρεία ενημέρωση των φορέων της δημόσιας διοίκησης και της κοινωνίας, η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης για τα ζητήματα διακρίσεων και η ανάδειξη του ρόλου του κράτους στην προώθηση της ισότητας, της συμπερίληψης και του σεβασμού στην ποικιλομορφία.

5.1.1 Ενδεικτικές ενέργειες διάχυσης και επικοινωνίας του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και το ΕΣΡΜ θα υλοποιήσουν συντονισμένες ενέργειες επικοινωνίας οι οποίες δύναται να περιλαμβάνουν:

- **Δημιουργία ψηφιακού κόμβου για το ΕΣΔΡΜ** στην ιστοσελίδα της Γ.Γ.Ι.Α.Δ., με ανοικτή πρόσβαση στο Σχέδιο, στις δράσεις και στα αποτελέσματά του.
- **Αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης** (Facebook, X, Instagram, LinkedIn, YouTube) για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, με ενιαία οπτική ταυτότητα και θεματικά μηνύματα.
- **Διοργάνωση εκδηλώσεων, ημερίδων και παρουσιάσεων**, με τη συμμετοχή δημόσιων φορέων, οργανώσεων και πολιτών, για τη διάδοση των βασικών αξόνων και αποτελεσμάτων του Σχεδίου.
- **Παρουσίαση του Σχεδίου στη Βουλή των Ελλήνων**, στο πλαίσιο της ετήσιας λογοδοσίας και ενημέρωσης σχετικά με τις πολιτικές για την καταπολέμηση των διακρίσεων.
- **Παρουσίαση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (2026-2029)** από τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης της Προεδρίας της Κυβέρνησης κατά τις συνεδριάσεις της **Task Force για τη Διασφάλιση της Προστασίας, της Ασφάλειας και της Ενίσχυσης της Θέσης των Δημοσιογράφων και άλλων Επαγγελματιών των Μέσων Ενημέρωσης**, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι ενώσεων επαγγελματιών των ΜΜΕ.
- **Συμμετοχή εκπροσώπων της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και του ΕΣΡΜ** σε ραδιοφωνικές, τηλεοπτικές και διαδικτυακές εκπομπές, με σκοπό την ενημέρωση του κοινού και την προβολή καλών πρακτικών.
- **Έκδοση ενημερωτικού και επικοινωνιακού υλικού**, όπως δελτία τύπου, σύντομοι οδηγοί, ηλεκτρονικά ενημερωτικά δελτία και υλικό ευαισθητοποίησης σε προσβάσιμη μορφή.
- **Προβολή εμβληματικών δράσεων του Σχεδίου.**
- **Δημοσίευση ετήσιας έκθεσης επικοινωνίας και προόδου**, με απολογισμό των δράσεων και αναφορά στην κοινωνική τους απήχηση.

5.1.2 Ενίσχυση της ορατότητας του ΕΣΡΜ

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στην ενίσχυση της δημόσιας παρουσίας του ΕΣΡΜ. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπονται:

- **Αναβάθμιση της διαδικτυακής παρουσίας του ΕΣΡΜ**, με ξεχωριστή ενότητα στον κόμβο της Γ.Γ.Ι.Α.Δ., όπου θα αναρτώνται οι ανακοινώσεις, οι εργασίες και οι δράσεις του Συμβουλίου.
- **Θεματικές συναντήσεις του ΕΣΡΜ** με φορείς άσκησης πολιτικής και υλοποίησης των δράσεων του Σχεδίου.
- Με αφορμή τη **Διεθνή Ημέρα για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (21 Μαρτίου)** ή άλλη εμβληματική ημερομηνία, το ΕΣΡΜ θα αναλαμβάνει κεντρικό ρόλο στον συντονισμό και την προβολή των ετήσιων δράσεων ευαισθητοποίησης, με δημόσιες παρεμβάσεις, εκδηλώσεις και δημοσιοποίηση των βασικών αποτελεσμάτων του Σχεδίου. Η ημέρα αυτή θα αξιοποιείται ως σταθερή ευκαιρία θεσμικής ορατότητας για το ΕΣΡΜ, προβάλλοντας το έργο και τον ρόλο του ως εθνικού μηχανισμού παρακολούθησης και συντονισμού των πολιτικών κατά του ρατσισμού.
- Σε συνδυασμό με το ανωτέρω, ή και ανεξάρτητα:
 - **Καθιέρωση ετήσιας θεματικής εκδήλωσης του ΕΣΡΜ**, αφιερωμένης στην παρουσίαση του έργου του και στην προώθηση δημόσιου διαλόγου για την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με έμφαση στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.
 - **Διερεύνηση της καθιέρωσης επιστημονικού συνεδρίου** ως ετήσιου θεσμού.
- **Διοργάνωση διεθνούς συνεδρίου** σχετικά με τον ρόλο των μελών των εθνικών κοινοβουλίων στην καταπολέμηση του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας και της ρητορικής μίσους, με ζωντανή τηλεοπτική κάλυψη. Το συνέδριο θα διοργανωθεί από τη Βουλή των Ελλήνων, με τη συμμετοχή μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης και διεθνών εμπειρογνομώνων.
- **Ανάπτυξη οπτικής ταυτότητας και επικοινωνιακών εργαλείων** (λογότυπο, ενημερωτικό δελτίο, οπτικό υλικό, podcasts κ.λπ.) για την προβολή των πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων του ΕΣΡΜ.
- **Συμμετοχή του ΕΣΡΜ σε δημόσιες εκδηλώσεις και fora**, με στόχο την ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας και του κύρους του σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Οι δράσεις επικοινωνίας και δημοσιότητας, που θα συγχρηματοδοτούνται από χρηματοδοτικά εργαλεία της ΕΕ, θα υλοποιούνται σύμφωνα με τους κανόνες επικοινωνίας και προβολής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως ορίζονται στον σχετικό Οδηγό Επικοινωνίας¹¹⁷, και θα διέπονται από τις ακόλουθες αρχές:

- **Διαφάνεια και ακρίβεια:** η ενημέρωση θα βασίζεται σε τεκμηριωμένα στοιχεία, με σαφή αναφορά στις πηγές και τους αρμόδιους φορείς.
- **Προσβασιμότητα και συμπερίληψη:** το επικοινωνιακό υλικό θα είναι διαθέσιμο σε μορφές φιλικές προς όλα τα κοινά, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.
- **Ουδετερότητα και σεβασμός στη διαφορετικότητα:** τα μηνύματα θα αποφεύγουν στερεότυπα, προκαταλήψεις και πολιτική ή ιδεολογική χροιά.

¹¹⁷ European Commission: Directorate-General for Communication, Communication and visibility rules – European Union funding programmes 2021-27 – Guidance for Member States, Publications Office of the European Union, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/341961>.

- **Συνέπεια και αναγνωρισιμότητα:** χρήση ενιαίας οπτικής ταυτότητας, σήμανσης και ύφους γραφής, ώστε να διασφαλίζεται συνοχή στην εικόνα του ΕΣΔΡΜ, της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και του ΕΣΡΜ.
- **Αναγνωρισιμότητα της ευρωπαϊκής διάστασης:** στις σχετικές δράσεις θα προβάλλεται η σύνδεση του ΕΣΔΡΜ με το ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικών ισότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- **Διαδραστικότητα και συμμετοχικότητα:** η επικοινωνία θα επιδιώκει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και των φορέων μέσω διαλόγου, δημόσιων παρεμβάσεων και ψηφιακών εργαλείων.

Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και το ΕΣΡΜ θα διασφαλίσουν ότι η επικοινωνία του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 υπηρετεί έναν σταθερό στόχο:

τη δημιουργία θετικής δημόσιας κουλτούρας ισότητας, εμπιστοσύνης και μηδενικής ανοχής απέναντι στον ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία, με σεβασμό στις αξίες του κράτους δικαίου και στα ανθρώπινα δικαιώματα.

5.2 Διασφάλιση βιωσιμότητας του ΕΣΔΡΜ 2026-2029

Η βιωσιμότητα του ΕΣΔΡΜ 2026-2029 αποτελεί βασική προτεραιότητα της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και του ΕΣΡΜ. Στόχος είναι η διατήρηση της συνέχειας και της συνοχής των δράσεων του Σχεδίου, μέσα από σταθερούς θεσμικούς μηχανισμούς, τακτική παρακολούθηση και ενσωμάτωση των πολιτικών κατά των διακρίσεων στον ετήσιο προγραμματισμό της δημόσιας διοίκησης.

Ενέργειες για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας

- Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. θα διατηρήσει τον ρόλο του κεντρικού φορέα συντονισμού και παρακολούθησης, εξασφαλίζοντας τη συστηματική καταγραφή, αποτίμηση και επικαιροποίηση των δράσεων του Σχεδίου.
- Το ΕΣΡΜ θα συνεχίσει να λειτουργεί ως θεσμικό σημείο διαλόγου ανάμεσα στους δημόσιους φορείς και την Κοινωνία των Πολιτών, παρακολουθώντας την εφαρμογή των πολιτικών και εισηγούμενο προτάσεις βελτίωσης.
- Θα αναπτυχθεί μηχανισμός ετήσιας παρακολούθησης και απολογισμού, με σύντομη δημόσια έκθεση που θα δημοσιοποιείται από τη Γ.Γ.Ι.Α.Δ. σε συνεργασία με το ΕΣΡΜ.
- Οι δράσεις κάθε Υπουργείου ή εμπλεκόμενου φορέα, όπως αποτυπώνονται στο ΕΣΔΡΜ, θα ενσωματώνονται στον ετήσιο προγραμματισμό του, υπό την εποπτεία των αρμόδιων υπηρεσιών συντονισμού και με την υποστήριξη της Γ.Γ.Ι.Α.Δ..
- Η Διεθνής Ημέρα για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων ή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (21 Μαρτίου ή 10 Δεκεμβρίου) θα αξιοποιείται ως σταθερό σημείο αναφοράς για τη δημόσια παρουσίαση δράσεων και την επικοινωνία των αποτελεσμάτων του Σχεδίου.
- Θα ενισχυθεί η συνεργασία της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και του ΕΣΡΜ με τους αρμόδιους συντονιστές ή σημεία επαφής των υπουργείων, καθώς και με άλλα οριζόντια ή συναφή εθνικά σχέδια δράσης και στρατηγικές (για την ισότητα των φύλων, τα δικαιώματα του παιδιού, τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την κοινωνική ένταξη των Ρομά, κλπ.), ώστε να διασφαλίζεται η συνέπεια και η συνοχή των δημόσιων πολιτικών.
- Η διάχυση των αποτελεσμάτων και καλών πρακτικών θα υποστηρίζεται μέσα από τον ψηφιακό κόμβο της Γ.Γ.Ι.Α.Δ., ενημερωτικά σημειώματα και τακτικές θεματικές συναντήσεις.

Η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. και το ΕΣΡΜ θα αξιοποιήσουν την εμπειρία εφαρμογής του Σχεδίου για τη βελτίωση των μεθόδων συντονισμού, την απλούστευση των διαδικασιών παρακολούθησης και την προετοιμασία του επόμενου κύκλου δράσεων. Η συνεχής συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων θα συμβάλει στη σταδιακή ενσωμάτωση των αρχών ισότητας και μη διάκρισης στο σύνολο των λειτουργιών της δημόσιας διοίκησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Σύνθεση ΕΣΡΜ και εκπρόσωποι φορέων¹¹⁸

ΠΡΟΕΔΡΟΣ		
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ		Αικατερίνη Πατσογιάννη
ΜΕΛΗ		
ΦΟΡΕΑΣ	ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ	ΑΝΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΜΕΛΗ
1 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ & ΑΣΥΛΟΥ	Φανή Κεραμίδα	Ζωή Νασίκα
2 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ	Ιωάννης Μαθιουδάκης	Δήμητρα Νικολάου
3 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Μαρία Τουρλούπη	Μελίνα Σγούρου Παντελής Παπαδόπουλος
4 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ	Ηλίας Καστανάς	Ελίζα Χατζημιχάλαρου
5 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	Θεόφιλος Τσαγρής	
6 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	Θεοδόσιος Λέκκας	Πελαγία Παπανικολάου
7 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ	Πελαγία Σουλτάτου	Ερασμία Σαμίκου
8 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	Σταυρούλα Φωτοπούλου	Ελένη Μπαζίνη
9 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	Ελένη Μακρή	Θεοδώρα Σταθοπούλου
10 ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ	Βασίλειος Ευαγγελίδης	Κίμων Τόλλιας
11 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	Άντλα Σασάτη	Αθανάσιος Χειμωνάς
12 ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ	Ιωάννης Πολίτης	Γεώργιος Βλαβιανός
13 ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	Αικατερίνη Τρίμμη	Άννα Κωνσταντινίδη
14 ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	Γιώργος Δαφνής	Ευανθία Σαββοπούλου
15 ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ	Γαρυφαλλιά Αναστασοπούλου Μαρία-Λουίζα Δεύτευ Αλεξάνδρα Καραγιάννη	Ελευθέριος Παπαγιαννάκης Νικόλαος Οντουμπιτάν
16 ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	Δημήτρης Λογαράς	Σταυρούλα Κουστένη
17 ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΑΘΗΝΩΝ	Ευθύμιος Διόγος	Ανδρομάχη Νικολάρα

¹¹⁸ Μάρτιος 2026.

18	ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ	Ελένη Ζενάκου	Αθανασία Ξεπαπαδάκου
19	ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ	Έλλη Βαρχαλαμά	Δέσποινα Μπαμπανέλου
20	ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΝΩΣΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΑΔΕΔΥ	Κατερίνα Γιαννούλια	Χρήστος Αργύρης
21	ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	Σοφία Λάτσου	Αικατερίνη Πολύζου
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ			
22	ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	Καλλιόπη Λυκοβαρδή	Δήμητρα Μυτιληναίου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ			
	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	Νικολίνα Γκαύρου	

Στην κατάρτιση του ΕΣΔΡΜ 2026-2029, συνέβαλαν ως εμπειρογνώμονες οι Κωνσταντίνα Ορφανίδου, Πηνελόπη Στραπατσάκη και Ιοκάστη Δράκου, στο πλαίσιο του έργου: «Ενίσχυση της ικανότητας των δημόσιων αρχών να αντιμετωπίζουν τη διατομεακή διάκριση μέσω πολυτομεακών συνεργατικών σχημάτων (strengthening Public Authorities' capacity to respond to intersectional discrimination through Multi-agency coalitions-ECOSYSTEM), CERV-2023-EQUAL».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Γλωσσάρι

Αντισημιτισμός (Antisemitism)

Μία συγκεκριμένη αντίληψη για τους Εβραίους, η οποία ενδέχεται να εκφράζεται ως μίσος προς τους Εβραίους. Οι ρητορικές και φυσικές εκδηλώσεις του αντισημιτισμού στρέφονται κατά Εβραίων ή μη Εβραίων και/ή της περιουσίας τους, κατά θεσμών της εβραϊκής κοινότητας, μνημείων και θρησκευτικών εγκαταστάσεων¹¹⁹.

Σύγχρονα παραδείγματα αντισημιτισμού στο δημόσιο βίο, στα μέσα ενημέρωσης, στα σχολεία, στον χώρο εργασίας και στο πεδίο της θρησκείας θα μπορούσαν, λαμβανομένου υπόψη του συνολικότερου πλαισίου, να περιλαμβάνουν τα εξής, χωρίς να περιορίζονται σε αυτά:

- Παρακίνηση, υπόθαλψη ή αιτιολόγηση φόνου ή τραυματισμού Εβραίων στο όνομα μιας ριζοσπαστικής ιδεολογίας ή εξτρεμιστικών απόψεων περί θρησκείας.
- Προβολή ψευδών, δαιμονοποιητικών ή στερεότυπων ισχυρισμών περί των Εβραίων καθαυτών ή της ισχύος των Εβραίων ως συλλογικότητας.
- Το να κατηγορούνται οι Εβραίοι ως λαός που φέρει την ευθύνη για πραγματικά ή φανταστικά αδικήματα που έχουν διαπραχθεί από έναν μεμονωμένο Εβραίο ή από ομάδα Εβραίων, ή ακόμη και για πράξεις που διαπράχθηκαν από μη Εβραίους.
- Άρνηση του γεγονότος, της εμπέλειας, των μηχανισμών (π.χ. θάλαμοι αερίων) ή του σκόπιμου χαρακτήρα της γενοκτονίας των Εβραίων στα χέρια της Εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας και των υποστηρικτών και συνεργών της κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (του Ολοκαυτώματος).
- Απόδοση ευθυνών στους Εβραίους συλλογικά για πράξεις του κράτους του Ισραήλ.
- Ο βανδαλισμός Εβραϊκών νεκροταφείων ή άλλων μνημείων.
- Η φθορά περιουσίας.

Η Ελλάδα υιοθέτησε τους Ορισμούς Εργασίας της Διεθνούς Συμμαχίας για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος (International Holocaust Remembrance Alliance) για τον Αντισημιτισμό και την Άρνηση του Ολοκαυτώματος στις 8 Νοεμβρίου¹²⁰.

Από τις 24.4.2019 το Υπουργείο Εξωτερικών έχει προχωρήσει στον ορισμό Ειδικού Απεσταλμένου για την καταπολέμηση του Αντισημιτισμού και την προάσπιση της Μνήμης του Ολοκαυτώματος.

Αντιτσιγγανισμός (Anti-Gypsyism)

Μία συνήθης μορφή ρατσισμού, η οποία έχει τις ρίζες της στον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία βλέπει και αντιμετωπίζει εκείνους που θεωρούνται «τσιγγάνοι» σε μια διαδικασία ιστορικής «αποξένωσης», η οποία βασίζεται σε στερεότυπα και συμπεριφορές, συχνά ακούσια ή ασυνείδητα. Ο αντιτσιγγανισμός αποτελεί ένα ιστορικά κατασκευασμένο, σύμπλεγμα ρατσισμού ενάντια σε κοινωνικές ομάδες που αναγνωρίζονται με τον όρο «τσιγγάνος» ή άλλους συναφείς όρους¹²¹.

Περιλαμβάνει μια ομογενοποιημένη αντίληψη και περιγραφή αυτών των ομάδων, απόδοση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών σε αυτές και είναι βαθιά ριζωμένος στις κοινωνικές και πολιτισμικές στάσεις και τις θεσμικές πρακτικές.

¹¹⁹ <https://holocaustremembrance.com/> βλ. και FRA - Antisemitism: Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2009- 2019, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020.

¹²⁰ <https://www.primeminister.gr/2019/11/08/22507>.

¹²¹ Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on Roma equality, inclusion and participation, European Commission, Brussels, 7.10.2020, COM(2020) 621 final, 2020/0288 (NLE).

Από το 2005, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χρησιμοποιεί τον όρο αντιτσιγγανισμός (antigypsyism) στις εκθέσεις και τα ψηφίσματά του. Το 2016, το Συμβούλιο αναγνώρισε την ανάγκη «καταπολέμησης όλων των μορφών ρατσισμού κατά των Ρομά καθώς αποτελεί βασική αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων τους». Το 2020, το νέο «Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά» θέτει την ισότητα και καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού ως μια από τις επτά βασικές προτεραιότητες για την επόμενη δεκαετία. Αρκετοί διεθνείς φορείς και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών έχουν αναγνωρίσει το φαινόμενο, αναφέροντας το, επίσης και ως «anti-Roma», «romaphobia» και «antiziganism».

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζει τον αντιτσιγγανισμό ως μια ειδική μορφή ρατσισμού, μια ιδεολογία που βασίζεται στη φυλετική ανωτερότητα, μια μορφή απάνθρωπης μεταχείρισης και θεσμικού ρατσισμού που αναπτύχθηκε από ιστορικές διακρίσεις και η οποία εκφράζεται, μεταξύ άλλων, με βία, ρητορική μίσους, εκμετάλλευση, στιγματισμό και με το πλέον κατάφωρο είδος διάκρισης¹²².

Αρτιμελισμός ή εξιδανικευμένη κανονικότητα (Ableism)

Αναφέρεται σε ένα πλαίσιο πεποιθήσεων, διαδικασιών και πρακτικών που παράγουν ένα συγκεκριμένο είδος του εαυτού και του σώματος (σωματικό πρότυπο), το οποίο προβάλλεται ως το τέλει, τυπικό του ανθρώπινου είδους, και ως εκ τούτου ως πλήρως ανθρώπινο. Σε αυτό το πλαίσιο, η αναπηρία εκλαμβάνεται ως η κατάσταση του να είσαι «κάτι λιγότερο» από άνθρωπος¹²³.

Αφροφοβία (Afrophobia)

Μία συγκεκριμένη μορφή ρατσισμού που αναφέρεται σε οποιαδήποτε πράξη βίας ή διάκρισης, συμπεριλαμβανομένης της ρατσιστικής ρητορικής μίσους, που τροφοδοτείται από ιστορικές αδικίες και αρνητικά στερεότυπα, και οδηγεί στον αποκλεισμό και την απάνθρωπη μεταχείριση των προσώπων αφρικανικής καταγωγής. Είναι αποτέλεσμα κοινωνικής κατασκευής της «φυλής» στην οποία αποδίδονται γενετικές ή/και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και στερεότυπα (φυλετικοποίηση-racialisation). Μπορεί να λάβει πολλές μορφές, μεταξύ άλλων: αντιπάθεια, προκατάληψη, καταπίεση, ρατσισμό, καθώς και διαρθρωτικές και θεσμικές διακρίσεις¹²⁴.

Δημόσια επιδοκίμασία ή άρνηση εγκλημάτων (Public approval or denial of crimes)

Η με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, επιδοκίμασία, ευτελισμός ή κακόβουλη άρνηση της ύπαρξης ή της σοβαρότητας εγκλημάτων γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του ναζισμού που έχουν αναγνωριστεί με αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων ή της Βουλής των Ελλήνων, στρεφόμενη κατά ομάδες προσώπων ή μέλους της που προσδιορίζεται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που μπορεί να υποκινήσει βία ή μίσος ή ενέχει απειλητικό ή υβριστικό χαρακτήρα κατά μίας τέτοιας ομάδας ή μέλους της¹²⁵.

¹²² βλ. Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021-2030, 1η επικαιροποίηση Μάρτιος 2023, υποσημείωση ν. 12 και ορισμό ECRI (ECRI Glossary).

¹²³ Campbell, Fiona Kumari. (2001). Inciting Legal Fictions: Disability's Date with Ontology and the Ableist Body of the Law. Griffith Law Review. 10.

¹²⁴ <https://www.enar-eu.org/about/afrophobia/>.

¹²⁵ Άρθρο 2 του ν. 927/1979.

Δημόσια υποκίνηση σε βία ή μίσος (Public incitement to violence or hatred)

Η με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκίνηση, πρόκληση, διέγερση ή προτροπή σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων¹²⁶.

Διάκριση (Discrimination)

Οι διακρίσεις συμβαίνουν όταν τα άτομα αντιμετωπίζονται λιγότερο ευνοϊκά σε σχέση με άλλα άτομα, που βρίσκονται σε συγκρίσιμη κατάσταση, μόνο επειδή ανήκουν ή θεωρείται ότι ανήκουν σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή κατηγορία ατόμων. Οι άνθρωποι ενδέχεται να υφίστανται διακρίσεις λόγω ηλικίας, αναπηρίας ή χρόνια πάθησης, εθνικότητας, καταγωγής, πολιτικών πεποιθήσεων, φυλής, θρησκείας, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, γλώσσας, κουλτούρας, και για πολλούς άλλους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των διάφορων αυτών λόγων ταυτόχρονα.

Οι διακρίσεις, οι οποίες είναι συχνά αποτέλεσμα προκαταλήψεων, κάνουν τους ανθρώπους αδύναμους, τους εμποδίζουν να γίνουν ενεργοί πολίτες και να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και, σε πολλές περιπτώσεις τους αποκλείουν από την πρόσβαση στην εργασία, τις υπηρεσίες υγείας, την εκπαίδευση ή τη στέγαση¹²⁷.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Εργατικού Δικαίου (άρθρα 16 και 17 του π.δ. 62/¹²⁸), απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Κώδικα (π.δ. 62/¹²⁹) η **διάκριση** μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές:

α) Ως **«άμεση διάκριση» (direct discrimination)** νοείται όταν ένα πρόσωπο υφίσταται, για λόγους φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση.

β) Ως **«έμμεση διάκριση» (indirect discrimination)** νοείται όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης,

¹²⁶ Άρθρο 1 του ν. 927/1979.

¹²⁷ Discrimination and intolerance, COMPASS, Manual for Human Rights Education with Young people, Council of Europe, 2nd edition, updated in 2023.

¹²⁸ Όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

¹²⁹ *ibid*.

σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα¹³⁰.

γ) Η «**παρενόχληση**» (**harassment**) νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παρ. 1 (του άρθρου 17) του Κώδικα Εργατικού Δικαίου, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 16 (του Κώδικα Εργατικού Δικαίου) με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος.

δ) Ως «**διάκριση**» (**discrimination**) νοείται, επίσης, οποιαδήποτε εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος προσώπου για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 16 του Κώδικα Εργατικού Δικαίου.

ε) Ως «**διάκριση λόγω σχέσης**» (**discrimination by association**) νοείται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός προσώπου λόγω της στενής του σχέσης με πρόσωπο ή πρόσωπα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου.

στ) Ως «**διάκριση λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών**» (**discrimination based on perceived characteristics**) νοείται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός προσώπου που εικάζεται ότι διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, χαρακτηριστικών ή έκφρασης φύλου.

ζ) Ως «**πολλαπλή διάκριση**» (**multiple discrimination**) νοείται οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμός ή περιορισμός, σε βάρος προσώπου, που βασίζεται σε περισσότερους από έναν από τους ανωτέρω λόγους.

η) Η «**άρνηση εύλογων προσαρμογών**» (**denial of reasonable accommodations**) για τα άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση νοείται ως διάκριση.

θ) Ως «**εύλογες προσαρμογές**» (**reasonable accommodation**) νοούνται οι απαραίτητες και κατάλληλες τροποποιήσεις, ρυθμίσεις και ενδεδειγμένα μέτρα, που απαιτούνται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί για τα άτομα με αναπηρίες ή χρόνιες παθήσεις η αρχή της ίσης μεταχείρισης, οι οποίες δεν επιβάλλουν δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος στον εργοδότη. Κρίσιμο για την προστασία των θυμάτων διακρίσεων και ρατσιστικών επιθέσεων στην εργασία είναι το **βάρος απόδειξης** του άρθρου 24 του νέου Κώδικα Εργατικού Δικαίου, σύμφωνα με το οποίο όταν ο βλαπτόμενος προβάλλει ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της ίσης μεταχείρισης (για κάποιον από τους λόγους που αναφέρονται ανωτέρω, όπως η φυλή, το χρώμα, η αναπηρία, κλπ.) και αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή αρμόδιας διοικητικής αρχής πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να

¹³⁰ «Έμμεση διάκριση» δεν υφίσταται, εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξής του είναι πρόσφορα και αναγκαία, εάν τα μέτρα, που λαμβάνονται, είναι αναγκαία για την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας, τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης, την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας, των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων ή όταν αφορά άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση και μέτρα που λαμβάνονται υπέρ αυτών, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 21 του Συντάγματος και το άρθρο 20 του Κώδικα Εργατικού Δικαίου.

συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, το αντίδικο μέρος ή η διοικητική αρχή φέρει το βάρος να αποδείξει στο δικαστήριο ότι δεν συνέτρεξαν περιστάσεις που συνιστούν παραβίαση της αρχής αυτής.

Διάκριση βασιζόμενη σε τεχνητή νοημοσύνη (TN) (Discrimination caused by artificial intelligence (AI))

Ο κίνδυνος που αναδεικνύεται από τη διαδεδομένη τεχνολογία TN και τα αυτοματοποιημένα συστήματα λήψης αποφάσεων – τα οποία έχουν εισχωρήσει σε πλήθος πτυχών της ζωής των ανθρώπων (από έξυπνες οικιακές συσκευές έως εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης) και χρησιμοποιούνται από δημόσιες αρχές για αξιολόγηση, κατανομή πόρων ή λήψη αποφάσεων. Η κακή χρήση αυτής απειλεί την ορθή εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε τομείς της ζωής όπως η απασχόληση, η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών (στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα), οι πολιτικές δημόσιας ασφάλειας και η καταπολέμηση της απάτης. Συνιστά δε ένα φαινόμενο όπου οι αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτά τα συστήματα έχουν πραγματικές και σοβαρές συνέπειες για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων¹³¹.

Διατομεακή διάκριση (Intersectional discrimination)

Αναφέρεται σε μια κατάσταση στην οποία διάφοροι λόγοι διακρίσεων λειτουργούν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα το φύλο με άλλους λόγους διάκρισης όπως η φυλή, το χρώμα, η εθνική ή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η ηλικία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα και η έκφραση φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου, τα γενετικά χαρακτηριστικά, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η εθνικότητα, το καθεστώς διαμονής, η κατάσταση πρόσφυγα ή η αναπηρία, μεταξύ άλλων, κατά τρόπο αδιάρρηκτο με αποτέλεσμα να παράγονται συγκεκριμένες μορφές διακρίσεων. Διαφέρει από τις πολλαπλές διακρίσεις, οι οποίες προκύπτουν όταν κάθε είδος διάκρισης μπορεί να αποδειχθεί και να αντιμετωπιστεί ανεξάρτητα¹³².

Διαφυλικό άτομο (Intersex)

Όρος που αντιπροσωπεύει το φάσμα της φυσικής ποικιλομορφίας των χαρακτηριστικών φύλου που φυσιολογικά εμφανίζονται στο ανθρώπινο είδος και δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν αυστηρά ως αρσενικά ή θηλυκά ή ανήκουν ταυτόχρονα και στις δύο κατηγορίες. Πρόκειται για όρο-ομπρέλα που περιλαμβάνει το φάσμα των ίντερσεξ σωματικότητων που απαντώνται φυσικά στο ανθρώπινο είδος (ΕΚΔΔΑ 2022)¹³³.

¹³¹ Discrimination, Artificial Intelligence and Algorithmic Decision-making, Study by Prof. Frederik Zuiderveen Borgesius, Council of Europe, 2018.

¹³² Ορισμός που υιοθετεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο από 6/7/2022 Ψήφισμά του: European Parliament resolution of 6 July 2022 on intersectional discrimination in the European Union: the socio-economic situation of women of African, Middle-Eastern, Latin-American and Asian descent [2021/2243(INI)].

¹³³ βλ. Οδηγό Συμπεριφοράς για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των διακρίσεων σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στις τουριστικές επιχειρήσεις του Υπουργείου Τουρισμού.

Διεμφυλικό/Τρανς άτομο (Transsexual/Trans)

Όρος-ομπρέλα για τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου ή/και η έκφραση φύλου διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννησή τους. Συμπεριλαμβάνει άτομα που βρίσκονται στο στάδιο της φυλομετάβασης (transition), άτομα που έχουν ολοκληρώσει την μετάβασή τους και άτομα που είτε έχουν είτε δεν έχουν κάνει επέμβαση επιβεβαίωσης φύλου. Σε αντίθεση με την κοινή αντίληψη, κάποια άτομα αυτής της κατηγορίας μπορεί να αισθάνονται σαν να είναι σε λάθος φύλο, χωρίς αυτό απαραίτητα να σημαίνει ότι υπάρχει και η επιθυμία για χειρουργικό ή ορμονικό προσδιορισμό. Περιλαμβάνει πολλαπλές ταυτότητες φύλου, όπως τρανς άντρας, τρανς γυναίκα, άτομα μη δυαδικά (non binary), (ΕΚΔΔΑ 2022)¹³⁴.

Δομικός ρατσισμός (Structural racism)

Ο ρατσισμός που βιώνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου συσσωρεύεται και δημιουργεί εμπόδια. Αυτή η επίμονη μορφή ρατσισμού αναφέρεται συχνά ως «δομικός ρατσισμός». Οι επιπτώσεις του μπορεί να είναι πιο επιβλαβείς από μεμονωμένα περιστατικά διακρίσεων, καθώς στερεί την πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες και μπορεί να διαιωνίζεται μέσα από τις γενιές. Οι περιθωριοποιημένες ομάδες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσανάλογα υψηλά ποσοστά φτώχειας, περιορισμένη πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και στέγαση, καθώς και εμπόδια στην κοινωνική ένταξη¹³⁵.

Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά (Racist offence)

Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ονομάζεται ένα έγκλημα το οποίο τελέστηκε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου/σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου του θύματος. Πρόκειται για οποιαδήποτε πράξη που συνιστά αδίκημα βάσει του ποινικού δικαίου και πραγματοποιείται λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών.

Τα εγκλήματα αυτά συνήθως περιλαμβάνουν άσκηση βίας, όπως απειλές, βανδαλισμό, φθορά περιουσίας, σωματικές βλάβες ή και το φόνο. Ωστόσο, έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά μπορεί να είναι και οποιοδήποτε άλλο ποινικό αδίκημα το οποίο διαπράττεται κατά ενός ατόμου ή πληθυσμιακής ομάδας λόγω των νομιζόμενων χαρακτηριστικών τους¹³⁶.

Έγκλημα μίσους (Hate crime)

Εγκληματική πράξη που προκαλείται από μίσος ή προκατάληψη έναντι συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων. Προκειμένου ένα έγκλημα να χαρακτηριστεί έγκλημα μίσους πρέπει να πληρούνται δύο (2) κριτήρια: α) η πράξη να συνιστά αδίκημα βάσει του ποινικού δικαίου, και β) η πράξη πρέπει να έχει παρακινήθει από μίσος και προκατάληψη. Τα κίνητρα προκατάληψης μπορούν να οριστούν ευρέως ως προκατειλημμένες αρνητικές απόψεις, στερεοτυπικές παραδοχές, μισαλλοδοξία ή μίσος κατά μίας συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας, η οποία έχει κοινά χαρακτηριστικά όπως η φυλή, εθνοτική ομάδα, η γλώσσα, το θρήσκευμα, η εθνικότητα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου ή οποιοδήποτε άλλο θεμελιώδες χαρακτηριστικό. Τα εγκλήματα μίσους μπορεί να περιλαμβάνουν απειλές, εκφοβισμό, βανδαλισμό και φθορά περιουσίας, επίθεση, φόνο ή οποιοδήποτε άλλο ποινικό αδίκημα το οποίο διαπράττεται με σκοπό την έκφραση μίσους απέναντι

¹³⁴ *ibid*.

¹³⁵ OECD (2025), *Monitoring and Assessing the Impact of National Action Plans Against Racism*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/13e32676-en>. Όπως αναφέρεται στην ενότητα 1.2.3 (Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει να διευκολύνει την εκ μέρους των κρατών μελών ανάπτυξη ενός ορισμού εργασίας για τον «δομικό ρατσισμό».

¹³⁶ Οδηγός για τα δικαιώματα των θυμάτων ρατσιστικού εγκλήματος, Υπουργείο Δικαιοσύνης / Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ (Ανατύπωση 2025).

σε ένα άτομο ή πληθυσμιακή ομάδα με προστατευμένα χαρακτηριστικά (Ελληνική Αστυνομία [2022]: Οδηγός Αντιμετώπισης και Διαχείρισης Περιστατικών βίας σε βάρος ΛΟΑΤΚΙ+ πολιτών)¹³⁷.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης το έγκλημα μίσους είναι το ποινικό αδίκημα που διαπράττεται με το στοιχείο του μίσους, το οποίο βασίζεται σε ένα ή περισσότερα πραγματικά ή νομιζόμενα προσωπικά χαρακτηριστικά ή κατάσταση του θύματος, όπου:

- α. το «μίσος» περιλαμβάνει μεροληψία, προκατάληψη, ή περιφρόνηση
- β. τα «προσωπικά χαρακτηριστικά» ή η «κατάσταση» περιλαμβάνουν, ενδεικτικά αλλά όχι περιοριστικά, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνικότητα, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, την ηλικία, την αναπηρία, το βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα και έκφραση φύλου, και τα χαρακτηριστικά φύλου¹³⁸.

Έκφραση φύλου (Gender Expression)

Εξωτερικές εκδηλώσεις του φύλου, που εκφράζονται μέσα από το όνομα ενός ατόμου, τις αντωνυμίες, τα ρούχα, το κούρεμα, τη συμπεριφορά, τη φωνή ή τα χαρακτηριστικά του σώματος¹³⁹.

Επαναθυματοποίηση ή επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση (Secondary or Repeat Victimisation)

Αναφέρεται στο πλαίσιο στο οποίο το θύμα βιώνει ξανά βία¹⁴⁰. Επιπλέον αφορά τη βλάβη που μπορεί να υποστεί το θύμα, όχι απευθείας από το έγκλημα, αλλά από τον τρόπο μεταχείρισής του κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας.

Για την αποφυγή της, οι αρχές πρέπει να αντιμετωπίζουν τα θύματα με σεβασμό, ευαισθησία και επαγγελματισμό και χωρίς κανενός είδους διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών ή άλλων φρονημάτων, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσιακής κατάστασης, καταβολών, αναπηρίας, ηλικίας, φύλου, έκφρασης ή ταυτότητας φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού, καθεστώτος διαμονής και υγείας. Σε όλες τις επαφές με τις αρμόδιες αρχές που ενεργούν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και τις υπηρεσίες που έρχονται σε επαφή με τα θύματα, όπως υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων ή αποκαταστατικής δικαιοσύνης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η προσωπική κατάσταση και οι άμεσες ανάγκες των θυμάτων, καθώς και η ηλικία, το φύλο, η ενδεχόμενη αναπηρία και η ωριμότητα των θυμάτων της εγκληματικότητας, με πλήρη σεβασμό της σωματικής, νοητικής και ηθικής τους ακεραιότητας. Τα θύματα της εγκληματικότητας θα πρέπει να προστατεύονται από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, από εκφοβισμό και από αντεκδικήσεις, να λαμβάνουν κατάλληλη υποστήριξη η οποία να διευκολύνει την αποκατάστασή τους και να έχουν επαρκή πρόσβαση στις υπηρεσίες της δικαιοσύνης¹⁴¹.

¹³⁷ βλ. Οδηγό Συμπεριφοράς για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των διακρίσεων σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στις τουριστικές επιχειρήσεις του Υπουργείου Τουρισμού.

¹³⁸ Σύσταση CM/Rec(2024)4 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Μαΐου 2024 κατά την 1498^η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

¹³⁹ ΕΚΔΔΑ 2022.

¹⁴⁰ Σύμφωνα με το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. Ετήσια Έκθεση του ΔΚΠΡΒ 2023).

¹⁴¹ βλ. Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαϊσίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Ισλαμοφοβία (Islamophobia) ή αντιμουσουλμανικό μίσος (anti-Muslim hatred)

Ο φόβος ή η προκατειλημμένη άποψη έναντι του Ισλάμ, των Μουσουλμάνων και των θεμάτων που τους αφορούν. Μπορεί να λάβει τη μορφή καθημερινών μορφών ρατσισμού και διακρίσεων ή πιο βίαιων πρακτικών¹⁴².

Η ECRI χρησιμοποιώντας επίσης τους όρους αντιμουσουλμανικό μίσος και αντιμουσουλμανική προκατάληψη, αναφέρεται στον ρατσισμό και τις διακρίσεις κατά των μουσουλμάνων, τα οποία θεωρεί ως μια συγκεκριμένη μορφή ρατσισμού, προκειμένου να χαρακτηρίσει το πολύπλοκο και ποικίλο φάσμα ρητορικής μίσους και βίας, καθώς και οποιαδήποτε πράξη διάκρισης που στρέφεται κατά των μουσουλμάνων ή όσων θεωρούνται μουσουλμάνοι¹⁴³.

Κατάρτιση προφίλ με βάση τα φυλετικά χαρακτηριστικά (Racial profiling)

Η χρήση από την αστυνομία (ή άλλη αρχή επιβολής του νόμου), χωρίς αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση, κριτηρίων όπως η φυλή, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα ή η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, σε δραστηριότητες ελέγχου, παρακολούθησης ή έρευνας¹⁴⁴.

Επισημαίνεται ωστόσο, ότι δεν υφίσταται καθολικά αναγνωρισμένος ορισμός στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για τον όρο «*racial profiling*».

Μισαλλοδοξία (Intolerance)

Η έλλειψη σεβασμού ή ανοχής, η εχθρότητα για κάθε αντίθετη πρακτική ή πεποίθηση. Περιλαμβάνει επίσης την απόρριψη ανθρώπων που γίνονται αντιληπτοί ως διαφορετικοί, λόγω χαρακτηριστικών όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η εθνική και εθνοτική καταγωγή η αναπηρία, η κατάσταση υγείας, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου. Η μισαλλοδοξία μπορεί να εκδηλωθεί με ένα ευρύ φάσμα ενεργειών, όπως η αποφυγή συναναστροφής, η ρητορική μίσους και ο σωματικός τραυματισμός ή ακόμα και η δολοφονία¹⁴⁵.

Μισαναπηρισμός (Disablism)

Αναφέρεται στις αρνητικές στάσεις, συμπεριφορές, πρακτικές και περιβαλλοντικούς παράγοντες που εκούσια ή ακούσια διακρίνουν τα άτομα με αναπηρία¹⁴⁶.

¹⁴² <https://rm.coe.int/16807037e1>.

¹⁴³ ECRI Glossary, 19 February 2021.

¹⁴⁴ Towards More Effective Policing Understanding and Preventing Discriminatory Ethnic Profiling: A Guide, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (2007), FRA (2010).

¹⁴⁵ Discrimination and intolerance, COMPASS, Manual for Human Rights Education with Young people, Council of Europe, 2nd edition, updated in 2023.

¹⁴⁶ Dodd, J. (2015), "The socially purposeful museum», *Museologica Brunensia*, 4(2), 29.

Ξενοφοβία (Xenophobia)

Μίσος, φόβος ή προκατάληψη εναντίον ανθρώπων από άλλες χώρες ή πολιτισμούς¹⁴⁷.

Ομοφοβία – Τρανσοφοβία (Homophobia – Transphobia)

Παράλογος φόβος και αποστροφή κατά λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς ή ίντερσεξ (ΛΟΑΤΚΙ+), που βασίζονται στην προκατάληψη¹⁴⁸.

Παραπληροφόρηση (Disinformation)

Σκόπιμη διάδοση ψευδών πληροφοριών με σκοπό την πρόκληση βλάβης ή την εσκεμμένη παραπλάνηση του κοινού¹⁴⁹.

Προκατάληψη (Prejudice)

Σταθερή και συνεπής τάση ανταπόκρισης, συνήθως με αρνητικό τρόπο προς τα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας. Λειτουργεί συχνά ως «πρίσμα» υπό το οποίο γίνονται αντιληπτές οι πληροφορίες και τα δεδομένα. Οι προκαταλήψεις, οι οποίες βασίζονται στα στερεότυπα, εμποδίζουν την αποτελεσματική επικοινωνία των ομάδων μεταξύ τους¹⁵⁰.

Ρατσισμός (Racism)

Η πεποίθηση πως ένα χαρακτηριστικό όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η εθνική και εθνοτική καταγωγή, δικαιολογεί την περιφρόνηση για ένα άτομο ή μία ομάδα ατόμων ή την έννοια της υπεροχής ενός ατόμου ή μίας ομάδας ατόμων έναντι άλλων¹⁵¹.

Η εξουσία και η κακή χρήση της συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τον ρατσισμό. Ο ρατσισμός ορίζεται ταυτόχρονα από εκείνους που έχουν εξουσία και καθορίζει τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ των δραστών και των θυμάτων. Τα θύματα του ρατσισμού βρίσκονται σε αδύναμη θέση. Η προκατάληψη ή η αρνητική κρίση άλλων προσώπων ή ομάδων (χωρίς σημαντική γνώση ή εμπειρία αυτών των ατόμων ή ομάδων), συνδέεται επίσης με τον ρατσισμό. Ως εκ τούτου, ο ρατσισμός μπορεί να γίνει κατανοητός ως η πρακτική μετάφραση των προκαταλήψεων σε πράξεις ή μορφές μεταχείρισης άλλων από εκείνους που κατέχουν εξουσία και, επομένως, είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν αυτές τις ενέργειες.

Ρητορική μίσους (Hate speech)

Πρόκειται για αμφιλεγόμενο ζήτημα που προκαλεί διαφωνίες, κάτι που συνδέεται και με την ανάγκη για παράλληλη προστασία του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης, καθώς τα όρια είναι ρευστά. Για τον λόγο αυτό, το διεθνές δίκαιο δεν απαιτεί από τα κράτη να απαγορεύσουν τη ρητορική μίσους αυτή καθ' αυτή, αλλά όταν φτάνει στην **υποκίνηση σε διακρίσεις, εχθρότητα και βία**: μια ιδιαίτερα επικίνδυνη μορφή έκφρασης, που αποσκοπεί ρητά και σκόπιμα στην πυροδότηση διακρίσεων, εχθρότητας και βίας, οι οποίες μπορεί ακολούθως να περιλαμβάνουν ή να έχουν ως αποτέλεσμα τρομοκρατία ή εγκλήματα φρικαλεότητας. Επισημαίνεται, ωστόσο ότι η ρητορική μίσους μπορεί να είναι επιβλαβής και στις περιπτώσεις που δεν απαγορεύεται νομικά.

¹⁴⁷ ECRI Glossary, 19 February 2021.

¹⁴⁸ European Parliament resolution on homophobia in Europe, Strasbourg, 18 January 2006.

¹⁴⁹ Addressing hate speech through education: A guide for policy-makers, UNESCO, Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect, 2023.

¹⁵⁰ <https://www.coe.int/en/web/compass/discrimination-and-intolerance>.

¹⁵¹ ECRI Glossary, 19 February 2021.

Η **Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στη Σύστασή της CM/Rec(2022)16**, σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους, όρισε τη «ρητορική μίσους» ως *«κάθε μορφή έκφρασης που υποκινεί, προωθεί, διαδίδει ή δικαιολογεί τη βία, το μίσος ή τις διακρίσεις κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, ή που τα απαξιώνει, λόγω πραγματικών ή αποδιδόμενων προσωπικών χαρακτηριστικών ή ιδιότητας, όπως η «φυλή», το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η ηλικία, η αναπηρία, το φύλο, η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός¹⁵²»*.

Σύμφωνα με τον **ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)**, η ρητορική μίσους είναι η υποστήριξη, προώθηση ή υποκίνηση, με οποιαδήποτε μορφή, της απαξίωσης, του μίσους ή της διαπόμπευσης ενός προσώπου ή ομάδας προσώπων, καθώς και κάθε μορφή παρενόχλησης, προσβολής, αρνητικής στερεοτυπικής απεικόνισης, στιγματισμού ή απειλής εις βάρος ενός τέτοιου προσώπου ή ομάδας προσώπων, καθώς και η δικαιολόγηση όλων των προαναφερθέντων τύπων έκφρασης, με βάση τη «φυλή», το χρώμα, την καταγωγή, την εθνική ή εθνοτική προέλευση, την ηλικία, την αναπηρία, τη γλώσσα, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, το βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο, την ταυτότητα φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά ή ιδιότητες, μπορεί δε να λαμβάνει τη μορφή της δημόσιας άρνησης, υποβάθμισης, δικαιολόγησης ή αποδοχής εγκλημάτων γενοκτονίας, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ή εγκλημάτων πολέμου, τα οποία έχουν κριθεί από δικαστήρια ότι έλαβαν χώρα, καθώς και της εξύμνησης προσώπων που έχουν καταδικαστεί για τη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων (§§ 5 έως 6 του Προοιμίου της Γενικής Σύστασης Πολιτικής υπ' αρ. 15 της ECRI).

Επίσης, **στο πλαίσιο της Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης τους για τη Ρητορική Μίσους των ΗΕ¹⁵³**, ο όρος «ρητορική μίσους» νοείται ως *«κάθε μορφή επικοινωνίας, προφορικής, γραπτής ή εκδηλούμενης μέσω συμπεριφοράς, η οποία συνιστά επίθεση ή περιλαμβάνει υποτιμητική ή διακριτική γλωσσική έκφραση κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, λόγω των χαρακτηριστικών ταυτότητάς τους, όπως ιδίως η θρησκεία, η εθνοτική καταγωγή, η εθνικότητα, η φυλή, το χρώμα, η καταγωγή, το φύλο ή άλλα συναφή χαρακτηριστικά»*. Στο ίδιο κείμενο διευκρινίζεται ωστόσο, ότι δεν υφίσταται διεθνώς καθιερωμένος νομικός ορισμός της ρητορικής μίσους, ενώ ο προσδιορισμός του περιεχομένου που δύναται να χαρακτηριστεί ως «μισαλλόδοξο» παραμένει αμφιλεγόμενος και αμφισβητούμενος.

Ριζοσπαστικοποίηση (Radicalisation)

Η διαδικασία κατά την οποία κάποιος υιοθετεί ακραίες πολιτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές αξίες που δεν συνάδουν με εκείνες μιας δημοκρατικής κοινωνίας¹⁵⁴.

Σεξουαλικός προσανατολισμός (Sexual orientation)

Η δυνατότητα κάθε ατόμου για συναισθηματική, συντροφική και σεξουαλική έλξη με άτομα διαφορετικού φύλου ή ίδιου φύλου ή για περισσότερα από ένα φύλα¹⁵⁵.

Στερέοτυπο (Stereotype)

Μια υπεραπλουστευμένη, γενικευμένη και συχνά ασυνείδητη προκατάληψη σχετικά με πρόσωπα ή ιδέες, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε προκατάληψη και διακρίσεις. Πρόκειται για γενίκευση, κατά την οποία χαρακτηριστικά που κατέχει ένα μέλος ή μέλη μιας ομάδας αποδίδονται στο σύνολο της

¹⁵² ibid.

¹⁵³ United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech, May 2019.

¹⁵⁴ ECRI Glossary, 19 February 2021.

¹⁵⁵ ibid.

ομάδας¹⁵⁶. Οι θεωρητικοί επισημαίνουν ότι η κατηγοριοποίηση μέσω στερεοτύπων είναι άδικη καθώς στις κρίσεις για τις ομάδες αγνοούνται οι ατομικές διαφορές.

Ταυτότητα φύλου (Gender identity)

Ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά. Η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνει την προσωπική αίσθηση του σώματος, καθώς και την κοινωνική και εξωτερική έκφραση του φύλου, τα οποία αντιστοιχούν στη βούληση του προσώπου. Η προσωπική αίσθηση του σώματος μπορεί να συνδέεται και με αλλαγές που οφείλονται σε ιατρική αγωγή ή άλλες ιατρικές επεμβάσεις που επιλέχθηκαν ελεύθερα¹⁵⁷.

Χαρακτηριστικά φύλου (Sex characteristics)

Τα χρωμοσωμικά, γονιδιακά και ανατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία συμπεριλαμβάνουν πρωτογενή χαρακτηριστικά, όπως τα αναπαραγωγικά όργανα, και δευτερογενή χαρακτηριστικά, όπως η μυϊκή μάζα, η ανάπτυξη μαστών ή τριχοφυΐας¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Discrimination and intolerance, COMPASS, Manual for Human Rights Education with Young people, Council of Europe, 2nd edition, updated in 2023.

¹⁵⁷ Άρθρο 2 του ν. 4491/2017.

¹⁵⁸ *ibid*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Καλές πρακτικές και διεθνή πρότυπα αντιμετώπισης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας

Η χάραξη μιας συνεκτικής και αποτελεσματικής εθνικής πολιτικής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας προϋποθέτει τη μελέτη διεθνών εμπειριών, την υιοθέτηση τεκμηριωμένων μεθόδων διακυβέρνησης και την ενσωμάτωση της ισότητας σε όλο το φάσμα της δημόσιας πολιτικής. Οι ευρωπαϊκές χώρες που πρωτοστατούν στην αντιμετώπιση των διακρίσεων έχουν αναπτύξει μηχανισμούς που συνδυάζουν τη θεσμική συνέπεια, τη διαφάνεια, τη συμμετοχή και την αξιολόγηση.

Η διεθνής εμπειρία αναδεικνύει τρεις σταθερούς άξονες: **(α) την πρόληψη μέσω εκπαίδευσης και κοινωνικής ευαισθητοποίησης, (β) την προστασία θυμάτων και την απονομή δικαιοσύνης με διαφάνεια, και (γ) την ενσωμάτωση των αρχών ισότητας και μη διάκρισης σε όλους τους τομείς διακυβέρνησης.**

1. Εκπαίδευση, πρόληψη και κοινωνική ανθεκτικότητα

Η εκπαίδευση αποτελεί θεμέλιο για τη διαμόρφωση κοινωνιών ανεκτικών και δημοκρατικών. Η **Φινλανδία** έχει αναγνωριστεί διεθνώς για την ολοκληρωμένη πολιτική της ως προς την «εκπαίδευση στα μέσα» (media literacy). Η Εθνική Πολιτική για την Εκπαίδευση στα Μέσα Ενημέρωσης (*National Media Education Policy, Ministry of Education and Culture*,¹⁵⁹) ενσωματώνει τη διδασκαλία της κριτικής σκέψης και της υπεύθυνης ψηφιακής συμπεριφοράς σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Μέσω του Εθνικού Οπτικοακουστικού Ινστιτούτου (KAVI) και ενός δικτύου βιβλιοθηκών, ΜΚΟ και πανεπιστημίων, η χώρα έχει αναπτύξει ένα συμμετοχικό οικοσύστημα μάθησης που ενισχύει την ανθεκτικότητα απέναντι στη ρητορική μίσους. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2022), η Φινλανδία διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό πολιτών με κριτική ψηφιακή παιδεία στην Ευρώπη, δείγμα του ότι η πρόληψη μέσω εκπαίδευσης αποδίδει απτά κοινωνικά αποτελέσματα.

Αντίστοιχα, η **Σουηδία** έχει επενδύσει στην εκπαίδευση ως βασικό μηχανισμό πρόληψης. Το πρόγραμμα «*School Against Hate*» (Utbildningsstyrelsen, 2022) συνδυάζει βιωματικά εργαστήρια, δημιουργικές δράσεις και ψηφιακές πλατφόρμες όπου μαθητές και εκπαιδευτικοί συνδιαμορφώνουν τρόπους αντίδρασης απέναντι σε ρητορική μίσους. Ο δημόσιος οργανισμός *Living History Forum*¹⁶⁰ (Forum för levande historia) αναπτύσσει εκπαιδευτικά προγράμματα για την ιστορική μνήμη του Ολοκαυτώματος και τη δημοκρατική ανθεκτικότητα, προωθώντας την κατανόηση των σύγχρονων μορφών μισαλλοδοξίας. Η σύνδεση ιστορικής παιδείας και κοινωνικής ενσυναίσθησης είναι πλέον σταθερό στοιχείο του σουηδικού μοντέλου εκπαίδευσης.

¹⁵⁹ <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/finland/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>.

¹⁶⁰ <https://www.enar-eu.org/sweden-napar/> (παρ.4).

Στην **Πορτογαλία**, η εκπαιδευτική διάσταση εντάσσεται στο Εθνικό Σχέδιο για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού και των Διακρίσεων (*National Plan to Combat Racism and Discrimination 2021-¹⁶¹*), με ειδικό οδηγό για τα σχολεία και προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικότητας και πρόληψης στερεοτύπων. Η προσέγγιση αυτή συνδέει τη σχολική κουλτούρα με την τοπική κοινωνία, ενισχύοντας τη συνοχή και την κοινωνική συμμετοχή.

2. Θυματοκεντρική προσέγγιση και εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους εξαρτάται από τη δυνατότητα των θυμάτων να αναφέρουν με ασφάλεια τα περιστατικά και να λαμβάνουν επαρκή στήριξη. Η **Αυστρία** διαθέτει από το 2021 ένα ενιαίο σύστημα καταγραφής εγκλημάτων μίσους (*Hate Crime Recording System¹⁶²*), μέσω του οποίου η αστυνομία και η εισαγγελία επισημαίνουν τις υποθέσεις με κίνητρο προκατάληψης. Οι ετήσιες αναφορές του *Federal Ministry of the Interior* δημοσιοποιούνται, ενώ οργανισμοί όπως ο *ZARA* παρέχουν νομική και ψυχολογική υποστήριξη στα θύματα. Η Αυστρία έχει καταφέρει να μετατρέψει τη συλλογή δεδομένων σε μηχανισμό διαφάνειας και λογοδοσίας, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος.

Η **Ισπανία**, στο πλαίσιο του 3^{ου} Σχεδίου Δράσης για την Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους 2025-2028 (3rd *Action Plan to Combat Hate Crimes 2025-¹⁶³*), έχει αναπτύξει δομές¹⁶⁴ όπου τα θύματα μπορούν να καταγγείλουν περιστατικά και να λάβουν υποστήριξη χωρίς γραφειοκρατικές καθυστερήσεις. Η εφαρμογή τηλεφωνικών γραμμών 021 και 028 για θύματα ρατσισμού ή ομοφοβίας, αντίστοιχα, αποτελεί πρακτική που έχει οδηγήσει σε αύξηση των αναφορών και βελτίωση της προστασίας.

Η **Γερμανία**, μέσω της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων (*Federal Anti-Discrimination Agency-FADA¹⁶⁵*) και του Ομοσπονδιακού Επιτρόπου για την Εβραϊκή Ζωή στη Γερμανία και την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού (*Federal Government Commissioner for Jewish Life in Germany and the Fight against Antisemitism¹⁶⁶*), παρέχει ένα συντονισμένο σύστημα υποστήριξης και παρακολούθησης περιστατικών, συνδέοντας τις ομοσπονδιακές αρχές με την Κοινωνία των Πολιτών. Η θυματοκεντρική προσέγγιση δεν περιορίζεται σε υπηρεσίες, αλλά εκτείνεται σε εκπαίδευση λειτουργών, νομικές μεταρρυθμίσεις και ευαισθητοποίηση.

¹⁶¹ National Plan to Combat Racism and Discrimination 2021-2025, Presidency, Portugal.

¹⁶² ODIHR Hate Crime Report, Austria.

¹⁶³ 3rd Action Plan to Combat Hate Crimes 2025-2028, Ministry of Interior, Secretariat of State for Security, Spain, 2025.

¹⁶⁴ ODIHR Hate Crime Report, Spain.

¹⁶⁵ Federal Anti-Discrimination Agency, Germany.

¹⁶⁶ Federal Government Commissioner for Jewish Life in Germany and the Fight against Antisemitism, Federal Ministry of Interior, Germany.

3. Θεσμικό πλαίσιο, διαφάνεια και λογοδοσία

Η θεσμική κατοχύρωση της ισότητας και η συστηματική καταγραφή των εγκλημάτων μίσους αποτελούν προϋπόθεση για βιώσιμη πολιτική. Η **Γερμανία** εισήγαγε ήδη από το 2018 στο Ποινικό Δίκαιο διάταξη που προβλέπει αυστηρότερες ποινές όταν το έγκλημα υποκινείται από ρατσιστικά κίνητρα. Η ύπαρξη διακριτών μηχανισμών εποπτείας, όπως ο Ομοσπονδιακός Επίτροπος για την Εβραϊκή Ζωή στη Γερμανία και την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού, εξασφαλίζει τη συνέπεια μεταξύ νομοθεσίας και πράξης.

Η **Ολλανδία** διαθέτει από το 2022 τον Εθνικός Συντονιστής κατά των Διακρίσεων και του Ρατσισμού (*National Coordinator against Discrimination and Racism-NCDR*¹⁶⁷), που λειτουργεί ως διατομεακός μηχανισμός για όλα τα υπουργεία. Παράλληλα, γίνονται σημαντικά βήματα από την πλευρά του Υπουργείου Δικαιοσύνης¹⁶⁸, το οποίο έχει εισαγάγει διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και κατάρτισης αστυνομικών, μειώνοντας την πιθανότητα θεσμικών διακρίσεων. Η δημοσιοποίηση στατιστικών και ανεξάρτητων αξιολογήσεων αποτελεί βασικό στοιχείο της ολλανδικής κουλτούρας λογοδοσίας.

Η **Ιταλία**, με τη «Legge Mancino» (1993)¹⁶⁹ και τη λειτουργία του Γραφείου κατά των Διακρίσεων (UNAR), διατηρεί ένα σταθερό νομικό πλαίσιο, το οποίο αν και χρειάζεται επικαιροποίηση, εξασφαλίζει συνέχεια πολιτικής και συντονισμό με τις ευρωπαϊκές οδηγίες.

4. Αστυνόμευση και εμπιστοσύνη των πολιτών

Η αντιμετώπιση του ρατσισμού στους μηχανισμούς επιβολής του νόμου αποτελεί κρίσιμη πρόκληση. Στην **Ολλανδία** έχουν αναπτυχθεί στοχευμένες παρεμβάσεις για τη βελτίωση των αστυνομικών πρακτικών, όπως η συστηματική εκπαίδευση για την αποφυγή εθνικής και φυλετικής διάκρισης¹⁷⁰, καθώς και η εφαρμογή καινοτόμων εργαλείων όπως το πρόγραμμα εικονικής πραγματικότητας (VR) που βοηθά τους αστυνομικούς να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τις ασυνείδητες προκαταλήψεις τους. Παράλληλα, η χρήση τεχνολογιών όπως τα συστήματα αναγνώρισης προσώπου (facial recognition) και η προγνωστική αστυνόμευση (predictive policing-PredPol) έχει τροφοδοτήσει συζήτηση για ενίσχυση της διαφάνειας και της εποπτείας, λόγω των πιθανών κινδύνων αναπαραγωγής διακρίσεων.

Η **Σουηδία** εφαρμόζει το «Trust and Safety Police Model», όπου η αξιολόγηση προκαταλήψεων (bias indicators) ενσωματώνεται στα εσωτερικά πρωτόκολλα της αστυνομίας¹⁷¹. Οι στατιστικές δημοσιεύονται ετησίως, ενισχύοντας τη δημόσια εμπιστοσύνη.

¹⁶⁷ <https://www.bureauncdr.nl/over-de-ncdr>.

¹⁶⁸ Addressing racism in policing, European Union Agency for Fundamental Rights, 10 April 2024.

¹⁶⁹ https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1993-06-26&atto.codiceRedazionale=093A3644.

¹⁷⁰ βλ. ανωτ. υποσημείωση 136.

¹⁷¹ https://polisen.se/siteassets/dokument/forebygga_brott/polismyndighetens-brottsforebyggande-strategi-engelsk-oversattning.pdf.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, το Ανεξάρτητο Γραφείο Αστυνομικής Συμπεριφοράς (*Independent Office for Police Conduct-IOPC*¹⁷²) λειτουργεί ως εξωτερικός μηχανισμός εποπτείας και δημοσιεύει εκθέσεις για την πρόληψη φυλετικών διακρίσεων στα σώματα ασφαλείας. Οι πρακτικές αυτές αποδεικνύουν ότι η λογοδοσία και η εκπαίδευση αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο για την αποδόμηση θεσμικού ρατσισμού.

5. Θρησκευτική μισαλλοδοξία και προστασία θρησκευτικών κοινοτήτων

Η **Γαλλία** με την Εθνική Στρατηγική για την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού 2023-2026 (*National Strategy to Combat Antisemitism 2023-2026*¹⁷³) έχει θεσπίσει δράσεις για την εκπαίδευση, τη δημόσια διοίκηση και την ασφάλεια χώρων λατρείας.

Η **Γερμανία**, μέσω του Ομοσπονδιακού Επιτρόπου για την Εβραϊκή Ζωή στη Γερμανία και την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού, συντονίζει πολιτικές με τις εβραϊκές οργανώσεις, ενώ το **Ηνωμένο Βασίλειο** ενισχύει τη διαθρησκευτική συνεργασία μέσω του κινήματος «*Faith in Communities*»¹⁷⁴.

Οι πολιτικές αυτές συνδυάζουν εκπαίδευση, νομική κατοχύρωση και κοινοτική συμμετοχή, αποδεικνύοντας ότι η ανεκτικότητα δεν καλλιεργείται μόνο μέσα από τη νομοθεσία, αλλά και μέσα από ενεργές κοινότητες πολιτών.

6. Συνοχή πολιτικής, διακυβέρνηση και ευρωπαϊκή εμπειρία

Η **Ιρλανδία**, το **Βέλγιο** και η **Πορτογαλία** διαθέτουν από τα πιο ώριμα Εθνικά Σχέδια Δράσης κατά του ρατσισμού, με σαφείς δείκτες και συστήματα παρακολούθησης. Το ιρλανδικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού 2023-2027 (*National Action Plan Against Racism 2023-2027*¹⁷⁵) περιλαμβάνει δεσμευτικά χρονοδιαγράμματα και δημόσιους μηχανισμούς λογοδοσίας, ενώ το βελγικό Ομοσπονδιακό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού, 2022 (*Inter-Federal Action Plan against Racism*¹⁷⁶) εφαρμόζεται ταυτόχρονα σε ομοσπονδιακό και περιφερειακό επίπεδο, διασφαλίζοντας συνεκτικότητα.

Η **Γερμανία**, με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού^{177,178} επιβεβαιώνει ότι η καταπολέμηση του ρατσισμού αποτελεί οριζόντια ευθύνη όλων των υπουργείων. Η πολιτική συνοχή, η θεσμική συνέχεια και η ανεξαρτησία των εποπτικών αρχών συνιστούν βασικά στοιχεία ανθεκτικής διακυβέρνησης.

¹⁷² Independent Office for Police Conduct, Ηνωμένο Βασίλειο.

¹⁷³ Plan national contre le racisme, l'antisémitisme et les discriminations liées à l'origine, 2023-2026, Γαλλία.

¹⁷⁴ Faith in Communities, Ηνωμένο Βασίλειο.

¹⁷⁵ National Action Plan Against Racism 2023-2027, Department of Children, Disability and Equality, Ιρλανδία.

¹⁷⁶ Inter-Federal Action Plan against Racism, Federal Public Service-Justice, 2022, Βέλγιο.

¹⁷⁷ National Action Plan Against Racism-Positions and Measures to Address Ideologies of Inequality and Related Discrimination, Federal Ministry of the Interior, Γερμανία.

¹⁷⁸ Status Report: Racism in Germany (*Lagebericht Rassismus in Deutschland*). Δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2023 από τον Ομοσπονδιακό Επίτροπο για τη Μετανάστευση, τους Πρόσφυγες και την Ένταξη και τον Ομοσπονδιακό Επίτροπο για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού, Ιανουάριος 2023.

Συγκλίνουσες τάσεις και «μαθήματα πολιτικής»

Η ανάλυση των ευρωπαϊκών πρακτικών αποκαλύπτει μια σαφή σύγκλιση προς συγκεκριμένες αρχές σχεδιασμού και διακυβέρνησης. Παρά τις διαφορές στο θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο κάθε χώρας, διακρίνονται σταθερά πρότυπα που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα των πολιτικών κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Πρώτον, η **θεσμική ακύρωση και η συνέπεια του κύκλου πολιτικής** αποτελούν κοινό παρονομαστή. Είτε πρόκειται για το ιρλανδικό μοντέλο τετραετών σχεδίων με ρητά χρονοδιαγράμματα, είτε για τη γερμανική πρακτική ενσωμάτωσης στο πλαίσιο της ομοσπονδιακής διακυβέρνησης, η σταθερότητα του θεσμικού κύκλου διασφαλίζει συνέχεια και προβλεψιμότητα.

Δεύτερον, η **τεκμηρίωση και η διαφάνεια** αναδεικνύονται ως θεμελιώδη στοιχεία εμπιστοσύνης. Τα συστήματα καταγραφής και δημοσιοποίησης δεδομένων στην Αυστρία, την Ισπανία και την Ολλανδία δείχνουν ότι η συστηματική πληροφόρηση όχι μόνο βελτιώνει τη λογοδοσία, αλλά καθιστά και τις πολιτικές περισσότερο στοχευμένες και αποτελεσματικές.

Τρίτον, η **διατομεακή προσέγγιση** ενισχύει τη συνοχή. Οι χώρες που αντιμετωπίζουν τον ρατσισμό ως οριζόντιο πεδίο, συνδέοντάς τον με την εκπαίδευση, την εργασία, την ασφάλεια και την κοινωνική ένταξη, επιτυγχάνουν υψηλότερη θεσμική συνέπεια και καλύτερα αποτελέσματα.

Τέλος, η **συμμετοχή και η λογοδοσία** λειτουργούν ως προϋπόθεση κοινωνικής νομιμοποίησης. Οι στρατηγικές που διαμορφώνονται με ενεργή συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, των ΜΚΟ και των ίδιων των κοινοτήτων που πλήττονται, είναι πιο ανθεκτικές και κοινωνικά αποδεκτές.

Οι συγκλίσεις αυτές υποδηλώνουν ότι η επιτυχία δεν έγκειται σε ένα ενιαίο μοντέλο πολιτικής, αλλά στη **θεσμική ωριμότητα της διαδικασίας σχεδιασμού**.

Κατευθύνσεις συγκριτικής εμπειρίας για τον σχεδιασμό ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

Η συγκριτική εμπειρία ευρωπαϊκών χωρών καταδεικνύει ότι η επιτυχία των πολιτικών κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας εξαρτάται όχι τόσο από το πλήθος των δράσεων, όσο από τον τρόπο οργάνωσης, θεσμοθέτησης και παρακολούθησης του ίδιου του σχεδιασμού. Τα ώριμα συστήματα πολιτικής, όπως αυτά της Φινλανδίας, της Σουηδίας, της Ολλανδίας, της Αυστρίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας, αναδεικνύουν κρίσιμες αρχές και πρακτικές σχεδιασμού, μέσω των οποίων ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας μπορεί να λειτουργήσει ως σταθερό και αξιόπιστο πλαίσιο δημόσιας διακυβέρνησης.

1. Θεσμική αγκύρωση και σαφής κύκλος πολιτικής

Η εμπειρία χωρών όπως η Ιρλανδία και η Γερμανία δείχνει ότι η θεσμική αγκύρωση του σχεδιασμού είναι καθοριστική για τη συνέχεια και τη βιωσιμότητα των πολιτικών. Ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης πρέπει να εντάσσεται σε σαφώς καθορισμένο θεσμικό κύκλο πολιτικής, με προβλέψιμα στάδια σχεδιασμού, εφαρμογής, αξιολόγησης και αναθεώρησης. Η καθιέρωση συγκεκριμένης διάρκειας (π.χ. τετραετίας ή πενταετίας), συνοδευόμενης από μηχανισμό τακτικής ανανέωσης, διασφαλίζει τη σταθερότητα και αποτρέπει τη διακοπή της πολιτικής συνέχειας.

2. Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και συντονισμός φορέων

Όπως αποδεικνύεται από τα παραδείγματα του Βελγίου και της Ολλανδίας, η αποτελεσματική καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας απαιτεί συνεργασία πολλών επιπέδων διακυβέρνησης – εθνικού, περιφερειακού και τοπικού. Η ύπαρξη ενός κεντρικού μηχανισμού συντονισμού, ο οποίος διασφαλίζει τη συνεκτικότητα μεταξύ υπουργείων, Ανεξάρτητων Αρχών και κοινωνικών φορέων, αποτρέπει την αποσπασματικότητα και ενισχύει την ευθύνη εφαρμογής. Η διακυβέρνηση πρέπει να οργανώνεται γύρω από αρχές συνεργασίας, διαφάνειας και αμοιβαίας λογοδοσίας.

3. Σχεδιασμός βασισμένος στην τεκμηρίωση και στα δεδομένα

Οι χώρες που διαθέτουν ανεπτυγμένα συστήματα παρακολούθησης, όπως η Αυστρία και η Ισπανία, αποδεικνύουν ότι η συλλογή και ανάλυση δεδομένων αποτελούν προϋπόθεση για στοχευμένη και μετρήσιμη πολιτική. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης πρέπει να στηρίζεται σε ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, με βάση ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία, δείκτες και κοινωνική έρευνα. Η συστηματική παραγωγή δεδομένων, σε συνδυασμό με την τακτική δημοσιοποίησή τους, ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών και προσφέρει τεκμηριωμένο υπόβαθρο για πολιτικές αποφάσεις.

4. Συμμετοχικός σχεδιασμός και διαβούλευση με κοινωνικούς φορείς

Η συμμετοχική διακυβέρνηση, όπως εφαρμόζεται στην Ιρλανδία και στην Πορτογαλία, συμβάλλει καθοριστικά στη νομιμοποίηση και στη βιωσιμότητα των πολιτικών. Η διαδικασία σχεδιασμού πρέπει να περιλαμβάνει οργανωμένη και διαφανή διαβούλευση με επιστημονικούς, κοινωνικούς και θεσμικούς φορείς, καθώς και με τις ίδιες τις κοινότητες

που πλήττονται από διακρίσεις. Η ενσωμάτωση των συμπερασμάτων αυτών στη φάση υλοποίησης ενισχύει την κοινωνική αποδοχή και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.

5. Στρατηγική συνοχή και διατομεακή ενσωμάτωση

Οι πολιτικές κατά του ρατσισμού πρέπει να αντιμετωπίζονται ως οριζόντια προτεραιότητα διακυβέρνησης. Η εμπειρία της Φινλανδίας, όπου οι πολιτικές ισότητας συνδέονται με την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης και τη δημόσια διοίκηση, δείχνει ότι η διατομεακή ενσωμάτωση παράγει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Το Εθνικό Σχέδιο πρέπει να συνδέει τους άξονες δράσης (εκπαίδευση, αστυνόμευση, δικαιοσύνη, πρόληψη, ευαισθητοποίηση) μέσα από κοινά πρότυπα, ώστε να αποφεύγεται η αποσπασματικότητα και να ενισχύεται η συνέργεια.

6. Παρακολούθηση, δείκτες και αξιολόγηση

Η υιοθέτηση ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης, όπως εφαρμόζεται στην Ιρλανδία και στο Βέλγιο, εξασφαλίζει διαφάνεια και υπευθυνότητα. Οι δείκτες πρέπει να είναι μετρήσιμοι, να συνδέονται με τους στόχους του σχεδίου και να επιτρέπουν την αξιολόγηση αποτελεσμάτων, όχι μόνο ενεργειών. Η περιοδική δημοσιοποίηση εκθέσεων προόδου, ιδανικά με ανεξάρτητο έλεγχο, αποτελεί καλό πρότυπο λογοδοσίας και δημοκρατικής διαφάνειας.

7. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα στον χρόνο

Όπως δείχνουν τα παραδείγματα της Σουηδίας και της Γερμανίας, οι πολιτικές κατά των διακρίσεων πρέπει να προσαρμόζονται διαρκώς στις κοινωνικές εξελίξεις, χωρίς να χάνουν τη θεσμική τους σταθερότητα. Ένα σύγχρονο σχέδιο δράσης οφείλει να προβλέπει μηχανισμούς επικαιροποίησης και ενσωμάτωσης νέων θεματικών (π.χ. διαδικτυακή ρητορική μίσους, πολλαπλές διακρίσεις), διατηρώντας την ευελιξία και τη δυνατότητα ανταπόκρισης.

8. Ενσωμάτωση της αρχής της ισότητας και μη διάκρισης σε όλο τον κύκλο πολιτικής

Η αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης πρέπει να αποτελεί οριζόντιο κριτήριο σε κάθε στάδιο χάραξης πολιτικής – από τον σχεδιασμό και την εκτέλεση έως την αξιολόγηση. Το φινλανδικό και το νορβηγικό μοντέλο δείχνουν ότι η ενσωμάτωση της ισότητας και της μη διάκρισης σε όλες τις πολιτικές («mainstreaming») ενισχύει τη θεσμική συνέπεια και εξασφαλίζει ότι οι πολιτικές κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας δεν λειτουργούν αποσπασματικά, αλλά ως σταθερή οριζόντια αρχή της δημόσιας διακυβέρνησης.

9. Ευθυγράμμιση με διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα

Η αποτελεσματικότητα και η αξιοπιστία ενός εθνικού σχεδίου ενισχύονται όταν αυτό ευθυγραμμίζεται με τα διεθνή πρότυπα και τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές:

- Η συμμόρφωση με τη Σύσταση (CM/Rec(2024)4)¹⁷⁹ του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, το πλαίσιο του ΟΟΣΑ για τις

¹⁷⁹ Σύσταση CM/Rec(2024)4 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους. Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 7 Μαΐου 2024 κατά την 1498^η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών.

Ίσες Ευκαιρίες και τις οδηγίες του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) συμβάλλει στη συγκρισιμότητα, τη διεθνή αναγνωρισιμότητα και τη συνεχή βελτίωση μέσω συμμετοχής σε ευρωπαϊκούς μηχανισμούς αξιολόγησης και ανταλλαγής πρακτικών.

- Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2026-2030 και ο Μηχανισμός Συνεργασίας και Ελέγχου (ΜΣΕ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EU Rule of Law Mechanism) αποτελούν καίρια πλαίσια αναφοράς για τη διακυβέρνηση, τη συλλογή δεδομένων και τη διαφάνεια στη χάραξη πολιτικής. Τα εργαλεία αυτά προωθούν τη συνοχή των εθνικών πολιτικών και την εφαρμογή κοινών προτύπων λογοδοσίας.
- Σε διεθνές επίπεδο, η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD) του ΟΗΕ παρέχει ένα συνεκτικό πλαίσιο καθοδήγησης για την εκπόνηση, την υποβολή και την αξιολόγηση εθνικών στρατηγικών, ενισχύοντας τους θεσμικούς μηχανισμούς πρόληψης και παρακολούθησης.

Η σύνδεση του σχεδίου με τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα διασφαλίζει όχι μόνο τη συγκρισιμότητα και τη συμμόρφωση με τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και τη συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας της διακυβέρνησης, μέσω συμμετοχής σε μηχανισμούς κοινής αξιολόγησης και θεσμικής μάθησης.

10. Συνέχεια, διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία

Οι πιο ώριμες ευρωπαϊκές στρατηγικές (όπως της Ιρλανδίας και της Γερμανίας) επιβεβαιώνουν ότι η διαφάνεια και η λογοδοσία είναι εξίσου σημαντικές με τις ίδιες τις δράσεις. Η καθιέρωση τακτικών δημοσίων εκθέσεων, η πρόβλεψη κοινοβουλευτικής ενημέρωσης και η συμμετοχή ανεξάρτητων θεσμών στο σχεδιασμό και την παρακολούθηση ενισχύουν την αξιοπιστία και τη δημοκρατική νομιμοποίηση του σχεδίου. Η διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων καθιστά το Σχέδιο εργαλείο διακυβέρνησης και όχι απλά ένα προγραμματικό κείμενο.

Συνολική κατεύθυνση

Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει ότι τα πιο αποτελεσματικά Εθνικά Σχέδια Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας συνδυάζουν τρία στοιχεία:

- (α) θεσμική σταθερότητα*
- (β) τεκμηριωμένη γνώση και*
- (γ) συμμετοχική διακυβέρνηση*

Η καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας δεν μπορεί να προσεγγίζεται ως αποσπασματική ή μεμονωμένη πολιτική, αλλά ως μόνιμη και διαρθρωτική λειτουργία του κράτους και της δημοκρατικής διοίκησης.

Ένα Σχέδιο Δράσης βασισμένο σε αυτά τα θεμέλια μπορεί να αποτελέσει πλαίσιο διαρκούς βελτίωσης, ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και προώθησης μιας δημοκρατικής κουλτούρας σεβασμού, ανεκτικότητας και ίσων ευκαιριών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Συνολικός Πίνακας Δράσεων ΕΣΔΡΜ 2026-2029 ανά φορέα πολιτικής

Το αρχείο διατίθεται ως χωριστό συνημμένο και μέσω συνδέσμου στο Google Drive.

[Λήψη συνόλου δεδομένων σε μορφή Excel \(XLSX\)](#)